

קובץ גליונות

פרשת בלק

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מה טובו
אהליך יעקב
משכנותיך
ישראל

הטלפון שלכם להצלת ילד יהודי ולנחת מהילדים שלכם:

1-700-50-66-22

זמני השבת

בחסות:

גינות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על השארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	7:14	8:31	9:06
בני ברק	7:28	8:33	9:03
קרית ספר	7:22	8:31	9:050
בית שמש	7:12	8:31	9:04
אופקים	7:21	8:31	9:03
חיפה	7:24	8:35	9:06

לעילוי נשמת הרב ר' מרדכי
ב"ר ישראל יחיאל ז"ל

לע"נ הרב שמעון הכהן ב"ר יהושע אליקים ז"ל

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

לעילוי נשמת

הרבנית שולמית אדלשטיין ע"ה
בת הגאון רבי
מרדכי שמואל קרול זצ"ל
נלב"ע ט"ו תמוז
תנצב"ה

לעילוי נשמת

ר' שמעון ב"ר
יעקב הכהן לאנגזאם ז"ל
נלב"ע י"ח תמוז תשמ"ג
תנצב"ה

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א
הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת משבתות השנה,
ותהיו שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

• כ"ג תמוז פינחס	• ו' אלול שופטים	• כ"ז אלול נצבים ר"ה
• א' אב מטו"מ	• י"ג אלול כי תצא	• ה' תשרי וילך יו"כ
• ח' אב דברים	• כ' אלול כי תבא	

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 8 | תמוז תשפ"א | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

מעשה בפרסום ראשון מפי בעל המעשה

"עד שתגיע למקומו..."

סיפר לנו ידיד, אברך תלמיד חכם, בעל המעשה: "מספר שבועות לאחר נישואי, אירע המעשה הבא: הייתי נוהג ללמוד בביתנו בשעת הערב. ישבתי בסלון ולמדתי כפי שהורגלתי ללמוד בקול ובריכוז.

"והנה באחד הימים הבחנתי ברעייתי שאין פניה אלי כתמול שלשום. הרגשתי, שיש בלבה איזושהי תרעומת עלי. התפלאתי מאוד שכן היינו עד אז במלא האהבה והרעות כפי שראוי להיות בכל בית של תורה. כמובן, כפי שלימדוני, לא התעלמתי ולא המתנתי, אלא מיד ניגשתי ושאלתי אותה "מה קרה? והאם הבחנתי נכונה?"

"ואכן, היה תינתה בפני את אשר בליבה וכך התלוננה: "באחד הלילות נכנסתי לסלון כדי לקחת דבר-מה. אתה ישבת ולמדתי כדרכך והשתדלתי לא להפריע.

אך אתה הרגשת צורך משום-מה להעיר לי בנימה פוגעת: "לכי מכאן! לכי מכאן!" וחזרת שוב ושוב על הבקשה הבוטה הזו. אם כניסתי לחדר הפריעה לך, היה עליך להעיר בצורה עדינה יותר שזה מפריע לך ולא לפקוד עלי ככזו בוטות שעלי ללכת..."

"נדהמתי למשמע אחזני" – מספר האברך – "מעולם לא עלה על דעתי לדבר כך. וכוודאי לא לאשתי הטובה והמסורה. לא ידעתי את נפשי ולא הכנתי איך שמעה מפי כדבר הזה. אימצתי את זיכרוני אך לשוא. ניסיתי לחקור ולברר אצלה באיזה יום זה קרה. היתכן שמרוב ריכוז בלימודי לא שמתי לב ונכשלתי בדיבורי?"

"לאחר ששיחזרתי את כל סדרי לימודי בלילות האחרונים בדיקדוק רב והכל עבר בזכרוני כמו סרט-נע, האיר ה' את עיני ונפתרה התעלומה: "הורגלתי מנעורי ללמוד בקול ולהוציא מהפה כל מילה שאני לומד, כפי שלימדוני חז"ל (עירובין

נד.) "חיים הם למוצאיאיהם" לאלו שמוציאים בפיהם את הדברים שלומדים. וגם מועיל לזכרון.

"ובכן, באותו ערב שאירע המעשה, אחזתי בלימודי במסכת שבת בענין עירוב המועיל להוציא מרשות לרשות בשבת. קראתי בריכוז ובקול את דבר הגמרא החל מדף ו עמוד א' לדף ו' עמוד ב', בזה הלשון: "מי שיש לו ב' בתים בשני צידי רשות הרבים, עושה לחי מכאן (=עמוד צמוד לקיר בצד פתח המכוי) ולחי מכאן..." ובדיוק אז נכנסה אשתי ואפילו לא הרגשתי... חזרתי בקול חזק "לחי מכאן ולחי מכאן". והיא שמעה ברור את המלים הללו, והייתה בטוחה שאני תובע ממנה שוב ושוב "לכי מכאן! לכי מכאן!" ויצאה מהחדר פגועה..."

הנה כי כן, עד כמה קשה בסיטואציה כזו לרדת לסוף דעתו וכוונתו של הזולת וללמד עליו זכות, אך גם כאן מצווים אנו לדון לזכות.

(הובא בעלון "איש לדעהו")

א"ה בגליון מיוחד זה יובאו עובדות הקשורות לכף זכות. במשך השנה הקרובה יוקדש מדי שבוע גליון אחד לזכות כל אחד מארבעים וחמישה שנהרגו במידון אשר רבים מהם לא זכו לז"ק ויהיו חיזוקים אלו לזכותם ולעילוי נשמתם הטהורה.

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בענייני כף זכות למייל המערכת: k.gilyonot@gmail.com

כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 053-3145900

למה הגאון לא ענה 'גוט שבת' למי שברך אותו כליל שבת

בצעירותי הייתי חבר טוב של אחד מגדולי ישראל, התפללתי עמו בבית המדרש בשבת כלילה, אמרתי לו 'גוט שבת', ולא השיב לי, חשבתי לעצמי אולי הוא לא מדבר בבית הכנסת.

ידעתי שהוא אינו שומע טוב, ולכן לאחר התפילה שוב נגשתי אליו ממש מול פניו, ואמרתי לו 'גוט שבת', והוא עשה עצמו כאילו הוא לא רואה אותי, לא השיב ולא מגיב, והולך לדרכו.

חשבתי לעצמי כבר לא מתאים לו לדבר איתי, הוא נהיה אדם מפורסם, דרשן גדול, ולא מתאים לו לענות לי 'גוט שבת', אני כבר לא ברמה שלו.

מכיון שבצעירותי הייתי מאד קרוב אליו, החלטתי שמן היותר להעמיד אותו במקומו, ולכן הלכתי לביתו ושאלתי את בני משפחתו אם הם יודעים מה קרה, שהוא מרגיש קצת ממורמר עלי, שאינו עונה לי 'גוט שבת'.

חשבתי לעצמי אולי הוא שקוע בסוגיא, אבל בכל אופן צריך לברר זאת לפרטי פרטים.

תשובה

הסיפור היה עם הגאון רבי ראובן

קרלנשטיין זצ"ל והוא בעצמו סיפר את הסיפור באחת מדרשותיו ללמד עד כמה צריך לכף זכות, וכך סיפר: באותו זמן, ה' ירחם, לקיתי בעיני בעין אחת הייתי לגמרי עור, ובעין השנייה ראיתי בקושי דמויות. לא יכולתי להכריע האם לפני יש עמוד או אדם.

כמו כן היו לי בעיות שמיעה מהן אני סובל כבר כמה שנים, ובשבת איני הולך עם מכשירי שמיעה, ולכן גם איני שומע.

כך שלא שמעתי ולא הבחנתי בכלל שאומרים לי 'גוט שבת', ולכן לא הגבתי והמשכתי ללכת באפילה, ולכן גם איני שומע.

המשיך רבי ראובן לספר, במוצאי שבת, התקשרתי ואמרתי לו: כך וכך הוזה מעשה. שאלתי אותו: "מה חשבת כאשר לא ענית ליך?" "חשבתי, שאתה לא שומע טוב, זה אני יודע, אבל כאב לי, שאם אני בא והולך ממש מולך, מדוע אינך משיב לי 'גוט שבת'? מה קרה לך? ראובן ידידי? אבל אחר כך חשבתי: כנראה אתה שקוע באיזה ענין ולא הבחנת, ודאי איזו סוגיא קשה בראשך".

סיפרתי לו את הבעיה שלי, שאני פשוט לא רואה. המקרה כאב לי, כי נכון שהוא דן אותי לכף זכות, אבל מה עם רבים אחרים, ומסתמא דבר יום ביומו שנפגעים ממני, והם אינם

מעירים לי, מה יהיה הסוף?

החלטתי: מי שלא יהיה גם אם זה יראה לי עמוד, כל דמות שאראה, אפסיד לעברו 'שבת שלום' ו'גוט שבת'. מה כבר יכול להיות? העיקר שאדם לא יפגע בגיני.

כך עשיתי. כליל שבת אחד מגיעים האורחים מבית המדרש אחרי מעריב, והנה ליד הבית שלנו עומדים אנשים בקבוצה, מסתמא של חסידי נדבורנא, שבת מדרשם ליד ביתי, אני גם מכיר הרבה מהם. חלפתי לידם וללא ראות אמרתי בקול וידידות 'א גרויסע גוט שבת'.

אחרי זה שאלתי, סתם מחמת מידת הסקרנות: מי היו בדיוק היהודים שאמרתי להם 'גוט שבת'?

"זו קבוצת נשים" – אמר לי פלוני, געוואלד. נהיה לי חושך בעינים. מה יאמרו הללו? אתם יודעים, זה קרלנשטיין מהבנין הסמוך, או שהשתגע או שהתפקד, אחד משניהם...

מה הוא הולך ברחוב ואומר לכולם 'גוט שבת', עד כדי כך... וכי יעלו בדעתם שהוא לא רואה, הוא עיוור? מדוע לומר שהוא עיוור? כנראה הוא השתגע...

(ווי העמודים)

גיליון מס' 434 פרשת בלק
תשפ"א שנה תשיעית

גליון זה יוצא לזכות ידידינו החשוב
שיראה ברכה והצלחה בכל הענינים

להקדשות ע"ג הגליון
ניתן לפנות למס' 053-3145900

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פנינים על הפרשה

וירא בלק בן ציפור (כ"ב ב')

פעם בסעודת השבת שאל רבינו את הנכדים: מי היה יותר רשע: בלק או בלעם?
כי לכאורה מכל הפרשה נראה שבלק רשע גדול יותר והוא אשם בכל, הוא קרא לבלעם לקלל, כי הרי בלעם עצמו אמר "לא אוכל לעבור את פי ה' (פסוק י"ח) וכן "אשר ישים אלוקים בפי אותו אדבר" (פסוק ל"ח).
ומצד שני, הרי בלעם ניסה שוב ושוב לקלל את ישראל (ועין רש"י בפסוק י"א שבלעם שנה יותר מבלק), וכך נראה גם בגמרא, שבלעם רשע יותר, שעליו אמרו בריש פרק חלק (סנהדרין צ') שאין לו חלק לעולם הבא, ועל בלק לא אמרו כן. וכן אמרו בהוריות (י' ב') שבשכר מ"ב קרבנות שהקרב בלק הרשע זכה ויצתה ממנו רות, והרי הקריב כהורות בלעם, ולמה בלעם לא זכה לשכר, ונראה מזה שבלעם רשע יותר.
והתשובה: בלעם יותר רשע! בלק ביקש לקלל משום שפחד מישראל, וכמו שהעידה התורה: 'יגר מואב מפני העם מאד' וגו', ואין אדם נתפס על צערו, ולכן על הדברים הטובים שעשה קיבל שכר, אבל בלעם לא היה שייך לכל זה, והגיע רק בגלל בצע כסף וכבוד, זה כבר מידות מושחתות! לכן לא קיבל שכר ואין לו חלק לעולם הבא.
והוסיף בטעמא דקרא עוד, כי ידועים דברי המדרש המובאים ברש"י (כ"ב ה'): 'מפני מה השרה הקב"ה שכינתו על גוי רשע, כדי שלא יהא פתחון פה לגויים לומר, אילו היו לנו נביאים חזרנו למוטב, העמיד להם נביאים'. וקשה והרי זה היה נביא רשע, ויכולים עדין לטעון: אם היה לנו נביא צדיק היינו חוזרים למוטב.
והתשובה דומה ליסוד הנ"ל: באמת בלעם היה הטוב שבאומות, אבל מתוך שנעשה נביא והכל היו צריכים לו, עלתה גאוותו, ועל ידי זה הגיע לכל המידות המושחתות, ובזה ראו הגויים שלא טוב בשבילם נביאים.

ויפתח ה' את פי האתון ותאמר לבלעם (כ"ב כ"ח)

ובמדרש רבא (פ"כ, ט"ו) מובא: 'תתחילו תמהים שרי מואב, שראו נס שלא היה כמוהו מעולם'.
וכמעט בכל שנה חוזר רבינו על הדברים הבאים: הלא אדם רגיל ומיושב, שלפתע תתחיל הבהמה לדבר איתו, יתעלף מרב פחד ויתפוס בהלה גדולה. ולכאורה בלעם, חכם שבאומות, כשראה זאת היה צריך מיד לתפוס עצמו ולחזור בתשובה, ואיך קרה שהוא עומד להתנווכח איתה כאילו אלה מעשים שבכל יום.
וכנראה הביאור, שברב רשעותו וגאוותו רצה להראות לאנשים אשר עימו שאינו מתפעל בזה, כי הוא רגיל שבהמה מדברת איתו. ולכן הוא עומד ומסביר לה את דעתו, שיראו שהוא חשוב.
אבל מה היה הסוף? הבהמה ניצחה אותו ונשאר בבושה כנגד השרים!

(שבענו מסובך)

שור'ת בעניני הפרשה

עניני וותיקין
הן עם כלביא יקום

הן עם כלביא יקום וגו' - כשהן עומדים משנתם שחרית, הן מתגברין כלביא וכארי לחסוף את המצות, ללבוש טלית לקרוא את שמע ולהניח תפילין (רש"י).
בקשוני לדבר בשבת בבקר במנין הנץ בבית הכנסת לזמן אודות לב לאחים, ורבונו אמר לי: הציבור שבא לנץ ממחר [כי מדוע בא לנץ, מלבד המצווה גם משום שממחר] ולכן תדבר 10-5 דקות בלבד. אחרי שדיברתי בקצרה הודה לי רבנו על הקיצור וסיפר, שהיה בברלין הרב ר' הירש שמודפס מהערוותיו בסוף הש"ס, ושם היה מניין וותיקין, ובאו להזמין פעם למסיבה של מנין זה, אמר להם, פעם אחת היתה מלחמה בין ב' מלכים, וכנהוג במלחמה עושים פסק זמן לאכילה, ואח"כ יש אות מסוים [צפצוף] וכולם חוזרים. פעם אחת נשמע האות וחיייל היה באמצע המרק החם, ונאלץ להפסיק והיה חבל לו על המרק, אז קשר את הצלחת על הסוס, הסוס רץ והמרק החם נשפך עליו ולכן השתגע הסוס ורץ רץ עד לעבר הצד האויב שכנגד, והגיע בריצתו עד המלך, והחיייל שהיה על הסוס הוריד את הראש למלך, וניצחו. שאל הקיסר את החיייל המנצח כיצד עשית זאת, וסיפר לו את הענין, אמר לו המלך אם אתה היית עושה זאת אכן היה מגיע לך שכר, אבל אם המרק עשה זאת לא מגיע לך כלום... גם אתם, אם באים לנץ לסיבת המצווה מגיע שכר, אבל אם מגיעים לנץ כדי שתאכלו מוקדם את סעודת הבוקר וכדומה, לא מגיע לכם כלום.

מון הגרא"ל שאל אמש (מפי רבי ג. הוניסברג שליט"א), אודות דברי חז"ל בברכות ט' שהמתפלל עם נץ החמה אינו ניזוק כל היום. האם הכוונה עד שקיעת החמה או עד שעולה על יצועו בלילה, וסיפר מרן כי היה לנחם את בניו של הגר"י פיישר זצ"ל שסיפרו שאביהם אמר כי הוא עוקב אחר כל אלו שהתפללו וותיקין, שמתו קודם התפילה, כי לא ניזוקו כל היום, וגם הסתלקותו של הרב פיישר הייתה כך.

דיברנו על זה פעם, ובפשטות זה עד שקיעת החמה. אבל גם אם ימות ביום, אין זו ראייה [שניזוק] דיש שמיתה טוב לו. דמיתה בגדר עונש היא הנחשבת שהוא ניזוק, אבל יש מיתה שזה טוב לו. ועי' בטעמא דקרא פ' חיי שרה ד"ה ויבא אברהם, ופ' וישב ד"ה וישלחו, ופ' וילך ד"ה בן מאה.

(כל משאלותיך)

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"ג, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושור'ת מרבינו.

קרבן שנת השבע (י"ב)

סיוע כלכלי לשומרי השביעית

בואו לעזרת הגבירים

בתקופה זו המגבית הכלל עולמית לטובת שומרי השמיטה כבר בשיאה. בכל עבר ומכל כיון ניתן להבחין במודעות ענק עם חתימות גדולי ישראל הקוראות לציבור יראי ה' לסייע לגבירי הכוח. כיום, בדור בו ניתן די בקלות לגייס כספים גדולים בסכומי עתק מכל גווני הקשת, בדרכים שונות של פרסום, אפשר למקסם את יכולת האיסוף, ולהגיע לסכומים לא מבוטלים בכלל, מה שבדור הקודם זה לא היה בר-השגה. כך למשל, מסופר בספר פאר הדור, כי לקראת שנת השמיטה תר"צ הטריוויוזם עזר שני גדולי העולם, כדי להשיג סכום כסף לטובת כמה חקלאים בודדים שיאותו לשמור את מצות השמיטה. וכך מסופר שם (בקיצורים מתבקשים): מריחוק מקום, מ"וילנא", מסר נפשו באופן מיוחד הגאון רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי זצ"ל לטובת קיבוץ 'מחנה ישראל'. אך לא רק בתחום התמיכה הכספית, כי אם, ובעיקר, גם במישור הרוחני, וזאת כאמור בד בבד גם לשאר הישובים גדוה וכפר סבא. כפי הנראה, נבעה פעילותו של הגר"ע עפ"י הבקשה ששיגרו אליו "מרכז אגודת ישראל" אודות דבר השמיטה. ניתן לראות בקובץ אגרות חזון איש וקובץ אגרות רבי חיים עוזר מספר אגרות חוזרות ביניהם על דבר קיום השמיטה בשנה זו.

היכן גר הרב קרליץ?

יש לציין שמרן החזון איש רבינו אברהם ישעיה קרליץ זצוק"ל עלה ארצה בשנת תרצ"ג בהצנע, בלא כל רצון להתפרסם, אך הגר"ע שהכירו מווילנא הטיל עליו את הפרסום כשביקש לדעת מה דעתו לגבי שביעית, וכל זה היה שנתיים שנים קודם השמיטה, בשנת תרצ"ו.

עפ"י פנייתו של הגאון רבי חיים עוזר אל מרן החזון איש, נסעו בני חבורת "גדרה" אל בני ברק (שהיתה עדיין מושבה קטנה). שמו של מרן החזון איש עדיין לא נודע, והם ידעו שעליהם לפגוש את הרב אברהם ישעיה קרליץ. הלכו ושאלו מאיש לאיש עד לעשרים איש, למקום מגוריו של הרב אברהם ישעיה קרליץ, ולא היה מי שידע לענות. עד שפגשו בזקן אחד שאמר להם שהוא יהודי שעלה מוילנא לפני מספר שנים, והוא יושב כל היום בחדרו ולומד תורה בהצנע ולכן לא מכירים אותו. כאשר נפגשו עם החזון איש קיבלם במאור פנים, והשיב להם שקיבל את מכתבו של הגאון רבי חיים עוזר.

ומאותה העת והלאה הקיבוצים החרדיים הפנו אליו כל השאלות המסובכות והקשות שהיה לו לפסוק גם בכוחא דהיתירא.

לקראת שנת השמיטה התרח"צ כתב החזון"א מכתב לבעלי יכולת שסייעו בכסף לחקלאים לשמור שמיטה, וכלשונו "לגול החרפה מעלינו על ידי היתרי השעה שבכל שמיטה ושמיטה באין קץ, החולצים את זיקי האמונה מלב המפקפקים, וחושבים את מצות התורה כדברים נמנעים"..." (קובץ אגרות ח"ג אגרת פ"ג) בהמשך הוא מסביר כי בקיום מצות השמיטה כדין, תלויה בזה דחיפה עצומה לקיום התורה כולה ע"ש.

תמונה נדירה בפרסום ראשון: גדולי ישראל בשמיטה תשס"א משתתפים בכינוס לטובת השביעית בביהכ"נ לדרמן

סכום התמיכה

"קבלה בידי מאבי מורי זללה"ה" סח הגאון הגדול רבי שרגא שטינמן לרבני 'קרן השביעית' בעת שבאו למעונו בתקופה האחרונה להחתים אותו על כרוז סיוע לשומרי השביעית בסך של חמישים שקל כל חודש, "שבמכתב המיועד לציבור לא ראוי לקבוע סכום אחיד לכולם, כי העשיר כדאי שירבה ואילו הדל מוכרח להמעיט, ואם כן המכתב לא יביא מלוא התועלת" עם זאת, מחמת החשיבות הגדולה של קרן השביעית הוא צירף את חתימתו אף שקבעו בה את הסכום הנ"ל לכל יהודי. ויהי רצון שכל המסייעים יזכו גם הם ל"וציותי את ברכתי"

כינוס בראשות גדולי הדור לטובת החקלאים שומרי השביעית. שמיטה תשע"ה.

מעניני הפרשה

ויק את האתון (כב, כז)

כתב הבעה"ט, ואל קלל אותה לפי שהי' דעתו לקלל את ישראל ואין ב' קללות ביום אחד, דכתיב "לא אוסיף לקלל" (הראני הגר"ח קנייבסקי שליט"א דהמקור מפענח רזא ושם מדמה למעשה דחזי שלא יכול להחיות מתים פעמיים באותו מקל, עיי"ש) א"נ מפני שלא הגיע הרגע של הזעם. עיין בבעה"ט מהר"י ריינץ דמביא בכת"י שהנוסח לא אוסיף עוד לקלל וגו' ולא אוסיף עוד להכות.

(דברך נצב בשמים)

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✡ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשידי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת, יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובהיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 - שלוחה - 1586

קהילות 073-2757000 - שלוחה - 4310

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

המקבל עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות

על חובתנו בעת הזו עקב חילופי השלטון באר"ק

בשכר התורה זוכים לאפשרויות לתורה

בכל יום אנו אומרים את המשנה והברייתא במסכת פאה, אלו דברים שאין להם שיעור ואלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, ותלמוד תורה כנגד כולם.

והנה הקרן בעולם הבא מובן, אבל צריך ביאור מה הן הפירות בעולם הזה, שהרי הקרן זה עולם הבא, והעולם הבא הוא תענוגים נפשיים, רוחניים, של הנשמה, שעליהם נאמר (ישעיה סד, ג) עין לא ראתה אלוקים זולתך, שאין לנו מושג בהם, וגם הנביאים לא ידעו מה הם תענוגי העולם הבא (ברכות לד, ב).

והרי הפירות הם מעין הקרן, כמו עץ המצמיח פירות, שהפירות הם ממין העץ, ואם כן כיצד שייך לאכול בעולם הזה פירות של הקרן, פירות של העולם הבא, הרי העולם הזה הוא גשמי והעולם הבא הוא רוחני, ומה הקשר של העולם הזה עם העולם הבא?

ונראה הפירוש בזה, שמן השמים נותנים לאדם עולם הזה המסייע ומביא לעולם הבא, שצריך לזה אמצעים, כי כדי לזכות לעולם הבא צריך תורה ומעשים טובים, תלמוד תורה כנגד כולם, ויש עוד מעשים טובים חוץ מתורה שהתורה מחייבת לעשותם, וצריכים כוח לעשות את כל המעשים הטובים, ולכן צריך עולם הזה עם הצרכים הגשמיים שיש בו, בשביל לזכות לעולם הבא.

וזהו הפירושיהן בעולם הזה עובר תלמוד תורה, אם אדם עוסק בתורה כהלכות תלמוד תורה, עוסק בתורה כמו שצריך ויוצא ידי חובתו, כמובן כל אחד לפי כוחו, אם הוא מקיים את הדין של תלמוד תורה, אזי נותנים לו מן השמים גם צרכי העולם הזה בשביל שיוכל להמשיך הלאה לקיים תורה ומעשים טובים, וזהו הפירותיהן בעולם הזה, שבזכות התורה נותנים לו בעולם הזה את כל הדברים הנצרכים בשביל התורה והמעשים הטובים. כך מסתבר.

וזהו שאמרו (יומא לא, ב) הבא ליטור מסייעין אותו, אם אדם בא ליטור ורוצה לעשות מה שהוא חייב בטוהרה, טהרת הלב, עם לב טהור, אזי מן השמים מסייעין אותו, ונותנים לו סייעתא דשמיא שיוכל לקיים ולהמשיך את המעשים הטובים כמו שצריך.

עול תורה במקום קשיים אחרים

וזה גם מה ששינוי באבות (ג, ה) כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, היינו שבזכות קבלת עול תורה נפטרים מכל הקשיים האחרים, ואם אדם מקבל עליו עול תורה, שזה הקושי שלו וזו הפעילות שהוא עוסק בה, עם עול, היינו בכל הכוחות, כמה ששייך בכל כוחו, כמו 'עול' – שהוא משועבד לזה, ומוכרח ועושה את זה, אזי מן השמים מעבירים ממנו את כל הקשיים האחרים, עול מלכות ועול דרך ארץ, דרך ארץ היינו עול הפרנסה (עיין רש"י ברכות לב), ומלכות זה מה שהמלכות דורשת מאנשי המדינה, והוא פטור, ומעבירין ממנו את זה, כי הוא עוסק ויש לו עול אחר, עול תורה!

ועול תורה הוא לכל אחד לפי כוחו, ואי אפשר לתת שיעור בזה כמה, כי יש מי שהוא חלש ואין לו כוח, או שעסוק גם בפרנסה מפני ההכרח, וכל אדם מה שבכוחו לעשות, כמה זמן, ומה ללמוד, יש מקרא, ומשנה, וגמרא, ולחדש חידושי תורה, ויש הרבה מדרגות בזה, כל אחד כמה שהוא יכול, עם העול תורה ששייך לו.

וכמדומני שבספר תורת הבית להחפץ חיים מבאר איך לעשות סדר יום כזה לנצל את כל היום באופן שלא יהיה ביטול תורה, לכל אחד לפי כוחו, ואזי בזכות זה אין קשיים אחרים, אם אדם מקבל עליו את הקושי הזה של עול התורה, מן השמים מעבירים ממנו את כל הקשיים האחרים, זו המציאות.

כשיש זכויות אין הפרעות!

והנה עכשיו ידוע המצב שיש ממשלה חדשה, שיש להם כוונה ואף אומרים בגלוי שהם רוצים לגזור גזירות להעביר על הדת, על דיני התורה, שיתנהגו לא לפי דיני התורה, זה התכנית שלהם. ואם כן מה עושים ומה העצה? – זה תלוי בזכויות! כי כשיש זכויות אין הפרעות, כשיש זכויות אזי 'הבא ליטור מסייעין אותו' שלא יהיו הפרעות.

לכן זה תלוי עכשיו מה יהיו הזכויות שלנו, כמה שאנחנו נעשה את כל מה שאנחנו חייבים לעשות, תורה, ומעשים טובים, וכל התרי"ג מצוות, בין אדם לחברו ובין אדם למקום, שהכל יהיה בשלמות וללא נגיעות, שהיצר הרע לא ישחד, לעשות הכל בלי יצר הרע, ולהתגבר נגד היצר הרע, והזכויות האלו נותנים זכויות שאין קשיים ואין הפרעות ויש סייעתא דשמיא, וזה המציאות.

והזכויות הם כל המעשים הטובים שאנו חייבים גם אם לא היו הגזירות, שהרי אדם חייב לעשות כבוד שמים, כמו שאמרו בסוף פרקי אבות כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, כל העולם נברא בשביל כבוד שמים, וזכות הקיום של העולם זהו כבוד שמים.

והעיקר זה תורה, כמו שאמרו (פסחים סח, ב) אלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר (ירמיה לג, כה) אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, ופירש רש"י: אם לא בריתי – של יומם ולילה דהיינו תלמוד תורה שכתוב בו והגית בו יומם ולילה (יהושע א, ח), ע"כ. והאריך בזה הנפש החיים (ד, יא) שכל קיום העולם הוא בזכות מה שיש עסק התורה יומם ולילה בכלל ישראל.

קיום מצוה גם בשינה

ומהו העסק בלילה? אם אדם ישן כדי לעסוק בתורה, הוא גם כן עוסק במצוה, וכמו שמצינו (סוכה כה, א) בדין שלוחי מצוה שפטורים מן הסוכה, ופירש רש"י שלוחי מצוה – הולכי בדרך מצוה כגון ללמוד תורה וכו', פטורים מן הסוכה – ואפילו בשעת חנייתו, ע"כ, והיינו שגם בשעת השינה הם פטורים מן הסוכה, והטעם בזה פירש המרדכי שם (סימן תשי"ב) "משום דכשנחים וישנים בלילה להנאתן יכולים לעסוק למחר טפי והוי הכל בכלל עוסק מצוה", והיינו משום שעל ידי השינה חוץ

מעלת הצער על חסרון מצוה

ואמנם יכול להיות אדם שהוא אנוס, שאין לו אפשרות לעסוק בתורה, והנה מי שאין לו אפשרות רק מפני שאינו יודע והוא שוגג, הרי זה גם חטא, וגם חטא בשוגג צריך תשובה וכפרה, וכן בוודאי על חטא אנו מזכירים גם שוגג, כי גם שוגג הוא חטא, ורק מי שאין לו אפשרות מפני שהוא אנוס, אזי אנוס רחמנא פטריה.

ויתירה מכך אמרו חז"ל (קידושין מ, א) על הפסוק ולחושבי שמו, שאפילו חשב אדם לעשות מצוה ואנוס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה, והיינו שמי שרוצה לעשות מצוה והוא אנוס ואינו יכול, הרי זה נחשב לו כאילו הוא קיים, וצריך ביאור שהרי סוף סוף הוא לא קיים, ומדוע זה נחשב כאילו קיים בפועל?

וביאר בספר העקידה (עיין בעקידה פרשת נצבים שער המאה) כי מאחר שהוא מצטער, שהוא רוצה ואינו יכול, ומצטער על זה, בזכות הצער נחשב כאילו עשה, כיון שאכפת לו והוא רוצה את המצוה, והצער גופא הוא גם כן מצוה גדולה, והוא מדרגה של אהבת המצוה, עבודה מאהבה, שהוא אוהב את המצוה, והמצוה חסרה לו, ובשכר הצער זה נקרא שהוא עושה משהו, כי זה אכפת לו וכואב לו, ומגיע לו שכר עבור זה, כאילו עשה!

נמצאו למדים, שמי שעושה כל מה שבכוונו, ואינו עושה יותר רק מפני שאינו יכול לעשות יותר, זה כאילו שהוא עשה המון, וכל מה שיש לו רצון לעשות והוא אנוס ואינו יכול זה כאילו שהוא עושה, וכגון אם רוצה לעסוק בתורה, ולתת צדקה, ותפילה בכוונה יותר, ומפני שהוא אנוס הוא לא יכול, וזה אכפת לו וכואב לו ומצטער על זה, הרי זה נחשב כאילו עשה, ויש לו השכר של עסק התורה כאילו שהוא עוסק בתורה, וכן שכר הצדקה והתפילה, על הכל יש לו שכר כאילו עשה.

והם דברים כאלה שיש אפשרויות לזכויות גדולות על ידי הלב, על ידי הרצון אפשר לזכות להרבה זכויות! יהי רצון שנוכה כולנו לקיים את כל מה שאנו חייבים בשלמות, ונוכה לכל מה שאנו צריכים.

לסוכה, שהיא יותר נוחה, יוכלו למחר לקיים את המצוה יותר בשלמות, לכן זה נקרא שעוסקים במצוה גם בשעת השינה, ופטורים אז מן הסוכה, גם כשישנים עוסקים במצוה!

וענין זה מפורש גם ברמב"ם שכתב (הלכות דעות ג, ג) כי אדם שישן לשם שמים, אם הוא עושה את החשבון מדוע הוא הולך לישון, מפני שצריך כוח למחר לקיים את כל תרי"ג מצוות, אזי הוא ישן בשביל קיום מה שהוא חייב לקיים, ואם זוהי כוונתו "נמצאת שינה שלו עבודה למקום" והוא עובד השם כשהוא ישן, ומקיים את העבודות כשהוא ישן! שייך דבר כזה, להיות עובד השם בשינה בשב ואל תעשה.

וכל שכן כשעושה מעשים, אכילה ושתיה וכל צרכי הגוף שהם צרכי המעשים הטובים, הרי זה עבודת השם וכבוד שמים, ונקרא בזה עבד, וזו עבודתו, עבודה למקום כמו שכתב הרמב"ם.

תשובה תפילה וצדקה מעבירין רוע הגזירה

ועל כל פנים גם אם לא היו גזירות, בין כך אנו חייבים לעסוק בתורה ובמעשים טובים, כל אחד לפי כוחו כל מה ששייך, אבל כשיש גזירה זה מעורר יותר! ומתעוררים יותר! בלי גזירות אפשר לשכוח, וכשיש גזירות זה מזכיר לנו לא לזלזל, ואם כן הגזירות הם לטובתנו כדי להתעורר ולהתחזק בכל מה שצריך חיזוק.

ובימים נוראים אנו אומרים "ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה", היינו שכאשר יש גזירה, האקד מעבירין את הגזירה! עם תשובה! ותשובה זה כפי שדיברנו, תשובה על תורה, וכל מה שצריך, וגם תפילה, לבקש רחמי שמים, וצדקה זה עוד מעשים טובים, ובזכות הצדקה יש מידה כנגד מידה, כשאדם נותן צדקה הוא זוכה מידה כנגד מידה, והצדקה זה דבר עצום שאפשר לזכות בזכותו.

וכאמור גם בלי כל הגזירות, יש חיוב לעסוק בתורה, ואמרו חז"ל (סנהדרין צט, א) כי דבר השם בזה וגוי כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, עסק התורה זה חיוב גמור גם בלי גזירות, והגזירות רק מזכירים לנו את החיוב, לעסוק בתורה, שזה חיוב, ואחרת אם לא עוסקים בתורה זה נקרא "כי דבר השם בזה" (במדבר טו, לא), והמשך הפסוק שם הוא איום ונורא רחמנא ליצלן.

מדברי רבינו שליט"א השבוע בשמחה משפחתית במעונו

מה אשיב להשם כל תגמולוהי עלי, מה אשיב להשם, מה אני יכול לתת, הרי כל מה שיש לי זה גם ממנו, וכי אני אתן לו את מה ששייך לו? מה אשיב להשם? רק שבח והודאה, זה מה ששייך להשיב.

ואמנם גם הכוח של שבח והודאה, מהיכן יש לאדם את הכוח הזה, כוח הדיבור וכוח המחשבה, מהיכן זה בא, הרי הכל בידי שמים! ממילא לכן מה אשיב להשם, ולא שייך שאדם יצא ידי חובתו.

וכן יש לשון בחובות הלבבות (שער עבודת האלוקים פ"ה) שהשכל אומר לנפש, האם את יודעת שאת חבולה בטובות בוראך, כלומר שאת ממושכנת עבור הטובות שהנך מקבלת מהבורא, כי האדם מקבל טובות ואינו יכול להחזיר עבורם, והוא ממושכן, הנפש ממושכנת, כי אינו יוצא ידי חובתו לבורא.

אבל מה שאפשר ובידינו הוא, להאמין שהכל בידי שמים, וכל דעביד רחמנא לטב עביד, הכל בידי שמים והכל תלוי בזכויות, ולפי הזכויות יש סייעתא דשמיא, ובלי זכויות אין כלום, ולרשעים נותנים עולם הזה במקום גן עדן, אבל צדיקים אין להם עולם הזה, כדי שיקבלו יותר עולם הבא, ואמנם יש גם 'אשריך בעולם הזה', אבל זה ענין אחר, אשריך בעולם הזה של תורה, של רוחניות, ואין זה גשמיות אלא רוחניות.

וזהו הענין של מה אשיב להשם כל תגמולוהי עלי, ההכרה שהכל בידי שמים, ועל הכל יש חיוב להודות כמה שאפשר, וזה חובת האדם בעולמו, להרבות כבוד שמים, כמו שנאמר (ישעיה מג, ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, שכל הבריאה היא לכבוד שמים, לכבודי בראתיו.

והאדם לא יכול לומר שיש לו איזה זכויות שמגיע לו עבורם, כי הוא חייב, ואם לא יעשה את מה שהוא חייב אזי הוא פושע, וכי מה שאינו פושע זה זכויות? ואמנם סוף סוף יש יצר הרע וצריך כוח להתגבר נגד היצר הרע, אבל גם זה, מי נתן לו את הכוח נגד היצר הרע ומאיפה בא הכוח הזה? זה הכל בידי שמים, ונמצא שלא שייך שאדם יצא ידי חובתו, ותמיד הוא נשאר חייב להקב"ה, וכל מה שיש לו זה רק חסדי שמים!

לעילוי נשמת הרבנית

מרת **שולמית אדלשטיין** ע"ה
בת הרב הגאון **מרדכי שמואל קרול** זצ"ל
נלב"ע ט"ו תמוז - תנצב"ה

לעילוי נשמת האב"ד החשוב

שנפטר בקיצור ימים
הרב **משה בן מרים** זלה"ה
תנצב"ה

לעילוי נשמת

רבי **יצחק אייזיק צבי** בן רבי
יהודה אריה הכהן זצ"ל
נלב"ע י" תמוז תשע"ג - תנצב"ה

לע"נ ר' **דוד שמעון קוקבקה** ז"ל

ב"ר **מרדכי משה** ז"ל
נלב"ע ללא זש"ק ז' תמוז תשע"ט
ולע"נ הרב **יעקב בצלאל** ב"ר יהושע **הסה**
זצ"ל, נלב"ע ו' טבת תשפ"א

‘פיקודי ה’ טרים משמחי לב’ – אימתי
הן טרים כשיוצאין מפי טר
(מדברי מרן שליט”א ע”פ חז”ל בלקוט
תהלים)

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגר”ג אדלשטיין שליט”א

פרשת בלק תשפ”א (שנה ב') לפ”ק * גליון 74 * עיה”ק ירושת”ו * כתבי תלמידים

‘מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל’

שתי דרגות בישראל- ‘אהליך יעקב’, ו‘משכנותיך ישראל’

בסנהדרין (קה) דרשו מקרא זה על בתי כנסיות ובתי מדרשות.

והנה נזכרו בלשון הפסוק שני עניינים, האחד הוא ‘אהליך יעקב’, והשני ‘משכנותיך ישראל’, ויש להבין מהו אהל ומהו משכן, ומדוע לגבי אהל נקראים בשם יעקב, ולגבי משכן נקראו ישראל.

ולביאור הענין יש להקדים כי הנה ידוע שיעקב וישראל הם שתי מדרגות של כלל ישראל, כשעומדים בדרגה נמוכה נקראים יעקב, ובמדרגה גבוהה יותר נקראים ישראל שהיא בבחינת כי שרית עם אלוקים וגו’, ויש להקדים עוד ולפרש כי אוהל הוא דירת עראי, ואילו משכן הוא קבוע.

ועל פי זה יש לבאר ‘מה טובו אהליך יעקב’, היינו בזמן שבתי כנסיות ובתי מדרשות הם רק עראי כמו אוהל, אז כלל ישראל עומדים בדרגה נמוכה ונקראים יעקב. אבל בזמן שבתי כנסיות ובתי מדרשות הם משכן קבוע, היינו שיש בהם הרבה תורה ותפילה, אז זה משפיע על כלל ישראל דרגה יותר גבוהה, ומתעלים לדרגת ישראל- ‘משכנותיך ישראל’.

וכעין זה כתב האור החיים הקדוש “מה טובו אהליך וגו’ פירוש לפי שיש בישראל כת שקובעים עתים לתורה, וכת שעוסקים בה יתד התקועה, כנגד בעלי עתים אמר מה טובו אהליך יעקב כאהל זה שאינו קבוע, וכנגד כת התקועה אמר משכנותיך ישראל”, עכ”ד.

‘נאם מע אמרי א-ל וידע דעת עליון’

במקום מדות רעות לא מועילה הכרת האמת

הנה על בלעם הרשע נאמר ‘וידע דעת עליון’, שהיה במדרגה ביותר שהיו לו כל הידיעות שצריכים לדעת, ועוד אמרו חז”ל (בספרי) עה”פ ‘ולא קם נביא עוד בישראל כמשה’, אבל באומות קם ואיזה זה בלעם בן בעור, ואף לאחר כל זה עדיין היתה שרויה בקרבו שנאה לישראל, והוא כענין מה שאמרו בנמרוד ‘מכיר את ריבונו ומתכוין למרוד בו’.

והדבר צ”ב, היאך בידיעה והכרה כה גבוהה, יכול אדם למרוד בהקב”ה, ובפרט שלימדונו חז”ל כי הדרך לקיים ‘ואהבת את ה’ אלקיך’ היא ע”י ‘והיו הדברים האלה’, וכמ”ש רש”י על המקום- שמתוך כך אתה מכיר בהקב”ה ומתדבק בדרכיו, והרי אלו שלמרות הכרת הבורא הגיעו עד מרידה.

אכן רש”י הוסיף ב’ מילים: ‘שמתוך כך אתה מכיר ומתדבק בדרכיו’, ודבקות בדרכיו היא ע”י מידות טובות, כמ”ש בשבת (קלג:) מה הוא חנון ורחום אף אתה, ואמנם מי שמתדבק בדרכיו ומתנהג במדות טובות לא מגיע למצב כזה שמכיר את ריבונו ומתכוין למרוד בו, אלא שזה גופא היה חסרונם של נמרוד ובלעם, וכמה דאיתא באבות- עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע, ומחמת מידותיהן הרעות לא הועילה להם הכרת הבורא אף בדרגתם, ובאו למצב של מרידה בבורא.

ויתר על כן מצינו בגיטין (נו:), שכאשר רצה אונקלוס להתגייר העלה בכשפים את טיטוס ואת בלעם, ושאל אותם מי הוא החשוב בעולם האמת, ואמרו לו כי ישראל הם החשובים שם, וסיפרו לו על עצמם שהם נידונים בגיהנום איום ונורא, ושאל אותם האם כדאי להידבק בישראל, ואמרו לו לא תדרוש שלומם וטובתם כל הימים, אלא שיעשה להם צרות ויהיה לראש בעולם הזה, וכמו שכתוב באיכה (א, ה) “היו צריה לראש”- שכל המצר לישראל נעשה ראש.

וכל זאת אף שנדונים הם כעת בגיהנם ומכירין בשקרם, והיינו מפני שנשארו בהם המידות הרעות והשנאה לישראל גם לאחר מיתתם, ולמרות שסבלו יסורי גיהנום נוראים אמרו לו שיעשה צרות לישראל, וביאר מו”ר הגרא”א דסלר זצ”ל כי המידות הן יסודות הנפש, וכשיש פגם במידות הרי נשאר הפגם בנפש, וגם לאחר מיתה עדיין דבוק בו פגם המידות הרעות ונשארה בהם אותה שנאת ישראל.

ועובדא הוה באדם שחזר בתשובה, וכעס עליו אביו ולאא הניחו להיכנס לביתו, שאל אותו הבן- ‘הלא תמיד דעתך היא שכל אדם יתנהג כחפצו, ואין להגביל אדם מלנהוג כפי דעתו, ומדוע כאן שינית הנהגתך, והנך מתנגד לחזרתו בתשובה’.

ענהו האב, כי הוא מפחד פן יושפע ממעשי הבן ויחזור אף הוא בתשובה...

והנה הרי לא היתה כונת הבן כלל לכפות על אביו דבר זה, ואם היה האב שב בתשובה, הרי זה רק מפני שבא להכרה ברורה כיזו האמת ואן בילתה, ומ”מ לא רצה בשום אופן לבוא למצב זה שיושפע מבנו...

והוא העניין הנ”ל, כי יכול האדם להיות דבוק כל כך ברוע עד שלא מועילה לו הכרת האמת, וזהו שציונתה תורה ‘ובחרת בחיים’, וכי כיון שידוע שהם הם החיים פשיטא שיבחר בהן ולא בהפכן, אלא דכמו שנתבאר, אף אחר הידיעה מה הם החיים ומה המוות, עדיין צריך האדם את ההוראה לפרוש מן הרע ולבחור בחיים.

(ע”פ דברי מרן שליט”א בימי הפורים תשנ”ו, תשנ”ח- גנדפס באסיפת שמועות)

נתרם לע”נ

נפש נקי וצדיק,

המופלא מאד בעמלה של תורה עד כלות הכוחות,

ובמסירות נפשו להעמדת תלמידים,

עלה ונתעלה בתורה וקנייניה מתוך יסורים מרים,

והשלים נפשו בכל מדה נכונה,

הגאון הגדול רבי יעקב כהג”ד בנימין צבי יהודה רבינוביץ’-תאומים זצ”ל

מראשי ישיבת קול תורה לצעירים ובעל ‘שיעורי בקיאות’ ושא”ס

נלב”ע כיום ו’ תמוז לסדר ‘אדם כי ימות באהל’

תנצב”ה.

ישיב ישראל בשמים

הטעם שחבר הבית מחמת חטאים דקים

הנה בדרך כלל יחיד אינו נענש על מה שאינו בדרגה הגבוהה של בעמח"ס 'סוד ושורש העבודה', אם כי בוודאי שכל אחד ואחד נידון לפי מדרגתו, וכמו שאמרו (מדרש משלי פ"י) בא מי שיש בידו מקרא ואין בידו משנה הקב"ה הופך את פניו ממנו וכו' מי שיש בידו שני סדרים או שלשה הקב"ה אומר לו בני כל ההלכות למה לא שנית אותם וכו' מי שיש בידו הלכות אומר לו בני תורת כהנים למה לא שנית וכו' מי שיש בידו תלמוד הקב"ה אומר לו בני וכו' כסא כבודי איך הוא עומד וכו', ע"כ. והיינו שיש יחידים שיש עליהם תביעה לפי מדרגתם מדוע אינם יודעים איך עומד כסא הכבוד, אבל מי שאין זה בכוחו לא יענש על כך והעולם הבא שלו יהיה מושלם, אכן על כל פנים לא מצוין שיהיה עונש של חורבן בעולם הזה על חטאים דקים כאלה של יחידים.

אבל הנהגה עם ציבור היא הנהגה אחרת, וכמו שאנו רואים בחורבן בית ראשון, שאף על פי שהיו שלושה עבירות חמורות עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, עדיין זה לא היה סיבה מספקת לחורבן בית המקדש, וכמו שמבואר בגמרא (נדרים פא, א) אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דיבר פי השם אליו ויגידה על מה אבדה הארץ דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעצמו דכתיב ויאמר השם על עזבם את תורת וכו' שאין מברכים בתורה תחלה, וצריך להבין וכי על ביטול מצוה קלה של ברכות התורה נענשו בחורבן נורא כזה?

ואכן הטעם מבואר שם בר"ן בשם רבינו יונה, ז"ל: "ודאי עוסקים היו בתורה תמיד ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים על מה אבדה הארץ עד שפירשו הקב"ה בעצמו שהוא יודע מעמקי הלב שלא היו מברכים בתורה תחלה כלומר שלא הייתה התורה חשובה בעיניהם כל כך שיהא ראוי לברך עליה שלא היו עוסקים בה לשמה ומתוך כך היו מזלזלים בברכתה והיינו לא הלכו בה כלומר בכוונתה ולשמה", עכ"ל. היינו שלא היה העונש על זה גופא שלא בירכו ברכות התורה, אלא היה בזה רמז וסימן שלא החשיבו את התורה כראוי, ורק הקב"ה היודע מחשבות שבמעמקי הלב הכיר בזה שבמעמקי נפשם לא הייתה החשיבות הראויה לתורה, ועל זה בא החורבן.

ואף על פי שלא היה זה חטא חמור כל כך לדקדק עליו עם יחידים, מכל מקום כיון שבזמן החורבן זה היה בציבור, הרי זה חמור יותר, לא מפני שהציבור נענש יותר מיחידים, אלא שהקב"ה מדקדק עם הציבור כחוט השערה, מפני שהציבור הוא כמו אדם גדול, וכמאמרם (סוכה נב, א) כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו, וכלפי מה יצרו גדול הימנו, האם רק בעבודה זרה יצרו גדול? הלא בכל הדברים גם כן יצרו גדול הימנו, אלא שלפעמים הדברים הללו מביאים לידי עבודה זרה, אך עבודה זרה היא התוצאה ולא השורש, וכיון שכן, יש הנהגה אחרת עם הציבור לדקדק עימהם כחוט השערה, ומשום כך בא החורבן על מה שלא הייתה התורה חשובה בעיניהם כראוי.

ואת דרכי הנהגת הקב"ה עם הציבור יש לנו ללמוד ממה שאמרו חז"ל בילקוט (במדבר תרפ"ד) "בשעה שקיבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהן מה ראו להתקרב יותר מן האומות", והיינו כי אפילו גויים במעמקי נפשם יודעים את זה שכלל ישראל יש להם קירבת אלוקים, ונתקנאו אומות העולם בישראל שזכו להתקרב להקב"ה על ידי קבלת התורה, שכלל ישראל הם בדרגתם בניי להקב"ה, ואילו האומות אינם בניי, ועל זאת הייתה קנאתם.

עד שנכשלו ישראל בשיטין בבנות מואב, אז שמחו מאד אומות העולם: "שמעו האומות אותה עטרה שהיה בידם כבר היא נטולה מהם, אותו השבח שהיו משבחים הרי בטל, שווים הם לנו", עד כדי כך הייתה שמחתם של האומות, שעכשיו גם ישראל הושפלו במדרגתם, גם כלל ישראל כבר אינם בניי אלא שפלים כמותם וממילא הם שווים, ובכך נחה רוחם של האומות והוטב להם.

כשראה זאת הקב"ה, מה עשה? כתוב בהמשך המדרש שם: "כשבאו לידי נפילה זקפן המקום וכו' נגף המקום את כל מי שנתקלקל והעמידן על טהרתן שנאמר ויהי אחרי המגיפה וגו' שאו את ראש כל עדת בני ישראל", והיינו כי כדי להעמיד את כלל ישראל על טהרתן, המית הקב"ה במגיפה את כל מי שנתקלקל, ומתו עשרים וארבעה אלף איש מישראל, ופינחס קידש את השם במעשה זמרי, והשיב את חמתו של הקב"ה מעל בני ישראל, ומתוך כך חזרו ישראל שוב למדרגת בניי.

נמצא שהנהגת הקב"ה עם כלל ישראל, אינה בתור עונש על העבר, אלא תיקון על להבא, כי הקב"ה שומר תמיד על כלל ישראל שיהיו במדרגה קדושה, וכפי שאנו רואים בכל הדורות שכל חורבן היה בזמן של ירידה בדרגה וחסרון קדושה, והתכלית בזה הוא "זקפן המקום" - כדי שיחזרו בתשובה, ואכן חזרו בתשובה לאחר חורבן בית ראשון, ועזרא הסופר עלה מבבל, ואף על פי שכבר לא הייתה נבואה - אבל הייתה תורה בבבל, וכמו שאמרו (גיטין פח, א) שכבר קודם החורבן הגלה הקב"ה את החרש והמסגר לבבל, ובאו לארץ ישראל והתחילו כל הזוגות, עד לחורבן בית שני.

וכן חורבן בית שני היה על שנאת חינום כזו שלא נתגלה עוונם (יומא ט, ב) שהיו עוסקים בתורה ובמצוות ובגמילות חסדים ולא הרגישו בחטא, ורק יחידים היו בריונים כמו שמוזכר בגמרא (גיטין נו, א) אבל רוב הציבור לא היו כאלה, ומכל מקום נענשו מפני שהיה יותר מדי שנאת חינום בציבור, והציבור בכללותו היה נגוע בשנאת חינום, ומפני שהיו כלל ישראל בשפל המדרגה היה צריך לחזק אותם, לכן בא החורבן כדי שיחזרו בתשובה "להעמידם על טהרתם", ושוב הייתה תורה בישראל לאחר החורבן, רבי עקיבא ותלמידיו, רבינו הקדוש חיבר את המשניות, ורבינא ורב אשי סידרו את הגמרא, וכך היה גם בכל הדורות ואכמ"ל.

כלל הדברים, התועלת בכל הצרות שסבלו כלל ישראל בכל התקופות זה לצורך החיזוק והעמדתם על טהרתם, וכמו שאמרו חז"ל כשבאו לידי נפילה זקפן המקום, ואין כאן המקום לפרט בכל מקום מה היה החטא, אך כמובן שהיתה ירידה גם בביטול תורה, ואחרי השואה היה חיזוק גדול כאשר ברוך השם על לארץ ישראל "החרש והמסגר", החזון איש עלה לארץ וכן שאר צדיקים שעלו לפני השואה ואחריה, והיו גם מגדולי ישראל שניצלו בשואה עצמה כמו הרב מבריסק, וגדולי החסידים שניצלו בניי ניסים והקימו דורות של יראי השם, ציבור עובדי השם העוסקים בתורה, זהו "זקפן המקום".

והנה עכשיו בתקופתנו אנו נמצאים שוב במצב ביטחוני מסוכן מאד, וכל קיומנו כאן בארץ ישראל הוא בדרך נס, כל אחד ואחד יודע מזה, והרי כל אדם אחר בעולם היה מפחד לחיות במקום כזה, שזהו מקום של הר געש ממש, שה אחת לא רק בין שבעים זאבים, אלא כל העולם, גם הידידים שלנו, אינם אוהבים אותנו, וכל מה שעומדים לצידנו זה להנאתם ולטובתם, מפני שיש להם חשבונות, אם כן במצב כזה עלינו להתחזק ביתר שאת בדברים הצריכים חיזוק.

במה אנו צריכים להתחזק? בדברים כאלה שהציבור חייב בהם מצד הציבור, והציבור היותר אחראי הם בני התורה, וכפי ששמעתי בשם מרן הגר"ז זצ"ל, שעיקר התביעה להתחזק מוטלת על ציבור בני התורה, כי אחינו החילוניים הרחוקים משמירת תורה ומצוות אינם אשמים שהם תינוקות שנשבו, אבל בני התורה צריכים להתחזק בדברים הטעונים חיזוק, וכבר אמרו (סוכה נב, א) כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, והקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה, לכן עיקר התביעה היא על בני התורה, שעמהם הקב"ה מדקדק כחוט השערה.

(מתוך שיחה שאמר מרן שליט"א בשנת תשע"א)

משיעורי הגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א לבני הישיבות

ויך את האתון במקל [כ"ב כ"ז]

בשני מכות הקודמים לא כתוב במקל וכנראה שבפעם הג' שרבעה תחתיו חרה אפו כמ"ש ויחר אף וגו' והכה אותה טפי ובמקל, וכענין חובטו במקל בריש מדות, ואחרי המכות הללו נעשה לה הנס של פתיחת פיה, ומן השמים אירעו לו ג' מיני צער וגרם להכותה ג' פעמים י"ל שהוא (עכ"פ) גם שתוכל לרמוז לו שהוא מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה שלכך כתוב כי וגו' שלש רגלים כבפרש"י בפסוק כ"ח, והנה גם המלאך נקט שלש רגלים וגם בותט לפני וגו', י"ל ג"כ להמשיך ברמז זה. [והך מקל אם כי י"ל שהי' בידו תמיד מקל להכותה ולא השתמש בכך תמיד וכנ"ל, אמנם אולי יתכן דאדם חשוב יש בידו מקל של כבוד (וכמו דחזינן גם כהיום וגם כמדומה שהי' מנהג לא מזמן רב שכולם הלכו עם מקל בתוך ידם (אולי הי' כעין לנוי)), והכה אותה כשחרה אפו במקלו המיוחד לו והיינו "במקל" (בפת"ח), ואולי לא הוי בידו שני מקלות, והנה אשכחן שר"ג גזר על ר"י (ר"ה כ"ה) שיבא אצלו במקלו ובמעותיו, ובשבת קנ"ב תרי מתלת משתים נעשו שלש, שזקנים משתמשים במשענת, ותנן בפרק הרואה לא יכנס להר הבית במקלו כו', וכן מקלו נפלה מידו (סנהדרין ס"ה ב'), ואשכחן בתורה שמות י"ב י"א ומקלכם בידכם ובבראשית ל"ב י"א כי במקלי עברתי את הירדן וגו', משמע שהי' כן הדרך, אבל ראיתי באבן עזרא שם שכתב, לנהוג החמורים, כמו ויך את האתון במקל, ואפשר משום דמשמע שלכולם אף להבחורים ולצעירים הי' בידם מקל, ומסתמא לא של כבוד אלא לצורך להכות ובעיקר לחמורים (או לצורך במקום סכנה), ולא כתב קרא נמי בכיסם אף שג"ז הי' צורך והי' אתם וכעין ההיא דר"ג ור"י במעותיו, שאין בזה היכר החפזון דכתיב בקרא ותנן לה נמי פסחים צ"ו א' מתנאי פסח מצרים, ולפ"ז אה"נ ד"ל כהאבן עזרא דשל בלעם נמי הוי לנהוג החמור, ואולי בעת רכיבתו לא הוי בידו אלא מקל זה].

לו יש זורב בידי כי עתה הרגתיך [כ"ב כ"ט]

פרש"י גנות גדולה היה לו דבר זה בעיני השרים זה הולך להרוג אומה שלימה בפיו ולאתון זו צריך כלי זין, ע"י תרגום יונתן בן עוזיאל בפסוק ל' דהאתון עצמה אמרה לבלעם שהוא חסר דעת שאם לקלל האתון לא יכול כ"ש לישראל יעווי"ש. יש לתמוה בכל שיחת האתון לבלעם שלא אמרה לו בפשוט שהי' מלאך בדרך וזה גרם הכל, ויעוויין בזה ברמב"ן.

הן עם כלביא יקום וגו' [כ"ג כ"ד]

ע"י רש"י כשהן עומדים משנתם שחרית הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצות ללבוש טלית כו', לכאורה משמע שדרך לישון בלי ציצית, ובפשוטו שישנים ערומים בלי בגדים (וע"י ברכות כ"ד א'), וכשקמים ומתלבשים מברכים מלביש ערומים ומיהו ע"י מ"ב סימן מ"ו סק"ה דלאו דוקא שישן ערום ע"ש, וע"י או"ח סימן כ"א ס"ג ברמ"א ויש שכתבו שנהגו שלא לשכב בטלית שיש בו ציצית כו' אך נוהגים להקל לשכב בהם, וע"י במ"ב שם בשם האר"י ז"ל ע"פ הסוד שיש לשכב בלילה בט"ק, ומרן החזו"א ז"ל לא הי' ישן בלילה עם הטלית קטן והנה יש ללבוש מיד שלא ילך ד"א בלא ציצית ע"י מ"ב ריש סימן ח' וע"י שבת קי"ט ב' דרב ששת איפסיק ליה חוטא ולא נחית ואתא כמה דלא רמיה, וע"י רש"י שם שפירש עד דרמיה - שתקנה, וזה לשון תלית ציצית, כדאמרינן בעלמא לא רמי חוטי.

ועתה ברוז לך אל מקומך אמרתי כבד אכבדך וגו' [כ"ד י"א]

י"ל שהכונה שגם לכבדך ביציאתך דהיינו ללוותך לכל הפחות בדרך כבוד ג"כ לא אעשה לך, ולעיל כ"ב ל"ז כתב רש"י נתנבא שעתיד לצאת מעמו בקלון, וע"י בראשית ל"א כ"ז למה נחבאת לברח וגו' ואשלחך בשמחה ובשרים וגו'.

אשורנו ולא קרוב וגו' וקם עיבט וגו' וקרקר וגו' והיה ירעה וגו' וירד מיעקב והאביד עריר מעיר [כ"ד י"ז-י"ט]

ע"י רש"י דמשמע דפסוק י"ט וירד מיעקב וגו' מעתה מתחיל לדבר על מלך המשיח, וע"י רמב"ם הלכות מלכים פרק י"א ה"א דמפרש בפסוק י"ז י"ח שמדובר כבר שם גם על מלך המשיח יעוויין שם, וע"י לח"מ שם שכתב שאולי הם מדרשים חלוקים.

כי אם יהיה לבער קין עד מה אשור תשבך [כ"ד כ"ב]

ע"י רש"י כי אף אם אתה עתיד לגלות עם עשרת השבטים כו' עד היכן הוא מגלה כו' ותשוב עם שאר הגלויות, לפ"ז משמע כאן שעשרת השבטים עתידין לחזור, והוא פלוגתא דתנאי בסנהדרין ק"י ב' ע"ש, וע"י אבן שלמה (דברים מהגר"א ז"ל) פ"א אות ב' מתחילה יגאלו יו"ד שבטים כו' ע"ש.

אוי מי יזיזה וגו' וצים מיד כתים וענו אשור וענו עבר וגו' [כ"ד כ"ג כ"ד]

פסוקים אלו שבסוף נבואתו הם על זמן הגאולה לעתיד לבא ע"י בתרגום יונתן בן עוזיאל בזמן דיתגלי ומכתת כו' ומגרי כו' וציצין יצטרחן כו' וישעבדון כל בנוי דעבר כו' למיפל ביד מלכא משיחא כו' יעויין שם (ובפי' יונתן שם), ועי' סנהדרין ק"ו א' וצים כו' עד אשור כו' ועי' רש"י שם ד"ה כתים, בצים עתידין להרוג את כל האומות כו' ולעתיד קא מיירי, (ועי' ע"ז ב' ב' דהנך משכי כו' ובתו' שם), ועי' בדעת זקנים מבעלי התו', ועי' רמב"ן בפסוק כ"א ולכן נשא משלו כו' ואין מי שינצל מיום ה' הגדול והנורא על כל העמים שיבאו צים (הם אניות גדולות כבפרש"י) מיד כתים כו' יעויין שם.

קוז את כל ראשי העם וגו' [כ"ה ד']

פרש"י לשפוט את העובדים לפעור, ואפשר דהיינו ע"י התראה ועדים, וא"י שא"צ והיתה הוראת שעה על כל מי שידוע בכך, ולפי מ"א שהביא רש"י שהשמש מודיע את החוטאים הענן כו' והחמה זורחת עליו, א"כ י"ל שעפ"י דנו, ואמנם גם ע"ז צריך שיהא ע"פ דיינים, ועי' רש"י בפסוק ה' כל אחד ואחד מדייני ישראל היה הורג שנים כו', ואולי ע"פ השמש, וצ"ע.

והמה בכים פתוז אהל מועד [כ"ה ו']

עי' רש"י נתעלמה ממנו הלכה אלא כדי שיבא פנחס ויטול את הראוי לו, בפשוטו היינו מצות קנאין פוגעין בו כבפרש"י בפסוק ז' שא"ל למשה מקובלני ממך הבועל ארמית קנאין פוגעין בו א"ל קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא, ועי' עיקר שפתי חכמים שאין מורין לו וקם מעצמו, וזה ה"י זכותו שזכה לכך, ואמנם י"ל עוד שהרי ע"ז נתכהן כדלהלן בפסוק י"ג והיתה לו וגו' ברית כהנת עולם תחת אשר קנא וגו' וכבפרש"י שם, והיינו שזכה לכך ויתכהן ע"ז, וי"ל שג"ז נכלל באלא כדי שיבא פנחס ויטול את הראוי לו.

בענין ידאת הוראה

בכדי להעיר למבקשי אמת להסב תשומת לבם אל הפחד הנדרש מלהורות ולכרוח מכל נדנוד ספק קל, וכמ"ש מרן ז"ל באגרות ח"ב אגרת כ"ב וזה לשונו: ואני פורש מן הספיקות, ומייעץ אני כן גם לאחרים, ואני חושב שזו הדרך הנכונה להתרחק מן הספיקות ולהחמיר, עכ"ל, ושם באגרת ל"ד וזה לשונו: ובטבעי אני רואה את כל הענינים לחמורים וקלים כמעט לא פגשתי עכ"ל, וננצל ע"ז מעונשים החמורים ולא נכוש ולא נכלם לעולם ועד, ת"ל רבינו רבן של כל ישראל הגרע"א זצוק"ל במכתבו שלא חפץ שיתנו לתשובותיו בשם פסקים שנראה כאילו הלכה פסוקה היא אצלו ואין אחריה כלום, וז"ל שם ולא ע"ד זה נתרציתי לכם להודפיסם כי תמיד מיראי הוראה אנכי, ודי אשר הוצרכתי להשיב לשואלי, מדאגה שכל אחי בכלל כל מי שהגיע להוראה ואינו מורה, וגם בכל זה סמכתי שהרב השואל יעיין ויבדוק בדברי ויבחור, וגם פעמים רבות לא סיימתי כלל בהחלטה מטעם זה, אבל שיהי' נראה כאילו פסקי' למלתי' ויבאו לסמוך עלי בלתי בחון אותם בעת הצורך עפ"י החקירה בש"ס ופוסקים, חלילה לי כזאת לקבל עלי אחריות דעלמא גם אחרי קצי ומדת ימי עכ"ל ואח"כ שם התלונן על מה ששמע על מורי הוראה שסומכים על חבור חדש שיוצא לאור לפסוק אחריו יעוי"ש כי קצרתי. – (ושמעתי שהגאון ר' זלמן סנדר ז"ל לא הי' מורה בעירו והגאון ר' אלי' חיים מייזל ז"ל הוכיח אותו שהוא חייב לענות שאלות בעירו, והשיבו שהוא מתיירא פן ירד קצת יום יום הפחד ע"י שיתרגל להורות, והשיבו הגרא"ח ז"ל שהוא כבר ששים שנה רב ועדיין פחד ההוראה כביום ראשון, והזיל הגרז"ס דמעות איך שיכול בן אדם להיות בכזו דרגא).

וכששאלתי פעם למרן ז"ל שאלה לא מיהר להשיב, והוא שלפי דרך עיונו העמוק מאד כחד מקמאי [עי' קובץ אגרות ח"ג אגרת כ"ב ד"ה הריני] לפעמים לא הי' ממהר להשיב הלכה למעשה בדברים שהכרעתם תלויה בעומק העיון בגפ"ת, [וכעין מש"כ הרא"ש שבידך ברכה אחת על תפילין עד שלמד מנחות].

מערכי תורה

בלק

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

קל מוציאם ממצרים

כששלח בלק את המלאכים לבלעם כתוב (כ"ב, ה') שאמר להם לומר 'הנה עם יצא ממצרים וגו'. וברש"י להלן (כ"ג, כ"ב) על הכתוב שבלעם אמר 'קל מוציאם ממצרים', פירש 'אתה אמרת הנה עם יצא ממצרים, לא יצא מעצמו, אלא האלקים הוציאם'. ומבואר שהיה דין ודברים בין בלק לבלעם, אם ישראל יצאו ממצרים מעצמם, או שהקב"ה הוציאם. ובפשוטו כונתם, דאם יצאו מעצמם, אז אפשר להרע להם, אבל אם הקב"ה הוציאם, אז בודאי שגם בעתיד ישמור ויגן עליהם, ולא תצלח להרע להם.

אכן נראה לומר בזה עוד, דהדין ודברים שהיה בין בלק ובלעם, אם יצאו מעצמם או שהקב"ה הוציאם, דהנה בברית בין הבתרים נגזר על בני ישראל להיות במצרים ארבע מאות שנה, ורק אח"כ יזכו בארץ ישראל, וכמו שכתוב בפ' לך לך (ט"ו, ט"ז), ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה, ורק אז, דור רביעי ישובו הנה, ופירש רש"י שם, דלאחר שיגלו למצרים יהיו שם שלשה דורות, והרביעי ישובו לארץ הזאת. אבל באמת לא היו ישראל במצרים אלא רד"ו שנה, [וכבר פירש רש"י שם, וכן מבואר במדרשים כמה טעמים בזה], ועל כן סברו האומות שישראל יצאו ממצרים קודם זמנם, והרי כן מצינו להדיא בחז"ל שפרעה אמר למשה רבנו, שעדיין לא הגיע סוף הזמן של ד' מאות שנה שנגזר עליהם, ועל כן היו סבורים שעדיין אין ישראל יכולים לכבוש את ארץ ישראל, ואין להם תקומה, וכמו שמצינו בדברי חז"ל שבני אפרים יצאו קודם הזמן, ונהרגו.

ולפי"ז יש לפרש דזהו הדין ודברים שהיה בין בלק ובלעם, אם יצאו מעצמם או שהקב"ה הוציאם, דבלק סבר ד'עם יצא ממצרים' מעצמו יצא, מכיון שהיה זה קודם זמנם, ועל כן אינם ראויים ליכנס לארץ, והשיב לו בלעם, 'קל מוציאם ממצרים', וכיון שהקב"ה הוציאם, אז ראויים ליכנס לארץ ישראל ולא תוכל להם.

כלחוך השור את ירק השדה

כתוב (כ"ב, ד') שמואב אמרו 'עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחוך השור את ירק השדה', פירש רש"י, כלחוך השור, כל מה שהשור מלחך אין בו סימן ברכה. יש לפרש בזה, דהנה אשכחן בב"ק דף ג' ע"א דיש גוונא דשן דלא מכליא קרנא, ופירש רש"י שם, דהיינו שאע"פ שופו לחזור ולצמות, אבל מ"מ אינו חוזר לצמות כתחילה.

ועל פי זה נראה לפרש דזהו שאמרו מואב על בני ישראל, שילחכו סביבותם כלחוך השור, דהרי באמת מצווים ישראל באיסור ד'אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה' כדכתיב בפרשת דברים (ב', ט'), אמנם בגמ' בבבא קמא דף ל"ח ע"ב איתא, שלא אסר להם אלא מלחמה, הא אנגריא להשתעבד בהם עביד בהו, ועל כן בזה היו בטוחים מואב שישראל לא יעשו בהם מלחמה, אבל אכתי חששו שיעשו עמהם אנגריא, וזהו שנקטו למשל את לחיכת השור, כלומר שאע"פ שלא מכליא קרנא בלחיכתו, מ"מ הוא גורם נזק, וכמו כן אע"פ שלא יעשו עמהם מלחמה, מ"מ חששו שישתעבדו עמהם.

ויך את האתון במקל

הנה בלעם הכה את האתון ג' פעמים, אכן יש לדקדק שבשתי ההכאות הראשונות לא הוזכר במה הכה בלעם את האתון, אלא כתוב בסתם 'ויך בלעם', וכן 'ויסוף להכותה', רק בהכאה השלישית הוזכר שהייתה זו הכאה במקל, וכמו שכתוב (כ"ב, כ"ז) 'ויחר אף בלעם ויך את האתון במקל'.

ונראה לבאר דחלוקים הם ההכאות הראשונות מההכאה השלישית, דהנה בהכאה הראשונה כתוב בפסוק 'ויך בלעם את האתון להטותה הדרך', ובהכאה השנייה כתוב 'ויסוף להכותה', ומזה דחשיבא הוספת מכה הרי דהכאה זו כהכאה הראשונה שהיא להטותה הדרך, אולם בהכאה השלישית כתוב 'ויחר אף בלעם ויך את האתון', הרי שהייתה הכאת חרון אף. וביאור הדבר שהכאה זו באה בתורת עונש. וכן מבואר גם להלן שכתוב שבלעם אמר 'לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך', והרי הריגה בודאי שאינה באה אלא בתורת עונש ולא בשביל להטותה הדרך. וא"כ גם ההכאה הייתה באותו גדר של המיתה שהוא בתורת עונש.

לפי"ז י"ל דלכן רק במכה זו ציינה התורה שהייתה זו הכאה במקל, כי בעונש יש לפרט איך ובאיזה אופן היה העונש, משא"כ בהכאות הבאות להטותה הדרך שבהם העיקר הוא התוצאה שהוכתה, בהם אין צורך לפרט באיזה כלי הייתה הכאה, שאין זה אלא היכ"ת בעלמא.

מִן אֲרַם יִנְחֲנִי בִּלְק

כתוב (כ"ג, ז') 'וישא משלו ויאמר מִן אֲרַם יִנְחֲנִי בִּלְק מֶלֶךְ מוֹאָב מֵהֶרֶרִי קֹדֶם לָכָה אֲרָה לִי יַעֲקֹב וְכוּ'. צריך ביאור מה רצה בלעם לומר בהקדמה זו שהגיע מארם לבקשתו של בלק, ומה ענין כל ההקדמה הזאת.

ונראה לבאר בזה, דהנה בתרגום יונתן (פסוק ה') כתוב, ומבואר כן בחז"ל, דבלעם הוא לבן. והנה לבן כרת ברית עם יעקב אבינו, כמפורש בסוף פרשת ויצא, שהקימו מצבת אבן לגלעד, ואמר לבן עד הגל הזה ועדה המצבה אם אני לא אעבור אליך את הגל הזה וגו', והרי כאן בא בלעם לעבור על הברית להרע לישראל. וכבר כתבו הראשונים דלכן נענש שנלחצה רגלו אל הקיר, דהיה זה האבן שהעמיד לגלעד שנפרע ממנו, על מה שעבר על השבועה. [ואולי לזה כיון רש"י (פסוק כ"ד) שכתב, דסתם גדר של אבנים הוא, וצריך ביאור מה ר"ל בה שהיה זה גדר של אבנים. ואפשר לומר דאתא לאשמעינן שהיה זה גדר של אבנים, שנעשה בו דין מגדר האבנים, שהעמיד לגל].

ולפי"ז יש לבאר דמה שהקדים בלעם, היה בתורת התנצלות והסבר איך הוא עובר על הברית, וע"ז אמר דאינו בא מחמת עצמו, אלא רק נענה לבקשתו של בלק, ואינו אלא שלוחו של בלק, וזהו שאמר, 'מִן אֲרַם יִנְחֲנִי בִּלְק', והוא זה שבקשני 'לכה ארה לי יעקב', ולכן לא חשיב זאת שעובר על הברית.

ובזה יש לבאר לישנא דקרא שאמר לכה ארה לי, דרצה לומר בזה, שהוא עובר בלק, ולא בעבורו, והיינו כמו שנתבאר שזהו שבא בלעם לומר בזה. אמנם האמת שבלעם לא קילל רק בשליחות בלק, ובשנאתו ורשעתו הוסיף לקלל יתר ממה שבלק ביקש, וכמו שכתב רש"י בפסוק י"א שבלק אמר ארה, ובלעם אמר קבה, ובלק אמר ואגרשנו מן הארץ, ובלעם אמר וגרשתי, שבלעם היה שונאם יותר מבלק.

ויהפוך ה' את הקללה לברכה

בפרשת כי תצא (כ"ג, ד'-ז') כתוב, לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' וגו', ואשר שך עליך את בלעם בן בעור וגו' לקללך, ולא אבה ה' אלוֹקֶיךָ לשמוע אל בלעם, ויהפוך ה' אלוֹקֶיךָ לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלוֹקֶיךָ. צריך ביאור מפני מה נזכר בתוך כדי נתינת הטעם להאיסור שהוא מפני ששכר את בלעם, כל הענין דלא אבה ה' אלוֹקֶיךָ לשמוע אל בלעם, ולכן היפך הקללה לברכה, והלא זהו ענין בפני עצמו, בתולדות מעשה בלעם, ומה זה שייך להאיסור שנאסרו עמוֹן ומואב.

ונראה לבאר בזה, דהנה הרי הקללות נהפכו לברכות, וא"כ אחר שנהפכו לברכות, נמצא דבאמת לא קללה יש כאן, אלא ברכה יש כאן. ואמרו"ר הגאון זצ"ל היה מביא ששמע מאא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל דאיתא בחז"ל שמה שישיראל גיזונין בעוה"ז, הוא מברכותיו של בלעם, אבל ברכת האבות הם נעלים מאד, ורק בעוה"ב יהיה שייך לזיון מאותם ברכות, וא"כ לכאורה לא מגיע להם ליענש על מה ששכרו את בלעם, ולמה נאסרו לבא בקהל מחמת ששכרו את בלעם.

והנה ברש"י בסנהדרין דף ק"ו ע"א הביא מדרש, שבלעם אמר כארזים, כלומר שאין עומדין במקום מים, ושכינה אמרה עלי מים. הוא אמר כנחלים שפוסקין לפעמים, יצאה בת קול, אמרה, נטיו. הוא אמר כגנות, אמרה בת קול, עלי נהר. הוא אמר כאהלים, יצאה בת קול ואמרה, נטע ה'. ומבואר שבאמת בלעם אמר דברי קללה, ורק שהקב"ה הוסיף על דבריו ושינה אותם, ובזה נהפכו דברי הקללה לברכה. ולפי"ז נמצא דבאמת בלעם קילל, רק שהקללה נתהפכה לברכה.

ונראה דעוד מבואר בזה, דהנה בגמ' שם דף ק"ה ע"ב איתא, אמר רבי אבא בר כהנא, שכל הברכות של בלעם חזרו לקללה, חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות, ולכאורה צריך ביאור, דאחר שנהפכו לברכות, א"כ לא היה קללה כלל, ומהו שאומר שחזרו לקללה. ומבואר שגם אחר שנהפכו לברכה, חשיב שיש קללה, אלא שנתהפכה, ולכן שייך שתפסק ההפיכה לברכה, וממילא תחזור לקללה. ומבואר בזה עוד, דההיפוך לברכה, לא היה היפוך פעם אחת, ושוב ממילא הוא ברכה ולא קללה, אלא לעולם יש קללה, ותמיד צריך להופכה, ועל כן אם ההיפוך מפסיק, ממילא הוא חוזר לקללה.

מעתה נמצא דבאמת בלעם קילל, וקללתו הוא דבר קיים, ורק שהקב"ה מהפך תמיד את קללתו לברכה, ועל כן גם אחר ההיפוך לברכה, נחשב שהקללה קיימת, אלא שהיא מתהפכת לברכה. אשר לפי זה יש לבאר דזהו שבא הכתוב לומר, דלא תאמר דבסופו של דבר נמצא דבלעם לא קילל, וא"כ אין מקום לעונשם ע"ז, דהאמת היא דבלעם קילל, אלא דלא אבה ה' אלוֹקֶיךָ לשמוע אל בלעם, ויהפוך ה' אלוֹקֶיךָ לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלוֹקֶיךָ, דאמנם כן דבסופו של דבר נהפכו הקללות לברכה, אבל בלעם מצד עצמו הוא קילל, ומה שנהפכו הקללות לברכות, אינו מפקיע מיניה שם קללה, אלא נחשב שיש קללה, והקב"ה מהפך אותה לברכה, ואשר על כן שפיר נחשב בלעם למקלל, ולכן ראויים עמוֹן ומואב ליענש על מה ששכרוהו לקלל.

ויש להוסיף דבזה מדויק לשון הכתוב 'ויהפוך ה' אלוֹקֶיךָ לך את הקללה לברכה', ד'לך' הוא דהיפך הקללות לברכה, ולא להציל את בלעם ושוכריו.

מעתה מבואר היטב למה נכתב דבר זה כאן, דזהו המשך לטעם האיסור, דבא לבאר בזה דכיון דבלעם באמת נחשב למקלל, ורק שהקללה עצמה נתהפכה לברכה, על כן שפיר ראויים עמוֹן ומואב ליענש על שכירותו.

רשימות תלמידים

משיעורי מרן הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

פרשת בלק תשפ"א

ראש ישיבת 'בית יהודה'

ועל שביקש ללכות ישראל נקרא 'ארמי', שנאמר 'ולכה זועמה ישראל', לכך נפרע הקיר ממנו, לפי שהוא העד על השבועה, כדכתיב 'יד העדים תהיה בו בראשונה', ע"כ.

והעיר אאמו"ר הגאון זצ"ל, דהא לפי זה נמצא שבלעם חי שנים רבות, מוזמן יעקב אבינו עד שהרגו פינחס במלחמת מדין, וזה לכאורה סותר לדברי הגמ' בסנהדרין דף ק"ו ע"ב שבלעם לא חי אלא שלשים ושלש שנים, וכדאיתא התם – אמר ליה ההוא מינא לרבי חנינא, מי שמייע לך, בלעם בר כמה הוה, אמר ליה, מיכתב לא כתיב, אלא מדכתיב 'אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימייהם' (תהלים נ"ה), בר תלתין ותלת שנין או בר תלתין וארבע, אמר ליה, שפיר קאמרת, לדידי הוי לי פנקסיה דבלעם, והוה כתיב ביה 'בר תלתין ותלת שנין בלעם חגירא כד קמיל יתיה פנחס ליסמאה', ע"כ.

אכן עיין בפירושו רש"י שם שהקשה, דבגמ' לעיל ע"א איתא – 'וירא את הקניי וישא משלו', אמר לו בלעם ליתרו, קניי, לא היית עמנו באותה עצה שגזר פרעה 'כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו', מי הושיבך אצל איתני עולם. והיינו דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי סימא, שלשה היו באותה עצה, אלו הן, בלעם איוב ויתרו (וכו', ע"כ). הרי דבלעם חי מעצת פרעה עד מלחמת מדין, שהם הרבה יותר משלשים ושלש שנים. ובעל כרחך צריך לומר, כמו שכתב רש"י שם, דרבי חנינא לית ליה להא דרבי סימא דבלעם היה באותה עצה, ואם כן יתכן דלית ליה נמי להנך מדרשות דבלעם הוא לבן, עכ"ד. ונהראו שבפירושו הרא"ש בפרשת ויצא הביא את המדרש הנ"ל דבלעם הוא לבן, וסיים שם – 'ומבני בניו היה', ע"כ. ובשל"ה מסכת פסחים (מצה שמורה דף י"ח ע"ב מדפי הספר) כתב, דמה שאמרו חז"ל דלבן הוא בלעם, הוא בסוד הגלגול, ע"שו.

ויאמר בלעם לבלק התייצב על עולתך וגו' [כ"ג, ג']

יש לומר הביאור בזה, על פי המשנה בתענית דף כ"ז ע"א, וכן הוא ברמב"ם בפ"ו מבלי המקדש ה"א, דאי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב, והוא אינו עומד על גביו, ולכן מכיזן שבלק היה בעל הקרבנות, הצריך בלעם את בלק שיתייצב על עולתו.

שוב הראו ב'מלאכת שלמה' תענית פ"ד מ"א שהביא פירוש רש"י במהדורא תנינא, וזה לשונו – היאך קרבין ואין ישראל עומדין על גביהן, והא כתיב 'התייצב על עולתך', עכ"ל. הרי דיליק עיקר הך דינא דצריך שיהא בעל הקרבן עומד על קרבנו מהך קרא ד'התייצב על עולתך', וזה כדברינו, וברוך שכינותי.

והנה בפירושו הרמב"ן כאן כתב, שכתחילה רצה בלעם שיתעסק בלק עצמו בהקרבת הקרבנות, וזהו דכתיב 'ויעל בלק ובלעם', זה שחט וזה זורק, אמנם בסוף, כאשר לא רצה בלעם ללכת לקראת נחשים, לא רצה שיהיה בלק מעלה בקרבנותיו, כדי שלא יפגל במחשבתו, ולכן אמר הכתוב 'ויעל פר ואיל מבובח', וירמוזו לבלעם, דרך הוא העלם.

ולאחאמור דבלק היה בעל הקרבנות, צריך לומר דמה שכתב הרמב"ן שבלעם הקריב את הקרבנות בעצמו כדי שלא יפגל בלק במחשבתו, היינו כדתנן בזבחים דף מ"ו ע"ב שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובד, ודלא כרבי אלעזר ברבי יוסי דסבירא ליה התם שהבעלים גם כן מפגלין.

ויקרא אלקים אל בלעם ויאמר אליו את שבעת המזבחות ערכתי וגו' [כ"ג, ד']

עיין בפירושו הרמב"ן לעיל פסוק א', שבלעם רצה לדבקה אליו הרצון מאת השם בקרבנות האלה, והוא שאמר 'ויאמר אליו את שבעת המזבחות ערכתי' דרך תפילה, כאומר ערכתי לפניך מזבחה שלם בקרבן שלם על רצון מזבחה, ע"ש.

והנה בתורת כהנים פרשת אחרי (פרשתא ח' ה"ה) איתא על הפסוק 'ואני נתתי לכם על המזבחה לכפר', לכם ולא לאחרים. ופירש הר"ש משאנץ שם, דבקרבת עכו"ם, אם נטמא דם וזרקו לא הורצה, ובפרק בית שמאי (זבחים דף מ"ה ע"ב) מפרש, דכתיב 'לרצון', ועכו"ם לאו בני הרצאה נינהו, ע"כ.

וביאר אא"ו הגר"ז זצ"ל, דהר"ש מפרש, דהא דאמרינן בגמ' בזבחים שם דעכו"ם לאו בני הרצאה נינהו, אין הכוונה דאין להם ריצוי ציין, אלא הכוונה דאף דיכולים להביא קרבן, אבל הרצאת הקרבן – היינו מה שמרצה קרבן על הבעלים

ויגר מואב מפני העם מאד וגו' ויאמר מואב אל זקני מדין עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו וגו' [כ"ב, ג'-ד']

הנה מפורש בפסוק כאן דכל מוראם של מואב היה רק פן ילחכו הקהל את התבואות שסביבותם כלחך השור את ירק השדה, אבל לא חששו פן יהרגום, או פן ילכו את ארצם מהם, והיינו כמו שפירש הרמב"ן, משום שישאלו שלחו להם כאשר שלחו לסיוחן 'עד אשר אעבור את הירדן אל הארץ אשר השם אלקינו נותן לנו', או ששמעו גם כן מניעת השם שאמר להם 'אל תצר את מואב', וכן הוא במדרש כאן (פ"כ סימן ג'), שהיו ישראל נראים למואבים מזויינין, משום שנאמר 'אל תצר את מואב ואל תתגר בו מלחמה', מלחמה אי אתה עושה, אבל מה שאתה יכול לחטוף מהן חטוף, ע"ש.

ואמר אאמו"ר הגאון זצ"ל, דלפי זה הא דכתיב להלן שיצא בלק לקראת בלעם אל 'עיר מואב', דהיינו שיצא אל העיר החשובה שלו, לומר 'ראה מה אלו מבקשין לעקור', וכן מאי דכתיב להלן שבלק הביא את בלעם לקרית חוצות, דהיינו עיר מלאה שווקים, אנשים ונשים וטף בחוצותיה, לומר 'ראה ורחם שלא יעקרו אלו, וכדפירש רש"י שם, שקר ענה בו, וכדרכם של הגוים אשר פיהם דיבר שוא וימינם ימין שקר, ומעלילים בשקריהם על ישראל, כי באמת לא ביקשו ישראל לעוקרם, וגם לא חששו בלק מזה כלל.

והנה במדרש לעיל סימן א' איתא, שבלעם היה אכזרי, משום שעמד לעקור אומה שלימה חינם על לא דבר, ע"ש. וזה כדברי אאמו"ר הגאון זצ"ל שישאל באמת לא רצו לעקור אותם, ובלעם רצה לעקור את ישראל על לא דבר, ואף דבאמת הותר לישראל לחטוף מהן, ובגמ' ב"ק דף ל"ח ע"ב מבואר דגם הותר להם למיעבד כהו אנגריא, ולכן חשש מואב פן ילחכו את כל סביבותם, ופן יתנו אותם למס עובד (כדברי הרמב"ן כאן), מכל מקום חשיב שביקש בלעם לעוקרם חינם על לא דבר, דלענין עקירת אומה שלימה חשיב כל זה 'חינם' ו'לא דבר'.

ויאמר מואב אל זקני מדין וגו' [כ"ב, ד']

עיין בפירושו רש"י, שמכיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם, אמרו, מנהיגים של אלו במדין נתגדל, נשאל להם מה מדתו. אמרו להם, אין כהו אלא בפיו. אמרו, אף אנו נבוא עליהם באדם שכחו בפיו, ע"כ.

והנה להלן במלחמת מדין כתיב 'ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב' [ול"א, ח']. ופירש רש"י שם, דהוא בא על ישראל, והחליף אומנותו באומנותם, שאין נושעים אלא בפייהם על ידי תפילה ובקשה, ובא הוא ותפס אומנותם לקללם בפיו, אף הם באו עליו, והחליפו אומנותם באומנות האומות, שבאין בחרב, שנאמר 'ועל חרבך תחיה' (בראשית כ"ז), ע"כ.

ומבואר, שיש טענה על בלעם שתפס אומנותם של ישראל, ולפי זה נמצא שמה שכתוב כאן שמואב אמרו שכיון שמישה כוחו בפיו, אף אנו נבוא עליהם באדם שכחו בפיו, אינו מהלך נכון, ונראה דמה שכחו של משה בפיו, הוא משום שזהו אומנותם של ישראל, ואין להם לאומות העולם לתפוס אומנות זו.

אמנם צ"ע בעיקר הדבר המבואר בדברי רש"י כאן, דכל מה שהביאו את בלעם, הוא משום ששמעו שכחו של מנהיגם של ישראל הוא בפה, ואמרו אף אנו נבוא עליהם באדם שכחו בפיו, דהא בפירושו רש"י לעיל סוף פרשת חוקת [כ"א, כ"ז] כתב, שלא היה מלך מואב יכול לכבוש את חשבון, והלך ושכר את בלעם לקלל את סיוחן מלך חשבון, ועל ידי זה הצליח מלך מואב לקחת את ארצו מידו, והוא שאמר בלק להלן פסוק ו' 'כי ידעתי את אשר תברך מבורך וגו', ע"ש. הרי דגם במלחמתו עם סיוחן שכר מלך מואב את בלעם לקללו, ולא רק כשכא ללחום עם משה שכחו בפיו.

ויישלח מלאכים אל בלעם בן בעור וגו' [כ"ב, ח']

בתרגום יונתן בן עוזיאל כאן איתא, ושדר עוגדין לות לבן הארמי הוא בלעם וכו' ולא חס על ישראל ורעא דבני בנתיה, ע"כ. וכן הוא במדרש תנחומא פרשת ויצא סימן י"ג – 'עד הגל הזה', זה שאמר הכתוב 'ותלחץ רגל בלעם אל הקיר', הגל הוא הקיר, לפי שעבר בלעם את השבועה שנשבע ליעקב, שנאמר 'אם לא תעבור את הגל הזה ואת המצבה הזאת לרעה', ובלעם זה לבן, שנאמר 'ארמי אויב אבי',

– לית להו, וילפינן זאת מדרשת הספרא שם ד'ואני נתתיו לכם על המזבח, 'לכם' ולא לאחרים, דנתמעטו עכו"ם מתורת הרצאה, דקרבותם אינם מרצים להם, ולפי זה הוי המיעוט ד'לרצון להם, דריצוי ציץ נאמר רק בקרבות שיש להם הרצאת בעלים, ולא בקרבות עכו"ם דלית בהו הרצאת בעלים, ע"ש.

ויש להעיר בזה, בדברי הרמב"ן כאן לכאורה מבואר דהולך על הר"ש, ובסבירא ליה דגם קרבות עכו"ם שייך שיעלו לרצון, ולפי זה צריך לומר, דהא דיליף בגמ' בזבחים שם מקרא ד'לרצון להם' דעכו"ם לאו בני הרצאה נינהו, הוא מיעוט מסוים לענין דין ריצוי ציץ.

כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל [כ"ג, כ"ג]

עיין בפירוש רש"י, וזה לשונו – עוד עתיד להיות עת, כעת הזאת, אשר תגלה חיבתך לעין כל, שהן יושבין לפני ולומדין תורה מפיו, ומחיצתן לפני מלאכי השרת, והם ישאלו להם 'מה פעל אל, וזהו שנאמר 'זהו עיניך ראות את מוריד' (ישעיה ל'), עכ"ל.

ומקורו במדרש במדבר רבה פ"ב סימן כ' – 'כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, ראתה עינו את ישראל יושבין לפני הקדוש ברוך הוא כתלמיד לפני רבו לעתיד לבא, וישאלין ממנו כל פרשה ופרשה למה נכתבה, וכן הוא אומר 'כי ילושבים לפני ה' יהיה סחרה לאכול לְשִׁבְעָה וּלְמִכְסָּה עֵתִיק' (ישעיה כ"ג), עכ"ל.

הנהגה בשיר השירים א' כתיב 'ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין, ופירש רש"י שם, דכוונת הכתוב בזה, שהשם נתן לישראל את תורתו, ודיבר עמהם פנים אל פנים, ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשועי, ומובטחים מאיתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד מעמיה ומסתרי צפונותיה, ומחלים פניו לקיים דברו, וזהו 'ישקני מנשיקות פיהו, ע"כ.

ומבואר בדברי רש"י שם, שהיתה הבטחה לישראל מאת ה' שיופיע עוד עליהם לבאר להם סוד מעמי התורה ומסתרי צפונותיה, אמנם לא נתפרש בדברי רש"י היכן הובטחה הבטחה זו.

ונראה דהכוונה למה שנאמר כאן בנבואת בלעם 'כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, דהובטחו ישראל בזה, לעת כזאת, שיהיו יושבין לפני הקדוש ברוך הוא, ויהיו רואים פניו, כדכתיב 'זהו עיניך ראות את מוריד', כמו שהיה בשעת מתן תורה שדיבר עמהם פנים אל פנים, וישאלו ממנו כל פרשה ופרשה למה נכתבה, והיינו 'סוד מעמי תורה ומסתרי צפונותיה', וכדמייית עלה המדרש קרא ד'לושבים לפני ה' יהיה סחרה לאכול לשבעה ולמכסה עתיק, דהיינו שיגלו להם דברים שכיסה עתיק יומין, ומאי נינהו מעמי תורה (פסחים דף ק"ט ע"א).

הנהגה בישיעה י"ב כתיב 'ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה, ופירש רש"י שם, וזה לשונו – 'ושאבתם', ותקבלון אולפן חדת. 'ממעני הישועה', כי ירחיב לבם על ידי ישועה הבאה להם, ויתגלו להם רזי התורה שנשתכחו בבבל על ידי הצרות, עכ"ל.

והיינו דמתחילה ידעו ישראל את 'רזי התורה', אלא שעל ידי צרות הגלות נשתכחו מהם, וכדכתיב 'מלכה ושריה בגוים אין תורה' (איכה ב'), ולעתיד לבא, יתרחב לבם על ידי הישועה הבאה להם, ויתגלו להם שוב אותם רזי התורה שנשתכחו מהם, ומשמע דעל ידי הישועה יתרחב לבם, וממילא יחזרו ויתגלו להם רזי התורה שנשתכחו מהם על ידי הצרות.

אמנם בדברי רש"י כאן ובשיר השירים מבואר, שלעתיד לבא הקדוש ברוך הוא יבאר להם סוד מעמי התורה ומסתרי צפונותיה.

ויעש בלק וגו' ויעל פר ואיל במזבח [כ"ג, ל']

בגמ' נזיר דף כ"ג ע"ב אמר רב יהודה אמר רב, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמן, שמתוך שלא לשמן בא לשמן, שבשכר מ"ב קרבות שהקריב בלק הרשע, זכה ויצאה ממנו רות.

והקישו התוס', דהא אמרינן בברכות דף י"ז ע"א דהעוסק במצוה שלא לשמה, נוח לו שלא נברא. ובתענית דף ז' ע"א אמרינן דהעוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות, והכי קאמר רב יהודה אמר רב דלעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמן. ותירצו, דהתם מיירי שעוסק בתורה שלא לשמה, לקנטר ולקפח אחרים, והכא קאמר שעוסק בתורה שלא לשמה להתגדר ולקנות שם, ע"ש.

ונפלאו בזה, דהא בגמ' שם למדו זאת מהא דוכה בלק הרשע שתצא ממנו רות בשכר מ"ב הקרבות שהקריב, והרי בלק הקריב קרבות אלו על מנת לקלל את ישראל, ואשר לכאורה מוכח מזה דהא דקאמר לעולם יעסוק בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמן, מיירי גם בעושה על מנת לקנטר.

אכן נראה דלא קשה מידי, דמה שכתבו התוס' דהעוסק בתורה ובמצוות על מנת לקנטר נוח לו שלא נברא ונעשית לו סם המות, היינו באופן שכל כוונתו בעסק התורה והמצוות היא כדי לקפח אחרים ולקנטרם בעצם התורה שלומד ובעצם

המצוות שעושה, אבל בלק לא רצה לקנטר את ישראל ולקפחם על ידי עצם הקרבות שהקריב, אלא הקריבים כדי שתעלה לו זכות הקרבתו, ועל ידי זה יתרצה השם שיתקיימו קללותיו של בלעם, וכלשון הרמב"ן כאן שרצה לדבקה אליו הרצון מאת השם בקרבות האלה, ואף דרצונו שקללותיו של בלעם יתקיימו הוי 'קנטור', מכל מקום כיון דעצם הקרבת הקרבות הינה לשם שמים, ולא לשם קינטור וקיפוח אחרים, שפיר שייך בזה מעלת העוסק במצוות שלא לשמן, שמתוך כך בא לשמן.

שוב ראינו בתוס' פסח דף כ"ב ע"ב (ד"ה לעולם) שכתבו להדיא, דבלק גם הוא נתכוין להנאתו, שהעלה קרבן לשם להשלים חפציו בשכרו, ולא לשם שמים, ועל כן לא הוי בכלל העושה שלא לשמה דנוה לו שלא נברא, וזה כעין דברינו.

וירא בלעם כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל וגו' [כ"ד, א']

נראה דנוסח ברכת 'שים שלום' – 'וטוב בעיניך לברך את עמך ישראל', מיוסד על לשון הכתוב כאן, שטוב הוא בעיני ה' לברך את ישראל, והביאור בזה, דאין זו בקשה נוספת, אלא מוסיפים בזה על הבקשה הקודמת, שמכיון שכן היא מידת ה' שטוב בעיניו לברך את ישראל, לכן ראוי לבקש ממנו על כך. וזהו דאין שם 'ברכי יוסף' או"ה סימן קכ"א כתב בשם זקנו בעל 'חסד לאברהם', דהאומר וטוב 'יהיה' בעיניך לברכנו ולברך את כל עמך ישראל, אינו אלא מועה, דמקרא מלא 'כי טוב בעיני השם לברך את ישראל', ע"כ.

וירא פינחס וגו' ויקח רומח בידו [כ"ה, ז']

ופירש רש"י, וזה לשונו – 'וירא פינחס', ראה מעשה ונזכר הלכה. אמר לו למשה, מקובלני ממך 'הבועל ארמית קנאין פוגעין בו'. אמר לו, קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא, מיד 'ויקח רומח בידו' וגו', עכ"ל.

והנהגה בסנהדרין דף פ"ב ע"א איתא, דאם נהפך זמרי והרגו לפינחס, אין נהרג עליו, שהרי 'רודף' הוא. ורגילים לבאר, דדינא ד'קנאין פוגעין בו' אינו מחויבא דהבועל ארמית, דבשעת מעשה יהיו הקנאין פוגעין בו, אלא רשות היא שניתנה להקנאין לפגוע בו בשעת מעשה, וכלשון הרא"ש שם (פ"ט סימן ד') – 'שאיין מצוה להורגו, אלא רשות בעלמא, ע"כ. וכיון דאינו מחויב מיתה, שפיר נוהג בזה הדין ד'הבא להרגך השכם להרגו' (ועיין ב'אור שמח' פ"א מרוצה ה"ג שכתב, דמטעם זה לא שייך בזה דינא דקלב"מ, ודלא כהגר"ע ו'ה'הפלאה' בכתובות דף כ"ט ע"א שנקטו דאיכא בבוועל ארמית דינא דקלב"מ).

אולם אאמו"ר הגאון זצ"ל הראה, שב'שערי תשובה' לרבנו יונה (שער ג') סימן קל"א כתב, דדין זה ד'הבועל ארמית קנאין פוגעין בו' חמור מכל חייבי מיתות בית דין, כי לא ימותו זולתי בעדים והתראה ועל פי סנהדרין, וההומא הוזה כל מוצאו יהרגו בלי עדים והתראה, ע"ש.

ולמד אאמו"ר הגאון זצ"ל מזה, דסבירא ליה לרבנו יונה, דהבועל ארמית חייב מחויב מיתה בידי הקנאין וועיין ברמב"ן במלחמות בסנהדרין שם (דף י"ח ע"א מדפי הרי"ף) שכתב להדיא, דישאל הבא על הגויה, מיקרי גילוי עריות, משום דקנאין פוגעין בו, והוזה ליה כחייבי מיתות דשייך בהו מיתה וכתר. וכן כתב בהשגתו על הרמב"ם בספר המצוות שורש שלישי.

וירא פינחס וגו' ויקח רומח בידו [כ"ה, ז']

ופירש רש"י, וזה לשונו – 'וירא פינחס', ראה מעשה ונזכר הלכה. אמר לו למשה, מקובלני ממך 'הבועל ארמית קנאין פוגעין בו'. אמר לו, קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא, מיד 'ויקח רומח בידו' וגו', עכ"ל.

והנהגה בסנהדרין דף פ"ב ע"א אמר רב חסדא, הבא לימלך, אין מורין לו. ובפשוטו הביאור בזה, דאם בא לשאול אם מותר להרוג את הבועל ארמית, אין מורין לו שמותר להרגו, וכמו במוציא תבנו לרשות הרבים, דאמרינן בב"ק דף ל' ע"ב, דבדיעבד כל הקודם בהן זכה, אלא שלכתחילה אין מורין כן, ואי אתי מרישא לקמן לאימלוכי, אמרינן ליה דאמרינן משום גזל.

אמנם רש"י בסנהדרין שם כתב, וזה לשונו – קנאי הבא לימלך בבית דין ובשעת מעשה אם יפגע בו, אין מורים לו, שלא נאמרה אלא לְמִקְנָא מעצמו ואינו נמלך, עכ"ל.

והמבואר מדברי רש"י אלו, דעיקר הך דינא ד'הבועל ארמית קנאין פוגעין בו' נאמר רק לְמִקְנָא מעצמו, אבל אם נמלך ליתא כלל להחלכה ד'קנאין פוגעין בו'. אלא דלפי זה נמצא, שאם נמלך הקנאי והורו לו לפגוע בבוועל, הרי הוא נהרג עליו, וזה חידושי.

אמנם נראה, דהיינו דוקא באופן שבא לימלך בבית דין, או כלשון הרמב"ם בפ"ב מאימרי ביאה ה"ה שבא 'ליטול רשות' מבית דין, אבל אם בא לבית דין לשאול הדין, ולימדהו דין התורה כמו שהוא, אין זה נחשב ש'נמלך' בבית דין, ושפיר חייב שמקנא מעצמו.

מוֹסְרֵי התורה ממורינו המשגיח הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א

מעלת האדם נקנית בעמל ויגיעה

הסטייפלער כותב שבכל דור ודור יש רוח"ק וכמשל הביא את המהרי"ל דיסקין שהיה לו רוח"ק, והוסיף שא"א לפרט את כל מי שהיה לו אבל וודאי שהיו שהיה להם רוח הקודש.

ולמעשה בכל דור אפשר להגיע לרוח הקודש, על ידי עבודה קשה בלימוד הספר מסילת ישרים, מי שלומד מסילת ישרים ומקיים את הלימוד מובטח לו רוח"ק, כך אמר רבי פנחס בן יאיר, תורה מביאה לידי זהירות וזהירות לידי זריזות, וזריזות לידי נקיות, (מי שכבר עבד על נקיות צריך כבר לגשת להתבקר אצל), אח"כ יש פרישות, טהרה וענווה.

ומעניין שהרי אחד שעבד על נקיות הרי הוא כבר צריך להיזהר מגאוה ומה הפשט שאחרי נקיות צריך לעבוד על ענווה, והענין הוא שיש דרגה עמוקה בענווה שגם אחרי הנקיות מ"מ ע"י עבודת הענווה אפשר להגיע למקומות יותר עמוקים אצל האדם, ויש יראת חטא, עד שמגיעים לשער הקדושה שזה כלות העבודה ואז מובטח לקבל רוח הקודש, נמצאנו למדים כמה צריך לעבוד עד ששייך לקבל רוח הקודש, וזה מעין דמעין דמעין מנבואה שאין לנו בימינו.

הרמב"ם מאריך אלו דרגות צריכות להיות אצל נביא, הוא צריך להיות בדרגה שאין לו מחשבות עצמיות והוא שולט וגיבור על עצמו, חכם גיבור ועשיר, ויש עוד דרגות גבוהות בנבואה, וכבר דיברנו כמה פעמים על המיוחדות בנבואת משה, הרמב"ם מביא שמושה רבנו הוא מעל כל הנביאים, ובין כל הנביאים אנחנו לא יודעים מי יותר גדול, אין תביעה על אדם לדעת מי נביא גדול יותר צפניה או זכריה, אבל לגבי משה רבנו מי שמשווה אותו לכל הנביאים הוא אפיקורס.

כבר מובא בפסוק בפרשת בהעלותך לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא, ועיי' ברמב"ם שמאריך לחלק בין נבואת משה לשאר הנביאים, (והרמב"ן חולק על הרמב"ם בדבר אחד ודו"ק).

משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה

וצריך לזכור את דברי בגמ' ביבמות: ואראה את ה', כדתינא כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה (מט ב). ורש"י שם כתב: כסבורים לראות ולא ראו ומשה נסתכל באספקלריא המאירה וידע שלא ראהו בפניו.

והוסיף הנפש החיים שאצל הנביאים כתוב ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתוודע בחלום אדבר בו. לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא. פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידת ותמונת ה' ביט' ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה. (במדבר יב ח).

אצל הנביאים כתוב **מראה** ובמשה כתוב **מראה**, מראה זה ראי כשאדם רואה במראה אור בעיניים, דברים גדולים זו לא המציאות, זה אור שחוזר ממקום מסוים והוא רק מקבל, ואצל משה רבנו זה היה בגדר מראה, הוא

דיברנו בעבר על האווירה שיש כשלומדים את פרשת בלק לעומת פרשות בהעלותך, שלח וקורח, שהרי בפרשת בהעלותך מדברים על המתאוננים, כלל ישראל היו ברום המעלה, וקשה ללמוד את הנפילות שהיו לאנשים בדור דעה, אח"כ באים לפרשת שלח ושם לומדים על המרגלים שעליהם נאמר רשעים הללו שראו ולא לקחו מוסר, וצריך להיזהר כשלומדים את פרשת המרגלים כי הם היו שרי חמישים התורה מעידה עליהם שכולם אנשים - אותה שעה כשרים היו, רק שנפלו וגרמו לחורבן, כואב הלב, אבל סו"ס הם לא בדרגה שלנו.

במאמר המוסגר, צריך להיזהר ולבקש הורני ה' דרכך צריך להתפלל שהקב"ה יציל אותנו שלא ניכשל, קורח היה בדרגות גבוהות מאוד, צריך ללמוד מזה מוסר השכל ולא יהיה כקורח וכעדתו זה לא דאורייתא, אבל צריך גם לדעת מתי זה נקרא מחזיק במחלוקת ומתי לא, הרי אם משהו היה אמר אני לא מתערב במחלוקת של קורח, ואני לא לוקח צד לא כמשה רבנו ולא כקורח, אוי ואבוי, ה"י על מי שטוען כך, הרי מי שלא מאמין במשה רבנו שהוא אדון הנביאים ורבן של הנביאים הוא אפיקורס, אז גם לשבת בצד לפעמים זה צרה צרורה.

ואין מתמודדים, אין יודעים מתי זה מחזיק במחלוקת ומתי לא, ה' לא ימנע טוב מההולכים בתמים, מי שעובד על עצמו וישתדל לא ללכת אחרי נגיעות אישיות הקב"ה מוביל אותו לדרך טובה, ויש לנו את התורה שמכוונת ומנחה אותנו עדות ה' נאמנה מחכימת פתי, ומי שבאמת לומד הקב"ה עוזר לו.

וכשיגשים ללמוד פרשת חוקת, על החטא של משה ואהרן זה כבר בכלל לא נתפס אין לנו השגה בזה, זה כ"כ דק, אדרבא הרי כתוב שהתורה אמרה את החטא של משה ואהרן כדי שלא יגידו שמה שלא נכנסו לארץ ישראל זה מאותה סיבה של כל אלו מכלל ישראל שלא נכנסו, זה היה דק מאוד.

אבל השבוע כשמגיעים ללמוד את פרשת בלק, אפשר קצת לנשום לרווחה, כשמדברים על בלעם אין פחד, הגם שגם הוא היה נביא וזה לא פשוט, אבל הוא רצה להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים כבר בזמן פרעה הוא היה בלעם שיעץ לפרעה.

(והדרשות חלוקים בזה, שהרי מצד אחד הגמ' אומרת שאנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, כלומר שלא יגיע לגיל שלושים וחמש, ומצד שני כתוב שהוא כבר יעץ לפרעה הבא נתחכמה לו, משמע שכן חי חיים ארוכים).

מעלתו ודרגתו של בלעם

והנה אם נבוא להתבונן בדרגות שהיו לבלעם הרי לא שייך לתארם, באו ונחשוב, הרי בזמנינו יש מושג של רוח הקודש, וברוח הקודש יש דרגות מסוימות, וידוע שאצל החפץ חיים היה רוח הקודש, החו"א היה לו רוח הקודש, וכן אצל הסטייפלער ראו רוח הקודש, וודאי שיש דרגות בזה,

רואה ישירות וודאי שנבואות הנביאים היא אמת, אבל נבואת משה היא בדרגה גבוהה יותר.

והנה מה היא הדרגה שבלעם הגיע אליה, מצד אחד כתוב ויקר אלוקים אל בלעם, ויקר זה לשון מקרה, ובמשה רבנו כתוב ויקרא, ובדעת זקנים מביא משל למלך שבא אצלו אדם מלוכלך והמלך היה צריך לפגוש אותו, והיות שהמלך לא רצה שילכלך את ארמונו אז הוא יצא אליו לדבר עמו, אבל כשהגיע אוהבו של המלך הרי המלך הכניס אותו לתוך ארמונו וקיבל אותו בכבוד.

בלעם זה ויקר אלוקים, שלא יכנס רק דרך מקרה, משה רבנו זה ויקרא, וצריך לדעת שהגם שבלעם קיבל את הדרגות שהיו לו אך הוא עדיין היה ויקר.

אבל באומות העולם קם

ומצד שני כתוב במדרש: תני ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, בישראל לא קם אבל באומות העולם קם, כדי שלא יהא פיתחון פה לאומות העולם לומר אילו היה לנו נביא כמשה היינו עובדים להקדוש ברוך הוא, ואיזה נביא היה להם כמשה זה בלעם בן בעור. אלא הפרש בין נבואתו של משה לנבואתו של בלעם, שלש מדות היו ביד משה מה שלא היו ביד בלעם. משה היה מדבר עמו עומד, שנאמר ואתה פה עמד עמדי ואדברה אליך וגו', ועם בלעם לא היה מדבר עמו אלא נופל, שנאמר נפל וגלוי עיניים. וכו'.

ולפי דברי המדרש הללו הרי בלעם כן הגיע לדרגות גבוהות מאוד.

לכאורה יש מקום לשאול שעדיין יש מקום לפיתחון פה גם אחרי שאומות העולם קיבלו את בלעם לנביא כי הרי הם יכולים לטעון שהם קיבלו נביא כ"כ טמא רשע ונבזה ומדוע הקב"ה לא נתן את הנבואה לאדם חשוב יותר מבלעם, ומקובל לומר פשוט שבלעם לא היה אדם גרוע ורק משעה שהוא קיבל את הנבואה הוא הרים ראש ונעשה רע.

דיברנו עד עכשיו שבשביל להגיע לרוח הקודש צריך לעבוד עבודה גדולה ועצומה בתורה, בקדושה, בפרישות וברוממות, ומאידך בלעם קיבל את כל המעלות הללו מן המוכן.

נדמה בעצמנו איך נראה אדם בעל רוח הקודש, הרי מאוד היינו רוצים לראות אדם כזה, ללמוד מהנהגת חייו, איך הוא מברך, איך הוא מתנהג, לראות את המידות טובות שלא פוגע באדם, קדוש וטהור, הרי כשנכנסים לגדולי הדור גם מרגישים הרגשה מרוממת ומיוחדת, (אני זוכר שבשנת תשמ"א כשהמצב של מרן רבי נחום זצלה"ה הדרדר התאספו מניין בבית של הסטיפלער, אני לא זוכר מי בדיוק היה שם, היה רבי בערל אייזנשטיין ורבי אלי' ברוך זכר צדיקים לברכה, ויבדלחט"א עוד תלמידים של ר' נחום, ואני בתוכם, ונכנסתי לסטיפלער ושאלתי לאחד שהיה שם, מה אתה מרגיש פה, הוא אמר לי, קודש קדשים, דיברו קצת בלימוד עם הסטיפלער ואז אמרו לו על המצב של ר' נחום ובידך ואח"כ יצאו, ואני זוכר שהיה שם התרוממות גדולה מצב מרומם), אלו שנכנסו לחפץ חיים יצאו עם התרוממות.

ונעמוד על הנקודה הזאת, איך יתכן שבלעם שהקב"ה מדבר אתו והיה לו תענוג של קירבת אלוקים, בכ"ז הוא נשאר אדם שפל, הקב"ה אומר לו שלא ילך לבלק אז הוא מעז לומר שמא אפתנו, הוא היה עיין רעה, נפש רחבה, גאוותן וטמא, הוא לא מצא שידוך רק את החמור שלו, איזה שפלות, והשאלה היא לא למה הוא קיבל את הנבואה, הוא קיבל כי הקב"ה נתן לו, אבל איך יתכן להיות בדרגה כזאת גבוהה ועדיין להישאר שפל שבשפלים.

עיקר מעלת האדם ע"י עבודתו

מרן הראש ישיבה רבי חיים זצלה"ה היה אומר שכל המעלות והדרגות שיש לאדם זה רק מה שמגיע ע"י עמל, יגיעה וטרח, אם אדם מקבל הכל מוכן על מגש זהב הוא יכול להיות שפל, בלי השקעה זה כלום לא, בלעם לא עבד על כל הדרגות להיות נביא, הוא קיבל הכל, וממילא אין תקווה שהוא יתעלה ע"י דרגת הנבואה.

אני רוצה להוסיף שאנחנו לומדים פה שלא רק שהוא לא מתעלה, אלא הוא יכול לנצל את הכוחות כדי לרדת מטה מטה, הוא ניצל את דרגתו לגאווה לכבוד ולכסף, להיות בעין רעה, זאת אומרת אפשר לקחת את הכוחות הללו ולרדת פלאים.

ולבסוף נקראת על שמו

וכדברים האלו אנו מוצאים בגמ' בעבודה זרה: אמר רבא בתחילה נקראת על שמו של הקב"ה ולבסוף נקראת על שמו שנאמר בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה (יט א) וכו' רש"י. נקראת על שמו של אותו תלמיד שטרח בה כדכתיב ובתורתו דמשמע של כל אדם. ע"י העבודה העצמית של כל אחד אפשר להגיע לכל הדרגות הגבוהות עד שהתורה נעשית 'תורת'.

וכן מצאנו במדרש על משה רבנו: שלשה דברים נתן משה נפשו עליהן ונקראו על שמו, נתן נפשו על התורה ונקראת על שמו שנאמר זכרו תורת משה עבדי, והלא תורת אלוקינו היא שנאמר תורת ה' תמימה, אלא לפי שנתן נפשו עליה נקראת על שמו שנאמר ויהי שם עם ה' ארבעים יום ואומר ואשב בהר ארבעים יום. אנו רואים ג"כ שע"י שמשה מסר נפשו עליה אז היא נקראת על שמו, וכל מי שמוסר נפשו על התורה היא נקראת על שמו כמו משנת ר' חייא, משנת רבי.

העבודה היא עמל ויגיעה בתורה ובתפילה, צריך לבקש מהקב"ה שיעזור וירחם, וזה גם השתדלות וגם ניצול של הכוחות וכך נעלה מעלה מעלה.

הקב"ה יעזור שנזכה שיטהר ליבנו לעבודתו יתברך, וייתן לנו כוחות ונצל אותם, ונהיה עבדים נאמנים לעבודתו יתברך.

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת מינה בת הגאון רבי יצחק אליעזר
הלוי זצ"ל

לעילוי נשמת
האברך היקר ר' דוד שלום זצ"ל
בן יבלחט"א ר' דוב פנחס סגל שליט"א
שחל"ח עש"ק חוקת ח' תמוז

לעילוי נשמת
נקי הדעת משופרי קריתא דירושלם
הגאון רבי יחיאל ב"ר מאיר זאב זילברברג זצ"ל
מוותיקי תלמידי ישיבת מיר
שחל"ח אור ליום ב' י"א תמוז

גליון 145

פרשת חקת

תשפ"א

הטעיתי אתכם חצי שנה!... הרי אם כל מה שאמרנו זה נכון, איך זה ששלמה המלך אומר, 'הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל!?' על כזה עולם הזה נחמד אומרים הבל שבע פעמים!! דיברנו כמה אפשר להשיג, אפשר לקרוא לזה הבל!! אי"כ זה לא שווה כלום. אני מבקש סליחה, וירד מהבימה. נהיה רעש גדול...

אבל זו היתה ירידה לצורך עליה, שבוע הבא הוא עלה בחזרה לבימה, אוי, איזה טעות היתה לי בשבוע שעבר!... אז היתה הטעות שלי, אני כעת מבקש סליחה על השבוע הקודם...

והביא את הגמרא בסנהדרין (כ, א) שקר החן והבל יופי אשה יראת ה' היא תתהלל, דעה אחת בגמ' : **שקר החן** - זה דורו של משה, **והבל היופי** - זה דורו של יהושע, **אשה יראת ה' היא תתהלל** - זה דורו של חזקיה, שלא היו תינוק ותינוקת שלא היו בקיאים בטומאה וטהרה מן ועד באר שבע.

דעה שניה, **שקר החן** - זה דורו של משה ויהושע, **והבל היופי** - זה דורו של חזקיה, **אשה יראת ה' היא תתהלל** - זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי, שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה. זה מסירות נפש!

(ובמאמר המוסגר: כתוב פה שמסירות נפש זה יותר גדול אפי' מהדרגות שהגיעו אליהם משה ויהושע, וחזקיה של הבקיות העצומה. ר' יהודה ברבי אילעאי אולי לא הגיע לכאלו דרגות בלימוד, אבל הם למדו במסירות נפש! וזה - אשה יראת ה' היא תתהלל. ונרחיב בהמשך בעז"ה). אמר הרה"ק ר' יחזקאל, על דורו של חזקיה אתה אמר הבל היופי!! הרי לא מצאו אפי' תינוק ותינוקת שלא היו בקיאים בכל ההלכות האלו, הלזה ייקרא הבל!!... אלא, אמר ר' יחזקאל, ברוחניות - כל טיפה של מאמץ ברוחניות, זה לא עוד טיפה. הפער בין דרגה אחת לדרגה שניה זה כמו אלף דרגות!

לדוגמא: אם יהיה אחד שמפורסם למליון, כבר מתייחסים אליו אחרת... יש לו מליונים! אבל אם לעומתו יהיה אחד שהוא מליארדר, מליארד זה אלף מליון, אז מי שיש לו מליון - הוא כלום לידו... בשבילו מליון דולר זה כסף קטן, ס"ה לקנות איזה דירה... בסדר... ואם יהיה אחד שיש לו שבעים מליארד, (ויש כאלה...) אז הוא צוחק על כולם, אני יכול לקנות חצי ארץ ישראל... מושגים.

ברוחניות - כל דרגה היא נצח, ובכל טיפת מאמץ, ההבדל בין דרגה לדרגה זה פי מליון מכל ההבדלים הללו, עד כדי כך שאם אתה בדרגה הגבוהה, אז הדרגה הקודמת היא הבל! זה בדיוק כמו מליון מול מליארד. ולכן קוראים לזה הבל.

המשיך הרה"ק ר' יחזקאל והסביר, כמה שהעולם הזה גדול - העולם הבא הוא הרבה יותר גדול, והעוה"ז לעומתו הוא הבל הבלים. חז"ל אומרים (חגיגה ט, ב) 'ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע, בין עובד אלקים לאשר לא עבדו', אינו דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד. יהיה כזה הבדל, כמו עובד אלקים **לאשר לא עבדו** - בגלל פעם אחת (!) כי ברוחניות אין גבול להבדלים. וכל טיפת מאמץ יותר גדול - הפערים הם עצומים לאין ערוך.

ולכן באמת כתוב שהקב"ה אמר לאהרן ומרים, **"ואיך לא יראתם לדבר בעבדי במשה"**, אבל לא רק איך דיברתם! אלא איך אתם לא מפחדים!! הרי ההבדלים כאלו גדולים! זאת משום שברוחניות אין טיפה יותר, כיון שטיפה יותר - זה כבר עולם אחר לגמרי. דברים פשוטים. ועל זה זכה אהרן להיות קדש קדשים לה'. על שאר הכהנים והלויים זה לא כתוב. רק אהרן זכה בזה.

וכל אחד יכול

הגאון ר' משה שמואל שפירא זצ"ל אומר, בואו נראה לאן יכול כל בן תורה להעפיל:

כולם יודעים את דברי הרמב"ם בסוף שמיטה ויובל (יג, יג) "ולא שבט

אדם יכול להיות קדש קדשים!

אנחנו רוצים להמשיך את מה שדברנו בשבוע שעבר ולחבר את זה עם חקת.

קרח ועדתו טענו "כי כל העדה כלם קדושים ומדוע תתנשאו על קהל ה'": ואמרנו שאמת מה שאמרנו, אבל יש קדוש יותר ויש קדוש פחות. ונקדים: הבאר משה מביא סתירה, כתוב בחז"ל (שבת קיט, ב) לא נחרבה ירושלים אלא שהשוו בה קטן כגדול. ומאידך, כתוב בחז"ל (יומא ט, ב) שירושלים נחרבה בעוון שנאת חנם, איך זה מסתדר? אמר האורז'רובער קרח מתרץ לנו את זה... ישבו בה קטן כגדול - זה רק הכיסוי מלמעלה, אבל מה מונח בפנים? השנאת חנם.

קרח אומר כי כל העדה כולם קדושים, מה היתה כוונתו? הרי אתה כן רוצה להיות יותר גדול מכולם! אלא מה, זה כיסוי. עם זה אנחנו מתחילים, אבל בפנים מונח קנאה ושנאת חנם. אני לא יכול לפרגן לשני, אז מה אני יגיד, שאני שונא!... אז אני עושה איזה מין אידיאולוגיה שמכסה את זה, ובצורה כזו זה יותר קל.

יש סיפור מפורסם על המלבי"ם (שמעתי מהגרבי"צ פלמן זצ"ל), המלבי"ם היה מוסר שיעור בפרשת השבוע מידי שבת. הוא היה ענק גם בידיעותו בתנ"ך (כמו שרואים בפירוש שלו על התנ"ך), והיה בקי בלשונות הקדש, והוא היה הלוחם מספר אחד של המשכילים, הוא הוכיח למשכילים כמה הם נבערים מדעת גם לשיטתם... והוא היה שונא נפשם, ולא הלך להם איתו...

פעם אחת, הוא אמר שיעור בפרשת תצוה ובסוף הפרשה בפסוק האחרון כתוב "וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה מדם חטאת הכפורים, אחת בשנה יכפר עליו לדורותיכם, קדש קדשים הוא לה'", והסביר המלבי"ם, קדש קדשים הוא לה', מיי אהרן. ובוזה הוא גמר את השיעור.

כאן המשכילים מצאו מקום להיפרע ממנו... איזה שטויות, להגיד שאנשים הם קדש קדשים!! מאיפה הוא לקח כאלו דברים?... רש"י אומר **שהמזבח** הוא הקדש קדשים, והחליטו לפרסם את זה בכל המדינה שידעו איזה שטויות והבלים הוא מדבר וממילא יתייחסו אליו בהתאם. באו היראים לדבר ה' למלבי"ם ואמרו לו, יכול להיווצר פה חילול ה' גדול, אז כדאי שהרב יגיד שנפלה טעות ולא הבינו אותו נכון, נבקש סליחה ונגמור בזה. השיב המלבי"ם, אין בעיה. בשבוע הבא נדבר על זה שוב.

המשכילים שמחו, כולם באו לשיעור, זו היתה הפעם הראשונה שביהכ"ס היה מלא עד אפס מקום... והמשכילים היו צריכים להקשיב מתחילה ועד סוף כי הוא בכוונה אמר את זה רק בסוף... בסוף השיעור אמר המלבי"ם, אמרו שבשבוע שעבר היה דבר לא ברור, אז אני חוזר ואומר את זה כעת בצורה ברורה, הוא חזר על הפסוק, קדש קדשים הוא לה'. מיי אהרן!

נהיה רעש בקהל... איזה בעל גאווה, לא יודע לחזור בו ולהודות באמת. ורבתה המהומה. באו החרדים ובכו למלבי"ם, למה הרב עושה לנו את זה?... המלבי"ם היה רגוע, ואמר וכי בגלל שהם עמי הארצות ולא יודעים פסוק מפורש בתנ"ך אני צריך לחזור בי!!... הפסוק אומר בדברי הימים (א' - כג, יג), "בני עמרם אהרן ומשה, ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים הוא ובניו עד עולם!" כתוב מפורש. פלאי פלאים!... אהרן קדש קדשים.

ברוחניות - הפערים וההבדלים הם בלי סוף

סיפר לי הגאון ר' עמנואל קוסובסקי, על הרה"ק ר' יחזקאל סרנא זצ"ל, שדרכו היתה להגיד 'שיחות בהמשכים' הוא יכל לדבר חורף שלם על שבת קדש, וזמן שלם על עסק התורה, פעם הוא דיבר על "עולם הזה" במשנתה של סלבדוקא. כמה עולם הזה זה דבר חשוב, כמה אפשר להשיג ולהרויח בעוה"ז מי שיוזע לנצל את התורה, הוא עשה מהעולם הזה כלי מכשיר עצום לרכוש חיי נצח - עולם הבא...

בשבוע אחד לפני האחרון הוא עלה לבימה ואמר, אני מבקש סליחה,

לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו, והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלוקים, ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעלמי עלמים. ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזיכה לכהנים וללויים".

אומר ר' משה שמואל, הרמב"ם מדבר לבני תורה בדור שלנו! בן תורה - הוא עוד יותר ויותר! לא לוי רגיל, לא כהן רגיל, הוא קדש קדשים! הוא אהרן הכהן!

ולא רק זה, אלא הרמב"ם כותב בהלכה קודם על שבת לוי, ולמה לא זכה שבת לוי בנחלת ארץ ישראל ובביתו עם אחיו? וכו', לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל, ולא נוחלין, ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל ה', שנאמר בדרך ה' חילו, והוא ברוך הוא זוכה להם שנה אני חלקך ונחלתך. וזה הכל דברים של עולם הזה. אבל פה, על בן תורה, הרמב"ם כותב ויהי ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעלמי עולמים! ומלבד זאת, הוא יזכה לו גם בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזיכה לכהנים וללויים.

אז בן תורה שמונה בלימוד - הוא הרבה יותר גדול מהכל! הוא קדש קדשים כאהרן! ומה הפלא בכלל, שכתוב בחז"ל (הוריות יג, ב) עה"פ יקרה היא מפנינים שהכוונה יותר מכה"ג שנכנס לפני ולפנים, הוא קדש קדשים! והקב"ה יזכה לו גם בעולם הזה וגם בעולם הבא.

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך שאל פעם, הרי אין מקראות יוצאין מידי פשוטן, למה דורשים יקרה היא מפנינים - מכה גדול הנכנס לפני ולפנים, תדרוש כפשוטו, יקרה מפנינים - מיהלומים!

והסביר: על דרך משל, אם יבא אחד מחנות ירקות אחרים שקנה 2 קילו עגבניות וקילו מלפפונים, ויעבור ליד בנין גבוה רב קומות ויגיד לחבר שלו, 'לדעתי, הבנין הזה עלה יותר מהירקות שקניתי כעת'... הלא לבער יחשב! איש בער לא יידע. מה ההשוואה בכלל... אותו דבר, אתה אומר על התורה הקדושה שהיא יותר יקרה מיהלומים! הרי זה בנין רב קומות וזה קילו עגבניות מה הדמיון בכלל... בהכרח הכוונה היא יותר מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים, שהתורה יקרה גם יותר ממנו.

איך מתחננים? זאת חקת התורה!

זאת חקת התורה, תורה - זה חוקה, וכתוב כאן כמה וכמה דברים, אחד מהדברים זה מש"כ הרמב"ם ויזכה לו הקב"ה דבר המספיק לו. היום כולם תמהים, איך בני תורה מתחננים? לבני תורה יש ב"ה הרבה ילדים, החל מ... ומסתיים בלמעלה מעשר בלעה"ר. הבעלי בתים תמהים, אנחנו עובדים ובקושי מצליחים לחתן ילד אחד, ואצל הבני תורה כולם מתחננים ונותנים, איך?? איך הם בכלל חיים...

אבל זה חוק של התורה, וכמש"כ הרמב"ם ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו, הקב"ה ממלא כל צרכו!

מסופר, שפעם נכנס לפני מרן הרב שך אברך, שאשתו פתה אליו, תראה, אנחנו ברוך ה' לא חסר לנו כלום, אבל אין לנו שום כסף מיותר בצד, ואם חלילה תישבר המכונת כביסה, או שיתקלקל המקרר או לחילופין שהביוב יעלה על גדותיו וכדו' - אין לנו ממה לשלם, אי אפשר לחיות על השקל... בא תעבוד חצי יום, ואח"כ גם תלמד חצי יום וכך קצת ירווח לנו.

הוא בא לרב שך ואמר לו את טענות אשתו, שאל אותו הרב שך, אתה לומד טוב! כן מצויין! השיב, אתה נהנה מהלימוד? כן, יש לך חברות טובות - כן, אז תמשיך ללמוד. הוא חזר חזרה לבית. אך אשתו, כנראה חשבה שזה רק טעות שלא שמו אותה במועצת גדולי התורה... ואמרה, מה הלכת לשאול את הרב שך כאלו שאלות? מה הרב שך מבין בכלל במכונת כביסה... את זה תשאל אותי, אני יודעת מה זה. הנה אני מסבירה לך, בא תראה איך אנחנו חיים על הגרוש, והרי פעם ב... מכונת כביסה מתקלקלת, אז צריך קצת כסף בצד! וכו' אותו אברך כנראה לא היה כ"כ פיקח, השתכעו והלך לעבוד.

ובאמת, כל התחזיות שלה קרו... פתאום נשברה המכונת כביסה, והביוב עלה על גדותיו, וכשסיימו עם זה - המקרר נשבר... כעת אמרה לו אשתו נו?... מי צודק, הרב שך או אני?... והוא, שהיה תמים, בצד לו חזר לרב שך והראה לו את 'פקחותה' של אשתו. הרב שך צחק... ואמר לו, יש קופה מיוחדת של בני תורה, שם כתוב שלבן תורה - לא יחסר, ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב. אז אם בשביל שלא יחסר צריך שהמכונה לא תתקלקל - אז היא לא מתקלקלת, והביוב לא עולה על גדותיו. ואם כן יעלה - אז יהיה לו לשלם! אתה את הקופה הזו - גמרת. כעת תעבוד כמו כולם! (ואיך אשתו אמרה לו... אתה רואה שאפילו כשאתה עובד חצי יום זה לא מספיק, צריך לחשוב על עבודה יום שלם...) כן, כעת אתה כבר כמו כל האדם בזיעת אפיק תאכל לחם. תעבוד קשה ויחסר לך. אבל ודורשי ה' - לא יחסרו כל טוב! לבן תורה יש הכל. זאת חקת התורה, ובחוקה הזו כתוב - שלא יחסר לך. ולמה? מי הולך בכלל עם

שכל... הרי נבין, כל המושג של 'זאת חקת התורה' זה הרי התשובה לקרח. קרח כל דבר רצה להבין בשכל, טלית שכולה תכלת - איפה השכל... בית כולו מלא ספרים - איפה ההגיון?... והתשובה ע"ז זאת חקת התורה! אין שכל. הבית הלוי בפרשת כי תשא שואל, כתוב בחז"ל שפרה אדומה אין לה טעם, גזירה היא מלפני, וקשה, למה אין לה טעם, הרי חז"ל אומרים תבא האם ותקנה צואת בנה, אם כן, זה תשובה על חטא העגל. אז למה אומרים שאין לה טעם?

ומסביר הבית הלוי, הרי למה באמת הם עשו את העגל, הרי הם היו דור דעה! אלא שהם הגיעו להשגות גבוהות באלוקות, והם ראו שאת כל התיקונים הגדולים שאפשר ע"י משה, אפשר לעשות ע"י העגל, והם כוונו בזה כוונות גדולות ונשגבות. לעשות בבריאה

נו, אז איפה החיסרון? הבעיה היתה שזה לא היה ציווי ה'! ובלי ציווי ה' כל הכוונות הכי גדולות שום דבר לא יעזור. זה גופא התיקון של פרה אדומה, אין שכל! תבא האם ותקנה צואת בנה, עיד"י שיהודי יעשה רק כי ה' צווה, ולא מבין, אין שכל, אדרבה ואדרבה, כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמוד! למה? כי כך הקב"ה רוצה! יהודי לא עובד עם שכל. זאת חקת התורה.

אם יבא מישהו וירצה להבין בשכל, איך אברכים מחתנים... תסביר לי! הרי אם תבא לכל אברך ממוצע ותבקש ממנו הלואה של אלף דולר, הוא יגיד לך שאתה לועג לרש... אני בקושי גומר את החודש, מאיפה יהיה לי להלוות! אז הוא ישאל, איך אתה מחתן? אני גם לא יודע... אבל הוא מחתן! ולא אחד, ולא שנים, ולא עשר... זאת חקת התורה, כך הקב"ה חקק בבריאה. זה דבר פשוט מאד.

למות מתוך דברי תורה

זאת התורה אדם כי ימות באהל. בילקוט שמעוני (רמז תשסב) 'א"ר יונתן, לעולם אל ימנע אדם עצמו מדברי תורה, ואפילו בשעת מיתה שנאמר, זאת התורה אדם כי ימות באהל, אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה'.

הרמב"ם כותב בהלכות ת"ת (ג, יג) אע"פ שמצוה ללמוד ביום ובלילה, אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה. לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחת מהן בשניה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן, אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה.

אז קודם כל הרמב"ם אומר לא לאבד אפילו לילה אחת! ואת זה, מסביר ר' אהרן קוטלר, מה יקרה אם לילה אחד יאבד, זהו, גמרנו!...

ומסביר, יש כתר מלוכה, המשופץ באבנים טובות ויהלומים נדירים ביופים, שווה מליאדים! מה יהיה אם במשבצת אחת יחסר יהלום? במקום 100 יהלומים יהיו 99, רק אחת תחסר, אף מלך לא ילבש את זה. ולמה? כי זה פגום. אותו דבר, יש כתר תורה, כל לילה זה משבצת בכתר תורה, ברגע שאבדת לילה אחד - אז הכתר הוא כבר לא "כתר תורה". אמנם יש לך הרבה זכויות גדולות, אבל כתר תורה אתה כבר לא יכול ללבוש. אא"כ תעשה תשובה, כך אמר ר' אהרן.

בהלכה יב כותב הרמב"ם, "אין דברי תורה מתקיימין... אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה. אמרו חכמים דרך רמז, זאת התורה אדם כי ימות באהל, אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהלי החכמים". ובילקוט ראינו, אפילו בשעת מיתה לא ימנע אדם עצמו מד"ת.

בואו ונחקור חקירה: מה מונח בסברא הזו שאפי' בשעת מיתה לא יפסיקו מת"ת, האם זה לא הלכה מיוחדת לשעת מיתה, אלא את התורה פשוט לא מפסיקים ללמוד! וגם שעת מיתה זה לא תשובה, אלא צריך ללמוד כל הזמן. או שנאמר, שיש ענין למות מתוך דברי תורה, הרי איך הולכים למות... למות הולכים מתוך דברי תורה!

ובאמת יש בזה שני מהלכים, המהלך הראשון והפשוט כך לומד הג"ר משה שמואל זצ"ל, שאין הכי נמי אין בזה מעלה מיוחדת בשעת מיתה, אלא צריך ללמוד כל הזמן, אין רגע שפטורים מללמוד!

אך הוא עצמו מביא סיפור על רבי זלמליה מוואלוז'ין. ר' זלמליה היה מאד חולה והוא למד תורה במסירות נפש! באו והציעו לו, תנוח מעט, תאגור כוחות! אמר להם ר' זלמליה, מי יודע אם כעת זה לא הרגע שעליה דיברו חז"ל לעולם לא ימנע אדם עצמו מדברי תורה, ואפי' בשעת מיתה, ואכן מתוך דברי תורה אלו פרחו נשמתו. לא לאבד אף לילה מן התורה וגם בשעת מיתה לא להפסיק מהלימוד, מי יודע...

והנה, אם זה היה הלכה רגילה של תלמוד תורה, שלעולם לא להפסיק מהלימוד ואפילו בשעת מיתה, אז מה ר' זלמליה הביא מחז"ל, אם את החיוב הרגיל של תלמוד תורה היית מפסיק, אז מה יש אם זה שעת מיתה? הרי אין איזה דין מיוחד בשעת מיתה, בסך הכל אין גבול ללימוד התורה, אז אם אתה צריך לנוח - אז צריך לנוח גם אם זה יהיה בשעת מיתה!

מוכח מר' זלמליה שיש ענין מיוחד ללמוד בשעת מיתה. הרי איך מגיעים לשמים? אם באים מתוך דף גמרא זה אחרת. זה כרטיס כניסה... הכל אחרת. וכן מבואר באבות דרבי נתן (כה, ב) מת מתוך דברי תורה סימן יפה לו, מתוך דבר בטלה סימן רע לו.

היה פעם סיפור אמיתי בשיעור דף היומי אחד, שהמגיד שיעור אמר למשתתפים, תארו לעצמכם: בן אדם יושב וקורא עיתון, ובדיוק קוראים לו לישיבה של מעלה... נגזר עליו שהוא ימות. הוא עולה למעלה ושואלים אותו, נו... מתוך מה הגעת? מתוך עיתון... נו, אז שהעיתון ילוח אותו... אתם כבר מבינים לבד איך נהיה לו שחור בעיניים.

אבל אם הוא ילמד וימות מתוך דף גמרא, אז כשהוא מגיע לשמים הדף גמרא מלווה אותו! וכמש"כ באבות, בהתהלך תנחא אותך - בעולם הזה, בשכבך תשמור עליך - בקבר, והקיצות היא תשיחך - לעולם הבא. הדף גמרא מלווה אותו בשמים, התורה אומרת זה הבן יקיר שלי... ולתורה פותחים את כל השערים!

הסיפור היה, שבאותו שיעור ישב יהודי שעד אז היה קורא עיתון, והחליט מהיום אני לא קורא, אני אלמד, ולבסוף הוא נפטר על דף גמרא! בזמן שהוא למד - הוא נפטר... למות עם דף גמרא - זה אחרת!

הולכים למות עם רמב"ם!

יש שני סיפורים על הרב מפוניבז': האחד, שפעם הרב התבטא, שכשהיהודים בשואה הלכו לכבשן האש, אין לי ספק שהתלמידי חכמים שבהם הלכו עם רשב"א קשה, או רמב"ם קשה, או עם קושיא טובה של רבי עקיבא אייגר, אין לי ספק בזה.

בא אליו אחד בשאלה, זה נגד חז"ל: הלא בגמרא בברכות (סא, ב) כתוב על רבי עקיבא שהיו סורקין את בשרו במסרקות של ברזל והוא קרא קר"ש עד שיצאה נשמתו באחד. אז רואים שהוא קרא קריאת שמע. אז מאיפה לקחת כזה דבר?! הרי כל יהודי יודע שכשמתים מתים עם קריאת שמע!

אמר לו הפוניבז', אדרבה, משם ראה לדברי! כי הגמ' שם מוסיפה "וזמן קריאת שמע היה". ולמה צריך להוסיף את זה? הרי כשמתים מתים עם קר"ש... לא! למות - מתים עם דברי הרשב"א ורעק"א, רק שאז היה זמן קריאת שמע ולכן הוא קרא.

סיפור נוסף: שאלו את הרב מפוניבז' למה הוא כ"כ הרבה מדבר בשבחה של ליטא בלי סוף, שכל כך הרבה למדו בליטא, הרי התורה הייתה בכל מקום, בפולין, בהונגריה, בספרד, בעיראק, במרוקו, בטוניס... ובכל מקום אז מה המיוחד בליטא?

אמר הרב מפוניבז', אני יספר לכם סיפור על הרב מטברג וטבינו, רבי אהרן ברנשטיין זצ"ל, (הוא היה רב בטברג ובסוף ימיו עלה לארץ), הוא ישב ולמד עם רמב"ם גדול (בהוצאות של פעם...) הדפים כבר צהבו מיושן ועמדו להיתלש ולהתפורר. לא היה כסף לספרים חדשים.

היה זה בזמן מלחמת רוסיה וגרמניה. הרוסים נכנסו לטברג באישון ליל, וראו איך שבשעה שנים בלילה יש אור דולק באחד הבתים. כולם כבר ישנים... חשוד. הם נכנסו לבית חשבו אולי יש שם משהו חולה. אך לא. היו שם זוג זקנים, והאשה ישנה והוא יושב שם ולומד. אמר לו הרוסי ימ"ש תראה, בזמן מלחמה אנחנו הורגים אפילו על ספק ספקא, אי אפשר לדעת מי מרגל ומי לא, אבל לפעמים יש לי נקיפות מצפון...

כעת אני הולך להרוג בן אדם ואני רגוע. הרי אתה בטוח מרגל... כל טברג ישנה, וכי רק אתה הזקן היחידי שנמצא בטברג?! למה אתה ער בכזו שעה?... דבר שני, למה הספרים שלך כאלו צהובים, דפים מתפוררים, זה ברור אותיות צופן לאובי... ובפרט שאתה גם יהודי ועושה רושם של רב... בטוח אתה מרגל. אבל מה, למה להרוג אותך פה בבית בירייה ואשתך תתעורר, ניתן לה לישון עד הבוקר ואני יוציא אותך החוצה ונהרוג אותך שמה, ואח"כ היא תראה שכבר אין מה לעשות... בינתיים אתה יכול לכתוב צוואה - הוסיפו.

ביקש מהם הרב: אתם מוכנים לתת לי כמה דקות? יש לי מה לעשות בינתיים, אבל אתה תברח! אמרו, אז תאסרו לי את הידיים והרגליים... אז מה תעשה בינתיים? שאלו, אמר להם הרב, אתם לא תבינו, איך ייתכן שהיהודים מבינים מה שרוסיה לא מבינה... תגיד מה אתה הולך לעשות. הסביר הרב מטברג, אני לא מרגל ולא עוסק בתחום הזה. זה - רמב"ם, וכעת אני באמצע רמב"ם קשה, אי"א למות באמצע הקושיא... תנו לי, תוך כמה דקות כבר יהיה לי מהלך ברמב"ם ואז כבר לא איכפת לי שתהרגו אותי... אני הולך לרמב"ם לשאול אותו אם צדקתי, או שיש לו פשט אחר... ככה מתים! הם כמו בן לא הבינו מה שהוא מדבר... והמציאות הייתה, שבאותם דקות התחילה הרעשה כבדה והרוסים נאלצו לברוח לכל מקום, והרב ניצל. (וי"א שמאז התחילו לשיר הרמב"ם הציל את המצב...)

עכ"פ, אמר הרב מפוניבז', זוהי ליטא! תורה היתה בכל מקום, אבל פה, הולכים למות עם רמב"ם! וזה לא סתם מדין ת"ת רגיל, אלא הולכים למות עם רמב"ם!

הגאון ר' ישראל אליה וינטרויב זצ"ל סיפר שבזמן מלחמת 'שלוס הגליל' (מלחמת לבנון) היתה אזעקה באמצע תפילת ערבית של ליל שבת. ולפי דעת המומחים לא היה מה לעשות השתדלות, אבל כולם נמלטו מפחד באמצע התפילה.

היה אברך אחד (וי"א שזה היה הוא) שהמשיך להתפלל ברוגע ובשלווה כאילו שום דבר לא קרה, עד שהוא גמר את התפילה, והלך לביתו לקדש.

שאלו אותו אח"כ, איך היית מסוגל? אמר להם, זה לא גדלות מיוחדת. פשוט עשיתי חשבון: הרי חיוב השתדלות - לא היה. אז ממה נפשך, אם לא יקרה לי כלום - אז ודאי טוב, אלא מה, ייתכן שחלילה אני ימות, איזה תענוג זה למות מתוך דבקות של תפילת שמו"ע בליל שבת!... אה! כך עולים לשמים!... עדיף מאשר שימצאו אותי שוכב בצדי הדרכים.

על חוק אין שאלות

הרב שך היה אומר, בעצם חוק הוא הרבה יותר מובן מאשר משפט, איפכא מסתברא... הרי בכל חושן משפט - יש סברות לכאן ולכאן, כל סברא שתגיד - אפשר גם להתווכח ולהגיד הפוך, כמה מחלוקות עצומות יש בין הקצוה"ח לנתיבות, ובין השי"ש לסמ"ע. ועוד ועוד.

אבל על חוק - אין מה להתווכח! לדוגמא, אם יבא אחד וישאל, שמישהו יסביר לי, למה תפוז הוא בצבע כתום, ובננה היא צהובה, ואבטיח אדום מבפנים וירוק מבחוץ, למה? או אדום או ירוק, שמישהו יסביר לי למה... אבל כל אחד מבין שאם כך הקב"ה ברא - אז אין שאלות למה. כמו בתרופות שיש כדור שמועיל לראש וכדור שמועיל ללב ואף אחד לא יילך להחליף ביניהם, למה לא?... כי כך הקב"ה ברא. כל דבר הוא טוב לזה ורע למשנהו. אז מה הפלא בחוק?...!

אחד מהמדורשים הנפלאים בסוף קרח מספר, על שני בני אדם האחד פיקח והשני סומא. הפיקח הוליד את הסומא, עד שהם באו לעץ ואכלו מפירותיו, זה שהיה פקח - נסתמא, וזה שהיה סומא - נתפקח. מאותה הפירות! ולבסוף מי שהוביל להתחלה - כעת הוביל, והמוביל נעשה למוביל.

רואים שאתם הפירות (!) לאחד זה מועיל ולשני זה מזיק. למה? מה ההבדל? כי כך הקב"ה ברא, לטבעים שלך זה טוב, ולטבעים שלו - זה לא טוב. יש לך שאלה בכלל? כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמוד!!!

להיפך, על משפט - אתה יכול להתווכח, אך חוק - זו מציאות בטבע. כמו שעץ - נשרף וברזל לא נשרף, ולמה? כי כך גזרה חכמתו יתברך.

גוי - לא מסוגל להבין את זה. אם פרופסור מלומד היה אומר את זה - הוא מבין, אבל כשהתורה אומרת... זה נגד ההיגיון.

פעם הייתי אצל הגאון ר' חיים גריינמן זצ"ל. הוא היה חכימא דיהודאי ומבין גדול בענייני רפואה, ביקשתי ממנו שיפנה אותי לרופא, הוא אמר לי למה אתה צריך רופא? תעשה כך וכך וזהו. אך חזרתי וביקשתי שאני רוצה דוקא רופא. ולתדהמתי, הרב אמר לי בתקיפות: אני מבקש ממך כעת, אני לא רוצה לראות אותך פה, צא החוצה, תעמוד בסוף התור, אח"כ תיכנס אלי, תשלם לי כסף ונדבר!...

נבהלתי, אף פעם הוא לא מגיב ככה, אולי פגעתי בו... ואז הוא חייד אלי בחיבה, הרי למה אתה מאמין לרופא יותר ממני? גם אתה לא חושב שרופא מבין יותר. אלא מה, כשבאים לרופא - הוא לא מקבל אותך מיד... הוא קובע תור לעוד שבועיים, ואז אתה מחכה בתור עוד שעתיים, וכשאתה נכנס - הוא חמור סבר, הוא לא מחייך אליך... ואתה עוד משלם לו... ואז אתה משתכנע שהוא יודע. לעומת זה, כשאתה בא אצלי, אתה לא מחכה בתור, ואני מחייך אליך ואתה לא משלם לי כלום... אז אתה לא מאמין שאני יודע כי אתה לא מרגיש שאתה אצל רופא. אז לכן אמרתי לך שחבל על הזמן, גם אצלי, תחכה בתור, ותשלם כסף, ואני ירצין, ותאמין גם לי!

מה קרה?... אצל יהודי - התורה קובעת את כל הבריאה! אסתכל קב"ה באורייתא וברא עלמא. מה זה טומאה? מי שברא טומאה יודע גם האמצעים להיטהר ממנה. אבל גוי, לרופא הוא מאמין, לר' חיים הוא לא מאמין.

ידוע, שהגר"מ פיינשטיין מביא שכתוב בפסוק (דברים ד, ו) "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעו את כל החוקים האלה, ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה".

הרי פה מדובר על חוקים, ותמיד הגויים צוחקים על החוקים האלו, אז איך פתאום הם אומרים כי היא חכמתכם ובינתכם? אמר ר' משה: נכון, בהתחלה הם צוחקים עלינו, אבל לבסוף, כשהם רואים שאנחנו צדקנו, אז הם מודים.

ונספר: בשעתו, החזו"א אמר לכל מי שהיה לו קצת כסף וכן לאברכים ועוד, לקנות קרקע בבני ברק, וכל המבינים צחקו על החזון אי"ש, לקנות קרקע בבני ברק זה כמו היום לקנות קרקע במדבר שממה, מה כבר היה בבני ברק... והחזון אי"ש אמר תקנו, והמבינים ממש צחקו עליו, הוא חושב שהוא מבין במסחר... איזו שטות זו. ובסוף - כל מי שקנה קרקע בב"ב - היום יכול לחתן את הנינים שלו... לא רק את הנכדים, את הנינים שלו!!! ומי שלא קנה -

כבר מזמן נגמר לו הכסף. אחרי שרואים שהוא צודק, פתאום מצטערים חבל שלא שמענו לחזו"א, אבל החכמים ששמעו מיד בהתחלה - באמת טוב להם, הם רק הרויחו.

גוי מוכן להודות רק אחרי שהוא רואה שאנחנו צודקים, כי היא חכמתכם ובינתכם! אתם לא הייתם צריכים את הרופא, אתם האמנתם לר' חיים, צדקתם! בסוף רואים שבאמת זה מה שעוזר.

היום הולכים למרן שה"ת ר' חיים קנייבסקי, הוא אומר דברים גם נגד הרופאים, הוא למד את זה מאביו הסטייפלר... ותמיד הוא צודק!

פעם, אחד מגדולי העסקנים המומחים ברפואה התבטא, גם אם יהיה לי יצר הרע להיות כופר, אני לא יכול... ר' חיים לא נותן לי!... אם אין אלוקים - זה לא ייתכן. הרי הוא אומר נגד הרופאים ונגד התחזיות, הוא אומר וככה זה נהיה! זו האמת. אסתכל קודש בריך הוא באורייתא וברא עלמא - זה חוק! זאת חוקת התורה. דבר נורא פשוט.

דא גזירת אורייתא

זאת חוקת התורה. באותו חוק כתוב שיש פרנסה לבני תורה, באותו חוק כתוב אדם כי ימות באוהל. באותו חוק כתוב, התעייף עיניך בו ואיננו, בין אם מבינים ובין אם לא - זה החוק!

ובאותו החוק גם כתוב מרבה תורה - מרבה חיים. זה לא איזה סגולה, אלא כך התורה קבעה וחקקה בבריאה מי שמרבה תורה - מרבה חיים, וכמו שהמהרש"א בקידושין (כח, ב) כותב לגבי תפילה, במעשה שהיה ברב אחא בר יעקב שהביאו אותו לישיבת אביו שהיה שם שד בעל ז' ראשים בשביל שיבטל אותו, והוא התפלל - ובכל כריעה שלו נפל ראש ואחרי ז' כריעות השד נגמר. והקשה המהרש"א, הרי אין סומכין על הנס? והסביר - תפילה זה לא נס! מי שהוא בעל תפילה - הטבע שהתפילה מועילה, וכן מרבה תורה מרבה חיים, זה לא נס, זה כמו כדור לאריכות ימים ששמו מרבה תורה.

ואם ככה, בואו ונתקדם לחלק האחרון:

המשנ"ב (תקפ, טז) מביא בשם התנאי שנהגו היחידים להתענות ביום שישי של פרשת חקת, כיון שבאותו היום נשרפו בצרפת כ' קרונות מלאים ספרים, ואע"פ שבדרך כלל קובעים תענית לפי יום החודש, כאן קבעוהו לפי יום השבוע לפי שיום הפרשה גורם, שכתוב 'זאת חקת התורה', ותרוממו, 'דא גזירת אורייתא', זו גזירה על התורה.

כן היה יהודי שסיפר לי, שהוא עבר הרבה צרות והרב אלישיב אמר לו דא גזירת אורייתא, שכך גדלים ע"י הגזירות וכמו שאמר רבי שמעון בר יוחאי לחמיו רבי פנחס בן יאיר אשריך שראיתני בכך, שאלמלא ראית בי כך - לא מצאת בי כך (שבת לג, ב).

ומעניין לענין, תורה באה עם צער. הגמרא מספרת (תענית ז, א) על רבי יהושע בן חנניה שאמרה לו בת הקיסר אי חכמה מפוארה בכלי מכוור, והסביר לה כמו שהיין המשובח משתמר רק בחביות חרס כך החכמה משתמרת רק במכוורים. והרי יש גם אנשים נאים ויפים שלומדים, אומרת הגמ' - אי הו סנו, הונו גמרו טפי, הם היו לומדים יותר טוב!

דא גזירת אורייתא. כמה שאתה משקיע יותר - אתה יותר מפיק! וזה מה שראינו בהתחלה את הגמ' בסנהדרין, שקר החן והבל היופי, אשה יראת ה' היא תתהלל - זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי, שהיו ששה מתכסין בטלית אחת. לא כתוב עליו את ההשגות העצומות בתורה כדורם של משה יהושע וחזקיה, אבל כתוב אצלו מסירות נפש! והמסירות נפש שלו מעלה אותו הרבה יותר לדרגות עצומות בתורה. [ויש בזה עוד הרבה לעיין].

היצה"ר מחדש נסיונות קשים

כעת, קמה ממשלת ידון בדיוק בין קרח לחקת. א"א לדעת מה יותר גרוע, האם מה שגזרו לשרוף את הספרי תורה, או מה שהולכים כעת עם מטרה של ולא יזכר שם ישראל עוד. אני לא יודע מה יותר גרוע. זה התחיל עם קרח - לחלוק על כל גדולי ישראל, גם מכאלו שכביכול היו בעבר נקראים דתיים, והמשיך עם חקת - דא גזרת אורייתא, גזירה על התורה.

היה משגיח שהתפלל: שומעים שהולכת להיות כזו גזרה נוראה, וזה באמת לא 'משחק ילדים' - אמנם עוד לא רואים את המעללים שלהם ואנחנו מקוים שבמהרה היא תלך לעולמה... אבל בינתיים זה גזירות נוראות! א"כ איך בעולם הישיבות לא צועקים בתפילה ובתחנונים, לומר תהילים, או לעשות

יום תפילה ותענית?

הלכתי ונכנסתי בקדש למרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א ושאלתי אותו, ותשובתו היתה ברורה: אל תכניס דברים מהעולם לישיבות! לא להכניס את הראש לא בפוליטיקה ולא בשום דבר אחר, רק ללמוד! אם מתחילים להכניס את הראש בנייעים מה הולך להיות, וכו', מי יודע איפה זה ייגמר... רק לשבת וללמוד.

יש סיפור מזעזע, שש מעתי ממורינו הרה"ג ר' יצחק שרייבר שליט"א, שסיפר לו המשגיח ר' אליעזר גינזבורג זצ"ל: היה יהודי זקן שגר ליד פוניבז' ואשתו נפטרה ל"ע, והוא נשאר בודד, הוא בא לישיבה וביקש מהבחורים שיבואו לישון איתו, והוא הציע להם בתמורה אתם יכולים לדבר בטלפון שלי חופשי, כמה שאתם רוצים. וכמובן למי זה קסם? לא למתמידים... בסופו של דבר, בסוף החודש הוא מקבל חשבון של אלף וארבע מאות ש"ח! אז, לפני ארבעים שנה. זה היה משכורת של כמה חדשים טובים!

הוא בא לראש הישיבה הרב שך: ואמר לו נכון הרשיתי להם להשתמש אבל לא חשבתי שזה יגיע לאלו סכומים גבוהים... חשבתי חמישים שקל, שישים, מקסימום מאה. הרב שך פנה למשגיח ר' אליעזר גינזבורג וביקשו לברר את הענין. ומה התברר? היתה זו תקופה סוערת בעולם וכבר התחילו קווי נייעס, והבחורים היו מקשיבים לזה. כששמע מזה הרב שך, הוא פרץ בבכי נורא... הוא אמר, היצה"ר מחדש עלינו נסיונות כל כך קשים שיהיו כאלו שלא יעמדו בנסיון, והרבה יפלו בזה! לא כולם יעמדו מולו בנסיונות האלו.

היום, היצר הרע יודע שאנחנו לקראת הסוף והוא קיבל כוחות להעמיד אותנו בנסיונות קשים, פעם, הנסיונות היו שהיה מחסור באוכל, היום כבר יש, וישמן ישרון ויבעט... הנסיונות היום זה להתנתק מהחדשות ולהיות שקועים רק בתורה, זה מה שאמר ר' חיים, אוי ואבוי להכניס את זה לישיבות. רק לשבת וללמוד.

ואם ככה, צריך לדעת: זאת חוקת התורה - דא גזירת אורייתא זו גזירה על התורה! אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, זה לא בבן אדם, אלא בתורה עצמה, התורה קיימת רק כשיש מי שממית עצמו עליה. גם כשהוא סקרן הוא כובש את יצרו ומתעסק רק בדף גמרא. וכשהתורה רואה שאוהבים אותה - היא מבקשת ומתחננת מבורא עולם ואז היא מבטלת את רוע הגזירה.

יש היום הרבה נסיונות חדשים לבקרים, אם זה עריות או מינות, או קווי נייעס, או סתם ביטול תורה, זה בושה לתורה, כי דבר ה' בזה זה מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, הכרת תכרת! כולנו יודעים שזה נסיונות של הרגעים האחרונים ואף אחד לא יודע מתי יבא המשיח, אבל מי שרוצה להינצל - צריך להשקיע בתורה ובעמל התורה, אין דבר אחר.

הבעיה שלנו זה הגזירה של יולא יזכר שם ישראל עוד. הכסף זה לא הבעיה, כבר היו מקרים שהיו גזירות על עולם התורה שלא יהיה כסף. פעם קראו לי לשאול את מרן הגר"ח מה יהיה, הממשלה כבר לא נותנת כסף לבני תורה... ור' חיים צחק עלינו, וכי הממשלה נותנת! אתם חיים מהממשלה!! הקב"ה נותן! אז למה אתם צריכים לקחת דוקא דרך הצינורות המלוכלכים של הממשלה, אם הם לא יהיו, יהיה לכם יששכר וזבולון, יהודים כשרים צדיקים וטהורים שידאגו לכל מחסורכם, למה לקחת מהלכלוך...

אבל הדאגה היא על הידישקייט. השטן מנסה אותנו, והיום הרבה נופלים! עברנו כ"כ הרבה וברגע האחרון ליפול!... וכמו שהזכרנו יש אחד שמת מתוך עיתון ויש אחד מתוך דף גמרא! ללמוד בחיות ובשמחה, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם!!! כנגד זאת התורה אדם כי ימות באהל, יהיה אשר יעשה אותם האדם וחי בהם.

היום זה זמן של חיזוק, אם זה בשמירת הסדרים, ואם זה בתפילה, ובשמירה מן הפלאפונים, וכ"א כבר מבין לבד... נבא מתוך הדף גמרא, מתוך החיזוק. אמנם מרן רה"י זע"א בעוונותינו איננו אתנו אבל האש שלו ממשיכה להאיר! עמוד האש ועמוד הענן, והיא צועקת ואומרת: תמסרו נפש על התורה - והיא תציל אתכם.

יש קונה עולמו בשעה אחת ויש מאבד עולמו בשעה אחת. והרגע - זה השעה הזו שלפנינו.

לזכות חתן התורה

הבה"ח והמופלג מנחם קלופר שיחי

ממקורבי מרן המשגיח שליט"א

לרגל הגיעו ליום שמחת לבו - סיום ש"ס בבלי

ולהצלחתו והמשך עלייתו במעלות התורה והיראה

מתוך הרחבת הדעת ושלוות הנפש

לעיין

הר"ר משה אריה גבדיאל בן הר"ר אהרן נויבירט זצוק"ל

נלב"ע ט' תמוז תשע"ח

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

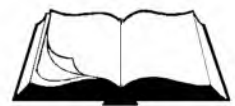
ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגיליון במייל: 4166058@gmail.com

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 437

הלכות י"ז בתמוז (שחל במוצש"ק), בין המצרים

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

צום י"ז בתמוז

ליל הצום

▲ בליל שבעה עשר בתמוז מותר לאכול ולשתות. חובת הצום מתחילה בפועל מעלות השחר (שוי"ע ס' תקי"ג ס"ב). אם הלך לישון בליל התענית, אסור לו לאכול - אפילו קם לפני עלות השחר - אפי"כ התנה לפני השניה שיאכל לאחר שיקום, אבל לשתות מותר, אפילו לא התנה על כך. ולכתחילה ראוי להחמיר ולהתנות גם על שתיה (שוי"ע ס' תקס"ד ומשנ"ב ס"ק ו').

ואם עבר ואכל לפני עלות השחר אפי"כ שלא התנה על כך לפני שנתו לא הפסיד תפילת "עננו". וכן מותר לעלות לתורה ולישא כפיו ולהיות שייך (ע"י "שבט הקהתי" ח"א ס' קי"פ).

מחצית שעה לפני עלות השחר, אסור להתחיל לאכול יותר מכביצה פת (משנ"ב ס' פ"ט ס"ק כ"ז), פירות ושתייה או תבשיל מחמשת מיני דגן מותר אפילו הרבה (ס' רל"ב ס"ק ל"ד), ובשעת הדחק יש להקל אם אין זה מספיק לו לצורך התענית ("תשובות והנהגות" ח"ב ס' ת"ד).

ליל תענית – מוצש"ק

▲ בעל נפש יחמיר שלא לאכול בליל התענית (שעה"צ ס' תקי"ג ס' ט'), כשחל ליל התענית במוצש"ק הסתפק הגר"א שטיינמן זצ"ל אם ג"כ יש לבעל נפש להחמיר אף שעדיף יפסיד סעודת מלוה מלכה. ואמר הגר"א שטיינמן זצ"ל שמסתבר יותר שעדיף לאכול סעודת מלוה מלכה, כידוע על אשתו של הגר"א ז"ל שרצתה לצום שלושה ימים מעת לעת מתחילת מוצאי שבת, ואמר לה הגר"א שההפסד שאינה אוכלת סעודת מלוה מלכה הוא יותר מהרווח שמרוויחה מהתענית (וכמו כן "מקור חיים" לבעל "חוות יאיר" ס' ש"ו ס' תקמ"ט).

שטיפת הפה

▲ אין לשטוף את פיו במים בבוקר, ובמקום צער מותר לעשות כן, אך יזהר ביותר לכפוף ראשו ופיו כלפי מטה, כדי שלא יכנסו מים לגרונו (משנ"ב ס' תקס"ח ס"ק י"א).

להתרחץ

▲ מותר לרחוץ אפילו את כל הגוף בתענית (שוי"ע סימן תקי"ג ס"ב). אך נוהגים להחמיר שלא לרחוץ את כל גופו במים חמים. (שעה"צ שם ס"ק ח').

קטנים

▲ קטנים אינם חייבים לצום אך אם יש בהם דעת להתאבל, ראוי לחנכם שיאכלו רק מאכל פשוט, כדי שיתאבלו עם הציבור (משנ"ב ס' תקי"ג ס"ק ה').

אוכל בשרי משבח

▲ **שאלה:** כשחלה התענית ביום ראשון, ונשאיר אוכל משבח משבת שאם לא יאכלו אותו ביום ראשון הוא יתקלקל ויזרקוהו, האם אפשר להאכילו לילדים בתענית?

תשובה: מסתבר שמותר, שהרי אין אוכלו לשם תענוג אלא רק כדי שלא לזרוק אוכל (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

כיבוס בגדים - משא ומתן של שמחה

▲ מותר לכבס בתעניות, אבל בתענית של י"ז בתמוז ועשרה בטבת אולי יש למעט משום משא ומתן של שמחה ("חוט שני" הל' שבת חלק ד' עמ' שפ"א, ומקורו מ"ביאור הלכה" ס' תקנ"א סעיף ב' בשם "אליה רבה" ופמ"ג, דאפשר יש להחמיר ב"ז בתמוז ועשרה בטבת כמו מר"ח עד התענית, וכוונתו רק ב' תעניות אלו, שזה משום אבילות על החורבן, וגם בדברים שאסור מעיקר הדין).

ויש סוברים שמותר בכל אלו (הגהות "דעת תורה" שם, שיש טעות סופר בדברי ה"אליה רבה", ואין שום מקור לדין זה).

שכח - ואכל או ברח על אוכל

▲ אם טעה ושכח שהיום צום ואכל, אסור לו להמשיך לאכול, שמי

שאכל שום יחזור ויאכל שום? (משנ"ב ס' תקמ"ט ס"ק ג') אם כבר בירך על דבר מאכל - אסור לו לאכול ממנו, אלא יאמר מיד "ברוך שם וגו'" ("שערי תשובה" ס' תקס"ח ס"ק א').

מי שבטעות אכל או שתה ביום התענית צריך לגמור התענית וא"צ להתענות ביום אחר, אפי"כ כוונתו לכפרה (וכן איתא במהרי"ל שציוה לאחד להתענות אח"כ לכפרה), (משנ"ב ס' תקס"ח ס"ק ח').

חזרה בתשובה

▲ חייב כל איש לשום אל לבו ביום התענית ולפשפש במעשיו ולשוב בתשובה, כי אין העיקר התענית אלא הכנה לתשובה, וכן אותם אנשים ההולכים בטיול ובדברים בטלים, תפסו הטפל והניחו העיקר (משנ"ב ס' תקמ"ט ס"ק א').

נתינת צדקה

▲ נוהגים לתת צדקה במנחה ביום תענית, כדאיתא בגמ' (ברכות ו'): אגרא דתעניתא צדקתא. ויש נוהגים לשער מה שהיה אוכל ביום התענית, ליתן לעניים בערב (משנ"ב ס' תקס"ו ס"ק י"ב בשם אליה רבה).

קריאת התורה

▲ אין להעלות לתורה לא בשחרית ולא במנחה את מי שאינו צם, או את מי שאין בידעו להשלים את התענית, ובדיעבד אם קראוהו, אם הוא ת"ח ומחמת אונס אירע שלא התענה וצר לו לומר להם כדי שלא יהיה חילול ד' בדבר, יכול לסמוך בשעת הדחק על המקילין לעלות. כשהתענית חלה בימים שני וחמישי בשחרית לכ"ע אם קראוהו יכול לעלות, אבל לכתחילה לא יקראוהו. (שוי"ע ס' תקס"ו ס"ו, ומשנ"ב ס"ק י"ט וס"ק כ"א).

אמירת "עננו"

▲ חולה שאוכל ביום התענית לא יאמר "עננו" ("ביאור הלכה" ס' תקס"ה ד"ה בין יחיד). מי שאכל בשוגג, יכול לומר "עננו", מכיוון שהוא חייב עדיין לצום, ויאמר "ביום צום התענית הזה" (משנ"ב ס' תקס"ח ס"ק ג', וע"י שו"ת "שבט הלוי" ח"ה ס' אות ד'. שמיישב הסתירה בזה).

קטן שאינו צם לא יאמר "עננו" במנחה (דגם גדול אינו אומר "עננו" אם אינו צם, ולא שייך בזה חינוך, שו"ת "שבט הלוי" ח"ח ס' קל"א). אמר "עננו" ב"שמע קולנו", וטעה וסיים "ברוך וכו' העונה בעת צרה" במקום לסיים ברכת "שמע קולנו" - אם נזכר תוכ"ד, יכול לומר מיד "שומע תפילה" (שו"ת "שבט הלוי" ח"ח ס' קל"ב) - אם נזכר לאחר כ"ד יחזור ל"שמע קולנו" ("ביאור הלכה" ס' קמ"ט ס"ג ד"ה אם דילג).

ש"צ שאינו צם

▲ אפילו אם יש עשרה מתענים בבית הכנסת, צריך שגם החזן יהיה בין המתענים, כדי שיוכל לומר ברכת "עננו" (ס' תקס"ו ס"ה). ואם אין חזן אחר כתב ה"ט"ז שאין לומר חזרת השי"ץ כלל. אולם עיין ב"שער הציון" (שם סק"ט) שתמה עליו, מהיכי תיתי לומר כן וכתב דעכ"פ עדיף לחזור חזרת השי"ץ וזכיר "עננו" ב"שומע תפילה". חולה שצריך לאכול, אינו יכול להיות שייך בתענית ציבור (שם סעיף ה'), אך אם הוא נוטל רק כדורים או תרופה מרה, הוא נחשב לצם. ("ביאור היטב" ס' תקס"ו ס"ק ז') וכן אם אכל רק פחות מכשיעור, נחשב לצם. ואפילו עשה כן כמה פעמים (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ש"ץ - מי שלא נתמלא זקנו

▲ בתענית ציבור, לא יהא שייך אלא מי שנתמלא זקנו, ואין להקל בזה אפילו ע"י מחילת הציבור (משנ"ב ס' נ"ג ס"ק כ"ב). אולם בישיבות לצעירים לא צריכים להזהר, שהרמ"ם או המשגיח יהיו שייך. כי מאחר וכולם צעירים, לא שייך בזה כבוד הציבור, וגם הבחורים יכולים להיות שייך (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

כהן שאינו צם

▲ כהן שאינו צם אינו יכול לישא כפיו במנחה ("לוח א"י" צום גדליה, בשם הפמ"ג, וכו"ה ב"מחזיק ברכה" קונטרס אחרון ס' קכ"ט ס"ק א',

הגרי"ח קניבסקי שליט"א, ויש סוברים שיכול לישא כפיו ("מקור חיים" סי' קכ"ז סעיף ה', וכן הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

ברכת כהנים בתענית ציבור במנחה גדולה

▲ **שאלה:** בני ספרד נוהגים לישא כפיהם בתענית ציבור רק במנחה קטנה (עי' שו"ע סי' קכ"ט), והרבה מבני אשכנז נוהגים לישא כפיהם אפילו במנחה גדולה ("חזון איש" סי' כ'), האם בן אשכנז יכול לישא כפיו במנחה גדולה במנין שרובו בני ספרד?

תשובה: לדעת "החזון איש" אין כאן מחלוקת, וסבר שזה גופא כוונת השו"ע שגם לבני ספרד הדין הוא כן, ולכן עכ"פ בן אשכנז יכול לישא כפיו במנחה גדולה, אפילו במנין שרובו בני ספרד (הגרי"ח קרליץ זצ"ל).

מדיני בין המצרים

כל דיני בין המצרים מתחילים כבר בליל י"ז בתמוז ("ארחות רבינו", הגרי"ש אלישיב זצ"ל, בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

תוכן האבילות

▲ כל הלכות האבילות שנוהגים בבין המצרים ומר"ח עד לאחר ת"ב יסודם הוא להרגיש חורבן בית המקדש ולהצטער עליו.

סיפר לי אברך ששמע מהוריו, שכאשר היו קטנים נהגו לא לאכול בשר ויין כל ימי בין המצרים (כדעה השלישית בשו"ע סי' תקנ"א ט'), חוץ משבת שאכלו רק כזית בשר יבש, משום שהיו שבורים ובלו מצב רוח ולא היה להם כלל חשק לאכול בשר, רק אכלו כזית אחד כדי לכבד את השבת. עוד סיפרו שבערב ת"ב היו ממש בכיות בבית, שדיברו וחשבו רק על החורבן.

יש אנשים שכל ימי בין המצרים לא מכניסים גלידה לביתם, מכיון שאלו ימים של צער! וזה התוכן של דיני האבילות, שכל אחד צריך להרגיש בעצמו ולהשתתף בצערן של הקב"ה. וכמובא בגמרא (ברכות ג.) שהקב"ה מצטער כל יום ואומר: אוי לי שהחרבתי את ביתי והגליתי את בני, עיי' שם.

שמחות ושירה

▲ י"א שאין נכון כ"כ לעשות סעודת שבע ברכות בליל י"ז בתמוז, ואם עושים ישנו קצת מרגילותם, אבל במוצאי י"ז בתמוז ושאר ימי בין המצרים עושים כרגיל ("הליכות שלמה" מועדים פ"ח סק"ח), אבל אין לגנו בכלי זמר בין בליל י"ז בתמוז בין בשאר הימים, ולכתחילה יש להחמיר ולקיימה ללא ריקודים ומחולות, וללא "שמחה יתרה" אלא בשירה (שו"ת "שבט הלוי" ח"ג סו"ס קנ"ז, וכן ב"ארחות רבינו" ח"ב מובא שמרן הסטייפלר זצ"ל הורה כך בשמחת "שבע ברכות" שנערכה לאחר י"ז בתמוז).

▲ בני ספרד נוהגים לעשות סעודת שבע ברכות כרגיל אף לאחר ר"ח ואף עם ב', ומותרים לעשות סעודת שבע ברכות כרגיל אף לאחר ר"ח ואף עם ב'. ויין אפילו בשבוע שחל בו תשעה באב (עי' שו"ע ורמ"א שם סעיף י').

▲ בן ספרד שעושה נישואין בבין המצרים, י"א דמותר לבן אשכנז להשתתף, כיון שהחתן עושה לפי מנהגו, אבל ירקוד פחות מהרגלו (הגרי"ש אלישיב זצ"ל), וי"א דאסור לבן אשכנז להשתתף בו (הגרי"ח קרליץ זצ"ל).

בן אשכנז רשאי לגנו בשמחת נישואין של בן ספרד לאחר י"ז בתמוז עד ר"ח אב, אם זו פרנסתו ("ביאור הלכה" ריש סי' תקנ"א בשם פמ"ג).

▲ כשיש חתן בביהמ"ד אומרים סליחות עד הרחמים והסליחות (כן המנהג ברוב המקומות, ועי' משנ"ב סי' קל"א ס"ק כ"ז כ"ח), אבל החתן עצמו אינו אומר סליחות כלל ("שע"ת" סי' קל"א ו"לוח א"י" חודש חשוון), ואומרים "אבינו מלכנו" ("ערוך השולחן" סי' קל"א סעיף י"ז).

▲ החתן והכלה אסורים בכל איסורי בין המצרים ולכן אסור לגלח בימים אלו ולא לשמוע ניגונים בכלי שיר.

▲ חתן בשבעת ימי המשתה ההולך לכותל, אינו צריך לקרוע דלא גרע מימים שאין אומרים תחנון דיש אומרים דאין נוהגים לקרוע (הג"ר יוסף שוב שליט"א בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל). ואף לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל דנוהגים לקרוע ביום שאין אומרים תחנון, מ"מ חתן וכלה אינם צריכים לקרוע דרגל שלהם הוא.

▲ גם לפי מנהג האשכנזים עורכים סעודת אירוסין.

▲ ריקודים ומחולות אסורים מ"ז בתמוז ואילך, אפילו בסעודת אירוסין (משנ"ב סי' ט"ז).

▲ נוהגים שלא לשמוע שירה ונגינה מקלטות (קסטות), אפילו שירי רגש, ואפילו שירים על חורבן ביהמ"ק אפילו בלא תזמורת (הגרי"ש אלישיב זצ"ל, בעל "שבט הלוי" זצ"ל, והגרי"ח קרליץ זצ"ל). גם לבני ספרד שנוהגין נישואין עד ר"ח, שלא במקום מצווה נוהגין שלא לשמוע מוסיקה ("כף החיים").

▲ אפילו בציבור מותר לשיר בפה (כגון בעת "סנטוחה" בישיבה), ומ"מ ימנע בשירה (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

תספורת

▲ האשכנזים מחמירים שלא להסתפר מ"ז בתמוז עד י' באב בחצות היום, והספרדים מחמירים רק בשבוע שבו חל תשעה באב. (שו"ע סי' תקנ"א סי', רמ"א ס"ד). השנה (תשפ"א) שתי"ב חל ביום א', אין כאן שבוע שחל בו, ומותר לבני ספרד להסתפר עד ערב שבת חזון (שו"ע שם סי', ומשנ"ב סי' ק"ח).

▲ האיש והאשה שווים באיסור זה, אך לאשה הצריכה לספר שערותיה לצורך כיסוי הראש – מותר (משנ"ב סי' ק"ט).

תספורת לבני ספרד בישיבות אשכנזיות

▲ **שאלה:** בני ישיבות ספרדיים שאיסור תספורת אצלם נהוג רק בט' הימים, הלומדים בישיבות אשכנזיות, האם מותרים להסתפר בשלושת השבועות?

תשובה: יש סוברים שמותר להם להסתפר ואין בזה משום "לא תתגודדו", כיון שידועים בזה דעות המחבר והרמ"א (הגרש"ז אויערבך זצ"ל, "הליכות שלמה" פרק י"ד אות ו').

ויש סוברים דמן הראוי שינהגו כמנהג המקום, לא להסתפר ולהתגלח בשלושת השבועות, וכן אם באמצע בין המצרים נוסע לביתו ואח"כ חוזר לישיבה לא יסתפר בביתו (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

קציצת ציפורניים

▲ מותר לקצוץ ציפורניים עד השבוע שחל בו תשעה באב (עי' משנ"ב סי' כ'), שפליגי רק בשבוע שחל בו תשעה באב. והשנה (תשפ"א) שאין כאן שבוע שחל בו, מותר עד ערב שבת חזון וכו"ל.

רחיצה ומקום סכנה

▲ מותר להתרחץ בים ובבריכה עד ר"ח אב, וגם מי שלא היה בים עד כה יכול להתרחץ בים אחר י"ז בתמוז, אלא שיש להיזהר ביותר שלא להיכנס למקום סכנה (בעל "שבט הלוי" זצ"ל). וכן יש להיזהר בימים אלו מללכת למקום סכנה.

ברכת שהחינו

▲ טוב שלא לברך ברכת "שהחינו" בימי "בין המצרים" על פרי או מלבוש, אבל מברכים על מצוות כגון מילה ופדיון הבן (שו"ע שם סי' י"ז).

▲ בשבת אין להחמיר בזה, ובר"ח אב הדין כמו בשבת (משנ"ב סי' ק צ"ח, ושע"צ שם).

▲ על הולדת בת בימי "בין המצרים" ודאי מברך "שהחינו" (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

▲ פרי חדש שאי אפשר לשומרו עד שבת מפני שיתקלקל – אפשר לברך עליו "שהחינו" ולאכול (משנ"ב סי' ק"א) וכן חולה שנוזק לפרי חדש רשאי לאכול אולם לא יברך עליו "שהחינו" (שם סי' ק צ"ט).

ניקוי, כיבוס וגיהוץ

▲ לפי מנהג האשכנזים אסור לכבס בגדים מר"ח אב ואילך, אפילו בכוונה ללבושם רק לאחר תשעה באב, ואפילו לכבוד שבת.

אין ללבוש בגדים מכובסים בימים אלו (שו"ע שם, סי' ורמ"א ס"ד) אך בגדים הסמוכים לגוף בשעת הצורך מותר. ומ"מ הרבה נוהגין להכין גם בגדים אלו לפני תשעת הימים (בעל "שבט הלוי" והגרי"ח קרליץ זצ"ל, וכ"כ במשנ"ב סק"ל).

▲ מי שעושה בר מצווה בתשעת הימים, רק בחור חבר מצווה יכול ללכת עם בגדי שבת ולא אחים ואחיות. וכן חבר מצווה ילבש חליפה לפני כן כדי שלא יברך "שהחינו" באמצע השבוע (הגרי"ח קרליץ זצ"ל).

▲ גם לפי האשכנזים יש להקל לכבס בגדי קטנים עד שבוע שחל בו תשעה באב, אבל בגדי קטנים שמתלכלכים תדיר, ויש צורך להחליפם בכל יום מותר לכבסם גם בשבוע שחל בו (עיין שו"ע שם סעיף י"ד, משנ"ב סי' ק"ב בשם ספר "חיי אדם", והוראת הגרי"ח קרליץ זצ"ל). השנה (תשפ"א) שאין כאן שבוע שחל בו, מותר עד ערב שבת חזון.

▲ כאשר מכבסים בגדי קטנים המותרים בכיבוס – אין לצרף אליהם בגדים שאין היתר לכבסם.

▲ מותר לנקות כתם מבגד בתשעת הימים משום שאין בזה שמחה (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

הנחת תפילין בתשעת הימים

▲ **שאלה:** ילד נעשה בר מצווה ז' אלול, ומתחיל להניח תפילין בז' מנחם אב, ומנהג הכתה שמאותו יום שמינחים תפילין לובשים כל יום חולצה לבנה, האם מותר לעשות כן בתשעת הימים?

תשובה: אפשר להתחיל להניח תפילין בתשעת הימים, אבל ללבוש חולצה לבנה, כיון שעד עכשיו זה היה בגדר בגדי שבת (עי' שו"ע סי' תקנ"א סעיף ג'), יתחיל ללבוש אותה לפני ר"ח, ותפילין יתחיל בז' במנחם אב (הגרי"ח קניבסקי שליט"א).

יֵאִיר בִּזְרִי

מאת מורנו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבות אור ישראל וראשון לציון

גליון 61 – בלק תשפ"א – שנה ב'

החשש ממלחמה עם ישראל

"כלחך השור את ירק השדה" (בלק כב, ד)

בפרש"י כל מה שהשור מלחך אין בו ברכה פשטות הדברים שרק אין בו ברכה אבל לא כילוי גמור. ומבואר היטב שעם מואב היה מותר רק להתגרות בהם אבל לא מלחמה א"כ אין בו ברכה אבל לא כילוי.

אכן להלן בלק לקח את בלעם לקרית חוצות ופרש"י אמר ראה מה רוצים אלו לעקור משמע לעקור לגמרי (ולא משמע ששם היה מדין) ועיין שפ"ח שכתב שהשור עוקר עם השורש והוא כילוי גמור יותר מכל מה שאוכל בע"ח אחר.

והבאר נראה שבכל מלחמה יש נשארם שהם לעבדים או למס אבל במלחמת בניי יש דין לא תחיה כל נשמה א"כ הוי כילוי גמור אבל זה דוקא בשבעה עממין ואולי הכונה "לעקור" היינו סביבות מואב וכמשנ"ב לעיל.

הענין שהזכיר את יציאת מצרים

"הנה עם יצא ממצרים הנה כסה את עין הארץ והוא יושב ממלי"

(בלק כב, ה)

צריך להבין את דבריהם ששלחו בלק ושריו אל בלעם שהנה עם יצא ממצרים, וכי הם מחדשים לבלעם שבני ישראל יצאו ממצרים הרי בלעם היה מיועצי פרעה כדאיתא בגמ' בסוטה, ובלעם ידע והסביר לכל אומות העולם על מתן תורה כדאיתא בגמ' בסוף זבחים, א"כ מהו סיפורם לבלעם הנה עם יצא ממצרים.

ונראה דהרי איתא בחז"ל שמעולם לא ברח עבד ממצרים שהיה כשוף שלא יכולים לברוח ממצרים וא"כ בניי שיצאו, בהכרח כוחם גדול לבטל כשוף וכוחם מעל הטבע א"כ חייבים אנו לשלוח לך בלעם, לקללם.

ועוד נראה דהנה בחז"ל שבלעם היה שונא את ישראל בגלל שחשב שהוא ראוי להוציא את בניי ממצרים ועל ידו תנתן התורה ולכן שטנם, וא"כ מובן ששלחו לבלעם לגרום לו לעורר שנאתו הנה עם יצא ממצרים ולא יצאו על ידך א"כ בא לקללם.

התשובה של בלעם על מתן תורה

"וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה" (בלק כב, ה)

הנה בגמ' בזבחים (קטז, א) שכשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועוד סופו וכל מלכי עובדי כוכבים אחזתן רעדה בהיכליהן ואמרו שירה שנאמר ובהיכלו כולו אומר כבוד, נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה ההמון אשר שמענו שמא מבול בא לעולם אמר להם ה' למבול ישב וישב ה' מלך לעולם כבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם אמרו לו מבול של מים אינו מביא אבל מבול של אש מביא שנאמר כי באש ה' נשפט אמר להן כבר נשבע

שאינו משחית כל בשר. ומה קול ההמון הזה ששמענו אמר להם חמדה טובה יש לו בבית גנזיו שהיתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם בריאת העולם וביקש ליתנה לבניו, שנאמר ה' עוז לעמו יתן, מיד פתחו כולם ואמרו ה' יברך את עמו בשלום.

כמה הערות במאמר הגמ' הנה מלכי אומות העולם כשחשבו שמבול בא לעולם אמרו שירה וכך איתא במכילתא דכשעם ישראל היו על הים, הים נראה סוגר עליהם אמר להם משה לא עת תפילה הוא אלא עת לומר שירה, וזהו הדרך להינצל ממבול שירה כנגד שירת הים הסוחפת כל עוד נראה בגמ' דהנה שלש שאלות שאלו אומות העולם מבול מים ואש ועל הכל בלעם עונה להם ולבאורה מיד שבאו ושאלו מהו קול ההמון היה צריך לומר להם שהוא ממתן תורה שנותן לבניו, ומה כל השיח הרב בניהם, אכן בלעם אינו יכול לומר מיד שנותן הקב"ה התורה לישראל רק בלית ברירה אחר כל הקושיות והתרוצים אזי אומר בלעם ה' עוז לעמו יתן ורק הם המברכים ה' יברך את עמו בשלום. (וד"א הנה הוסיף בלעם מתנה בבית גנזיו ליתן לבניו, לא אמר ליתן לעולם רק לבניו, שלא יהיה להם פחד שגם הם צריכים לקבל התורה הקדשים שנותן התורה לבניו וע"ז ענו מלכי אומות העולם ה' יברך את עמו בשלום שיברך אותם, אנו נשאר בשלנו אף ששמענו את קול ה' בכח). ואכן ידעו מלכי אומות העולם את ה' ופחדו מהדר גאונו עד שאמרו שירה אכן רק התברר שאין המות הזה כבר חזרו לכיסלם ומשתחווים לחמה, ועושים רצונם.

מהו לשון קבה לי

"לכה בא ארה לי את העם הזה" (בלק כב, ו)

ולהלן בלעם אומר להקב"ה שבלק אמר קבה לי אותו. ובפרש"י מחז"ל זו קשה מארה, שהוא נוקב ומפרש דהיינו קללה מפורשת ומפורטת היא גרועה יותר, כמו להפך בתפילה מצינו בגמ' בב"מ שצריך לפרש ולפרט בקשתו כך בקללה ארה היא סתם קללה כללית אבל קבה כבר נוקב ומפרש לפרטים רוצה לראות את צורת הקללה לשני.

והנה שרי בלק אומרים בבואם פעם ראשונה לכה ארה לי ובלעם אומר קבה אכן בפעם שניה שכבר באו שרי מדין ומואב גם הם כבר אומרים קבה לי את העם והיינו כבר המפגש עם בלעם הוא מוסיף שנאה על שנאתם לישראל וכבר גם הם מבקשים קבה את העם.

ובלעם אומר אח"כ מה אקוב לא קבה קל ומה אעזם לא זעם ה'. ובגמ' בברכות שידע בלעם לכוון את השעה שכועס הקב"ה בכל יום והקשו שם בתוס' מה יכול לומר ברגע כמימרה ותרצו שיכול לומר כלם, ופנה בפשטות כלם אינו נוקב ומפרש אלא כארה את העם א"כ איך ביקש בלק שהוא אקוב את העם. אכן מבואר כמו שנתבאר בארוכה שבלעם שני דברים יכול לעשות הברכה והקללה ולכוון השעה וא"כ מאד מדויק בקראי מה אקוב לא קבה קל לגבי נוקב, הקב"ה לא הניח לו ומה אעזם לא זעם ה' היא בשעת הזעם שבכל יום.

בועל ארמית

דהו דינא בקידוש ה' בלתיא דע"ז, ושפיר נמי נאמר דין קנאין רק בבוועל ארמית, דבניו יתייחסו לעכו"ם ולא בישראלית הנבעלת לעכו"ם. וא"כ אתי שפיר מאי דיליף הרמב"ם דין שנהרגת הכותנית מקרא דהן הנה היו לבני ישראל בעצת בלעם על דבר פעור דקשיא ליה למ"מ דהחטא דכתיב בקרא היינו ע"ז ואיך ילפינן להכא, אכן למתבאר אתי שפיר היטב דהכא באמת הוי איסורא דע"ז הבא על הכותנית, א"כ שפיר כתיב על דבר פעור והכונה לביאת האיסור ודו"ק. ואשר לפ"ז שפיר עונשו דבוועל ארמית הוא ת"ת וכהונה שהוא התקרבות לה' יתברך בתורתו ועבודתו ודו"ק.

(האחרונים התקשו ברמב"ם דבהל' ד' כתב בדינא דקנאין פוגעין בו אם פגעו בו קנאין והרגוהו הרי אלו משובחין וזריזין וכו' מבואר דקנאין נאמר דוקא בו, ובהל' ה' ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא בשעת מעשה, דיקא בהן בתריוהו, אכן נראה בזה דהנה נתבאר בהל' י' דמאי דהיא נהרגת הוי מדין תקלה והנה מדין תקלה פשוט דנהרגת אף לאחר מעשה, ודינא דכתב הרמב"ם, אף בישראל קטן בן ט' דליכא דינא דקנאין, א"כ לפ"ז נראה דלקנאין הוה רק בשעת מעשה אבל אח"כ הוי דין על ב"ד אשר לפ"ז שפיר חזיקים הרמב"ם דבהל' ד' דקאי לענין עצם החיוב בזה הכותנית הוי מחוייבת אף אח"כ והוי יותר מדין משובח אבל בהל' ה' לענין הקנאי זהו רשאי רק בשעת מעשה ודו"ק).

ואשר לדברנו מובן היטב שכרו של פנחס ברית כהונת עולם להיות כה"ג ומוסר התורה לדור ודור, כיון שקינא לשם השם למחות ע"ז מישראל ולעקור המדבקים לע"ז, א"כ שכרו שהוא זה שיהיה דבוק לו ולזרעו עד עולם ככה"ג משרתי ה' לפני ולפנים.

שייך משכון גם בחורבן

"מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל" (בלק כד, ה)

בפרש"י ד"א מה טובו אהליך מה טובו אהל שילה ובית עולמים בישובן שמקריבין בהן קרבנות לכפר עליהם, משכנותיך אף כשהם חרבינן לפי שהם משכון עליהם וחורבנן כפרה על הנפשות שנאמר כלה ה' את חמתו ובמה כלה ויצת אש בציון.

מבואר בדברי רש"י שחסד ה' בבנין בית המקדש אינו רק בבנינו, אלא גם בחורבנו ובכל דור שלא נבנה בימיו, שהמקדש שייך לעם ישראל לדורי דורות ועצם לקיחתו מאתנו כל שנה זה משכון ותשלום עבור עם ישראל לכפר עליהם, נתנית המשכון לעם ישראל הוא לדורי דורות לכפר בין בבנינו בין בחורבנו והוא שאמר בלעם מה טובו אהליך יעקב שגם בחורבנו הוא משכון ומשכון לעם ישראל.

בסידור בית יעקב כתב שבטוח הוא שכל הצרות השמדות ההריגות והרדיפות שלעם ישראל בכל הדורות הוא בזה ששכחו את ירושלים ובית המקדש. נראה טעמו של דבר דהנה רש"י כתב שבלעם משבח ומברך את עם ישראל שיש להם ביהמ"ק בין בבנינו ובין בחורבנו מבואר ברש"י שכל זמן חורבנו כל הדורות, ביהמ"ק הוא משכון שלנו להקב"ה, אחרי שנתן לנו הקב"ה את בית הבחירה כבר זכינו בו לדורי דורות רק ישנם זמנים שצריך ליתן המקדש כמשכון על החוב הנורא שחייבים אנו לה' יתברך אזי חורבנו הוא תשלום במקום שלא יגבה החוב, כנגד זה בריך בלעם שהקב"ה נוטל משכון מעם ישראל על החוב שחייבים והיא ברכה לעם ישראל. וא"כ הוא אשר כתב היעב"ץ שאם ישראל מתייאשים מהמשכון אי"כ אין חיוב להחזיר את המשכון ואזי חוזר מה שהביא רש"י כילה חמתו על העצים ועל האבנים ולא כילה חמתו על עם ישראל, אבל כל זה אם יש כילה חמתו ויש לנו את העצים והאבנים ליתן כמשכון אבל המתאש חוזר למצב שחייב כילה על האדם.

הנה ברש"י וחז"ל שכילה חמתו על העצים והאבנים ולא כילה חמתו על בני ישראל והנה הרי מתו רבים בשעת החורבן אלא הכונה כילה חמתו כמו שכתב רש"י בהאזינו חיצו אכלה בהם, אבל הם אינם כלים, כליו כל ישראל כך היה צריך להיות עונשם וכנגד זה נענשו בנתינת משכון את המקדש. מבואר בזה שהרי אדם החייב אלף דינרי זהב לא יכול ליתן משכון שוה פרוטה אלא ודאי שהמשכון של ביהמ"ק הוא כמשקל שוה לחיובם של עם ישראל לכליה לכל עם ישראל, כמה חיים ואור ניתן לנו בביהמ"ק שנטילתו כמשקל כל ישראל בכליה.

עוד נוסף עליו הנה אם ביהמ"ק כמשכון להשי"ת על החובות שלנו להקב"ה ומשכון הוא ביהמ"ק, הדין במשכון שצריך להשיב את הכר בלילה ואת הרחיים ביום. וא"כ צריך להשיב את המשכון ביום או בלילה. אכן כל זה אם הם כלים שעושים אוכל נפש אבל אם המשכון תכשיט ודבר מותרות אין דין השבה ביום ובלילה, וא"כ אם היינו מרגישים שביהמ"ק הוא בית חיינו, היה השבת המשכון כבר מזמן רב.

פנחס בקנאו לאלוקיו על דבר זמרי בן סלוא קיבל שכרו ברית שלום וכהונת עולם, וצ"ב מה ענין שכר זה לקנאתו ומאי מדה כנגד מדה אית בה, ובפשטות אשר קנא לאיסור בועל ארמית וע"ז כתב הרמב"ם שהפסד יש בו יותר מכל העריות שגורם שבניו יהיו לעם אחר דמתייחס אחר אמו הארמית, ולזה אפשר דמה דעברו באיסור דבניהם לא יתייחסו אחריהם זכה בכהונה שתלוי בחייס, וכן ברית שלום שהוא דין מיוחד שנאמר בישראל בברכת כהנים ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום וכגמ' בברכות איך לא אשא פנים לישראל וכו' דשלום הוא ברכה מיוחדת שנתברכו בזה בישראל דוקא, ובשם ישראל.

אכן נראה עוד בזה דהנה ברמב"ם בפ"ב מאיסור ב'הל' ו' והוא מגמ' סנהדרין פ"ב וז"ל לא פגעו בו קנאים ולא הלקהו ב"ד הרי עונשו מפורש בדברי קבלה שהוא בכרת שנאמר כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה, אם ישראל הוא לא יהיה לו ער בחכמים ולא עונה בתלמידים, ואם כהן הוא לא יהיה לו מגיש מנחה לה' צבקות, הנה מפורש בביאור הגמ' דעונשו דבוועל ארמית הוא שלא יזכה לבנים ת"ח ולא כהנים, א"כ לפ"ז שפיר שכרו של פנחס הוא שלום דהיינו תורה עיין משנה בתרא דעוקצין וכן כהונה שהם עונשי בועל ארמית, אכן תחזור תמיחתו לא על שכרו של פנחס אלא על עונשו של הבוועל ארמית אמאי הוי בתורה וכהונה וצ"ב.

ואשר נראה בזה בהקדם גדרי איסור קנאים פוגעין בו הנה ברמב"ם שם בהל' י' אבל ישראל הבא על הכותנית בין קטנה בת שלש שנים וכו' בין אשת איש בין פנויה וכו' כיון שבא על הכותנית בזדון ה"ז נהרגת מפני שבא לישראל תקלה על ידיה כבהמה, ודבר זה מפורש בתורה הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם וכל אשה יודעת איש למשכב זכור הרוגו. הנה ס"ל להרמב"ם דהכותנית נהרגת כדן בהמה הנרבעת משום תקלה, (ועיין בזה דברים נחמדים באו"ש פ"ט מנחלים לענין ביאת עכו"ם בישראל עיי"ש) והקשה במ"מ חדא דהתם אפי' שאינם ראויים לביאה היו נהרגים, ועוד מקשה הרי בקרא לא כתיב דנענשו על ביאת האיסור שהוי בועל ארמית, אלא מפורש שהן הנה היו בדבר פעור הרי שדין מיתתם הוי מדין ע"ז ופעור ולא מטעם ביאת איסור דבוועל ארמית, והניח שעדיין הדבר צריך תלמוד.

הנה ברמב"ם בהל' ד' כל הבוועל כותנית בין דרך זנות בין דרך חתנות אם בעלה בפרהסיא והוא שיבעול לעיני עשרה מישראל או יתר אם פגעו בו קנאין והרגוהו הרי אלו משובחין וזריזין וכו', והנה דקדקו מדברי הרמב"ם באחרונים דס"ל דדין בועל ארמית נאמר דוקא בישראל שבעל כותנית, אבל כותי שבא על בת ישראל ליכא דינא דקנאין פוגעין בו, ודלא כלאו דלא תתחתן בס' שהוי בין ישראל לכותנית ובין ישראלית לכותי (ועיין אורה"ח עה"ת ות"י שם ושאר) ובאמת מוכרח כן בדעת הרמב"ם דהנה בהל' י' ה"ל איתא דהכותנית נהרגת משום תקלה והנה בהל' ט' כתב שעכו"ם שבא על בת ישראל אינו נהרג רק אם היתה א"א ואם נימא דהוי איסורא אף בבוועל ישראלית אמאי לא יהרג מדין תקלה, ואשר מבואר דס"ל להרמב"ם דדין קנאים הוי רק בישראל הבא על הכותנית וצ"ב טעמא מאי, הרי בכל ביאת איסור דלא תתחתן שפיר ילפינן לתריוהו ומאי שנא הכא (ועיין נ"ב וחת"ס בתש"ו).

בסוף הל' ה' כתב הרמב"ם והבא על בת גר תושב אין הקנאין פוגעין בו אבל מכין אותו מכת מרדות, הנה אם חייבו הרמב"ם בגר תושב מכת מרדות היינו מהאי דכתב בהל' א' שעכו"ם דרך זנות ליכא אלא איסור דרבנן ומכים אותו מכת מרדות שלא יבוא להתחתן בהם, אשר מבואר דאיסור חתנות איכא אף בגר תושב, אשר א"כ צ"ב מנ"ל ליה להרמב"ם דבבת גר תושב ליכא דינא דקנאין פוגעין בו הרי שוים הם לענין איסורא, ועיין במ"מ שנלאה למצוא לזה מקור.

אשר נראה בכל זה דהנה בגמ' סנהדרין פב. א"ר חייא בר אבויא כל הבא על הכותנית כאילו מתחתן בעבודת כוכבים, אשר מתבאר בזה דגדר דינא דקנאין פוגעין בו וכן איסורא דבוועל ארמית לא הוי רק מלתא דביאת איסור אלא הוי בלתיא דע"ז, דמאי דדבק בעובדת עכו"ם באישות, הוי דבק ומתקרב לע"ז וביותר שבנו יהיה עובד ע"ז, וא"כ נראה מאי דכתב הרמב"ם שבוועל ארמית הוי מג' עבירות הביאור שלא שהוי גלוי עריות אלא ע"ז, והיינו דקאמר ר' חייא בר אבויא כל הבא על הכותנית כאילו מתחתן בעכו"ם דינא דעכו"ם, (שוב מצאתי כן כדבריו בחזו"א אבה"ז סי' ד' ס"ק י') אשר לפ"ז שפיר פסק הרמב"ם שבבת גר תושב לא הוי דינא דקנאים פוגעין בו, דכיון שאינו עובד ע"ז אע"פ שאיכא עליה לאו דלא תתחתן בס' כל זה מדין ביאת איסור, אבל קנאין פוגעין בו שהוי מלתא דעכו"ם ליכא בגי'ת, ושפיר נמי דינא דקנאין פוגעין בו נאמר בפרהסיא,

פנינים בעניני נישואין

נמשל לענבי הגפן

"וירא מלאך ה' אליו בלבית אש מתוך הסנה" (שמות ג', ב')

איתא בחז"ל השרה הקב"ה שכינתו בסנה ובה נגלה למשה שהוא נמוך, והקב"ה שוכן את דכא ושפל רוח. הנה בגמ' בפסחים מ"ט ע"א ת"ר לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ת"ח וישא בתו לת"ח, משל לענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל, ולא ישא בת עם הארץ משל לענבי הגפן בענבי הסנה דבר כעור ואינו מתקבל. הנה דברי הבריתא טעונים ביאור מהו המשל של ענבי הגפן שהם יחד עם ענבי הגפן טובים, ולא עם ענבי הסנה מה גרעותם של ענבי הסנה, ומדוע דוקא המשל לענבי הסנה ולא לד"א עוד צ"ב לשם מה כלל משל, וכי לא דבר ברור הוא שת"ח ידבק בת"ח ולא ידבק בע"ה, שאמרו ע"ז בגמ' שעובר על ארור שוכב עם בהמה זה הנושא בת ע"ה.

ונראה דהנה כתב המהרש"א מהו מעלת הגפן שמתאר האשה במעלת הגפן, והביא הפסוק בתהלים אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך, אימתי כגפן פוריה כשהיא בירכתי ביתך, מעלת הגפן היא מידות טובות, להיות ענותן ומקבל, וכן בחז"ל גפן ממצרים תסיע, למה נמשלו ישראל לגפן מה הגפן נמוך שבאילנות אף ישראל נמוכים שבאומות, מעלת הנמוך הענו שהוא המידה והשורש לכל מידה טובה, והאיש משה ענו מכל האדם יסוד לכל היסודות, והנה גם בהסנה מצינו מעלתו שהוא נמוך משאר שיחים וא"כ גם בסנה יש את המידות הטובות. אכן הנה עוד בחז"ל גפן וענבים נמשלו בהם ישראל שהם נמשלו לתורה, יין ישמח לבב אנוש יין המשומר, וכך במקומות רבים שענבים ויין נמשלו לתורה, ולמוד התורה העמל והיגיעה הדריכה ההתישנות שמשבחים את היין, כך זקני ת"ח שדעתם מתוספת.

וא"כ לפ"ז גם הגפן וגם הסנה שניהם נמוכים שניהם מורים על מידות טובות, אכן לגפן יש מעלה נוספת שנמשל לתורה, וא"כ בזה יובן היטב המשל והנמשל, לעולם ישא אדם בת ת"ח ואע"פ שגם בת ע"ה נחונה במידות טובות כסנה, אבל לא בא מכח תורה, א"כ על אף המידות הטובות טעם שונה ומרחק רב בין ענבי הגפן וענבי הסנה שאינו מתקבל לא יצאו פירות מתוקים וערבים לא ימשך מהם יינה של תורה, ולכן על אף שנראה כלפי חוץ שגם בת ע"ה מעלותיה רבות אעפ"כ לא נכון לת"ח לשאתה לאשה דבר כעור ואינו מתקבל, ולדבר זה כדאי למכור את כל נכסיו לישא בת ת"ח.

ונראה עוד כשנראה הקב"ה למשה בסנה שהוא נמוך שבשיחים, היה זה קודם מ"ת אבל אחרי מ"ת כבר לא היה גלוי ה' בסנה רק באהל מועד וכדו' דסנה נמוך אבל בלי ענבי יין שנמשלו לתורה.

העבודה לחבר את הלוחות

"נזם זהב בקע משקלו ושיני צמידים... עשרה זהב משקלם" (חיי שרה כ"ד כ"ב)

בקע משקלו רמז למחצית השקל, עשרה זהב רמז לעשרת הדברות, אליעזר רומז, האדם לא שלם זקוק לשני כל אחד מחצית פלג גופא, כך ע"י איש ואשה יהיו בשלמות, שני לוחות מצומדות בכל אחד חמישה בין אדם לחבירו ובין אדם למקום להשלים ולחבר יחד את האיש בעבודתו למקום, והחלק בעבודת בין אדם לחבירו כולם צמודים יחד, כך רמז להם חיי הנשואין בעם ישראל לאחד האיש והאשה שתי לוחות מצומדות להיות אחד לאבינו שבשמים.

האדם לא נקרא טוב

כל הבריאה נבראה בשלימות כלשון הגמ' בר"ה לציונים נברא, שור פר, שור שנברא בבריאה נברא כשור, רק האדם נזר הבריאה נברא כחסר שצריך להפריד האשה ממנו, ואיש ואשה כל אחד כפלג גופא. אכן באדם הוא השלימות הגדולה שצריך להשלים את עצמו ובידו הבחירה לעזר כנגדו, זכה עזר לא זכה כנגדו, ולכן בכל נשואין מזכירים את בריאת העולם, שלגבי האדם השלמת הבריאה הוא בנשואין שע"ז נעשה אדם שלם.

שתי ספרים למלך

"ויכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר" (שפטים יז, יח)

שתי תורות כותב המלך אחד שירש מאבותיו ואחד שכותב לשמו, ובמדרש תלפיות חתן דומה למלך מה המלך כותב שתי תורות כך חתן עולה לשתי תורות (מכאן המקור שחתן עולה קודם חתונתו וגם שבת אחר כן). הנה שתי תורות אחת מאבותיו ואחת לשמו, חתן עולה לתורה בשבת שיוצא מביטו ושם עולה לתורה ליקח את תורת רבו ודרכיהם, ואח"כ כותב תורה לשמו תורתו שבונה לעצמו שכותב בדרכו ובעמלו.

צמים

רבי דב יפה פעם היו צמים כדי לזכות לחתן בן תורה וראוי, היום עושים דיאטה.

שמחים באירוסין

שמעתי בשם הגר"י סרנא מהו שמחת אירוסין, שבעין שמצניו שמחה לדוד שמצא מקום השכינה כך אדם המוצא את אשתו שיהיה בית לשכינה א"כ בזה הוי שמחה מצא מקום השכינה.

מקלסין אותו

הנה ביארנו בנזר התורה פר' בהעלותך עה"פ (בהעלתך ח', ו') "קח את הלויים מתוך בני ישראל". ובפרש"י מחז"ל קחם בדברים והנה אע"פ ששאפו להיות משמשי ה' יתברך כמו שמצינו בפרשת קורח שאמר משה גם אני חפץ ככולם להיות משרתי ה' אעפ"כ האדם הנכנס לתפקיד צריך לקחתו בדברים להשפיע על טוב בחירתו וזכותו הגדולה. וא"כ י"ל שזה הטעם של חתן מקלסין כדי שידע את הזכויות.

יצחק ירנן

מדברי חמי הרב יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל נלב"ע ב' תשרי תשפ"א

עקב היותנו בשנת האבל לפטירתו של היקר באדם – חמי זצ"ל נביא אי"ה מידי שבוע דברים ועובדות הקשורות לפרשה לזכרו

מה טובו אהליך יעקב- ישיבת וילקומיר

אחי הגדול ר' דוב זכה ללמוד לפני המלחמה במשך חמש שנים בישיבת וילקומיר. הייתה זו אחת מהישיבות הקטנות המצוינות בליטא. למדו בה חמש שנים, וכשסיימו ללמוד יכלו להיכנס לישיבת "כנסת ישראל" בסלבודקה - שאיפתו של כל בן תורה.

היו שתי ישיבות קטנות מצוינות בליטא: ישיבת וילקומיר ותלמוד התורה בקלם. היו עוד ישיבות קטנות מצוינות, אך שתיים אלו - שמן הלך לפניו. במשך מספר שנים ראש הישיבה בוילקומיר היה הרב הגאון הקדוש ר' אלי קרמרמן זצק"ל. משם עבר לתלמוד תורה בקלם, וביחד עם גיסו הגדול הרב הגאון ר' אליהו לופיאן - ניהל את תלמוד התורה. בנו היקר של הקדוש הרב זלמן קרמרמן הוציא שני ספרים מחידושי התורה של אביו. בהקדמה הוא כותב על אביו הגאון, שכיהן כרב במקום סמוך לקלם, כי שלקחוהו להריגה היו בידיו כתבים של חידושי תורתו וביקש מגויה ליטאית שתחביא את הכתבים.

האשה הגויה חששה להותיר את הכתבים שמא יערכו הגרמנים חיפוש בביתה, לכן שרפה את הכתבים. לאחר המלחמה סיפרה הגויה, כי הגאון גלה אליה בחלום וביקש ממנה לקבור את האפר של הכתבים ששרפה, וכך עשתה. כאשר הגיע אחי ר' דוב ללמוד בישיבה בוילקומיר, נפגש עם אחד מראשי הישיבה, הגאון והקדוש ר' אלתר ברוידה, שהיה ידיד נפשו של אבא, כשלמדו יחד בישיבת סלבודקה. כאשר למדו אבא ור' אלתר ברוידה בישיבת סלבודקה, הלכו בערב שבת לטבול בנהר הוילי לטבול שבת. אבא סיפר לי, שמלבדם הגיעו למקום ששה בחורים נוספים מהישיבה. אבא ידע לשחות היטב. הוא נכנס למים ושחה לאורך הנהר ולרחובו נגד הזרם. לפתע הבחין שהבחורים שהגיעו לרחוץ בנהר נעלמו. בגדיהם נמצאים על שפת הנהר והם אינם. אבא הבין, שהם לא הבחינו בעומק המים ונסחפו עם זרם המים, ומאחר שלא ידעו לשחות הם החלו לטבוע.

אבא זינק מתחת למים, אחז בשני בחורים בשתי ידיו ושחה רק עם תנועות ברגליו. הוא הביאם לשפת הנהר ושחה להציל עוד ארבעה בחורים. לפתע הבחין שידיד נפשו, ר' אלתר ברוידה איננו. אבא המשיך לחפשו מתחת למים. הוא הבין שהזרם סחף אותו. לאחר מספר דקות מצא את ר' אלתר מתחת למים, חסר הכרה, במצב קשה ביותר. אבא הוציא אותו במהירות מהמים והחל לטפל בו. לאחר כחצי שעה שאבא ניסה להוציא את המים שחדרו לריאותיו של ר' אלתר חזר להכרתו. הכרת הטוב שחש הגאון והקדוש ר' אלתר ברוידה לאבא לא ידעה גבול. כאשר אחי נכנס ללמוד בישיבה, קיבלו ר' אלתר כבן אהוב, שכן אחי היה בן של ידיד נפשו שהציל את חייו.

אחי סיפר לי, שהגאון לא השתכר מהישיבה. היה לו בית קטן וחנות שאותה השכיר, וממנה התפרנס בדוחק ובצמצום. היו לו ילדים קטנים והעניות הייתה גדולה. לפני החגים שלח לו אבא נעליים לילדיו, שנעלו נעליים קרועות, אך ר' אלתר לא הסכים לקבלן בשום אופן משום שלא רצה להנות ממתנת בשר ודם. ר' אלתר הזמין את אחי לגור בביתו ולאכול אצלו, אך אבא לא הסכים להטריח את ראש הישיבה, שביתו היה מלא ילדים. אחי גר בחדר שכור ובשבתות ובחגים היה מגיע לאכול בבית ראש הישיבה.

אחי סיפר לי, שבחג פורים הגיע אבא לבקרו בישיבה. וכשנכנס אבא לשיעורו של הגאון והקדוש רבי אלתר, קם הגאון לכבודו ואמר לכל הבחורים לקום לכבוד אבא מפני כבוד התורה, ואז סיפר הגאון לכל הבחורים את סיפור הטביעה והצלת חייו. כאשר הגיעה העת שבה אחי ר' דוב היה צריך ללמוד בישיבה וילקומיר, קנתה לו אמא חליפות יקרות מבד אנגלי וציידה אותו בסכום כסף גדול, כדי שילמד ברוגע ויהיה תלמיד חכם.

אחי נסע לישיבה בשמחה ושכר חדר עם הבחורים הטובים ביותר. הגאון ר' אלתר ברוידה הגיע לקבל את פניו, אך כשראה את לבושו היקר שאלו: "האם באת ללמוד תורה באמת? עם בגדים כאלו אי אפשר לשבת ללמוד. כאן אתה חייב להיות כמו כולם! עם כל אהבתי לאבדך לא נוכל לקבלך בצורה כזו, כשהינך לבוש בחליפות מפוארות כאלו. לך לחנות וקנה מכנסיים פשוטות יותר". הוא התכוון למכנסיים מבד גס, שהסבלים השתמשו בהם. באדיש קראו להם "קורט" היו עושים מהם ברזנט.

כששמע אחי את הדברים, צלצל מיד לאמי ואמר לה, שבשום אופן הוא אינו מסכים ללבוש מכנסיים כאלו והוא חוזר לקובנה. אמא החלה לפייסו והבטיחה לו, שאם ישמע לדברי ראש הישיבה היא תיתן לו כל טוב. אחי נתרצה וקנה ביגוד פשוט יותר. בבוקר ובערב אכל אחי באכסניה שלו ואת ארוחת הצהריים אכל בישיבה. ארוחות הצהריים היו סיוט לאחי. לבשר הכבש שחולק לבחורים היה ריח לא נעים, הוגש להם לחם שחור והסכו"ם והצלחות היו עשויים מפח.

מובן שאחי לא העז לגעת באוכל. ראש הישיבה שהבחין בכך אמר לו: "אם רצונך להישאר בישיבה ולגדול בתורה עליך להתרגל לאכול עם כולם. למרות היותך בן עשירים שמעולם לא אכלת מאכלים כאלו בכלים שכאלו – כאן כולם שווים! ואומר אני לך זאת עם כל מה שאני חב לאבדך, לא תוכל להמשיך ללמוד כאן בצורה כזו ותצטרך לחפש ישיבה אחרת!" כך הוכיח את אחי: "עם פינוק כמו שלך לא תוכל לגדול בתורה, שהרי "מעניי תצא תורה" ועלינו לנהוג כעניים ורק כך ללמוד. אם אתה רוצה ללמוד כאן עליך להתרגל לסדרי הישיבה ולא לאכול את ארוחת הצהריים במקום פרטי".

לאחר זמן למד אחי להבין כי צוות הישיבה דורש את טובתו את עלייתו בתורה ואינו מחפש חלילה להערים עליו קשיים. אחי למד בישיבה בוילקומיר כחמש שנים, עד שכבשו הרוסים את ליטא וסגרו את הישיבות. יהודי וילקומיר היו בין הראשונים שנהרגו על ידי הגרמנים, הי"ד.

חקרי לב

משיעורי רבינו הגאון רבי חיים קלופט שליט"א

"בית המדרש נפש החיים"

גליון מס' 15

פרשת בלק תשפ"א

שורש נשמת ישראל

א בפרשה זו ישנם כמה יסודות חשובים, יסוד ראשון בחשיבותו של כח הדיבור, שהנה יתכן שבעינינו נראה כל הענין של הברכות והקלות תמוה ביותר, אם בלבד רוצה שבלעם יקלל את ישראל, שיקלל. מה כבר כ"כ נורא אם איהו גוי מתחיל לקלל? למי זה מפריע? מדוע א"כ בא אליו הקב"ה בחלום הלילה ומזהיר אותו שלא ילך לקלל? ומדוע באמת בלעם כ"כ מתעקש דווקא ללכת ולקלל?

אבל באמת הסיבה שמה שאנו שואלים כזו שאלה, זה נובע רק מחמת שלא מעריכים מספיק את כח וערך הדיבור של בן אדם. אצלנו הדיבור הוא כהפקר, בלי שום משקל, בלי שום יחס. וע"ז טרח ה"חפץ חיים" כל ימיו, להחדיר כמה גדול וחשוב כח הדיבור, וכמה חמור איסור הזלזול בו. כמו שהגמ" (חולין פט.) אומרת: מה אומנתו של אדם העולם הזה? שים עצמו כאלים. דורשים מאיתנו קצת שימת לב למה שאנו מוציאים מהפה, שהדיבור לא יהיה הפקר.

ובתבוננות בתורה שבכתב ובדברי חז"ל, וראים שהדיבור זה עיקר האדם, דרגת האדם הנעלה מעל כל הבריאה זה ה"מדבר", משום שהאדם כוחו בפיו, וזה מעלה מעל כל הבריאה. וכח הדיבור הוא עצום הן בדיבורי קדושה והן ח"ו בדיבורים אסורים, כמובא כ"ז בח"ח.

לכולם פשוט שהמיידי י על חבירו להכניסו ונקר רשע, וכולם מתחייבים לזה בחומרה. ואילו בענין הדיבור שמבואר בחז"ל שהונאת דיבור חמורה יותר, לזה כמעט אין שום יחס. משום שמתחייבים לדיבור כמו דבר של מה בכך, סתם אויר בעלמא.

וכן כתוב ב"מסילת ישרים" (פ"א): ואם לחשך אדם לומר שמה שאמרנו על גבול פה אינו אלא כדי לאיים ולהרחיק אדם מן העברה וכו' אבל מי שאומר דרך שחוק בעלמא, לאי מילתא הוא ואין לחוש עליו. אף אתה אומר לו: עד כאן דברי יצי הרע וכו', אלא האמת כדברי רז"ל שגבול פה הוא עריות של הדיבור ממש, ומשם זנות הוא שנתאר ככל שאר עניני הזנות חוץ מגופו של מעשה, שאע"פ שאין בהם כרת או מיתת ב"ד אסורים הם איסור עצמם, וכו' ע"ש. הרי לנו כמה חמור דיבור רע שהוא טומאה עצמית, גם בלי שיביא ליד מעשה. ולהיפך בדיבורי קדושה, ג"כ גדול ונורא כח הדיבור בפ"ע גם בלי המעשה. וכמו שמבואר הרבה ב"נפש החיים" בגדול מעלת הדיבור בתורה ובתפילה ובעניני המצוות.

וא"כ שבלעם הרשע בא לקלל את ישראל, אז באמת זה ממלא בפתח גדול, לא פחות מלעול מלך הבשן שמגיע עם הר גדול לזרוק עליהם, אבל הקב"ה רבוב רחמי וואהבתו לישראל לא נתן לאותו רשע את הכח לקטרג על ישראל ולקללם, וע"ז אמר להם הנביא (מלכים ב' פ"ד): "עמי זכר אני מה יעץ בלך מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השיטים עד ההלגל, למען דעת צדוקת ה'", וכן כתוב בדברים (פס"ג): "ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם, ויהפך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה, כי אהבך ה' אלהיך".

ב יסוד שני יותר עמוק, שצריך לברר מה היה הענין הגדול שלמענו נלחם אותו רשע בדביקות כ"כ גדולה [שמעתי בשם מדרש שאומר, שכמו שאברהם אבינו כשהלך לעקידה, היו לו נשירה מיונית ועמד בהם, כך ב"כ בלעם הרשע כשהלך לקלל, היו לו ב"כ נשירה מיונית למענו וללכת והוא עמד בהם... ע"ש העקשות הטיפשית שלו הוא הפחית להתגבר על כל הנפיונות], מה באמת הענין הגדול שטמון בכל הדבר הזה?

ונראה לבאר ע"פ מ"ש ב"ה מסילת ישרים" (במהרי"ק) שמקדים ואומר, כי "דרכי ה' גבוהים מדרכי השכל האנושי הרבה, וכמו שכתוב **"כי לא מחשבותי מחשבותיכם"** אפי' ההכנס הכי גדול באנושות כשלמה המלך, אעפ"כ לא יוכל להשיג את דרכי ה', כיון שדרכי ה' גבוהים מדרכי השכל האנושי הרבה.

ולפי זה מבאר, "שגם הדברים שיקנה בהם האדם השלמות האמיתי והאשור הנפשי, אי אפשר שיהיו דרכים אנושים, כיון שהשלמות הוא למעלה מן החוק האנושי", כי השלמות ניתנת רק ע"י שהנשמה חוזרת לשורשה וע"כ מתדבקת ביוצרה, לכן "גם הדרכים לקנותו צריך שיהיו למעלה מזה", דהיינו דרכים רוחניות. [אפשר לומר שלשמות אנושית זה כמו קוף משלים, שכן כשהוא בתכלית שלמותו הוא נשאר קוף, אבל היהודי שיש לו הנשמה הבורה שהיא חלק אלוה ממעל, שיש לו גם האפשרות להתעלות מעל הבחימות הגשמיות, ולנהיג לדרגות רוחניות שעל דם מתקרב לבורא ית, ומגיע לשלמות].

ופשוט שכמו שבחנות שמוכרים מסמרים אי"א להשיג יהלומים, כך גם א"א להשיג שלמות אמיתית שהיא קשורה לנשמה, ע"י דרכים גשמיים הקשורים לנפח. וא"כ מה הם הדרכים להשגת השלמות? ואומר המס"י: "על כן אי אפשר לאדם להגיע אל השלמות אלא ע"י דרכי התורה בלבד, לפי שהם דרכים למעלה משכלנו, שרק הבורא יתברך שמו יתה יוכל לסדרם, לחקוק אותם כאשר עשה". דהיינו שולוא התורה לא היתה יכולה הנשמה להשיג השלמות, וע"י התורה שהיא מאמר פיו יודעת הנשמה דרכי ההתקרבות לבוראה.

ומסכם המסילת ישרים, "יצא לנו מזה, שאין די לאדם כדי להתצל מן היצר הרע ולהשיג השלמות, שידע המוסר ותכונת המדות הישירות כאשר ידעו ולמדו חכמי האומות". צריך לדעת שאין כוונתו להכמים סתם, אלא חכמים כמו פילוסופים הגדולים שהיו ביוון שחיששו את שלמות האדם, וה"ראשונים" מעידים שהם באמת הגיעו לדרגות גבוהות מאד בשלמות האדם, גם לא יכולים להשיג את השלמות האמיתית. משום שלחם אין את הנשמה הישראלית שהיא בורא מעל גבוהה, חצובה מתחת סכא סבבוד. וכיון שחשור להם הנשמה היו ממילא כל מה שיעשו להשיג שלמות אמיתית לא יצלח, כיון שהכי הרבה הם יכולים להשיג שלמות בהמית, גם בהמה יכולה להיות מנומסת וכו' אם רק מלמדים אותה. לכן אומות העולם שאין להם נשמה ישראלית ולא תורת ה', אינם יכולים להשיג השלמות האמיתית, וכמו שאמר חז"ל (אכ"ר ב' ע"ג): "הכמה בגויים תאמין תורה בגויים אל תאמין".

"אבל צריכים אנו לפרטיות דרכי התורה האלוהית שעל כן ניתנה מן השמים, לפי שלא היה יכול למצוא אדם בארץ אף שיהיה חכם גדול מאד, שיכול לסדר אותה דרכים שיהיה מסדרן כמו מורא יתברך". והנה גם מה שאומר המס"י קודם לכן [עין במהרי"ק פ"א] דמאמר חז"ל (קדושין כ"ג): "בראיתו יצר הרע בראיתו לור התבלין". ואם הקב"ה שהוא נותן התורה קבע שהתורה היא התבלין ליצר הרע, ע"כ שרק התורה היא זאת שהיא שיכולה להעניל כנגד יצרה", ע"ש.

[ואנחנו פשוט ש"א"א להשיג השלמות האמיתית לא שמקדם כל השלמות האנושית, כיון שא"א להישאר בהמה ולהגיע לשלמות אלוהית. פשוט שקודם כל צריך להשלים עצמו בשלמות אנושית שהיא הבסיס שאפשר לעלות על ידה ולהגיע לשלמות אלוהית].

וכך כותב ר' יהודה הלוי בספר "הכוזרי", שמאריך לבאר למלך כוזר, שהפילוסופים עם כל הכתמים העצומה, מ"מ כיון שאין להם חלק בתורה הקדושה, לא יתינה בהם אלא הכמה אנושית שאינה חורגת מנבולות בניעים. ורק בישראל שהם העם הנבחר, בהם ואינם ג' כ' פועל בשנינו הטבע. וזה ממשו שהגויים שאין להם נשמת ישראל ואין להם התורה ק"א, א"כ כל שלמותם אינה אלא בדרכי הטבע. אבל ישראל שנשמתם חצונה ממתח כש הכבוד והקב"ה נתן להם התורה ק"א, שרשם הוא מלמעלה מן השכל האנושי, ולכן שייך שיפעלו ג' כ' בדרכים למעלה מדרך הטבע וזה ממשו שמשום ושלמותם הוא אל דבר טבעי. וזה כמו המס'.

דעת ואמונה

מתורתו של הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 26

תורת משה – אמת!

תמוז תשפ"א

ערעור בנבואת משה – ערעור כל התורה כולה

א. בפרשיות אלו אנו עוסקים במהלך ישראל ארבעים שנה במדבר, והנה מוצאים אנו דבר מופלא, שבכל פעם כאשר חטאו ישראל מיד עמד משה בתפילה לפני הקב"ה שימחל ויסלח לישראל על עוונם, כך היה בחטא העגל ויחל משה את פני ה' אלוקיו וגו' (שמות לב, יא). ואף כשהתאוו ישראל לאכול בשר, ואמר משה "האנכי הריתי את העם הזה אם אנכי ילדתיהו כי תאמר אלי שאהו בחיקך וגו'", למרות זאת עמד בתפילה ומסר נפשו עבור הצלת ישראל – "ואם את עושה כן הרגני נא הרג אם מצאתי חן בעיניך ואל אראל ברעתי" (במדבר יא). וכן בחטא המרגלים נשא תפילה "סלח נא לעוון העם הזה כגודל רחמך וכאשר נשאת לעם הזה ממצרים ועד הנה" (שם יד, יט). ובכל אותם המקומות שמע הקב"ה לתפילתו ונשא לעוונם.

אך חטא אחד בלבד אנו מוצאים שלא עמד משה והתפלל על עוונם של ישראל, והוא בחטא של קורח ועדתו. כאשר שמע משה את דברי הנאצה של קורח, שהגיע יחד עם מאתיים וחמישים ראשי סנהדריות, ודתן ואבירם עמהם, ובאו לעשות הפגנה כנגד משה רבינו ולערער על אמינות דבריו, מיד כאשר שמע משה את דבריהם נאמר: "וישמע משה ויפול על פניו, וכתב רש"י הטעם משום שכבר נתרשלו ידיו כשראה סרחון רביעי שבהם: "שכבר זה בידם סרחון רביעי, חטאו בעגל – ויחל משה, במתאוננים – ויתפלל משה, במרגלים – ויאמר משה אל ה' ושמעו מצרים, במחלוקתו של קרח נתרשלו ידיו. משל לבן מלך שסרח על אביו ופיס עליו אוהבו פעם ושתים ושלוש, כשסרח רביעית נתרשלו ידי האוהב ההוא. אמר עד מתי אטריך על המלך, שמא לא יקבל עוד ממני".

ולא זו בלבד שלא התפלל משה על מחילת העוון, אלא אף הוסיף והתפלל להיפך, כאשר שמע את דברי דתן ואבירם התפלל להקב"ה ואמר: אל תפן אל מנחתם – שלא יקבל הקב"ה לא את הקטורת שיקטירו, ואף לא את חלקם בקרבנות הציבור, כמו שרש"י. ובתפילה זו עשה להיפך ממה שעשה בכל החטאים, שתמיד היה מבקש מהקב"ה שימחל על העוון, וכאן ביקש שלא יקבל את מנחתם.

וזאת ועוד, בכל מהלך עונש קורח ועדתו רואים אנו שמשה רבינו בעצמו הביא אותם לידי מיתה כעונש על חטאם, גם בעצה שנתן להם על הקטורת, שידע שבוה ימותו כל מאתיים וחמישים מקטירי הקטורת, וגם במה שאמר "אם בריאה יבא ה' ומחמת זה נבלעו קורח ועדתו באדמה".

ועלינו להתבונן בזה, הלוא משה אוהב ישראל היה, ואף במתאוננים כאשר כבר אמר להקב"ה שאינו יכול לשאת את משא העם הזה עליו – עדיין עמד והתפלל והסכים למסור נפשו שלא לראות ברעת ישראל, והנה כאן בחטא זה התפלל להקב"ה שלא יקבל את מנחתם של הרשעים הללו, ועוד אפילו הביא לידי עונשם במיתה, מה היא ההבנה בזה.

אך הביאור בזה הוא פשוט, כי בחטא זה שערערו על אמינות נבואתו של משה, לא על משה לבד ערערו, אלא על כל התורה כולה, שהרי אם אתה מפקפק בדבריו של משה לומר שחלילה אינם מפי הגבורה, נמצאת עוקר כל מצוות התורה, שהרי מי אמר לנו שכך ציווה ה', הלוא כל המצוות ניתנו באמצעות משה רבינו ע"ה, ואם לא נאמין לדבריו שמפי הגבורה הם, בטלת כל התורה.

וזה מה שמצינו שבא קורח לפני משה ללגלג על מצוות התורה, שבא אליו עם טלית שכולה תכלת ושאל האם היא חייבת בפתיל תכלת, וענה לו משה – חייבת, "התחילו לשחק עליו, אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פוטר, זו שכולה תכלת

לא תפטור את עצמה". וכן עשה גם לגבי חובת מזוזה, ששאלו האם בית מלא ספרים חייב במזוזה, ענה לו משה – חייב, שחק עליו כיצד יתכן שבית מלא רהיטים, פרשה אחת שבמזוזה פוטרנו, ואילו בית מלא ספרים עוד יזדקק למזוזה.

הבה ונתבונן, מה היתה מטרתו של קורח בשאלות והקושיות שהעמיד בפני משה, ומה בא להוכיח בזה. הביאור הוא, שהגיע עם סברותיו הללו להוכיח שהמצוות לא ניתנו מפי הגבורה רח"ל, כי להבנתו אין היגיון במצווה הזו, כיצד יתכן שטלית שכולה תכלת תהיה חייבת בפתיל תכלת, אלא על כרחך משה מעצמו המציא וחדש את מצוות ציצית. וכן במצוות מזוזה, מאחר ומצא בה סתירות שלהבנתו אין בהם יישוב הוגן, הכריח שלא הקב"ה ציווה עליה, שאילו היה הקב"ה מצווה כך לא יתכן שיהיו בה סתירות. וכל זה בא במטרה אחת: לערער אמינותו של משה, ולומר שהתורה לא ניתנה מפי הגבורה אלא משה מעצמו בדה אותה מליבו רח"ל.

אשר על כן, למדנו שחטא קורח היה שונה משאר החטאים, לפי שזה עוון של מינות ואפיקורסות, שהיה בדבריו כפירה מוחלטת בכל התורה כולה, ומעתה כבר אין מקום להתפלל עליהם ולהשתדל בהצלתם, שהרי אמרו "המינים והאפיקורסים מורידין ולא מעלין" (ע"ז כו, ב), וראה לשונו של הרמב"ם (פ"י מהל' ע"ז ה"א) "ואבל המוסרים והאפיקורסין מישראל היה דין לאבדן ביד, ולהורידן עד באר שחת, מפני שהיו מצירים לישראל ומסירים את העם מאחרי ה'", לפיכך היתה הנהגתו של משה בחטא זה שונה משאר החטאים, שכאן ערערו בדעות על יסוד התורה כולה.

האמונה בנבואת משה – לא מכח אותות ומופתים

ב. נעמיק מעט להתבונן באמינות נבואת משה רבינו ע"ה, אשר בה תלוי יסוד כל התורה כולה.

במעמד הר סיני, כאשר נגלה הקב"ה לישראל ליתן להם את התורה, אמר הקב"ה למשה: "ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן ושמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם" (שמות יט, ט), ביאור הדבר שכאשר יראו ישראל בעיניהם כיצד הקב"ה מדבר עם משה, תתבסס בליבם האמונה השלימה בנבואת משה, מאחר שעניינם ראו ולא זר שהקב"ה מוסר את דברי התורה למשה.

ובאמת יש לשאול, שהרי אף אם לא היו ישראל רואים בעיניהם שדיבר ה' עם משה היו חייבים להאמין לו, שהרי דין תורה הוא להאמין לנביא, ומשה עשה הרבה אותות לישראל שמוכיחים על כך שהוא נביא ה', כמו בנס דהמטה שנחפך לנחש, וכל עשרת המכות שבדיוק כפי שהזהיר טרם בוא המכה – כן ארע בפועל, א"כ מה הוצרכו שוב לראות בעיניהם כיצד מדבר ה' עם משה. וביאר בזה הרמב"ן (דברים ד, ט), משום שאם היו סומכים רק על האותות לבדם, הלוא יתכן שיביאו ביום מן הימים נביא אחר, ויתן אף הוא אותות ויצווה אותנו לעשות בהיפוך ציווי התורה, ויכנס ספק בליבות האנשים שמא יש אמת בדבריו, על כן רצה הקב"ה שגראה בעינינו את אמינות תורת משה שהיא כולה מהשי"ת בעצמו, ועל ידי זה לא יתכן מקום לכפור חלילה באמתותה.

ובאמת בסוף ימי בית שני, קם אדם אחד ימח שימו ויזכרו, שהיה מכשף גדול, ועשה כישופים נגד כל העם במטרה לשכנע אותם להאמין לו לסיפוריו שנתגלה לו מלמעלה על ששינה הקב"ה את התורה רח"ל, עפ"ל. ועוד רצו להוסיף כתבים על כתבי הקודש, שהרי לנביא עליון החשיבוהו, והיה זה כבר לאחר כל תקופת הנביאים, ורצו הם להוסיף עוד ספר על התנ"ך שבידינו. ושם רצו לכתוב את כל התוספות העדכניות על

התורה הקדושה רח"ל. ואותו רשע, הצליח לסחוף בעקבותיו מאחינו בית ישראל שהאמינו בו מחמת הכישופים שעשה, וכלשון הגמ' "על שכיף הסית והדיח את ישראל"¹.

והוא היה טוען שכשם שמשנה רבינו ע"ה עלה לשמים וקיבל את התורה, כך הוא עצמו גם עלה לשמים וקיבל שם תורה חדשה. ובלשון אחר היה יהודי אחד שכתב ספר להשיב לו על כל טענותיו, ועל טענה זו השיבו, אמור נא מדוע שנאמין על כך, הלא על דבר עלייתו של משה **ראו כל ישראל בעיניהם כן**, אבל אתה אין אחד שראה אותך עולה, ורק אתה מספר הדברים, ומה טעם יש לנו להאמין בדבר זה.

ומחמת אותו האיש ימ"ש ודומיו, רצה הקב"ה לקבץ האמונה השלימה בנבואת משה בליבות כל ישראל, ולפיכך הראה להם הקב"ה כיצד הוא מדבר עם משה, וראו כל ישראל בדברו עמו וממילא גם בו האמינו לעולם, והיינו מה שכתוב "בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם", וכדברי הרמב"ן הנזכרים.

תורתנו הקדושה – אמת!

ג. ובאמת שדבר זה אינו צריך ראיות, והדברים פשוטים וברורים לכל בר דעת שתורתנו הקדושה אמת, ומפי הגבורה ניתנה, וחלילה מלהעלות ספקות בזה. אך נתבונן בשכל הפשוט, ונעמיד כדוגמה את מצוות השביעית, בה ציוותה התורה לשבות מכל מלאכת הארץ במשך שנה תמימה. המשמעות של ההלכה הזו בעצם היא גזירת רעב על כל יושבי הארץ, שהרי אמנם פירות האילן עדיין יתכן שיגדלו באילנות מעצמם, אך עיקר מזונו של האדם הוא הדגן, הלחם שאוכל האדם, וכיצד יהיה אוכל למחיה בשנת השביעית, הלא לא יתכן שיצמח הדגן אם לא שיזרעו אותו. ואם יהיה היובל אחר השמיטה, הרי שיש שנתיים רצופות שאין דגן לאכול, וגם לאחר מכן עד שזורעים ומוציאים תבואה חדשה אורך עוד זמן, וממילא עולה לה התמימה מה יאכלו באותן השנים. והתורה הקדושה מעמידה לנו את התשובה לכך: "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו – וציוותי את ברכתי לכם בשנה השישית ועשת את התבואה לשלש השנים" (ויקרא כה, כ-כא), אך המציאות היא שאילו לא ברכת התורה שתבואת השנה השישית תספיק לשלש השנים הבאות, אכן יש סכנה רעב על כל יושבי הארץ, שהלא כיצד אפשר להתקיים ללא מזון.

והנה נתבונן, היתכן שיבוא משה ויחדש מצווה כזו מעצמו? היתכן שיגזור על עם שלם גזירת רעב בכל שבע שנים? ועוד, היכן היא האחריות של מנהיג להביא סכנת כיליון ברעב על עם שלם לכל הדורות? וכי משה היה עושה דבר כזה מעצמו? וגם כיצד יוכל להבטיח שתהיה ברכה בשנה השישית, הלא לא בידו תלוי הדבר. אלא ודאי שהקב"ה בעצמו הוא שציווה על כך, ומאחר שהוא בורא כל העולמות ובידו הכל, ברצותו מרבה התבואה וברצותו ממעיט, קבע בתורתנו הק' שבעבור שמירת השמיטה יזכו המשביתים לשפע תבואה בשנה השישית.

ובזה נמצא טוב טעם במה שהדגישה התורה בתחילה פרשת השמיטה – פרשת בהר: "וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר" (ויקרא כה, א), והתמימה עולה שהרי כל התורה נאמרה בסיני, ומדוע הדגישה התורה דווקא אצל פרשת שמיטה שהיא נאמרה בסיני, והביא רש"י מהמכילתא: "אלא מה שמיטה נאמרה כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני". ואף זה צריך תלמוד, מדוע דווקא גבי פרשת השמיטה לימדה אותנו התורה את היסוד הזה שכל המצוות כולן ניתנו כללותיהן ודקדוקיהן בסיני.

ולפי הדברים האמורים, הביאור הוא כי במצות שמיטה מגלים לנו בבירור כי הקב"ה אדון הכל הוא זה שציווה עלינו את המצווה הזו, כי מי עוד מלבדו יכול להתחייב על כך שתהיה ברכה בתבואת השנה השישית, וכי יש מישהו שהדבר נתון בידו? אלא ודאי כשם שברור לנו ופשוט שמצות השמיטה ניתנה מפי

הגבורה, כן כל שאר המצוות ניתנו הן כללותיהן ודקדוקיהן בסיני מפי הגבורה.

ד. דוגמה נוספת נעמיד, והיא ההבטחה שהבטיחה התורה לעולים לרגל, שמשאירים את בתיהם וכל נכסיהם שוממים וריקים למשך תקופה ארוכה שלש פעמים בשנה, והסכנה מפני גניבות גדולה היא מאוד, שהרי כל שכניהם יודעים על כוונתם לעזוב את ביתם, והם יודעים שאים עתידים לחזור עד לאחר החג, והרי ודאי שמטבע הדברים ישלחו ידיהם בממונם. אך התורה מבטיחה ואומרת: "ולא יחמוד איש את ארצו בעלותך לראות את פני ה' אלוך שלש פעמים בשנה" (שמות לד, כד).

מסופר בירושלמי (פאה פ"ג ה"ז) על שני אחים שהיו גרים באשקלון, והיו שכניהם נכרים, ובתקופה שקודם הרגל היו השכנים אומרים זה לזה, תיכף יבוא החג והאחים הללו יעזבו את ביתם לעלות לירושלים, ואנו ניכנס ונקח את כל מה שיש להם. כאשר עלו לרגל "זימן להם הקדוש ברוך הוא מלאכים נכנסים ויוצאים בדמותך", וכך לא היו השכנים יכולים להיכנס לבתיהם.

כאשר חזרו האחים מירושלים, שלחו להודיע לשכנים שהם הגיעו, שאלו אותם הנכרים מאיפה באתם, ענו להם – מירושלים באנו, שאלו אותם את מי השארתם בביתכם, ענו להם לא השארנו כאן איש, והבינו שהיו אלו מלאכים שנשלחו מהמשים בכדי לשמור על הבית, ענו ואמרו: "ברוך אלקהון דיהודאי דלא שבקון ולא שביק להון".

וגם בזה נעמוד ונתמה, וכי יש אי-מי שיכול להתחייב התחייבות כזו? הלא כל ישראל מכל קצוות הארץ עולים לרגל, ורבים מהם מתגוררים על יד הגבול בקרבת מקום לאויבים, ליד עזה ושאר מקומות מסוכנים, שם חיים הישמעאלים שכל חייהם גונבים וגוזלים, ובמקרים כאלו פעמים שהגיעו המלאכים לשמור על הבית, מי הוא זה אשר יכול לעמוד ולומר – ולא יחמוד איש את ארצו? וכי משה יכול להבטיח שישלח לשם מלאכים? ואם משה היה אומר כן מעצמו, הרי לאחר מיתתו כאשר היו ישראל עולים לרגל היו רואים כולם כיצד אין הדבר אמת. אלא ודאי הבורא עולם בעצמו הוא שציווה כן, והוא שנתן ההבטחה הזו למקיימי המצווה, שיהיה ליבם סמוך ובטוח בו שלא יחמוד איש את ארצו.

כולם מכירים ויודעים – משה עבד נאמן לה' ית'

ה. וראינו שאף באומות העולם יודעים להכיר בכך שמשנה רבינו ע"ה הוא עבד ה', וכל מה שהוא ציווה אותנו אין זה מעצמו חלילה אלא מפי הגבורה. וכמסופר בספר יהושע שהגבעונים הערימו על ישראל ואמרו להם שהם אינם משבעת העמים שבארץ, אלא מארץ רחוקה באו, ולאחר שעמדו ישראל על השקר הזה, שאל אותם יהושע "למה רימיתם אותנו לאמור רחוקים אנחנו מכם מאוד ואתם בקרבנו יושבים", ענו לו "כי הוגד הוגד לעבדיך את אשר ציוה ה' אלוך את משה עבדו לתת לכל את כל הארץ ולהשמיד את כל יושבי הארץ מפניכם" (יהושע ט), והדגישו בתשובתם כי מה שציווה משה ילא תחיה כל נשמה, אין זה ציווי של משה, אלא ה' ציווה כן את משה עבדו.

ובפרשת קורח אנו רואים שכאשר התחילה המגפה בעם שלח משה את אהרן להקטיר קטורת ולעצור המגפה, עשה אהרן כדבריו ונגש את מלאך המוות, "אחז את המלאך והעמידו על כרחו. א"ל המלאך הנח לי לעשות שליחותי, א"ל משה צוני לעכב על ידך, א"ל אני שלוחו של מקום ואתה שלוחו של משה, א"ל **אין משה אומר כלום מלבו אלא מפי הגבורה**, אם אין אתה מאמין הרי הקדוש ברוך הוא ומשה אל פתח אהל מועד בא עמי ושאל"י (רש"י יז, ג).

דבר זה הוא מעיקרי האמונה, להאמין באמונה שלימה שנבואת משה רבינו ע"ה היתה אמיתית, וכפי שמנה הרמב"ם ב"עיקרי האמונה, וממילא לדעת שכל התורה המצויה בידנו לא משה ציווה עליה, אלא הקב"ה בעצמו, וחלילה מלפקק אחר זה.

¹ ידוע שבגמ' בסנהדרין (מג, א) אמרו ז"ל שישו נהרג על ידי הסנהדרין בירושלים, לאחר שבמשך ארבעים יום הכריזו עליו 'ישו הנוצרי יוצא להיסקל על שכיף והסית והדיח את ישראל'. וישנה מסורת מסויימת אצל חלק מהנוצרים שלא היהודים הרגוהו כי אם הרומאים. וכמובן המסורת שלהם משובשת היא, שהרי להדיא אמרו בגמ' שהסנהדרין הרגוהו, אך יתכן לומר כי מקור השיבוש הוא מחמת שלאחר שהרגו אותו תלו את גופתו, וידוע כי תליית הגופה שלו נעשתה בצורת צלב, שידיה היו פתוחות ופרושות לצדדים, ומשם מגיע הסמל הזה להיות אליל אצלם. ובגמ' מבואר שכאשר תולים אדם, לא תולים אותו בצורה כזו [ראה במשנה סנהדרין מז, א], וממילא מסתבר לומר שבאמת לא הסנהדרין תלו את הגופה אלא הרומאים עשו כן, וזה מחמת שרצו להחניף לסנהדרין להראות להם שהם עושים את רצונם, ובאמת בגמ' לא כתוב מי תלה אותו, ואולי זו סיבת שיבוש המסורת שלהם.

וארע פעם כאשר שהיתי בטיסה, התיישב לידי כומר אחד ורצה להחניף לי, אמר לי 'אתה יודע, אנו מאמינים שלא היהודים הם שהרגו את ישו' ואיננו מאשימים אתכם בזה'... אמרתי לו כי טעות בידו, אנו מחזיקים בידיו ספר נאמן ומוסמך ביותר, עתיק יומין, ושם אמרו לנו חכמינו כי הסנהדרין שבירושלים הם שהרגו אותו, ותנוח דעתך כי איננו רואים בזה כל אשמה...

שתי מטרות עיקריות למצות שמיטה

אנו מתקרבים לקראת שנת השבע, שנת השמיטה, בה נצטוונו להשביט את הארץ לגמרי, ולא לעשות בקרקע כל מלאכה ממלאכות הקרקע. מצות השמיטה, שתי מטרות עיקריות יש לה, ראשית - בשנת השמיטה אנו לומדים להכיר בכך שהארץ היא של הקב"ה, וכדכתיב: "כי לי הארץ", שלי היא. ובאור החיים (ריש פ' בהר) כתב שהמכוון בזה הוא שנתנית הארץ שנתן הקב"ה לישראל היתה מתנה עם שויר, וכמי שנותן מתנה לחבירו ומשייר במתנה [כמו 'ואחריך לפלוני']. כך אמר הקב"ה אני נותן לכם את הארץ לשש שנים, ובשנה השביעית היא נשארת שלי. ודייק כן בפסוקים: "כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם - ושבתה הארץ שבת לה", כלומר שאני נותן לכם את הארץ, אך משייר אני את השביעית שהיא נשארת לה'.

ומכיוון שבשנה השביעית אין לבעלים כל בעלות על הארץ, אלא של הקב"ה היא, ממילא גם התוצרת והיבול שגדל מהארץ בשנה הזו הכל של הקב"ה, ולפיכך ציוותה התורה שיהיו כולם שווים בזה ולא ינהג בעה"ב בזה מנהג בעלים לקטוף לעצמו, אלא כולם רשאים לקטוף משם, ואם כלה לחיה בשדה כלה לבהמתך מן הבית, שהרי אין בעלות על זה אלא של הקב"ה היא, וכביכול אומר הקב"ה אתם כולכם אורחים שלי. ועוד מטרה יש לה, לחזק את ישראל בביטחונם בהש"ת, שלא ידאגו את דאגת המחר מאין יאכלו לחם. כי הנה באמת מצוה קשה מאוד היא מצות השביטה, שהרי כל מחייתו של האדם תלויה בדגן ותבואת הארץ, וכיצד יוכלו ישראל לחיות באותן שני שמיטה. ובפרט כאשר יהיה היבול לאחר השמיטה, שאז שתי שנים ברציפות לא זורעים ולא קוצרים מאומה מהארץ, וממה יתקיימו באותו הזמן. וזה אמרה התורה "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, כי באמת המציאות היא שאין מה לאכול. ואמנם יתכן לאכול פירות, שהרי האילנות הקיימים ממשכים להוציא פירות גם בשנה השביעית, אך עדיין הקושיא 'מה נאכל' עומדת בעינה, כי עיקר מחייתו של האדם הוא מהדגן, וכלשון התוס' (ברכות לז, א ד"ה בורא) שביארו ברכת 'בורא נפשות', וכתבו: "וחסרונן - כמו לחם ומים שאי אפשר בלא הם", והדגן לא צומח אם לא שזורעים אותו. ולכן באה ברכת התורה: "וציוותי את ברכתי בשנה השישית ועשת את התבואה לשלש השנים", הקב"ה בעצמו מבטיח לנו שבשנה השישית יהיה די תבואה שתספיק לכל השנים הבאות האסורות בזריעה, ואילולא ההבטחה הזו באמת לא היה מה לאכול.

בשמיטה של שנת תשס"ח התפרסם סיפור מופלא בספר 'האמנתי ואדברה' של אחי הג"ר משה שליט"א, אודות שני בני זוג שלא זכו להיות שומרי תורה ומצוות, אך היו קרובים למסורת ולדת, ובקשה האשה שיקבעו להם יחדיו קביעות מידי יום ללמוד מעט תנ"ך, ובזה יקבלו מעט מושגים בתרבות היהודית. ואכן כך עשו, ומידי ערב יצאו ההורים עם ביתם לחצר הבית, ולמדו פרק או שנים בתורה. כאשר הגיעו לפרשת בהר, ערב שמיטה היה, ושם למדו על מצות השמיטה, וקראו את הבטחת הקב"ה שמי שמקבל על עצמו לשמור שמיטה זוכה שתתרבה לו תבואה השנה השישית. אמרה האשה לבעלה, הנה וננסה את זה, הנה הבורא העצמו מבטיח לנו, אולי נחליט שאנו שומרים שמיטה בשנה הבאה. גמרו והסכימו שאכן כך יעשו.

בבעלותם של הזוג היה משק גדול של פלפלים שסיפק להם פרנסה, ובאותה תקופה שקבלו על עצמם לשמור שביעית, היה זה בחודש סיוון של ערב השמיטה ובאותו זמן היתה כבר כל השדה זרועה, ואפילו התחילו הפלפלים לגדול מעט. וממילא אמרו לעצמם כי מסתבר שלא יוכלו לזכות בברכת 'וציוותי את ברכתי', שהרי אם היו מחליטים כן לפני הזריעה, היה אפשר להיות שיגדלו פלפלים בכמות כפולה, אבל כעת לאחר שכבר התחילו הפלפלים לצאת, וכי יתכן שלפתע יכפילו הפלפלים את עצמם?

אך באותה תקופה לפתע פתאום הפכו הפלפלים להיות מצרך מבוקש מאוד באירופה, ומעשה שהיה כך היה. החקלאים, כידוע, משתמשים בובל בהמות ועופות לזבל את האדמה, וזה משיב מאד את היבול. באותו זמן החליטו בספרד לזבל את האדמה באמצעות זבל כימי שיוצא בסין, וזבל זה אינו עשוי מזבל בהמות אלא מחומרים מיוחדים שאמורים לשמש כתחליף לזבל הטבעי. לאחר שגדלו כל הירקות החליטו במשרד הבריאות של ספרד לאסור על שיווק וייצוא כל היבול, מחשש שמא יש בחומר הזה חומרים מסוכנים. ההחלטה הזו יצרה מחסור עצום בירקות בקרב כל אירופה, שנהגה כל השנים לרכוש כמויות גדולות מספרד, ובשנה זו נמנע מהם, ועל כן הלכו לחפש בכל העולם היכן ניתן לרכוש פלפלים, שהיו נצרכים להם מאוד בכמויות גדולות, כגון למסעדות או לתבלינים שונים העשויים מפלפלים, והגיעו אל אותו יהודי יקר שהחליט להשביט את שדהו בשנת השמיטה, והם הציעו לו על כך מחיר פי שלש מהמחיר שהיה רגיל לדרוש על כך.

וראה אז בעיניו כיצד התקיימה ברכת התורה "ועשת את התבואה לשלש השנים", שאמנם התבואה עצמה גדלה באותו כמות כבכל שנה, אך התפוקה שהיא הכניסה לו היתה פי שלש מכל שנה.

ודבר זה הוא מיסוד עניינה של מצות השמיטה, שלא יהיה האדם דואג על פרנסתו מהיכן יהיה לו מה לאכול, אלא יהיה ליבו סמוך ובטוח על הקב"ה שבידו לכלכל ולפרנס כל בראיו ולא תחסר ידו מלהושיע. ודי לנו להתבונן בדור המדבר, שמנו למעלה ממיליון וחצי אנשים [שש מאות אלף גברים, ודומה לכך בנשים, ועוד תוספת של קטנים מבין עשרים ויותר מבין שישים], כיצד התפרנסו כולם? וכי יש מישהו שיכול לקחת על עצמו את מונומיהם של כל כך הרבה אנשים?! אלא שהבורא ית' הוא כל יכול, והוא הוריד להם מן, כשיעור עומר לגולגולת, דבר יום ביומו. ומבואר בחז"ל שירדה להם בכל יום כמות שמספיקה לפרנס אותם אלפיים שנה! ועלינו להפנים, שכשם שבמשך ארבעים שנה פרנס וכלכל הקב"ה את דור המדבר, כן יכול הוא לפרנס בשנת השמיטה את כל השותפים, ומה יש לדאוג ולחשוש.

ידועה היא השאלה בדבר מה שכתבה התורה "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית", מה מקום יש לשאלה זו, הרי מאחר ויש הבטחה שתהיה ברכה בשנה השישית ממילא לא יהיו שאלות וקושיות מה נאכל בשנה השביעית, כי יראו כולם את הברכה בשנה השישית. אמר בזה הסבא מנובהרדוק, שההבטחה נצרכת לאלו שאינם בעלי בטחון, והם דואגים לא רק בשנה השישית אלא כבר מהשנה הראשונה הם דואגים מה יהיה בשנה השביעית... ואז עדיין לא ראו את ברכת ה' בשישית, ועליהם אומרת התורה שלא ידאגו, כי יצווה הקב"ה את ברכתו בשנה השישית.

ובאמת שמצווה זו היא קשה עד מאוד, הקב"ה מבקש מאתנו ששנת השמיטה תשמט את כל ההלוואות שלנו, נתאר לעצמנו אדם שהלווה סכום גדול של כסף לפני שנת השמיטה, ופתאום עם תום השנה הרי הוא מפסיד את כל כספו, וכי מפני שהגיעה שנת שמיטה אני צריך לוותר לו על החוב?! והקרקעות שחוזרות ביובל, אף היא מצוה קשה לאדם, שהוא גר בדירתו כבר עשרות שנים, ולפתע בשנת היובל עליו להשיב את הבית לבעליו.

נמצא שלימדה אותנו התורה שני חלקים במצות שביעית, האחד ללמדנו שהארץ שלו ית', ועוד לבטוח בהקב"ה שהוא מפרנס אל כולם.

ניתן להשיג את הספר 'עוטה אור - שביעית' במהדורה החדשה, השבוע בדוכני המכירות בבתי הכנסת

הוצאות הגיליון מרובות
לתרומות נא ליצור קשר
בטל' 054-8520936

ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממורינו הרב שליט"א במערכת "קול
יהודי מרוקו" 0747962335 שלוחה 2-2-2 שמעו ותחי נפשכם

הדברים נכתבו עפ"י הבנת הכותב מתוך שיחה הנמסרת מידי מוצ"ש בבית הרב בשעה 21.30
לקבלת הגיליון במייל מידי שבוע, ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: m0548468875@gmail.com

נדבת ידידנו הרה"ג ר' יוסף לוי שליט"א לרגל נישואי בנו - יה"ר שיעלה הזיווג יפה ויזכו לבנות בית נאמן בישראל

וּבְקֶשׁוֹ

כתוב במדרש¹ אין ישראל רואין סימן ברכה לעולם² עד שיבקשו שלושה דברים: מלכות שמים, מלכות בית דוד, ובנין בית המקדש.

שנאמר³ "אַחַר יָשְׁבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְקֶשׁוֹ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם" - זה מלכות שמים, "וְאֵת דָּוִד מֶלֶכָם" - זה מלכות בית דוד, "וּפָחַדוּ אֶל ה' וְאֶל טוֹבוֹ בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים" - זה בנין בית המקדש⁴.

בבית יוסף⁵ הביא משבלי הלקט⁶ שלכן מזכירים את מלכות בית דוד בברכת המזון בברכת בונה ירושלים⁷ כדי לבקש על מלכות בית דוד ועל בית המקדש [ועל מלכות שמים מבקשים בברכה רביעית⁸]. וכן בתפילה מזכירים את שלושתם: משען ומבטח לצדיקים - זה מלכות שמים, בונה ירושלים - זה בית המקדש, מצמיח קרן ישועה - זה מלכות בית דוד.

וראוי לכוון ולבקש במקומות אלו על שלושה הדברים, ובפרט בימי בין המצרים, שבוה תלוי כל גאולת עם ישראל.

1. מדרש שמואל (הנקרא שוחר טוב) פי"ג, וילקוט שמעוני ח"ב רמז ק"ו.
2. רש"י בהושע ג' ה' גרס אין מראין סימן טוב, וברד"ק שם סימן גאולה, ובמלבי"ם (בפסוק ד') סימני תשועה וגאולה.
3. הושע ג' ה'.
4. רש"י ורד"ק הושע שם הוסיפו דכתיב ההר הטוב הזה. ובשבלי הלקט קנ"ז. וכן מבואר במדרש תנחומא לך לך ט"ו.
5. או"ח קפ"ח ג', וכן הובא בפרישה שם ובלבוש.
6. קנ"ז.
7. כמבואר בברכות מח: כל שאינו מזכיר מלכות בית דוד בבונה ירושלים לא יצא ידי חובתו.
8. כמבואר בברכות מט. שאינו דרך ארץ להזכיר את מלכות שמים בברכה שלישית יחד עם מלכות בית דוד, ולכן מזכירים בברכה רביעית.

וישראל עושה חיל

עם כל כוח הקללה של בלעם, הוא לא מצליח לעמוד בפני כוח חזק ממנו. כוח השאיפה והתשוקה של ישראל לחזור לתפארת ימי קדם. האומות האחרות תיפולנה, והאביד שריד מעיר, וישראל עושה חיל!

גם כשבלק שולח שרים רבים ונכבדים מאלה, נמנע בלעם לספר על כשרונו הבלעדי. וגם כשהוא יוצא עם בלק להשקיף על העם ולקלל אותו מרחוק, עדיין לא התייחס למעלה הזו. שלושה פעמים בלק נודד איתו מפניה לפניה, מהיכן יוכל לקלל את ישראל ובלעם לא מקלל.

מפני הכעס של בלק – 'לקוב אויבי לקחתך והנה ברכת ברך' – יכל בלעם להתגונן בטענה שהוא יודע דעת עליון ואין השעה כשרה עדיין.

מאומה. רק בפעם השלישית, כשבלק כבר סופק את כפיו ומגרש אותו מלפניו, או אז מתעורר הגבר שתום העין ונושא את משלו, מספר שהוא יודע דעת עליון.

איפה הייתה הידיעה הזו עד עכשיו? מדוע רק כעת, בעת שעומד בלעם ומספר מה יקרה לכל אומה באחרית הימים, מצא בלעם לנכון להתגאות בכך שהוא יודע דעת עליון?

אני ישנה ולבי ער

בך דרשו רבותינו על מצב ישראל; אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, 'רבש"ע, אני ישנה מן הקרבנות ולבי ער לקריאת שמע ותפלה. אני ישנה מבית המקדש ולבי ער לבתי כנסיות ובתי מדרשות' (שיר השירים רבה ה, ב). כלומר, אנו אמנם בגלות, בלי קרבנות ובית מקדש, אבל אנחנו ערים לקריאת שמע ותפילה, לבתי כנסיות ובתי מדרשות.

זה מאמר שקשה 'לעכל' אותו. הרי יש פער גדול בין קרבן לבין תפילה. תפילות הם לא תחליף לקרבנות, אין תחליף לקרבן. התפילה לא מגיעה לתכלית ולתועלת של הקרבן עצמו, והתפילה היא רק כנגד, במקום. זה בכלל לא ממלא את מקום הקרבן ואיננו מוכנים להמיר את הקרבן עצמו.

ובך גם ה'הסכמה' של כנסת ישראל להסתפק בבתי כנסת במקום בית מקדש, מקום שממנו יוצאה תורה וקדושה לכל העולם, מקור השפע והברכה העליונה, האמנם מספק

בלעם, בעצם היותו, מהווה תשובה לאומות העולם. 'כדי שלא יהא פתחון פה לאומות העולם לומר, אילו היה לנו נביא כמשה, היינו עובדים להקב"ה' (במדבר רבה יד, יט). ובכן, יש לכם נביא כמשה, קיבלתם נביא כמשה.

תחת כנפיו של בלעם חוסים אומות העולם במשך אלפי שנים. עד עצם היום הזה, כי גדר 'אומות העולם' כוללים גם את האומות הנידחות ביותר, וגם את התקופות הנידחות ביותר. הדור האחרון לדוגמא. יש להם נביא כמו משה, שמו בלעם.

מה היה מיוחד כל כך בבלעם?

יש בידינו מדד אחד להשגותיו של בלעם, עדות מהתורה עצמה – 'יודע דעת עליון'. יש בכוחו של בלעם להשיג ולדעת את האל הגדול, הגיבור והנורא ולזקק את הידיעה הזו עד כדי מציאת הרגע הבודד בו זועם הקדוש ברוך (ברכות ז).

והפלא הוא, מתי בלעם מוצא לנכון לספר בנאוהו על ידיעתו דעת עליון.

יודע דעת עליון

כשנכנסים למשא ומתן עם אדם המשכיר את שירותיו, מטבע הדברים ירצה האיש להשביח את המקח, לספר על יכולותיו והישגיו ולהצביע על המקומות בהם יביא תועלת.

בלעם בהחלט נכנס למשא ומתן, הוא מדבר על מושגי תשלום עתירי כסף וזהב, וצפוי היה שישביח את מקחו בכך שיספר שהוא יודע דעת עליון, היחידי בעולם שיודע דעת עליון.

הוא אמור לומר להם, 'אם אתם רוצים לקלל את העם הזה, רק אני מסוגל לעשות זאת. יש לי מידע מדויק מתי האלוקים זועם, ובדיוק לשבריר השניה הזו אדחם את הקללות שלי'.

הוא לא מדבר על זה, גם לא ברמז.

נכתב ונערך ע"י הרב אביאל חיים חורי שליט"א

בכל ענייני הגיליון – 054-854-4298 לקבלת השיחה בדוא"ל: 8544298@gmail.com

אותך בית כנסת כתחליף לבית המקדש?! היכן היא אותה השראה עליונה, היכן עשרה ניסים ועבודת כהנים ולוויים, איך די לה לכנסת ישראל בבית כנסת במקום בית מקדש?!

'נוח' לי עם הגלות

שנות הגלות הארוכות, גרמו לאנשים לנפות ימינה ושמאלה. באופן כללי, עם ישראל חישל וחזק עצמו בציפיה למשיח שיבוא בכל יום. אבל תמיד ידענו על יהודים רבים שלא עמדו בניסיון הגלות ונפלו, ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם.

לגלות יש שולחן ערוך, יש דינים מפני הסכנה המפוזרים בכל חלקי השולחן ערוך, יש דינים של שמא יחזור דבר לקלקולו. יש סכנה שמא גבר אויב ויחזור הדבר לקלקולו.

כי אדם הולך בשנות הגלות הארוכות, כמעט שוכח מה תקוותו ותכליתו בעולמו, בר נש אזיל בהאי עלמא, והוא חשיב דדיליה הוא תדיר (וזה"ק ח"ג דף קכו.). נוח לו בגלות, נוח לו בין לחיות בין הפרות והכבשים, נוח לו בסדר יום שהורגל מאבות אבותיו.

במקום לראות בגלות את המשהו הזמני, את הציפיה לשיבת מלכות השם בעולם, הוא מתיישר עם הגלות הזו, מתאים את עצמו אליה ומוצא עצמו במקום נוח.

כנגד הרגשת השגרה בחיי הגלות, יש מערכת שלמה של דינים לעורר את הציפיה לישועה. לא רק תיקון חצות ובכי על החורבן, אלא גם דינים ממש. כל מה שכהנים שותים כיום יין, זה רק לדעת רבי. כי לדעת חכמים, מהרה יבנה המקדש וכבר תתחיל העבודה ונמצא הכהן שתוי (סנהדרין כב:).

כך גם דין לולב כל שבעת ימי חג הסוכות, על אף שמדין תורה רק במקדש נוטלים לולב כל שבעה, כך התקין רבן יוחנן בן זכאי, משום זכר למקדש, ושיהיה יום הנף כולו אסור (משנה סוכה ג, יב).

כך בדיוק נראית אומתנו, היתה כאלמנה, לא אלמנה ממש אלא 'כאלמנה', כאשה שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור אצלה (רש"י איכה א, א).

זו האומנות של ישראל, בין הטיפות. אני ישנה מקרבנות, אבל מתחברת בתפילה. אני יודעת שזו לא הנחמה

האמיתית, זה זמני. המקדש חרב, ורגלי מוליכות אותי לחורבנו, יושבת ומצפה אימתי יבוא אלי. אבל וצער מצד אחד, ציפיה ותשוקה לגאולה מהצד השני. עוד אבנך ונבנית בתולת ישראל.

אני מאמין באמונה שלמה

הבאב הפולחן מנבואת בלעם, אמור לקרוע את לבם של אומות העולם לגזרים.

אינני יכול לקלל את ישראל – נואם בלעם במדבר, מול בלק משלחו – אבל אני יכול לומר לך מה יקרה לאדום ועמלק, לקיני ויבוסי, צים כיתים, אשור ועבר. דבר אחד יקרה להם – הם ייעלמו עדי אובד. וישראל עושה חיל.

ההצלחה תלויה בציפיה, בתשוקה, ברצון להמשיך את ימי התפארת. אני משית אל המדבר פני, רואה את העם היוצא ממצרים. אינני יכול לקלל אותם, אבל אני כן יודע דעת עליון, אני רואה טוב מכולם את העתיד להתרחש. שמעו נא לי, כולם אובדים, אין תקווה.

גם העם החצוף שקירר את האמבטי, וגם האומה הגדולה ששלטה בכל העולם. ואחריתו עדי אובד.

עם העין השתומה שלי, עם ידיעת דעת עליון שלי, אני אומר דבר אחד – ישראל עושה חיל. ולא יעזור כמה כסף וזהב תמלא את ביתי, יש להם שאיפה ורצון, וכנגד רוח של שאיפה, אין תועלת בקללות שלי, גם אחד כמוני שיודע דעת עליון לא יעמוד בפניהם. הם יעשו חיל ואחרים יאבדו.

בשיהודי אומר 'אני מאמין באמונה שלמה', אין כאן ציון זמן. אין כאן הסבר כמה הוא דבק באמונת הגאולה, אלא בא לומר שהעם הזה הוא במציאות של הבנה לאותה התמהמהות. אני לא נעלם, אני רק בהמתנה.

תמיד יהודים ידעו שיש יום לאל איום, ומלחמה להשם בעמלק 'מחר'. גם אם היום נראה מעונן ולא מאיר, מחר השמש תזרח וישראל עושה חיל.

בלעם מודיע לאומות העולם, אמת שהיום אתם למעלה, אבל לא לעולם חוסן. אמת שאנחנו סחופים ודוויים ורדופים על ידי האומות, אבל זה זמני. כי בסופו של דבר, ישראל ממתינים ומצפים ומייחלים, וישראל עושה חיל!

לעילוי נשמת

גאון ישראל – מרן ראש הישיבה

רבי בן ציון אבא שאול זצוק"ל

בן מרת בניה ע"ה

נלב"ע י"ט תמוז תשנ"ח

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י תלמידו הגאון רבי שמריה כהן שליט"א

להצלחת הרך הנימול

שמעון דב אשכנזי נ"י

בן עו"ד הרב שלמה אשכנזי שליט"א

מתלמידי רבינו שליט"א

דיני בין המצרים מ"ז בתמוז עד ר"ח אב - (תשפ"א)

בשלושת השבועות כל דבר קשה יותר, מי שיש לו צער כל שהוא כל השנה, בשלושת השבועות צערו מתגבר יותר, והסיבה לכך היא כי למעשה צריכים אנו להצטער על חורבן בית המקדש, ואם לא מצטער על החורבן נותנים לו צער אחר, כי צער שנגזר על האדם אי אפשר להפטר ממנו, ואם לא מצטער על החורבן נותנים לו משמים צער אחר.
(שמעתי ממור"ר מרן רבינו הגראי"ל שטיינמן זי"ע)

נישואים, אירוסים, ריקודים וכלי זמר בימים אלו

א. **נוהגים** שאין נושאים נשים מ"ז בתמוז ואילך עד לאחר ט' באב (רמ"א תקנ"א ס"ב והספרדים מקילים עד ר"ח אב כדעת המחבר שם, ואמנם הרבה מהספרדים מחמירים בזה משום שאין סימן ברכה להתחתן בימים אלו וכמבואר בשו"ת חמד ח"ו בין המצרים סו"ב).

ב. **מותר** לעשות אירוסין וכתובת תנאים עם סעודה בבין המצרים מ"ז בתמוז עד ר"ח אב בלא ריקודים ומחולות, אבל מר"ח אב אסור לעשות סעודה ואפילו בשבת, ואולם עושים אירוסין וכתובת תנאים עם מיני מזונות וכיבוד קל (מ"ב תקנ"א סקט"ז וסקט"ט ושעה"צ ס"ק כ"ו), ומותרים החתן והכלה ללבוש בגדי שבת כרגיל (הגרש"ז אויערבך זצ"ל).

ג. **אסור** לעשות ריקודים ומחולות מ"ז בתמוז ואילך (עי' מ"ב שם סקט"ז), ובכלל זה אסור לנגן בכלי נגינה (עי' ביאור"ל שם ס"ב), וכן אסור לשמוע קלטות של שירים עם כלי זמר (שו"ת אג"מ או"ח ח"א ס' קס"ו ושו"ת שבט הלוי ח"ח קכ"ז ב').

ד. **י"א** שאסור לשמוע גם קלטת שיש בה שירה בפה או חזנות בלא כלי שיר (שו"ת שבה"ל שם), ויש מתירים (שו"ת אג"מ או"ח קס"ח הערה י') ואולם סתם שירה בפה מותר (עי' קרא עלי מועד פ"ב הערה י"א), ומ"מ יש להימנע משירה ברבים (עי' תורת המועדים).

ה. **איסור** השמעת כלי נגינה הוא גם לקטן שהגיע לחינוך (שו"ת אג"מ שם משום שאבלות דרבים היא), ואמנם מותר להשמיע לקטנים קלטות של סיפורי ילדים שיש בהם גם קטעים של נגינה (פוסקים).

ו. **הרגילים** לעשות התעמלות או הליכה לפי קצב הנגינה יכולים להמשיך בכך עד ר"ח אב (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

ז. **מותר** לעשות סעודת שבע ברכות למי שהתחתן קודם י"ז בתמוז אבל בלא ריקודים ומחולות (שו"ת שבט הלוי ח"ג סו"ס קנ"ז), ויש מתירין אף ריקודים ומחולות (שו"ת אג"מ אהע"ז ח"א סי' צ"ז), ובשאר סעודות מצוה כמו בר מצוה ברית מילה פדיון הבן וסיום מסכת אסור לרקוד אבל מותר לשיר בפה כנהוג (קובץ תשובות ח"ג סו"ס י"ה).

ח. **בקבלת פני החתן** הנהוגה בישיבות הק' מותרת שירה בפה אבל בלא ריקודים (הגר"נ קרליץ זצ"ל עי' קרא עלי מועד שם, ואולם אחר ר"ח יש להימנע מכך), ואולם עשיית מעגל בעלמא אינו נחשב לריקוד ומותר (הגראי"ל שטיינמן זצ"ל).

ט. **הנוהג** ברכב וחושש להירדם מותר לו לשמוע שירים אך ישתדל לשמוע שירים ללא ליווי כלי זמר (הגר"ח ק שליט"א).

י. **מותר** ללמוד שיעורי נגינה כשהתכלית היא לשם לימוד ולא לשמחה, אבל מר"ח ואילך יש להחמיר (עי' פמ"ג סי' תקנ"א סק"י ומובא בבית"ל שם דמותר אפילו לנגן בבתי השמחה של גוים לצורך פרנסה ועי' אג"מ ח"ג סי' פ"ז ושו"ת צי"א חט"ז סי' י"ט אות א').

יא. **מי שרגיל** לשמוע שירים בשעת עבודתו מותר לו להמשיך ולשמוע עד ר"ח (הגר"נ קרליץ זצ"ל), ולשמוע מוזיקה לצורך רפואי להפיג בדידות ופחדים מותר אפילו בתשעת הימים (עי' שו"ת משנה הלכות ח"ו סי' ק"ו והליכות שלמה שם).

יב. **אין** לערוך מסיבות בגני ילדים עם כלי זמר בימים אלו, ובודאי שאין לעשות כן בבתי חינוך של ילדים גדולים יותר (חוט שני ח"ב עמ' שכ"ה), ואם קבעו מסיבה ע"י ההנהלה ויש בזה שאלה של איבוד פרנסה יש לעשות שאלת רב.

תספורת

יג. **מנהג** האשכנזים שלא להסתפר אפי' לכבוד שבת מ"ז בתמוז עד אחר ת"ב (רמ"א סי' תקנ"א ס"ד ומ"ב סק"ב), ומנהג הספרדים לאסור רק בשבוע שחל בו ת"ב (שו"ע שם ס"ד והשנה שחל ת"ב במוצאי שבת ואין דין שבוע שחל בו מ"מ כתב הבן איש חי (דברים שנה ראשונה אות יב) שלא להסתפר לפני שבת כדי שיכנס ליום התענית כשהוא מנוול, אבל מותר לגלח שיער השפם כל שמעכב האכילה (שו"ע סי"ג), וכן מי ששערות ראשו מגודלים מותר לו להסתפר במקום הנחת תפילין (הליכות שלמה שם).

יד. **אסור** לספר ילדים אפילו פחותים מבני שש שלא הגיעו לחינוך (שו"ע שם סי"ד ומ"ב סקפ"א ופ"ב ושעה"צ סקצ"א), ויש מקילין לספר ילדים עד שבוע שחל בו (מ"ב שם בשם הח"א), ואם מלאו לילד ג' שנים יש מתירין לספרו אפי' בשבוע שחל בו (מבית לוי בין המצרים אות ט'), ורבים נוהגים להמתין ולעשות ה"חלאקה" אחר ת"ב.

טו. **בן** אשכנזי שיש לו מספרה אין לו להשאירה פתוחה מ"ז בתמוז ואילך, אבל מותר לספר בצנעא בן ספרד הנוהג להסתפר עד שבוע שחל בו ת"ב (מבית לוי בין המצרים שדין האבילות אינו אוסרו רק בתספורת עצמו ולא בגילוח אחרים).

טז. **המנהג** שלא להסתפר הוא מליל י"ז בתמוז דליל י"ז בתמוז דינו כיומו (חוט שני שבת ח"ב ע"מ שכ"ה), וי"א דלצורך גדול יש להתיר תספורת בליל י"ז בתמוז (שו"ת אגרות משה או"ח ח"ד ק"יב ב' ולשיטתו קאי שהתיר אף נישואין בליל י"ז, וכן לברך שהחיינו בליל י"ז בתמוז, ועי' שו"ת שרגא מאיר ח"ב סו"ס י"ג וקרא עלי מועד פ"ב אות טו בהגהה).

ברכת שהחיינו והטוב והמטיב

יז. אין לברך שהחיינו בבין המצרים משום דימים אלו ימי פורענות הם והיאך יאמר **"והגיענו לזמן הזה"**, ולכן לא יאכל פרי חדש או ילבש מלבוש חדש בימים אלו (שו"ע סי' תקנ"א סי"ז), ואולם בשבת אפשר לברך שהחיינו, וכן ב"ר"ח (מ"ב סקצ"ח ושעה"צ סקצ"ט), ועפ"י קבלה אין לברך שהחיינו אף בשבת (מ"א סקמ"ב).

יח. ברכת שהחיינו על מצוה עוברת כגון פדיון הבן (או מילה) מותרת ולא יחמיץ הברכה (שו"ע שם), וכששומע שהחיינו בברית י"א שיכול לכוין לצאת בזה על פרי או בגד חדש (שד"ח מערכת ביהמ"צ סי' א' סק"ד, וצ"ע דשני סוגי שהחיינו הם).

יט. מותר לקנות בגד חדש בבין המצרים עד ר"ח אב ולא ללבושו עד אחר ת"ב כיון שהאיסור הוא על השימוש בהם ומשום ברכת שהחיינו (כה"ח סקפ"ח והליכות שלמה), אבל בגדים שאינם חשובים כמו חולצה או גרביים שאין מברכים עליהם שהחיינו אפשר לקנותם וללבושם עד ר"ח, אבל לאחר ר"ח אב אין לקנות וללבוש בגדים חדשים כלל (מ"ב סקמ"ה).

כ. חתן וכלה שמתחתנים אחרי ת"ב מותרים לקנות בגדים חדשים לצורך הנשואים אפילו אחרי ר"ח אב (מ"ב שם סק"ד).

כא. מי שבירך בטעות על פרי חדש ונזכר שעתה הם ימי בין המצרים יכול לברך ברכת שהחיינו (שעה"ת סק"ח).

כב. חולה או אשה מעוברת מותרים לאכול פרי חדש בימים אלו אף בלא ברכת שהחיינו דשמה תתאוה ויגרם נזק לה ולולד (מ"ב שם סקצ"ט), וי"א שיכולים אף לברך שהחיינו (כף החיים סק"ג).

כג. פרי חדש שלא ימצא אחר ת"ב מותר לאוכלו ולברך עליו שהחיינו (עי' רמ"א שם סי"ז, ובימינו שלכל אחד יש מקרר בביתו ניתן לשמור את הפרי עד שבת), וכן מי שנולדה לו בת מותר לברך שהחיינו שהרי יש לו לברך כשרואה אותה בפעם הראשונה והרי זה כפרי שאינו נמצא לאחר ת"ב (עי' מ"ב סי' רכ"ג סק"ב ועי' תורת היולדת פמ"ח הערה ט"ו שיחכה ויברך בשבת).

כד. אם קונה חפצים יקרים עבורו ועבור בני משפחתו כמו מכונת שאז מברכים על כך ברכת **"הטוב המטיב"** מותר לברך ברכה זו בבין המצרים כי אין בה שבח על הזמן, ויכול א"כ לקנות חפצים אלו בבין המצרים עד ר"ח אב.

כה. מותר לבנות ולשפץ או לצבוע את הבית בבין המצרים עד ר"ח אב, ומ"מ נכון להמנע מזה בכל ימי בין המצרים (א"ר סק"ד), וי"א שאין לחפש דירה בימים אלו (טעמא דקרא בשם מרן החזו"א זצ"ל).

כו. טוב להמתין מלעשות סעודת חנוכה הבית עד אחר ת"ב שיהיה סימנא טובא (שו"ת דברי סופרים סי' מ"ז).

זהירות מסכנה

כז. אין איסור ללכת לים ולברכה עד ר"ח אב, אבל מ"מ יש להמנע מלהתרחץ במים עמוקים משום שהעת מסוגל לרעה (מבית לוי בין המצרים אות י"ט, ומרן החזו"א זצ"ל לא הלך בתוך הים אלא בקצה הים), ויש שנמנעים מללכת לים ולברכה בימים אלו (וכן מרן הסטיפלר זצ"ל לא נתן לבני ביתו לנסוע לים בבין המצרים).

כח. ניתוח או טיפול רפואי שסובל דיחוי יש להמנע מלעשותו בימים אלו (עי' שו"ע סו"ס תקנ"א שלא להכות התלמידים בימים אלו משום סכנה), ואם יש לבצעו מיד אין לחוש ושומר ישראל ישמור מי שמקיים ונשמרתם מאד לנפשותיכם.

כט. מותר לטייל בימים אלו (עי' רמ"א תקנ"ג סי"ב), אבל לא ילך לטייל במקום שיש בו סכנה (שד"ח בין המצרים סי' א' אות י').

ל. מנהג טוב לשבת באבלות אחר חצי היום באלו הימים לבכות בכיה של ממש על חורבן הבית (מ"ב סי' תקנ"א סק"ג), ונוהגים היום לעשות תיקון חצות (והעיד הסטיפלר זצ"ל שבישיבת נובהרדוק היו כל הישיבה אומרים תיקון חצות בימי בין המצרים).

דיני תשעת הימים מר"ח אב עד תשעה באב – (תשפ"א)

השנה חל תשעה באב ביום ראשון ואין דין שבוע שחל בו ת"ב (מ"ב סי' תקנ"א סק"ח) - **ונפק"מ לענין כיבוס** (אות סח) **ותספורת לקטנים** (אות יד) - **ולענין מי שאין לו רק בגד אחד** (אות ס') - **ולענין הזמנת קרואים לסעודת מצוה בבשר ויין** (אות נו) - **ולענין נטילת צפרנים** (אות עד) **שבכל אלו ניתן להקל**.

לא. משנכנס אב ממעטים בשמחה, ואם יש לו דין עם גוי (או ישראל מומר) ישתמט ממנו בימים אלו דריע מזליה (שו"ע סי' תקנ"א סי"א), ודין זה מתחיל מהמולד של חודש אב וזהו שאמרו **"משנכנס אב"** (פמ"ג א"א סק"ב).

לב. מר"ח ועד התענית ממעטים במשא ומתן, ויעסוק רק כדי פרנסתו (שו"ע שם סי' בתקנ"ד סוסכ"ב), ובזמנינו נהגו להקל בזה משום שהכל נקרא כדי פרנסתו (מ"ב סק"א), ומ"מ בעלי עסקים שעסקיהם בדברים המשמחים לבו של אדם, כמו מכירת כלי כסף או תכשיטים ימנעו בימים אלו מלסחור אפילו כדי פרנסתם (שעה"צ סק"ג).

לג. אין לקנות בימים אלו דברים המשמחים כגון כלי כסף ותכשיטים שאינם לצורך פרנסתו (שו"ע ומ"ב שם), ובכלל זה לקנות כלים ורהיטים שיש בקנייתם שמחה (מבית לוי פ"ו אות י"ח), וכן לקנות מזגן שיש בקנייתו שמחה אבל מי שסובל מאוד מן החום נחשב כחולה ומותר (מבית לוי שם), וכן אביזר הנצרך לבריאותו כמו משקפיים מותר (הגרשז"א זצ"ל).

לד. אין לתת מתנות של שמחה מחתן לכלה ולהיפך (שו"ת אג"מ אה"ע ח"ד סי' פ"ד סק"א), ומ"מ דברים הנהוגים לתת בזמן כתיבת התנאים מותר לתת שזהו כחוב בין שני הצדדים (הגרשז"א זצ"ל).

לה. מותר לתת מתנה **לחתן בר מצוה** בתשעת הימים (הליכות שלמה פ"ד הערה י"א שלא מצינו איסור נתינת מתנה רק בת"ב) ומטעם זה מותר לתת לגנת מתנה בסוף השנה ובפרט שזה נחשב כפריעת חוב.

תיקוני בית ושיפוצים

לו. אסור לסייד את הבית בימים אלו, ובכלל זה להדביק טפטים ולתלות וילונות ושאר קישוטים (ע"פ השו"ע שם ס"ב דבכלל בנין של ציור הוא), ואם נתקלקלו קירות הבית מחמת נזילה מותר לסיידם כדי לתקן הקלקול (ע"י משנ"ב סק"ב).

לז. אסור לעשות שיפוצים אם נועדו להרווחה בעלמא, אבל אם משפץ מחמת שצר לו המקום בו הוא גר מותר, וכן אם משפץ דירה שקנה ויהיה לו הפסד ממון אם לא יעשנו בימים אלו לפי שדר בדירה שכורה מותר (ע"פ מ"ב שם סק"ב).

לח. מותר לעסוק בבנין של מצוה, כגון לשפץ בית כנסת ות"ת וישיבה, ובפרט שהוא מצוה דרבים כמקוה (רמ"א ס"ב).

לט. אסור לנטוע נטיעות של נוי ליפות את גינתו (שו"ע שם ס"ב), אבל לסדר הגינה כרגיל מותר (מבית לוי שם אות ה').

תפירה וקניית בגדים חדשים

מ. אסור לקנות וללבוש בגדים חדשים בתשעת הימים אפי' שאינם חשובים כמו גרביים מטפחות ומגבות (ע"י רמ"א ס"ז ומ"ב סקמ"ה), לבד מנעלי בד לצורך ת"ב (שו"ת אג"מ או"ח ח"ג סי' פ').

מא. איסור קניית בגדים חדשים הוא אפי' על מנת ללבושם לאחר ת"ב (מ"ב שם סקמ"ט), או ליתנם במתנה (אורלי"צ שם).

מב. איסור קניית בגדים הוא אפילו לקטנים וכמו בכיבוס שאסור, ובמקום שמותר לכבס בגדי קטנים מותר אף לקנות, ומ"מ תינוק שנולד מותר לקנות עבורו בגדים חדשים שהרי אין לו מה ללבוש, ואין צריך לקנות לפני הלידה.

מג. מותר לקנות בימים אלו דבר האבד כגון ביריד או במכירות סוף עונה במחירים מוזלים שלאחר ת"ב יתייקרו המחירים (ע"פ מ"ב סק"א), ומטעם זה מותר לחתום חוזה לקניית דירה, לפי שאינו יודע אם יזדמן לו אח"כ (אול"צ שם).

מד. אסור לתפור לארגו או לתקן בגדים חדשים בימים אלו ובכלל זה שלא לרקום או לסרוג, אבל בגדים ישנים שנקרעו מותר לתקן (שו"ע ס"ז ומ"ב סקמ"ו וע"י כה"ח ס"ק קט"ו-קט"ז), ואם משאיר סיום התפירה לאחר ת"ב מותר (שערי נחמה).

רחיצת הגוף

מה. נוהגים שלא להתרחץ מר"ח אפי' בצונן אבל פניו ידיו ורגליו מותר לרחוץ בצונן (רמ"א סי' תקנ"א סט"ז), וכן אפשר לקחת מגבת רטובה או ממחטות לחות ולהעביר על גופו (הגר"י קרליץ זצ"ל).

מו. יש מתירים לסובלים מזיעה מרובה לרחוץ כל גופם בצונן (פושרים) עם סבון אבר אבר אבל לא בבת אחת (שו"ת שבה"ל ח"ז סי' ע"ז ב' וח"ח סי' קכ"ז), ויש מקילים אפי' רחיצה גמורה בצונן (פושרים) כשאין כוונתם לתענוג אלא להסיר הזיעה המרובה שעליהם בימי הקיץ החמים (שו"ת אג"מ אה"ע ח"ד סי' פ"ד ד').

מז. רחיצה לצורך רפואה כגון לחולה או שיש לו פצעים מותרת אפילו בחמין ואפילו בשבוע שחל בו (מ"ב סקפ"ח).

מח. ילדים קטנים שמתלכלכין תדיר מותר לרחצם כדרכם, וילדים גדולים רק כשצריכים לכך (ע"י מ"ב תקנ"א סקצ"ג וסי' קרא עלי מועד עמ' ל"ד), וילדים הרגילים להתרחץ בכל יום מותר לרחצם בכל יום כדרכם (הגר"ח קנייבסקי שליט"א).

מט. אסור לרחוץ בים ובבריכה (ערוה"ש סל"ד), אולם לצורך רפואה ובריאות מותר (שם סל"ו ושע"צ סקצ"ד, ובשו"ת קנין תורה ח"ב סי' ק' מביא שראה את מרן הגר"י זצ"ל במקום הרחיצה לרפואה בשוויץ בערב ת"ב).

נ. בערב שבת חזון מותר לרחוץ ראשו פניו ידיו ורגליו בחמין למי שרגיל כל ער"ש לרחוץ בחמין (רמ"א שם), אבל לא בסבון (מ"ב שם ס"ק צ"ח), וי"א אף בסבון (מרן החזו"א זצ"ל), ויש מקילין לרחוץ כל גופו בחמין לכבוד שבת (שו"ת רבבות אפרים ח"ג סי' שמ"ז בשם הגרמ"פ זצ"ל, וע"י שו"ת מהר"י ברונא סי' י"ב וז"ל: ונראה לי היתר גמור ומצוה לחוף ראשו בחמין).

נא. הנוהג לטבול כל ערב שבת מותר לו לטבול אף בערב שבת חזון (מ"ב סקצ"ה), וכן מי שרגיל לטבול כל יום במשך ימות השנה או לטבילת עזרא מותר גם בימים אלו, וראוי לטבול בפושרים, אך לא ישתהה שם ויצא מיד (שו"ת שבט הלוי ח"ז סי' ע"ז), ואם יש שלט במקוה שלא לטבול קודם שרוחץ מותר לרחוץ (הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

בשר ויין

נב. נוהגים שלא לאכול בשר ואפי' בשר עוף ולא לשתות יין או מיץ ענבים בתשעת הימים ואף ר"ח בכלל זה (ע"י שו"ע סי' תקנ"א ס"ט וסי' ומ"ב סקנ"ח), וכן מנהג בני ספרד, למעט ר"ח עצמו שאוכלים בשר (כה"ח שם ס"ק קכ"ה וקכ"ו).

נג. תבשיל שנתבשל ביחד עם הבשר נהגו להחמיר שלא לאוכלו, אבל אם רק נתבשל בקדירה בשרית מותר (מ"ב סקס"ג), וכן עוגה או תבשיל שמעורב בו יין וניכר טעם היין הוא בכלל המנהג שלא לאוכלו (שו"ת שבה"ל ח"ט סי' קל"ט).

נד. חולה או יולדת הסובלים מחוסר דם או אדם חלוש הצריך לאכול בשר מותרים באכילת בשר אפילו בשבוע שחל בו (ע"י רמ"א סעי' ט' ומ"ב סקס"א), וכן מינקת שמזיקת לתינוקה שאינה אוכלת בשר מותרת (כה"ח ס"ק קל"ז).

נה. האיסור לאכול בשר ולשתות יין הוא גם לקטנים אפילו שעדיין אינם בגיל שיודעים להתאבל על ירושלים (מ"ב סק"ע), אבל אם אכילת הבשר מועילה לבריאותו של הקטן מותר להאכילו בשר (ערוה"ש סכ"ו ושו"ת דברי יציב ח"ב סי' רל"ו).

נו. בסעודת מצוה כמו מילה או פדיון הבן אוכלים בשר ושותים יין כל השייכים לסעודה, דהיינו כל מי שהיה הולך לסעודה גם שלא בימים אלו, אבל בשבוע שחל בו ת"ב אין לאכול בשר ולשתות יין רק למנין מצומצם מלבד הקרובים הפסולים לעדות (רמ"א ס"י), ובברית מילה יתן לקטן לשתות את היין (רמ"א שם), והשנה שחל תשעה באב ביום ראשון אין שבוע שחל בו ומותרים כל השייכים לסעודה לאכול בשר ולשתות יין.

נז. סעודת סיום נחשבת ג"כ כסעודת מצוה ומותרת באכילת בשר ושתיית יין (רמ"א שם ס"י ורמ"א יור"ד סי' רמ"ו סכ"ו), ואפי' אותם שלא למדו מותרין לאכול אם היו באים גם בזמן אחר משום רעות (מ"ב שם סקע"ג), אבל בשבוע שחל בו ת"ב אין להתיר לאכול בשר רק למנין מצומצם כמו לענין ברית מילה (מ"ב שם סקע"ז), והשנה אין דין שבוע שחל בו וכו"ל.

נח. מותר לאכול בשר ולשתות יין בסעודות שבת כמה שירצה (מ"ב סקנ"ט), והשנה שת"ב חל במוצאי שבת יכול לאכול בשר ולשתות יין בסעודה שלישית ומפסיק את הסעודה לפני שקיעת החמה (עי' שו"ע סי' תקנ"ב סי"י ומ"ב שם).

כיבוס, גיהוץ, לבישת בגדים חדשים ובגדי שבת

נט. אסור לכבס ולגהץ בגדים ומגבות וסדינים בשבוע שחל בו ת"ב (שו"ע סי"ג וזהו מעיקר דין המשנה), ומנהג האשכנזים להחמיר מראש חודש (רמ"א שם), ואסור אפי' אם אינו רוצה ללבושו עתה אלא להניחו לאחר ת"ב (שו"ע שם), ובגד שהתקמט לאחר לבישתו מותר לגהצו (חוט שני ר"ה עמ' תי"ג).

ס. מי שאין לו אלא בגד אחד מותר לכבס עד שבוע שחל בו (מ"ב סקנ"ט) ומ"מ עדיף לקנות בגד חדש מאשר לכבס דכיבוס הוזכר בגמ' (הגר"ח קניבסקי שליט"א), וכן מי שנתלכלכו כל בגדיו בזיעה דינו כמי שאין לו אלא חלוק אחד (הגר"ש ואזנר זצ"ל).

סא. איסור הכיבוס כולל גם שלא ללבוש בגדים חדשים (שו"ע סי"ו) ובגדים מכובסים, ולא להציע המיטה בסדינים מכובסים (שו"ע סי"ג), ואולם מותר לתת לאורח סדינים ובגדי שינה מכובסים (שו"ת מנח"י סי' מ"ד).

סב. מותר להעביר כתם שעל הבגד ע"י שפשוף במטלית לחה שאין זה בכלל כיבוס (הליכות שלמה), וכן מותר לנער אבק מן הבגד או להבריש כובע מאבק (נטעי גבריאל פל"ה סי"ב, ועי' בשו"ת אור לציון פכ"ז עמ' ר"ז).

סג. בגדים שמחליפין אותם מחמת זיעה כגון לבנים וגרבים מותר להחליפם בימים אלו (הגר"ש אלישיב זצ"ל), ויש שמחמירים אף בזה (שו"ת מנח"י ח"י סי' מ"ד).

סד. אסור ללבוש בימים אלו בגדי שבת (רמ"א תקנ"א סי"א ומ"ב שם סקמ"ד), ובעלי הברית מותרים ללבוש בגדי שבת (רמ"א שם) וכן הדין בפדיון הבן מותר לאותם קרובים ללבוש בגדי שבת (כה"ח שם סק"ז), אבל המכניס והמוציא (הקוואטר) אינו בכלל זה, ומכל מקום האשה המכנסת את התינוק לובשת בגדי שבת שזהו עיקר מצותה (מ"ב שם סק"ג).

סה. בסעודת בר מצוה מותר לחתן הבר מצוה והוריו ללבוש בגדי שבת (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

סו. בחור שנפגש בימים אלו רשאי ללבוש בגדי שבת ולהתרחץ (שו"ת שבת הלוי ח"ט סי' קל"א אות ד').

סז. המנהג היום להכין לפני ר"ח את הבגדים לתשעת הימים ע"י שילבש את כל הבגדים המכובסים שיצטרך לט' הימים עד שהבגד יהיה נראה כמשומש והעיקר הוא שלא יהיה ניכר חידושו, ויכול ללבוש כמה בגדים אחד על השני זמן מה (נחצי שעה) ובלבד שיתקמטו קצת, ולא ילבשם ממש ביחד דקשה לשכחה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

סח. בגדי ילדים (עד גיל י"ג) מותר לכבסם עד שבוע שחל בו תשעה באב שאז אסור מעיקר הדין (ע"פ הרמ"א סי"ד ומ"ב סקפ"ב), ומ"מ בגדי קטנים שמתלכלכים תדיר (עד גילא 7-6) מותר לכבסם גם בשבוע שחל בו (עי' שו"ע סי"ד ומ"ב סק"ב), והשנה שאין דין שבוע שחל בו מותר לכבס בגדי ילדים.

סט. מותר לכבס ולהחליף מגבות בביהמ"ד לפי שהוא צרכי רבים (רמ"א שם ס"ב דלצורך מצוה הכל שרי וכ"ש צרכי רבים).

ע. במוצ"ש תשעת הימים אין צריך לפשוט מיד את בגדי השבת אבל אם פשטם אין ללבושם בחזרה (א"א בוטשאטש מהדו"ת שם), וי"א שיש לפשוט את הבגדים מיד לאחר הבדלה (הגר"ח קרליץ זצ"ל).

עא. בשבת חזון נוהגין ללבוש בגדי שבת כרגיל, ויש משנים בגד אחד (מ"ב סק"ו), ומ"מ אסור ללבוש בגדים חדשים (עי' מ"ב שם סק"ט), ולבושם בשעה שרגיל ללבושם כל ערב שבת (הגר"ש אויערבך זצ"ל).

עב. חתן ששבת העליה לתורה (אופרוף) שלו בשבת חזון אסור לו ללבוש בגדים חדשים רק בגדי שבת (מ"ב שם סק"ט), ולכן אם לובש שטריימל יחדש אותו בשבת שלפני תשעת הימים.

עג. מותר להשתמש במפות שולחן מכובסות לכבוד שבת (רמ"א סי"ג), וכן במגבות מכובסות אבל לא בסדינים (מ"ב סקל"ג), ומ"מ לכבס אף לכבוד שבת אסור (מ"ב ס"ק ל"ב).

עד. מותר ליטול צפרניים עד שבוע שחל בו ת"ב, ובשבוע שחל בו יש דעות בין האחרונים (מ"ב שם סק"כ).

עה. מותר לצחצח נעליים כשהוא רק "משחיר" אותם אבל להבריק אסור (שו"ת אג"מ ח"ג סי' פ'), ויש שאוסרים אפילו רק להשחיר (מרן החזו"א זצ"ל), ולצורך שבת מותר לכו"ע ואפילו להבריק (עי' מבית לוי שם פצ"ז אות ד').

עו. נוהגים שלא לשטוף הרצפה ולנקות את הבית רק בצורה קלה ולא באופן יסודי, אך לכבוד שבת מותר (מבית לוי שם אות ט'), ובת"ב מותר להדיח רק מקום המטונף.

"כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה ושאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה" (תענית ל' ע"ב), יש דרגות ובחינות של זוכה ורואה בשמחתה וכפי הדרגה של המתאבל כך יזכה לראות בשמחתה ומי שיותר מתאבל יזכה ויראה בשמחתה בדרגה גבוהה יותר, ובדור יתום זה שהחושך יכסה ארץ ובלבול הדעת הוא כ"כ גדול וגורם לאדם שלא רואה ולא מרגיש את החורבן, צריך להתחזק שיהא לאדם איזה רגש של אבילות על ירושלים בכדי שיזכה לכל הפחות לדרגה הכי פחותה של זוכה ורואה בשמחתה.

(מדברי מו"ר מרן הגרא"ל שטיינמן ז"ע)

פרשת בלק תשפ"א

מישכתי התורה

הליכות חיים

בס"ד

לומד נהיגה, שנהג לבדו במכוניתו של מורה הנהיגה והזיק

שאלה

מורה לנהיגה השאיר את תלמידו לבד ברכב ויצא לקנות בקבוקי שתיה עבורו ועבור התלמיד. ועל פי בקשת התלמיד, הרשה לו המורה להחנות בהעדרו את הרכב בחניון הסמוך. והנה כשניסה התלמיד להחנות את הרכב, הוא פגע בגלל חוסר ניסיונו במכונית שחנתה בסמוך, וגרם לה נזק בסך אלף ₪, וכן גרם נזק בסך חמש מאות ₪ לרכבו של המורה.

כעת המורה תובע מהתלמיד שישלם את הנזקים שגרם לשתי הרכבים, ואילו התלמיד טוען, שהוא פטור מכל תשלום, מאחר והיה במצב של "בעליו עמו", והתורה פטרה אפילו שואל באופן הזה.

מה הדין?

תשובה

- א. התלמיד חייב לשלם אלף ₪ עבור תיקון הרכב שבו פגע.
- ב. התלמיד פטור אפילו בדיני שמים מלשלם חמש מאות ₪ עבור הנזק שגרם לרכבו של המורה.
- ג. המורה חייב בדיני שמים עבור תיקון הנזק שנגרם לרכב שנפגע ע"י רכבו. לפיכך אם התלמיד לא ישלם לניזק את נזקו, עליו לדעת שבדיני שמים הוא מחויב לשלם לניזק את נזקו.

מקורות

1. כל אדם שאין לו רישיון מוסמך מהרשויות הממונות על כך, דהיינו רישיון שמקבלים רק לאחר שנבחנים על הנהיגה ומצליחים במבחן - נחשב עדיין שאינו ראוי לנהוג ברכב. לכן ללא אישור כזה - אסור לנהוג ברכב מבלי פיקוח צמוד של מורה נהיגה שמוסמך לכך, ויושב לידו. לפיכך בנידון השאלה, נחשב התלמיד כאדם המזיק שפשע בכך שנהג ברכב מבלי שידע לנהוג בו כראוי. ולכן לא חל עליו הפטור של "בעליו עמו" שנאמר בהלכות שומרים בלבד, ולא בהלכות אדם המזיק כמבואר במשנה למלך (פ' כא מאישות, הל' ט) וע"ש.

ומאחר והתלמיד היה מעל גיל שלש עשרה כלומר, שהוא בר דעת ומחויב על מעשיו, לכן לגבי הנזק שגרם בפשיעתו לרכב שחנה - דינו כאדם המזיק וחייב לשלם לניזק אלף ₪ עבור תיקון הנזק. ונוסף עוד, שאפילו אם המורה מיוזמתו אמר לתלמיד שיחנה את הרכב בחניון בזמן שילך לקנות את השתייה - אסור היה לתלמיד לשמוע לו ולנהוג לבד ללא רישיון מוסמך. ונחשב הדבר כאילו שאמר לו להזיק לממונו של חברו, שאסור לשמוע לו ולהזיק. כיון שבית דין מסכימים שרק מי שיש לו רישיון מוסמך מהשלטונות רשאי לנהוג ברכב, ואחרת נחשב הנהוג - כאדם המזיק. ועיין בשו"ת חת"ס חו"מ (סי' מד ד"ה נע"ל להא דידן וכו') שיש לתקנות השלטונות בדברים שהינם צורך קיומי לחיי האנשים, תוקף הלכתי גם מהתורה.

2. מאחר והמורה, שהינו בעל הרכב, נתן במודע לאדם שאינו יודע לנהוג כראוי, שינהג לבדו עם רכבו, א"כ הוא פשע בעצמו על שמירת רכבו, ונחשב כמו שנתן לשוטה לשמור על רכושו ולבסוף הוא אבד מהשוטה, והרי הוא כמאבד ממונו לדעת.

והתלמיד פטור אפילו בדיני שמים על נזקי רכבו של המורה, מאחר ונהג עם הרכב כפי ידיעתו המוגבלת, וע"פ הסכמתו של בעל הרכב, לפיכך נחשב התלמיד "כמזיק ברשות" שלא חל עליו דיני אדם המזיק, כמבואר בקצות (סי' רמו ס"ק א), ובנתיבות שם (ס"ק ה) שהסכים עמו לדינא.

3. מסירת הרכב לנהוג למי שאינו יודע לנהוג כראוי, דומה למסירת גחלת לידי שוטה או ילד קטן שמבואר בב"ק (טו, טז) שאמר ריש לקיש בשם חזקיה, שהנותן גחלת לשוטה או לקטן, והם ליבו את האש הטמונה בגחלת, עד שנעשתה שלהבת שהלכה והזיקה לממון הזולת, חייב מוסר הגחלת על נזקיה בדיני שמים. כלומר, בדיני אדם אי אפשר לחייבו, כי הגחלת מצד עצמה אינה יכולה להזיק, אלא צריך לעשות עמה פעולה נוספת, שהיא - ליבוי האש, כדי שתיווצר מהגחלת אש שמזיקה. ומאחר ואת יצירת האש עשה הקטן שאינו בר דעת, לכן לא ניתן לחייב את הקטן. אולם הגדול שמסר לו את הגחלת ואיפשר לו בכך ליצור ממנה מזיק, נחשב כמזיק בגרמא, ולכן חייב בדיני שמים על נזקי הגחלת.

לפי"ז הוא הדין בנידון דנן, למרות שהמורה נתן לתלמיד את רכבו ואיפשר לו לנהוג עמו, אולם בשעה שהמורה יצא מהרכב לקנות שתיה - הרכב הרי חנה במקומו, ובאופן הזה כמו שעזבו - הוא לעולם לא היה מזיק. ורק אח"כ כשהתלמיד נהג עמו כדי להחנותו, ע"י מעשה התלמיד נעשה הרכב כעת כממונו של בעל הרכב שלא שמר עליו כראוי שהזיק לאחרים, כי מסירת רכב לתלמיד שנוהג ללא רישיון נהיגה כמוה - כמסירת הגחלת לקטן שישמור עליה.

ולא שייך לטעון, שנפטור את המורה בדיני שמים, כמו שפטור מי שמסר גחלת לפיקח כמבואר בתוס' בב"ק (נז ד"ה אלא לחבריה). כי לגבי גחלת, הפיקח יכול לשומרה כראוי, משא"כ בנידון דנן התלמיד הנ"ל לגבי נהיגה - מהותו כילד קטן שאינו יכול לשמור כראוי על הרכב שלא זיק.

כמו כן לא יוכל המורה לטעון הייתי בטוח שהתלמיד לא ישמע לדברי לנהוג לבד ברכב, כי דברי הרב כלומר, ההלכה שאוסרת עליו לנהוג, ודברי התלמיד כלומר, המורה שאמר לו לנהוג לבד, דברי מי שומעים? והרי מבואר שם בתוס', שכשישנה טענה כזאת, פטורים גם בדיני שמים.

מאחר ובנידון דנן ידע המורה, שהתלמיד ודאי ישמע לו, מאחר ויחשוב, שאם המורה שלו מוכן לתת לו את רכבו למרות הסיכון לרכב, על כורחך שהמורה יודע שהוא נוהג כראוי. נמצא שבאופן הזה לדעת התלמיד אין כאן איסור של דברי הרב וכו', אע"פ שאין לו רישיון מוסמך.

אבל היות והדבר שגוי, וברור שגם למורה היה אסור לתת לתלמיד לנהוג אם אין לו רישיון נהיגה שמאשר שהוא נוהג כראוי, לפיכך נשאר דינו של המורה כגורם לנזק שנעשה עם ממונו שלא שמרו כראוי שלא זיק, ולכן חייב על נזקי ממונו בדיני שמים.

המסר לדורות מאתונו של בלעם

כתוב במשנה במסכת אבות (פ"ה, ו) שבין העשרה דברים שנבראו בתחילת בריאת העולם, היה כח הדיבור לאתונו של בלעם. כלומר, נגזר בבריאת העולם, שכעבור כאלפיים וחמש מאות שנה תינתן לאתונו של בלעם כח הדיבור. ומאחר ומציאות זו נוגדת את טבעו של עולם, והרי אין כל חדש תחת השמש, לפיכך היתה צריכה להיות בריאה מיוחדת לצורך זה, בעת בריאת העולם.

והנה צריך להבין, מה היה המיוחד בדברי האתון? הרי בסך הכל היא אמרה לבלעם, למה הוא הכה אותה לשווא, הרי היא היתה כל הזמן נאמנת לו וכו'. ולמה בשביל דברים אלו היתה צריכה להיות בריאה מיוחדת, ואיזה תועלת יש לעולם מדיבורים אלו?

והנה מפרשי התורה, כתבו שתי סיבות עיקריות על התועלת שיש מדיבורי האתון.

א - בלעם רוב גאוותו חשב, שאין כמותו בעולם נביא וחכם, שהרי אפילו הקב"ה מדבר עימו, והוא גם יודע דברים שאפילו למשה רבינו לא התגלו וכו'. לפיכך הקב"ה השפיל את גאוותו והראה לו, שאפילו לדבריה של האתון הוא לא יודע להשיב, ואינו מסוגל לעשות לה מאומה, א"כ במה הוא מתגאה?

ב - מכיוון שבלעם רוב רשעותו ושנאתו לעם ישראל, היה חפץ לקללם בפיו, לכן הראה לו הקב"ה, שגם הפה של האדם הוא בשליטת הקב"ה. וכשם שברא לבעל חיים שאינו מדבר פה לדבר, כך גם יכול לעשות הפוך כלומר, למנוע מאדם את כח הדיבור שלו ויהיה אילם. או שהקב"ה יגרום שכל דיבוריו על ישראל יהיו טובים בלבד, וממילא אין לו סיבה לקלל את ישראל, כי הקב"ה לא ייתן לו לבצע את זממו. נמצא שהקב"ה ברא בריאה מיוחדת בעולם שבעל חיים ידבר, כדי להראות את חיבתו לישראל ושלא ליתן לרשעים להרע להם ללא הסכמתו.

והנה אע"פ שוודאי ששתי סיבות אלו הינן נכונות. אבל עדין צריך להבין, שהרי מסרים אלו יכל הקב"ה לעשות גם ע"פ טבעו של עולם, ולמה הוצרך לשנות את הנהגת הבריאה, שהאתון יתחיל לדבר דברים שלכאורה אין בהם משמעות מיוחדת?

המסר לדורות מאתונו של בלעם

וכמדומה שחז"ל הקדושים גילו לנו יסוד גדול בדברי האתון, וכדלהלן. אמרו חז"ל במסכת עבודה זרה (ד), ובסנהדרין (קה): שבמילים שאמרה האתון בפרשתנו (כב, ל) "ההסכן הסכנתי לעשות לך כה" רמזו, שבלעם היה חי בלילות חיי אישות עם בהמתו. כלומר, האתון גילתה לנו, שאפילו האדם שהגיע לדרגת נבואה גדולה כל כך, שקצת דומה להבדיל למה שזכה משה רבינו להגיע, היה מושחת ושפל במעשיו ובתאוותיו, באופן שלא שכיח כמעט אצל שאר בני אדם בעולם. ורצה הקב"ה ללמדנו לדורות, שנדע שכך היא המציאות הקיימת בעולם אצל הגויים או אצל יהודיים שמתנהגים כמו הגויים. שאפילו אנשים חכמים ונבונים, שהמציאו המצאות גדולות ומבורכות לאנושות. ואפילו אצל האנשים שנחשבים אצלם כבעלי מעמד רוחני נשגב, ושחיים בסיגופים שונים, כמו מנהיגי הכתות המושונות בהודו ובגלילותיה וכו', אולם מכיוון שאין להם שום שייכות לתורת ישראל, ולתיקון המידות ע"י הלימוד התמידי בספרי המוסר, ואגדות חז"ל וכו', לכן אפילו אם כלפי חוץ לא נראה בהם פגם מסוים, אולם ודאי שבסתר ובמחשכים הנהגתם הינה שפלה ביותר בכל מה שקשור לענייני הקדושה והטהרה, וכן בשאר התאוות הבהמיות, ובפרט תאוות הממון והכבוד. והדברים אומתו במקרים רבים ע"י יהודים טועים שחיו במחיצתם שנים רבות ר"ל, ולבסוף

כשזכו לחזור בתשובה, סיפרו מה שראו בעיניהם, את שפלות המידות והמעשים הנתעבים שאותם "אנשי הרוח" עושים בסתר ובמרמה.

לאור האמור מובן היטב, שהיה כדאי לקב"ה לברוא כח דיבור לאתונו של בלעם, ללמדנו לדורות - שכל מי שאינו מחובר ועמל על לימוד תורת ישראל עם יראת שמים שתהיה בקדושה ובטהרה - אפילו אם יגיע בחכמתו לדרגת נבואת משה רבינו - הוא במהותו הפנימית אדם שפל ביותר, אלא שיודע לממש את תאוותיו בסתר ובהיחבא. כי יצר לב האדם - רע מנעוריו, ומי שלא מתקן את מידותיו - נשאר רע לעולם, ובלעם הוא הדוגמא החיה לכך, וסוד זה גילתה לנו האתון בדיבוריה. ולכן חובתנו להתרחק מהם ומהמונם בכל אופן שהוא, ולהתחבר וללמוד רק מאדם שיראת שמים הפנימית שלו הינה קודמת לחכמתו, וכל כולו הינו עמל בתורה ובמצוותיה מתוך ענווה ובריחה מכבוד ותאוות הממון.

הליכות והלכות בדף היומי

יומא פב.

חיוב הצלת חיי עובר בימות החול ובשבת

שאלה

בבדיקות שנעשו ביום שישי לפני כניסת השבת, לאשה מעוברת שנמצאת בחודש השישי, התגלה שהעובר נמצא בסכנה קיומית, וזקוק לטיפול רפואי מיידי כדי לנסות להציל את חייו. והנה טיפולים אלו שייעשו גם בשבת כרוכים במלאכות רבות שאסור לעשותן מהתורה. לפיכך רוצים ההורים לברר:

א. האם מותר לחלל שבת לצורך הצלת חיי העובר, גם באותם המקרים שלא נשקפת סכנה לחיי האם מחמת מיתתו?

ב. האם יש הבדל, בין אם העובר בחודש השישי או שהוא בארבעים יום הראשונים להיווצרותו?

ג. אם ברור לנו על פי צילומים ובדיקות שונות שהעובר הינו נפל, כלומר, שהוא ימות בוודאי בתוך שלושים יום הראשונים להיוולדו, האם גם במקרה זה יהיה מותר לחלל שבת עבורו?

תשובה

א. ישנו חיוב מהתורה להציל את חיי העובר שנמצא בבטן אמו. חיוב זה נובע מחמת הצלת חיי העובר עצמו, ואינו קשור כלל לחיי האם. לפיכך גם במקרים שבהם לא נשקפת סכנה לחיי האם במקרה שהעובר ימות - חייבים לטפל בעובר בכל האמצעים הקיימים. חיוב זה קיים גם בארבעים יום הראשונים לחיי העובר.

ב. דעת רוב רבותינו הראשונים, וכך גם נפסקה ההלכה למעשה, שחיוב הצלת חיי העובר - דוחה שבת. לפיכך חייבים גם בשבת לעשות את כל הפעולות שנועדו להצלת חיי העובר, ואפילו אם הן כרוכות במלאכות האסורות מהתורה. חיוב זה קיים אפילו בארבעים יום הראשונים לחיי העובר.¹

ג. החיוב לטפל בעובר גם בשבת קיים, אפילו אם ברור לנו על פי ציילומים ובדיקות שונות, שהעובר הינו נפל. כלומר, שחסרים לו אברים חיוניים בגופו, ולכן ודאי שימות בתוך שלושים יום הראשונים לחייו.²

מקורות

1. כתוב במשנה ביומא (פב): עוברא שהריחה ריח מאכל - מאכילים אותה ביום הכיפורים עד שתשיב נפשה. ופירש רש"י העובר מריח ריח

תבשיל והוא מתאווה לו, ואם אינה אוכלת - שניהם מסוכנים, ע"כ. והוכיחו שם הרא"ש (ס' יג), הר"ן על הרי"ף (ג), ובשליטי גיבורים שם, ממה שכתב רש"י שאם האם לא תאכל - שניהם מסוכנים, ולא כתב, שאפילו אם ישנה סכנה לאחד מהם למעוברת או לעובר, גם כן מותר מחמת זה לתת לה לאכול, שרש"י סובר, שאין מציאות שתהיה סכנה לאחד מבלי שתהיה סכנה לשני. כלומר, תמיד כשיש סכנה לעובר, קיימת בכך גם סכנה לאמו. שהרי אם ימות העובר בבטנה - תצטרך אמו לעבור ניתוח להוציא משם, ודבר זה הינו סכנה לחיי האם. כמו כן אם האם מתאווה למאכל ולא תקבל אוכל - היא תסכן בכך את חייה, והרי אם האם תמות, ע"כ שגם העובר ימות עמה.

לאור האמור כתבו שם אותם ראשונים, שהוא הדין לגבי חילול שבת. כלומר, מאחר ומבואר בגמ' ביומא (פ"ה): שפיקוח נפש ואפילו ספק קל של פיקוח נפש דוחה שבת, ומאחר והתבאר מרש"י, שתמיד ספק חיי העובר גורמים בהכרח גם לספק לחיי האם, והרי לאם ישנה חזקת חיים. ומאחר ונאמר בתורה "וחי בהם" ודרש על כך שמואל - ולא שימות בהם, לפיכך מצד הצלת חיי האם מספק סכנה, חייבים להציל את חיי העובר, ואפילו אם הצלה זאת כרוכה בעשיית מלאכות שאסור לעשותן בשבת.

והקשה על דבריהם הקרבן נתנאל שם (ס"ק כ) [בתוספת ביאור] שלפ"ז יוצא, שבמקרה שאם העובר ימות לא יצטרכו לעשות ניתוח להוצאת העובר כגון: בשלושה החודשים הראשונים של ההריון, ובפרט בארבעים היום הראשונים שחז"ל הגדירו את העובר לגבי דברים מסוימים כמים. מכיוון שאם העובר ימות בזמן הזה הוא ייצא מעצמו מגוף האישה, ואין בכך סיכון לאשה לכאורה יהיה אסור לחלל שבת עבדו, כי הרי אין לו עדיין חזקת חיים, ולכן לא שייך לגביו את הלימוד של שמואל שחי בהם ולא שימות בהם. וא"כ למה סתמו הראשונים את דבריהם, וקבעו שתמיד צריכים לחלל שבת עבור הצלת חיי העובר?

סיבת החיוב להצלת חיי העובר בשבת, למרות שאין סכנה לחיי אמו

אמנם התירוץ הוא, שרבותינו הראשונים צירפו לדעת רש"י גם את דברי הרמב"ן שהביאו בקצרה. הרמב"ן נמצא בחידושו ביומא (פ"ב). ובספרו תורת האדם. דהיינו, מבואר בספר הלכות גדולות שגם עבור סכנה לחיי העובר בלבד, אפילו אם מחמת זה לא תסתכן אמו, גם כן מחללים את השבת. והטעם לכך הוא, מאחר ובגמ' ביומא (פ"ה): מבואר טעם נוסף שאמר רבי שמעון בן מנסיא, למה חייבים לחלל שבת כדי להציל חיי יהודי שנאמר "ושמרו בני ישראל את השבת" אמרה התורה, חלל עליו שבת אחת - כדי שישמור שבתות הרבה. לפיכך אע"פ שהטעם הע"י קרי להיתר לחלל שבת כדי להציל חיי יהודי הינו כשמואל משום "וחי בהם", ולכן חייבים לחלל שבת גם עבור גוסס שברור שלא יחיה יותר מדקה נוספת באותה השבת, ולא יוכל לשמור שבתות נוספות כמבואר בשו"ע אור"ח (ס' שכט, ג) ובמשנ"ב שם (ס"ק ט, ובביאור הלכה). אולם עדיין דבריו של רבי שמעון בן מנסיא לא נדחו מההלכה. ולכן אפילו שאין לעובר עדיין חזקת חיים ולכן אינו נכלל בדרשה "וחי בהם", אולם מכיוון שאם נציל את חייו הוא ישמור, לאחר שייולד, הרבה שבתות, לפיכך מהטעם הזה, חייבים לחלל עבורו שבת ואפילו באותם המקרים שלא נשקפת סכנה לחיי אמו אם הוא ימות, כגון בחודשים הראשונים להיווצרותו, שגם אם ימות, הוא ייצא מגופה של אמו באופן טבעי ולא יצטרכו לשם כך לעשות ניתוח.

2. והנה עובר שברור לנו שהוא נפל, לכאורה אין לגביו את ההיתר לחלל עבורו שבת. כי מחמת דרשת רבי שמעון בן מנסיא, שמחללים שבת כדי

שישמור אח"כ הרבה שבתות - בנידון דנן זה לא יתקיים. ומחמת דרשת שמואל "וחי בהם" וכו', אין לעובר עדיין חזקת חיים, ולפי"ז לכאורה היה אסור לחלל עבורו שבת.

אמנם כבר התבאר לעיל, שמאחר ומהחודש הרביעי ואילך, אם העובר הנ"ל ימות בבטן אמו, כדי להוציאו משם, יצטרכו לנתח את האם, ומאחר ובכל ניתוח ישנו סיכון חיים, לפיכך מחמת ספק סכנה לחיי האם, לכן צריכים לטפל בעובר ואפילו בשבת, כדי שיישאר בחיים. אלא שלפ"ז יוצא, שאם העובר יהיה בשלושת חודשיו הראשונים. כלומר, שאם ימות - הוא ייצא מבטן אמו באופן טבעי וללא ניתוח, לכאורה לא יהיה היתר לחלל עבורו שבת.

אלא שראיתי בספר נשמת אברהם (ח"ד, עמוד מט) בשם הגרשו"א זצ"ל שאמר, שמכיוון שהטיפול בעוברים בבתי חולים מוטל על כל הרופאים והאחיות שבמחלקה, ומאחר ולא שייך ללמד כל אחד מהם את הגדרים מתי ניתן לטפל בעובר בשבת ומתי לא. ואדרבה, אם נאמר להם שישנם מקרים שבהם אסור לטפל בעוברים בשבת, עשוי להיגרם מכך תקלות חמורות, כי תהיינה אחיות שומרות שבת, שבגלל החשש מפני חילול שבת, ימנעו מלטפל גם בעוברים שבהם חייבים לטפל כדי להציל את חייהם, לפיכך מאחר וההוראה בנידון זה לרבים עלולה לגרום לסכנת חיים לחיי שאר העוברים, שחייבים לחלל שבת עבורם כדי להצילם, לכן מורים לטפל בכל העוברים מבלי להתייחס למצבו הרפואי של העובר, ובאיזה חודש הוא נמצא.

יומא פב.

האם מותר להרוג מי שמסכן את חיי חבריו בשגגה?

שאלה

באחת מהפעולות הצבאיות שנעשו בישראל לפני עשרות שנים, נשלח מטוס עם טייס יהודי לפגוע בכוחות אויב שהסתתרו במקום מסוים, וירו משם לעבר חיילים יהודיים שהיו בסמיכות אליהם.

מסיבות שאינן ידועות, הטייס טעה בזיהוי, והחל לירות לעבר החיילים היהודיים, ופגע ר"ל בחלקם, והאפשרות היחידה שנותרה להצלת חיי החיילים שעדיין נותרו בחיים היתה, לירות בנשק שברשותם לעבר המ"ט הנ"ל ולהפילו.

א. האם מותר לחיילים שלא נמצאים בסכנת חיים, לפגוע במטוס ולהפילו, כדי להציל את חיי היהודיים שנמצאים בסכנת חיים?

תשובה

א. לכל החיילים שחייהם היו בסכנה מחמת המטוס הנ"ל, מותר לכתח"י להפגוע במטוס הנ"ל ולהפילו כדי להציל את חייהם, למרות שמעשה הטייס נבע מחמת טעות.

ב. ויש שרצו לטעון שלאנשים אחרים שחייהם לא היו נתונים בסכנה, היה אסור לפגוע במטוס ולהפילו, מכיוון שהטייס הנ"ל התכוון לטובתם, אלא שטעה באבחון. ולענ"ד לכאורה גם לאנשים אחרים היה מותר לפגוע במטוס הנ"ל, וצ"ע.

מקורות

1. כתוב בגמ' ביומא (פ"ב). שרבי אומר, שנלמד דיני רציחה מדיני נערה המאורסה. שכשם שלגבי נערה המאורסה שהינה אשת איש, אם אדם

המקור בפרשה: ויחל העם (כה א), על פתן משום יינם, ועל יינם משום בנותיהם, שבת

מסביב לשולחן

עורך - הרב שלמה רוזנשטיין

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא ספרה בע"ן בהלכה כאנדה ובסוסר

משולחן גבוה

הרב מאיר שולביץ

עיקרי העניין

עיקרי העניין פת עכו"ם

לסמוך עליה, לפי שכל שלא עמד בית דין אחר וביטל את הגזירה אין לנו יכולת לבטלה, ועוד שגם בדורות הראשונים היה אסור אצלם החיתון. הראב"ד כתב טעם אחר לאיסור, שהוא מפני גיעולי נכרים, כלומר שעושים את הפת בכלים הבלועים מאיסור, ואוסרים הם גם את הפת הנאפית בהם. אבל כל הראשונים דחו טעם זה שאינו נזכר בגמרא. ובשו"ת מ"ס רבים ח"ו"ד ס"א שהוכיח שח"ל אסור פת עכו"ם וגבינה של עכו"ם יותר משאר איסורים של דרבנן, ולכן אין ללמוד היתר בזה מדין שאר איסורים דרבנן.

ג] פת פלטר. הנה בשו"ע יורה דעה סימן קיב סעיף ב' נפסק שיש להקל לגבי פת שהגוי עשה לצורך אחרים, וזהו הנקרא פת פלטר, ובטעם הדבר כתב הבית יוסף שלפי הטעם שכתב הרשב"א, שפת פלטר הותר כיוון שבאומנותו הוא עסוק ולא חיישין לאיקורבי דעתא, כל שעשה הגוי את הפת על מנת למכורו לאחרים ולא כדי לאוכלו, אין בו איקורבי דעתא, ואפילו הוא בעל הבית. וכן לחומרא, כל שעשה את הפת לעצמו על מנת לאוכלו, אסור, אפילו הוא פלטר, כיון שיש בזה איקורבי דעתא, ח"ה כבעל הבית. וכן הסכים בדרכי משה (ה) ונפסק ברמ"א. ובבאר הגר"א הביא לזה מקור מהמשנה (חלה ב' ז'), שאשה שעושה חלה כדי למכור בשוק, צריכה להפריש חלה כחלתה שהוא אחד מארבעים ושמונה, ולא כבעל הבית שהוא אחד מעשרים וארבעה. ומבואר בשולחן ערוך [שם] שאם אינו יכול להשיג פת של ישראל מותר לו לקנות פת של גוי, ומבאר הש"ך שזהו בגלל שפת הוא החיים של האדם ולכן הקילו בו, אמנם דעת הרמ"א שגם במקום שיש פת של ישראל אפשר להקל ולקנות פת עכו"ם דברי הרמ"א שמקורן בב"י לדעת המרדכי וסמ"ק והג"א ומהרא"י ואו"ה ריש כלל מ"ד, אמנם ההלכה כתב הערוך השולחן שמנהג האשכנזים גם כן להחמיר כדעת השולחן ערוך ולא לאכול פת עכו"ם במקום שמצוי פת ישראל. [ול"ע בבתי חולים ובתי כלא שיש להם מאפיה פרטית, האם זהו מוגדר כפת בעל הבית או פת פלטר, ויותר נראה דהוי כפת פלטר והיה נראה להביא ראיה לזה מדברי הערך לחם למחיר"ש שכתב שבמקום עבודה של נכרים שנהגו לאפות לחם עבור העובדים, מותר לישראל לאכול את הפת (במקום שנהגו היתר בפת עכו"ם), דמכיון שאופים עבור העובדים ולא אפו זה מלכתחילה עבור הבית, וא"כ מבואר פה הגדרה נוספת דכל האיסור של פת בעה"ב, הוא רק באופן שבשעת העשיה יש צד שימש לבני הבית, אבל אם מלכתחילה עושים זאת בשביל זרים אין בזה שום איסור. **למעשה.** אמנם היום בזמנינו צריך לדעת, שבפת עכו"ם (פלטר, וכן אפילו בפת של אופה ישראל שאינו שומר תורה ומצוות), יש חששות של

א] מקור וטעמי העניין. שמות פרק לד פסוק טו וְלִקְחֶתָּהּ מִבְּנֵיךָ לְבָנֶיךָ וְזָנוּ בְּנֵתֵי אֲחֵרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהָזָנוּ אֶת בְּנֵיךָ אֲחֵרֵי אֱלֹהֵיהֶן: ראה בגמרא שבת י"ז: גזרו על פתן ושמן משום יינן, ועל יינן משום בנותיהן, ועל בנותיהן משום דבר אחר, כלומר שאם נתיר לו לאכול עמו במסיבה אחת, אח"כ יבוא לשתות יינו ולישא בתו ולעבוד ע"ז, וראה בלבוש שכתב שחכמינו הראשונים ז"ל אסרום עלינו כדי להבדיל אותנו מן העמים בתכלית, כדי שלא נתערב ונרגיל עצמינו עמהם, ועל ידי כן ימשכו הלבבות וקירוב דעתם אלו לאו ויבואו להתחתן עמהם.

ב] גדר ושורש האיסור - חכמי המשנה (עבודה זרה ב' ו') גזרו איסור אכילה על פת של נכרי. ובגמרא (שבת י"ז ב, עבודה זרה לו ב) מבואר שגזירה זו היא אחד משמונה עשר גזירות שגזרו בו ביום שנמנו תלמידי בית שמאי ובית הלל בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון. והטעם שגזרו, מבואר בגמרא (עבודה זרה לה ב), שהוא משום חתנות, דהיינו שחששו שאם יבואו לאכול עם הנכרים מלחמם יתקרבו אליהם ויתחתנו בהם, וכ"כ הרמב"ם (מאכלות אסורות י"ז ט) והשלחן ערוך (יורה דעה קיב א). והנה בגמרא בעבודה זרה (לו ב) מובא שמשום עבודה זרה גזרו בהם. אבל הרמב"ם שם וגם בפירוש המשניות לא העתיק טעם זה, וכן השלחן ערוך השמיטו בעקבותיו. ובפרי תאר למהר"ח בן עטר (ג) כתב דהגמרות לא סתרי אהדדי, אלא כל החשש שיתייחד עם הגויה הוא כדי להתרחק מעבודה זרה שלה, ותמה על הפוסקים למה השמיטוהו, שהרי נפקא מינה לגויים שאינם עובדי עבודה זרה. ועיי"ש שם שביאר את הגמרא באופן אחר ומסיק דעל כל הגויים גזרו. והנה בשו"ע יו"ד סי' קי"ב ס"א כתבו אסור חכמים לאכול פת של עממים עובדי כוכבים, ומשמע שרק אם הם עובדי ע"ז אסור, אולם עיין בפרי תואר שם סק"ג שלדינא התקנה היא גם משום שלא יבואו להתיחתן איתם וא"כ אף ערבים ישמעלים שאינם עובדי ע"ז אסור פתן. הרמב"ן (לה ב' ד"ה עוד ראיתי) כתב שיש מי שרצה לומר שכיון שכל האיסור הוא משום חתנות, האידנא שגם אצל הגויים ע"פ תורתם יש איסור חתנות, אין יותר חשש חתנות והפת מותרת. וכתב הרמב"ן על זה שזו טעות גדולה ואין

מדין שר התורה רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א

מכר בשוגג פת עכו"ם

מכר בשוגג פת עכו"ם לישראל, אם חייבים להודיע לו בזה? תשובה: כן.

גוי המזמין יהודי

גוי מזמין יהודי לאכול עמו במקום של גויים ויש שם לחם, האם הלחם נחשב כעת כפת בעל הבית או עדיין כפת פלטר, מאחר שהוא לא הבעל הבית של המקום? תשובה: לכאורה יש מקום להקל.

גוי שאפה עבור ישראל

פלטר גוי שאפה פת מיוחד עבור ישראל במאפיה שלו, האם הפת נחשב כבעל הבית או כפלטר. תשובה: כבעל הבית.

במקום היוקר

האם יש מקום להקל לקנות פת פלטר במקום שהוא יותר זול מפת ישראל או שחייבים לקנות תמיד פת ישראל? תשובה: בשעת הדחק.

וופלה ובייגלך

וופלה או בייגלע"ך האם נאסרים משום פת עכו"ם? תשובה: כן.

דגני בוקר

מה הדין לגבי דגני בוקר שברכתם מזונות ואוכלים אותם ביחד עם חלב, ואין עליהם תואר לחם, האם נאסרים משום פת עכו"ם. תשובה: כן.

קטן שהשליך קיסם לתנור

האם השלכת קיסם להציל מפת עכו"ם מועיל אפילו על ידי קטן ישראל. תשובה: כן.

נאמנות המיקל

המתארח אצל מי שמיקל לאכול פת פלטר האם הוא נאמן לומר להאורח שהוא מגיש לו רק פת ישראל. תשובה: כן.

(בנתיבות ההלכה - מו)

תערובת איסור ממש, וכמו למשל שומן של בהמות טמאות, או לפעמים לביצים יש דין בשר- דהם מתרנגולת שנשחטה, וביצים כאלו משובחות לאפיה, וא"כ יהיה אסור לאכול עד שיוודא את כל החומרים שממנו מיוצר הפת הזאת, שהם ללא חששות איסורים. (וכמובן שבמקום ספק פיקו"נ, שאין לו דבר אחר לאכול בוודאי מותר בכל מקרה.)

ד] פת הבאה בכיסנין. התוספות (ביצה טז ב סוד"ה קמ"ל) כתבו בשם רבנו יחיאל לגבי 'נלילי'ש' שכיון שאופים אותם כדרך פת, ואף אם קובע עליהם סעודה מברכים עליהם המוציא, דין פת יש להם. ומבואר מדבריו שפת הבאה בכיסנין כיון שקובעים עליו סעודה, אסור משום פת נכרי. גם הרמ"א בתורת חטאת (עה יב) כתב שעוגות הנקראים 'קיכליך' הואיל ויש עליהן תורת לחם ואילו היה קובע סעודה עליהן היה מברך המוציא, דין פת יש להם ואינם אסורים משום בישולי גויים. וכן פסק בהג"ה שם, והסכים לדבריו הרב פרי חדש [יז] ועיין במנחת יעקב שעל התורת חטאת [עה כא] שמו"ח זקנו מוהר"ר שמעון כ' ללכת בזה אחר לשון בני אדם כדיני נדרים וכיון שאינו נקרא פת אין לו דיני פת נכרי, ואף בישולי נכרי לית ביה דסו"ס אינו בישול אלא פת. ולמעשה, ובענין עוגיות וכדומה שאם נאפו על ידי גוי נאסרים משום פת עכו"ם, כך מבואר ברמ"א יו"ד [קלב,] ועיין בערוך השולחן שכתב שזה דוקא בפת שבילתו עבה אבל פת שבילתו רכה אינו נאסר משום פת עכו"ם.

ה] בעש"ת. בשו"ע [בס' תרג] כתוב שאף מי שלא נזהר בכל השנה בפת נכרים, בעשרת ימי תשובה צריך להיזהר, והמקור לדין זה הוא מדניאל חנניה מישאל ועזריה, מצאנו שהיו נותנים ללבם שלא יתגאלו בפת בג המלך [דניאל א ח]. ושם נס נא את עבדיך ימים עשרה ויתנו לנו מן הזרעים וגו'. ובפירוש רס"ג ז"ל כתב שבאותן הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים, והם כנגד עשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו שלא יגרום החטא עשרה נסיונות שנסו אבותינו להקב"ה במדבר יעו"ש, ובגמ' עבודה זרה [דף לו] שדניאל גזר על שמן ועל ידי זה זכו שיהיה מראהו טוב ולכל הנסים והגדולה אחר כך. ודברי הרס"ג הנ"ל שהיה העשרה ימים בין ראש השנה ליום הכפורים וכו', הם מקור לדברי הירושלמי בפ"ק דשבת הובא בטור שם סי' תרג.

בעל הקהלות יעקב [בכתבי קה"י החדשים סי' קע"א ד"ה והא] חקר חקירה עצומה לדינא, האם למחלל שבת בפרהסיא מותר לשתות יין, שכן הנה בע"ז [דף כט:]: אמרו דסתם יינן של גויים ומגע יינן אסור בהנאה, ונלמד מדכתיב אשר חלב זבחימו וגו' ישתו יין נסיכם, הרי דסתם יינם ומגען כדין תקרובת לע"ז הנאסרת בהנאה כמת, והנה בחולין [דף יג.] אמרו דישאל מין לע"ז דינו כגוי ויינו יין נסך, ובחולין [דף ה.] מדמה דין המחלל שבת בפרהסיא למומר לע"ז ושחיתתו פסולה, וא"כ ה"נ דיינו יין נסך, וכ"ה בב"י [יו"ד סי' קי"ט], וא"כ אסור ליתן למחלל שבת לשתות יין משום לפנ"ע [ונוגע למעשה בסידור קידושיהן], והרואהו שותה צריך להפרישו.

[האחרונים חקרו האם יש מצות הוכח תוכיח להוכיח מומר, שהרי כתוב הוכיח תוכיח את 'עמיתך' והוא עמיתו בתורה ובמצוות, (כמו שדרשו בב"מ [דף נט.]) לענין אונאה דכתיב ולא תונו איש את עמיתו, וכן לענין ערבות דנו האחרונים במומר, ויעוין היטב בפמ"ג (הובא בפ"ת יו"ד סי' קנ"ז סק"ה), ובעין יצחק (אה"ע ח"א סי' א' סק"ו) להגאון מקובנא, אך לאו דלפני עוור ודאי איתא במומר, דאף בגוי יש כמבואר בע"ז [דף ו:]].

והגר"ח קנייבסקי הוכיח מחולין [דף פז.]: שרבי נתן כוס של ברכה לצדוקי אחד לברך ברכת המזון, והנה הרי דעת כמה מרבוותא צדוקי וכל הכופר בדרשות חכמינו אוסר יין במגעו, [עב"ח וברכ"י [יו"ד סי' קכ"ד)], וע"כ דמגע יינו אינו אוסר, ובקה"י דחה הראיה לפמ"ש"כ בחזו"א [יו"ד סי' ב' סק"ט] דאף לדעת הראשונים צדוקי כגוי היינו רק במי שפורק מעל עצמו דברי חכמינו בכל סדר חייו, אכן בגירסה לפני הצענזור כתוב 'מין'.

[ובלא"ה לא ידעתי מה הראיה מסוגיא דחולין, דמלבד שיש לומר דלא נתן לו יין אלא חמר מדינה, וכמבואר בתוס' פסחים (דף קו: קו: ד"ה מקדש) דמברכין ברהמ"ז על חמר מדינה, (ולשון התוס' בחולין [ד"ה או] דברכתו היה בורא פרי הגפן, ויל"ד), גם י"ל דמייירי שרבי בישראל את היין, וכבר אמרו בע"ז (דף ל.) דין מבושל אין בו משום נסך ומותר בשתייה, והראשונים שם הביאו מהירושלמי שיין המר והחד והמתוק אין בהם משום יין נסך].

עוד חקר בקה"י שם האם מותר למומר לבשל עבור עצמו ביו"ט, דאף שאמרו בביצה [דף כא.] דאסור לבשל ביו"ט לנכרי, דכתיב לכם ולא לנכרי, וה"ה למומר אסור כמו שכתב במ"ב [סי' תקי"ב סק"ב], ובשעה"צ ציין שכן הוא בדברי הר"מ [פ"ל שבת ה"טו] ופ"ג גירושין ה"טו] דהמחלל שבת בפרהסיא דינו כגוי לכל דבריו, וא"כ יש לדון דאף להמחלל שבת עצמו אסור לבשל בשבילו, שהרי יצא מכלל ישראל לענין זכויות שיש לישראל.

ולכאורה יש להוסיף לדון האם מותר לו למומר לאכול מבישוליו, דהנה באבני נזר [יו"ד סי' צ"ב] העלה דמומר שבישל אסור לאכול הימנו כדין שלקותיהן של נכרים, וא"כ ה"נ יאסר עליו לאכול ממה שבישל הוא עצמו.

ובקה"י צידד שם להתיר למומר ומחלל שבת לשתות יין ולבשל לעצמו ביו"ט, שהוא לגבי עצמו אינו נידון כנכרי אלא כישראל, ואשר מה"ט אם קידש אשה קידושי קידושין, שבזה דנים את הגברא כלפי עצמו, עכ"ד.

ולעניותי נראה לחדש לפי מה שיבואר דיסוד איסור שתיית יין נסך אינו איסור בהחפצא, אלא דין הרחקה מן הנכרי, וקיומה של הרחקה זו הוא שלא לשתות מיינו ולאכול פתו ושמןו ושלקותיו, אשר לפי זה נראה לחדש שעיקר דין הרחקה זו שייכא רק באדם על זולתו, אך אי אפשר לומר לו לאדם להתרחק מעצמו, באופן שלפ"ז מומר לע"ז ומחלל שבת מותרין לאכול מסתם יינם שלהם וממגע יינם שלהם.

אמנם יל"ע בדברינו, דכ"ז נכון לענין פיתם ושמןם ושלקותיהן שנאסרו משום בנותיהן, דעיקרו דין הרחקה, אך הרי סתם יינם נאסר בהנאה כדתנן בע"ז [דף כט:]: מדכתיב ישתו יין נסיכם, ובזה בפשוטו נעשה כמאכא"ס.

ונראה עפ"י דברי [יו"ד סי' קכ"ג ס"א] דבזה"ז סתם יינם אסור רק באכילה כפיתן ושמןן, וא"כ הדינן למש"נ דעיקרו דין הרחקה בלבד, ובלא"ה נראה למש"כ בתוס' ע"ז שם ובר"ן דמהא דכתיב כאן ישתו יין נסיכם ילפינן רק יין שניסכו לע"ז, אך סתם יינם נאסר משום בנותיהן, ואך מאחר שדומה ליי"נ אסרוהו בהנאה כיי"נ, וא"כ הדינן למש"נ שעיקרו דין הרחקה, ועמש"נ בפר' דברים [פ"כ פכ"ח] ובפרשת כי תצא [פ"ג פ"כ].

ברם כמדומה שצריך עיון בזה, דבחולין [דף ד:]: כתב בחי' הר"ן להוכיח דיינו של מומר אסור בהנאה, והקשה ע"ז דהלא כל הטעם שגזרו על סתם יינם הוא משום חתנות, אשר זה אינו שייך במומר דבתו מותרת מדאורייתא, ותירץ דלא פלוג רבנן באיסור יינם, ומשמע מזה דדעת הר"ן שגזרו חכמים דמגע נכרי נעשה חפצא דאיסורא אף שאין כאן חשש חתנות, [ויש ליישב דהוא דין הרחקה כללית מכל הנכרים גם יחד], גם העירוני מיינו של גוי שנתגייר, ויש ליישב בקל.

'פת ויין של עכו"ם'

'ולחם לבב אנוש יסעד' פת נחשבת למזון בסיסי של האדם. ויין ישמח לבב אנוש' היין הוא המשקה החשוב ביותר המשמח את לב האדם. הפת והיין הם מן הגורמים להתקרבות בני אדם זה לזה, לצורך השגתם ובשעת אכילה ושתיה.

איסור פת עכו"ם ואיסור יין עכו"ם הם מ"ח דבר עליהן נמנו בית הלל ובית שמאי בעליית חנניה בן חזקיה וביניהם גזרות להרחקה מגויים כדי שלא נלמד ממעשיהם ואמרו בגמרא: 'גזרו על פיתן ושמן משום יין ועל יין משום בנותיהם'.

את הסכנה הגדולה שראו חז"ל בהתקרבות לעכו"ם מבאר הרמב"ם בהלכות דעות וכותב: 'דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו, נוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים וליישוב אצל החכמים תמיד כדי שילמד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמד ממעשיהם'. האדם צריך להכיר את טבעו ולהתגונן מהסכנות המאיימות עליו.

'שמור מרחק' הוא אחד מכללי החיים. זה דבר המובן מאליו אצל כל אדם המזהה סכנה. כל אחד יודע שביער מסתובבות חיות טורפות. הוא יודע שאם יתקל בחיה טורפת בתוך היער לא יוכל להינצל ממנה. לכן הוא מקדים רפואה למכה, הוא נזהר שלא להיכנס אל היער.

התמורר 'שמור מרחק מהרכב שלפניך' מתקבל בהבנה אצל כל אוחז הגה. התעלמות ממנו תחשב כעילה משפטית לחייב נהג שפגע כתוצאה מאי שמירת מרחק ברכב שלפניו, גם אם זה עצר עצירת פתאום ולא הותיר יכולת תגובה לנהג שמאחור.

עצירת פתע היא דבר שעלול לקרוא בדיוק כמו האפשרות של מי שנכנס ליער לפגוש שם את הדוב. ואם לא נזהר, לא שמר מרחק, הרי שפשע.

באיסור 'לא ילבש' כותב החינוך: 'משורשי המצווה להרחיק מאומתנו הקדושה דבר ערוה וכל ענין וכל צד שיהיה הכישלון באותו דבר מצוי מתוכו. וכענין שאמרו ז"ל על דרך משל שאלוקינו שונא זימה הוא כלומר שלאבהתנו הרחיקנו מן הזימה שהוא דבר מכוער ביותר וייקח לב האדם ומדיחו מדרך טובה ומחשבה רצויה לדרך רעה'.

'ואין ספק כי אם יהיו מלבושי האנשים והנשים שווים יתערבו אלו עם אלו תמיד ומלאה הארץ זימה'.

'לא ניתנה תורה למלאכי השרת' התורה ניתנה לנו פה בעולם הזה וכל מה שציוותה תורה בידנו לשמור ולקיים. נותן התורה יודע נפש ברואיו ואינו דורש מהם מה שלא יהיה בכוחם לבצע. ואם ח"ו לא שמר מרחק ונכשל הרי 'איהו דאזיק אנפשיה'.

התורה מתחילה את פרשת עריות ב'אני ד' אלוהים'. כותב על זה ה'משך חכמה': 'וזהו מאמר התורה, כי עריות נפשו של אדם מחמתה... לכן אמר: שלא תדמו כי הוא קשה לקיים ובלתי אפשרי לטבע הגוף לקיים דבר זה, לכן אמר להם: 'אני ד' אלוהים' שאני הוא בוראכם ויודע טבעכם ומוסדות מזג גופכם, כי לא כבד הוא להתאפק בעד התאוה ולתת רסן לחמדה'.

על כל אחד לבחון עצמו, ללמוד להכיר מה מסכן אותו. פעמים אדם צריך להרחיק עצמו גם מדברים מותרים. כמו שהזהירו חז"ל: 'לך לך אמרינן לנזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב'. אתה מזהה חולשה, סכנה, אל תתקרב. אל תעמיד את עצמך במבחן ואל תביא עצמך 'לא לידי ניסיון ולא לידי ביזיון' ח"ו.

הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א
ראש הישיבה הגדולה בית שמש, וראב"ד ירושלים

מומר לענין פת עכו"ם ובישולי עכו"ם

בדין מומר שמחלל שבת, אם הוא כעכו"ם לענין בישולו ופיתו, מביא בפת"ש (סי' קי"ג סק"א) את ה'תפארת למשה' שכתב, שאם הטעם משום חתנות א"כ אין זה שייך במומר, מאחר שאין איסור בבנותיהם, ולכן פת עכו"ם שאיסורו רק משום חתנות מותר בפת מומר (עיין פת"ש סי' קי"ב סק"א), אבל בישול עכו"ם אסור גם מטעם משום שמא יאכילנו דברים האסורים, וטעם זה שייך נמי במומר, ולכן בישול מומר אסור ע"ש, ולפי"ז יש מתירין בישול מומר המבשל בבית ישראל, דבישול עכו"ם בבית ישראל ל"ש טעמא דשמא יאכילנו דברים האסורים ורק נאסר משום בנותיהם וא"כ במומר דליכא טעמא דבנותיהם מותר. אבל דעת הפר"ח והפ"ג וב'מהר"ם שיק' (או"ח סי' רפ"א) ואבנ"ז (סי' צ"ב) דגם היכא דאיסורא משום חתנות, הדין הוא דמומר כעכו"ם, עיין שם בטעמם. וכן דעת החזו"א (במכתב שנדפס בקובץ "צפונות" תשרי תש"נ).

ולע"ד נראה דמונת חז"ל שאסרו משום חתנות, והיינו שחששו שיתקרב לעכו"ם עד שיבואו להתחתן עימם, אין הכוונה שחששו רק משום החיתון, אלא עיקר החשש הוא הקירוב גופא שילמדו ממעשיהם, וא"כ גם במחלל שבת בפרהסיא שייך האי טעמא שהרי מעשיו מקולקלים והקירוב עימו מזיק, ולכן דינו כעכו"ם.

אמנם כבר דנו האחרונים במחללי שבת בפרהסיא בזמנינו, שיש הסתר בתוך הסתר בעו"ה אם הם כעכו"ם, דהלוא מסתברא שאיסור מחלל שבת בפרהסיא הוא משום שיש בזה עזות, שכיון שכל היהודים סוגרים את כל החנויות ושומרים שבת, והוא מתחצף לחלל שבת בפרהסיא דינו בזה כעכו"ם, וזה לא שייך בזמנינו, (ועיין בבה"ל (סי' שפ"ה) שאם הוא מוטעה אין דינו כמחלל שבת בפרהסיא).

ומ"מ לענ"ד נראה דלמעשה אין להקל בזה ח"ו, דלמש"כ לעיל דעיקר חשש חתנות היינו שנתקרב אליו, א"כ האי טעמא שייך גם אם הוא אנוס וכתינוק שנשבה, דאף שאינו אשם מ"מ מעשיו מקולקלים והחיבור עמו מזיק, ולכן דינו כעכו"ם לגבי פיתו ובישולו (ועיין כע"ז בשעה"צ סי' שפ"ה).

(תשובות והנהגות ח"ה סי' רנ)

...ומצאתי כעין זה במ"ב בשעה"ץ (שפ"ה סק"ב) בצדוקים שבניהם אסורים אף שהם אנוסים, מכל מקום שייך הגזירה שמא ילמדו ממעשיו, וכן לענין פת עכו"ם ויינו נראה לגזור, דאף שהם אנוסים מ"מ חתנות יזיק לנו וראוי להתרחק מהם, ומיהו בשעת הדחק גדול כשאין עצה נראה לסמוך על סברא שצידדתי במק"א שבני הקראים והצדוקים, והוא הדין בזמנינו הריפורמיים חמירי דגזרו אף בבנים דאנוסים, מפני שיש להם אמונה ושיטה, ולדעתם דרכם נכונה ומצוה ולכן הם מסוכנים וגזרו עליהם גם כן כעכו"ם, אבל תינוק שנשבה שאינו אדוק בדת ולא נגד דת ח"ו, אין לחשוש שנושפע ממנו ואין דינו כעכו"ם שלא מצינו שגזרו באלו שהם אנוסים.

ולכן לענין איסור ריבית בתינוק שנשבה יש איסור ריבית, ובקראים לכמה פוסקים אף בבנים שהם כאנוסים דינם כעכו"ם ואין בהם איסור ריבית, כיון שיצאו מישראל והם כעם בפני עצמו דינם כעכו"ם. ולפי זה למעשה נראה להחמיר לא לאכול מפיתם וינם שאפילו הם כאנוסים ראוי להתרחק מהם, אבל בשעת הדחק גדול נראה לסמוך על דברינו דכשאינם ריפורמיים או בקבוצה נגד דת דינם כאנוסים וליכא למיגזר בהו וכמ"ש.

ועיין בצפונות (תשרי תש"נ) שהביאו מכת"י החזו"א, וז"ל, הדגים שנעשים בבתי חרושת של אינם ישראל או של בלתי שומרי שבת אם נגמרים ע"י בישול בשמן יש בהם משום בישול עכו"ם ואין נפקותא בין ביח"ר לבישול פרטי וגם אין נ"מ בין מתבשלים במים או בזיעת המים עכ"ל. אבל לענין פת מחללי שבת אף שהחזו"א בספרו אוסר מ"מ שמעתי מעד נאמן שאמר לשואל אם יכול להקיל לאכול מפת מחלל שבת והשיב שיש למיקל לסמוך על התפארת למשה שהיה מגדולי הפוסקים שהקיל בזה (עיין לעיל תשובה תמ"ה) אבל מעולם לא התיר לרבים בדבר זה.

(תשובות והנהגות ח"א סי' תע)

ע"א). (ע"י רשב"א בתשובות ח"א סי' רמ"ח, ובחידושי הרמב"ן והראב"ד ל"ז ע"ב).

והנה הפתחי תשובה (יו"ד סי' קי"ג סק"א) מביא בשם ס' תפארת למשה שכתב דלפי הטעם דעיקר הגזירה היא משום חתנות מותר ולכן במומר בישולו מותר, דאעפ"י שחוטא ישראל הוא ומותר לישא בת מומר, ולמ"ד משום שמא יאכילנו דבר אסור אסור לאכול מבישולו שהרי הוא כמומר לכל התורה וחיישינן שמא יאכילנו דבר טמא, ומוסיף הפ"ת דלפ"ז ה"ה מומר לחלל שבתות בפרהסיא דהרי הוא כעכו"ם לכל דבריו. בס' שבילי דוד (יו"ד סי' קי"ב קט"ו וק"ט) הביא כל הפוסקים שדנו בזה ופשיטא ליה דכל גזירת י"ח דבר שייך בהם כגון פת ובישול שלהם ואסור לאכול אצל מחללי שבת בפרהסיא, וכ"כ בשו"ת מהר"י אסאד (חיו"ד סי' ל"א) והוסיף דלא מיבעיא לרש"י שכתב שבישולי עכו"ם משום שמא יאכילנו דבר טמא שבודאי יש לאסור בישולי מומר שהוא כמומר לכה"ת וחשוד להאכילו דבר טמא, אלא אף לטעם של חתנות מ"מ גם במומר לחלל שבת דהו"ל כעכו"ם אסור מדרבנן להתחתן בהן, כדמשמע לשון הר"ן בחידושי לחולין (ד' ע"ב), וכ"כ הפרי חדש (סי' קי"ב), וכ"כ בשו"ת לבושי מרדכי (חלק אהע"ז סי' י"ח) לענין אם מותר להתחתן עם מחללי שבת בפרהסיא, ומפלפל בזה, ובסו"ד מביא מש"כ בשו"ת טוב טעם ודעת (תליתאי ח"ב סי' ט"ז) דבישולי מומר לחלל שבתות יש לאסור יותר מבישולי נכרי, ולפ"ז אין שום היתר לאכול אצל מומרים לחלל שבת. (ע"י שו"ת תשורת שי מהדו"ת סי' ק"ג, ובשו"ת חתן סופר סי' כ"ה).

מובא בגמ' חולין (ה' ע"א) ובעירובין (ס"ט) דמחלל שבת בפרהסיא דינו הוא כעכו"ם לכל דבריהם, וכתב רש"י בחולין, ובתוס' סנהדרין (ע"ח ע"ב) להסביר שהעובד עבודת כוכבים כופר בהקב"ה והמחלל שבת כופר במעשיו ומעיד שקר שלא שבת הקב"ה במעשה בראשית, וכך מובא בשו"ת רש"י (סי' קס"ט) וכ"כ הרמב"ם בהלכות שבת (פ"ל ה"ט) "השבת ועבודת כוכבים כל אחת משתייהן שקולה כנגד שאר כל מצוות התורה, והשבת היא האות שבין הקב"ה ובינינו לעולם, לפיכך כל העובר על שאר המצוות הרי הוא בכלל רשעי ישראל, אבל המחלל שבת הרי הוא כעובד עבודת כוכבים". המשני"ב בהקדמתו לח"ג כותב וז"ל "ינוכל לראות את חומר העוון שיש באיסור חילול שבת, דהלא בכל העונות לבד מאיסור עבודת כוכבים קי"ל דאם הוא מומר ח"ו לאחד מהם אינו מומר לכה"ת, ואילו באיסור שבת קי"ל בסימן שפ"ה ס"ג דאם הופקד אצלו איסור שבת ועובר עליו כמה פעמים בפרהסיא הוא מומר לכה"ת, ואם שחט אף שאיש ישראל אחר עומד ע"ג ורואה ששחט כדן אפ"ה שחיתתו נבילה גמורה מטעם דהוא אינו בר זביחה כלל, וטעם לכל זה דהמחלל את השבת כופר במעשה בראשית כמו עובד כוכבים וע"כ עונש מחלל שבת הוא בסקילה כעובד כוכבים וכשהוא בלי התראה הוא בכרת. (ע"י ביור"ד סי' ב' ס"ה).

והנה לגבי איסור יין נסך מובא בבה"ג הלכות שחיטה דמומר לחלל שבת בפרהסיא עושה יינו יין נסך דשבת ועכו"ם כהדדי ניהו כדאיתא בעירובין ס"ט, והובאו דבריו באור זרוע בהלכות שחיטה (סי' שס"ז), וע"י בב"י בטור יו"ד (סי' קי"ט) שהביא מתשובות הרשב"א דמומר לחלל שבת בפרהסיא יינו יין נסך וכן הבין המל"מ (פ"ג מהלכות שגגות ה"ז) בשיטת הרשב"א, וכך משמע בברכי יוסף (סי' קכ"ד). בס' מנחת פתים (יו"ד קכ"ד) מביא מס' האשכול בהלכות שחיטה סי' ס' דמומר לחלל שבתות לא גרע מישמעאל דאוסר יין בשתיה ולא בהנאה דלא כמש"כ בשו"ת מהר"י אשכנזי חיו"ד סי' ט"ז דמומר לחלל שבת בפרהסיא אינו אוסר יין במגעיו כי לא נמצא כן בשם מקום רק שאין להאמינו על היין וכדין מומר לכה"ת שאינו נאמן לכל דבר אבל במגעו אינו אוסר, (ע"י שו"ת להורות נתן ח"א יו"ד סי' ל"ט).

והנה דנו הפוסקים האם בישול ופת מומר לחלל שבתות בפרהסיא אסור כדין בישול ופת עכו"ם כיון דמומר לחלל שבתות, הוא כגוי?, והנה שורש האיסור מובא בגמ' ע"ז (ל"ו) דגזרו חכמים פת של גוים כדי להבדיל את עם ישראל מהגוים ולא יבוא לידי קשרי חיתון אתם, וכ"כ רש"י בע"ז (ל"ה ע"ב), ובע"ז (ל"ח ע"א) כתב רש"י "כדי שלא יהיה ישראל רגיל אצל עכו"ם במאכל ובמשתה ויאכילנו דבר טמא", וכתבו התוס' שם שיותר נראה לפרש הטעם כמו שפירש רש"י במשנה משום חתנות, וכ"כ בתור"ד ע"ז (ל"ח

ברכה לראש משביר

לכבוד הרה"ג רבי אליקים דבורקס שליט"א

מו"צ בד"צ "שארית ישראל" גבעת זאב

לרגל הוצאת ספרו החדש רב בכמות ורב באיכות "משמחי לב"

נושאים אקטואליים בהלכה ובמנהג

לפי סדר ארבע חלקי שלחן ערוך

ברכתנו שיפוצו מעינותיך חוצה להגדיל תורה ולהאדירה

הנושאים הבאים

פנחס, עניני ראש

חודש, ובראשי חדשיכם (כח, יא).

מטו"מ- גליון ה-800 לימוד

תורה לחברו, ענינא דיומא.

דברים- מנהגי שבת

מכון ירושלים

אוצר מפרשי התורה

אוצר כל הפירושים והביאורים על התורה
בעריכה תמציתית וייחודית
להשיג בהנויות הספרים

אשת חיל

מדרשים, נפתר,

ראשונים, אחרונים, חסידות

הפרשה המחנכת

בלק 64

חינוך והגות על פי משנתו של הרש"ד הירש

עורך הרב שלמה רוזנשטיין

לא להתיימש באמצע תהליך

להתיימש או 'להרים ידיים' תוך כדי תהליכי שינוי, זו הסיבה העיקרית והנפוצה ביותר בעולם לכישלון. כל תהליך מחייב התמדה וזאת אנו מבינים היטב בהבנה השכלית ובמודעות תוך כדי כניסה לתהליך כלשהו, אך כשלונות ואתגרים במעלה הדרך, מביאים את הייאוש, את החשש מכשלון, את התהייה האם אני מסוגל ולאחר מכן את החרדה והפחד מחוסר הצלחה שיוצרים מייד גם רפיון, תחושת אין אונים ולבסוף חוסר אמונה ביכולת וחוסר מעש עד נטישת התהליך.

טכניקות וקורסים רבים נלמדים בעולם על המתכונן להצלחה, סדנאות והרצאות, מכוני הכשרה ומנטורים אישיים. אך עלינו לשים לב ולדעת כי ישנו כלל ראשון וראשוני לכל יציאה למסע, הדרך לעיתים ארוכה, וההתמדה והעקביות ללא יאוש לאורך המסע – הם המרכיבים הקריטיים והחיוניים ביותר להצלחה. מעל בסיס זה אפשר וגם צריך לייצר טיפים להצלחה, השלמות, טכניקות, כלי עזר, ובעיקר – הדרכה כיצד להתמודד עם תחנות הכשלון האפשריות, איך להמנע מהם, מה לעשות כדי לטפל בהם בזמן אמת וכיצד לדלג מעליהם במידת האפשר תוך כדי חתירה ישירה ליעד שנקבע לכיבוש. כי לעיתים יש צורך בטיפול אקטיבי במשבר, לעיתים יש צורך בהורדת הראש מתחת לגלים ולצאת רק לאחר שעבר הגל, ולעיתים נדרשת התעלמות תוך חריקת שיניים והמתנה שקטה למועד חלוף המשבר.

על מה מדובר? על איזה תהליך מדובר? אודות מה נכתבו הדברים לעיל.

תהליכים גדולים וחיי יום יום

ובכן, הבה נתחיל בדברים הברורים לכולנו. בראש ובראשונה תהליך למידה והתקדמות בחיים התורניים, כשאדם שם לעצמו למטרה לגדול בתורה,

הרי שהוא נכנס לתהליך שיש לו דרך, מסע ארוך, ולאורכו של המסע צפויות כל ההתמודדויות לעיל – לשימת לב כולנו. אך הדבר נכון גם למסע קצר יותר – מי שהחליט לקבל על עצמו להתפלל בכוונה, או לקבוע סדר לימוד בדף היומי בבלי כדי לסיים את הש"ס או בדף היומי בהלכה כדי לסיים את המשנה ברורה. מסעות, מטרות, תהליכים. והצד השווה שבהם – לא מתיימשים באמצע הדרך. מתמודדים.

ובעולם המעשה – אין גבול למסעות שאנו עוברים, כל משרה שאדם ממלא בחייו זו משימה שהיא מסע ותהליך, עסק שאדם מקים ושואף להצליח בו, ארגון שמקיים ריענון בשורותיו או קהילה שהחליטה לבנות בית כנסת או להקים תלמוד תורה בשכונה. וגם.. מי שהחליט לבצע תהליך להרזיה.

אך הבה נרד/נעלה לרזולוציות גבוהות יותר, כל חיינו הם מסעות ותהליכים. גם האמא שעומדת במטבח ומעוניינת להכין מאכל על פי מתכון מורכב – היא יוצאת למסע, וכמובן חיפוש משרה או דירה, כל היום כולו בנוי ממסעות קטנים, קצרים, בינוניים, וארוכים. שהצד השווה לכולם שהם מסע שיש בו עליות ומורדות שינויים ותמורות, מכשולים ומהמורות, ובסופו של המסע ניצב יעד שאליו אנו מבקשים להגיע וככל שנתיימש תוך כדי תהליך או נכנע למכשולים, הרי שאנו מאבדים את היכולת לממש את השאיפה להגעה ליעד, מוותרים, מרימים ידיים, ונותרים מתוסכלים.

המצב המסוכן יותר, הוא כאשר בעקבות משבר וחוסר אימון, נכנס האדם לתהליך של רצף טעויות בשיקול הדעת והחלטות שגויות. במקרה כזה לא רק התהליך אובד, כי אם נוצרים נזקי משנה שיש ויגיעו לכדי חורבן ואסון, וכפי שנראה להלן.

כמעט הדחה של מלך

רש"ד הירש מדייק בתחילת פרשתינו את הפסוק "ובלק בן ציפור מלך למואב בעת ההיא". מלכו של

מואב קרוי בהחלט 'מלך מואב', אך לא מצאנו בשום מקום שהוא יהיה קרוי 'מלך למואב'.

מכאן אנו למדים ש'מלך למואב' מציין את מעמד המלך שיש לו – או ראוי שיהיה לו – ביחס למואב, אך בפועל מסתבר שהיו אי אלו קשיים בהגדרתו מלך מואב כפשוטו וכפי שהיה אמור להיות. נמצא אפוא כי הפירוש 'בלק בן ציפור מלך למואב' הוא שהיה לבלק הייעוד והמעמד של מלך מואב ובהקשר עם האמור בתחילת הפסוק. אך בלק בן ציפור היה מלך למואב בעת ההיא, דהיינו בעת ההיא הוא לא היה מלך מואב כפשוטו אלא רק ראוי להיות מלך למואב.

העם המואבי היה שרוי בפחד באותה תקופה, פחד מפני עם ישראל שזכה לניסים גלויים ולהשגחה פרטית יוצאת דופן. "יגיר מואב מפני העם מאד כי רב הוא ויקץ מואב מפני בני ישראל". בדרך הטבע ראוי היה, שהעם המואבי יפנה אל מלכו בלק בן ציפור בחששותיו, הן למען עת שכזאת הגיע למלכות, אך העם בפחדו התעלם ממנו כאילו אין הוא מלך כלל, ובעת ההיא הוא היה רק 'בלק בן ציפור' כפי שהוא נקרא בפסוק ב' זירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי."

גם בלק עצמו היה שרוי בפחד אפוא, ומשכך, העם לא ראה בו את מלכו וגם הוא לא ראה את עצמו כ'מלך מואב'. בלק ראה את כל הסכנה למואב שבמצב הנוכחי, ודבר זה מנמק את כל מעשיו מכאן ואילך. עצם נוכחות ישראל והניצחונות הנפלאים שקדמו לה כבר פעלו על עמו בכך קסם, וכך נתערער בלב בעם כל אימון בכוחם הרגיל של עמים ושליטיהם, שוב לא ציפה העם להיושע מהכישרונות הצבאיים של מלכו.

ובלק בן ציפור מלך למואב בעת ההיא, כי בעת ההיא הוא היה מועמד ראוי להיות מלא למואב אולם הוא לא היה מלך בפועל, לאור חוסר האימון ששרר בין שורות העם המואבי.

רצף של טעויות

בהגיע שעת משבר, העם המואבי איבד את האימון בתהליך, הוא כמעט והדיח את מלכו, או על כל פנים לא ראה בבלק את מלכו לאור חוסר האימון.

כשנוצר חוסר אימון בממלכה בעת משבר, כאשר קשיים בתהליכים משפיעים על שיקול הדעת ועל אחדות השורות, הרי שהכישלון בוודאי יגיע. כי המעשים הנעשים מעתה ואילך, נעשים בחוסר שיפוט הגיוני ומתוך לחץ ובלבול, לא מתוך שיקול דעת אמיתי ונכון ולא כחלק מהתהליך הסדור הנדרש.

בלק בהיותו לחוץ מסוגיית האימון בו שאבד, החליט לאור המצב שיש צורך לעקור מלב העם את הקסם הזה או את הדימוי של הקסם הזה – ששובב באורח פלא את 'עם ישראל'. ובין שבלק היה שותף לאמונה בכוחו של הקסם, ובין שהכיר את סוד הקוסמים המאחזים עיניים כפי הנראה מפסוק ז' כאשר בלק שולח את זקני מואב וזקני מדין, אין הוא שולח את בכירי הממלכה אלא את זקני העם, דהיינו הוא אינו מאמין כלל בתהליך הקללה והקסמים, אולם הוא רוצה לרצות את העם וחשוב לו שזקני העם המייצגים את העם יחזרו לעם ויעידו בפניו שהמלך עשה כל שביכולתו גם באפיק הקסמים שבו מאמין העם.

בין כך ובין כך, היה צורך לשבור את הקסם הזה, היה צורך לעמוד כנגדו בכך דומה הפועל במחשך, ורק אחר כך יכול היה להעז ולקוות שיצליח להוציא את עמו למלחמה בישראל. ולכך הוא מזמין את הקוסם בלעם בן בעור כדי לקלל את ישראל ולהטיל עליהם את קסמיו.

סופו של התהליך טעויות

סופו של התהליך מוכר וידוע, מהלך הקללה על עם ישראל נחל כישלון חרוץ, וברכה הגיעה לעם תחת קללה, אלא שבעצת בלעם הצליחו מואב ומדין להחטיא את ישראל ופנחס הציל את ישראל מהמגיפה. לפני מותו, משה רבינו יוצא עם שנים עשר אלף חיילים לנקום את נקמת ישראל במדין, הורג את מלכיהם משמיד את עריהם וטירותם ומשמיד לחלוטין את האומה הזאת, שהתעברה על ריב לא לה וסייעה למואב. את מואב מותיר משה רבינו – וכדברי חז"ל משום שעתידה צאת מהם רות המואביה.

אבק של חורבן הותירו אחריהם המואבים, בשל חוסר אימון, אי יכולת לעמוד מול משבר כלשהו באמצע הדרך וכמעט הדחה של המלך בעקבות כך. שובל של החלטות שגויות, ערבוב מדין במלחמה לא להם, השמדה של המדינים ואיסור גרות וחתנות של מואב "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ד' גם דור עשייתי לא יבא להם בקהל ד' עד עולם. על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך. ולא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם ויהפך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבה ה' אלקיך. לא תדרש שלום וטבתם כל ימיה לעולם.

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

בלק תשפ"א • גליון תל"ד

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

והנה אם כוונתו כדי שיוכל ללמוד, ודאי שפיר דמי, אך אם כוונתו שיחא לו יותר קל, אך כדי שיוכל ליתן בכסף מעשר ילמד, צריך עיון אם מהני.

ג. שורש הספק

שורש הספק, מי נימא דדמי לרוצה לקנות מיני מתיקה, ומחליט שעל ידי שאוכל מיני מתיקה ילמד תורה, כדי שיוכל לקנות המיני מתיקה בכסף מעשר. [א"ה. או דילמא שאני הכא דאינו רק החלטה שילמד תורה אם יביא מטפלת, אלא על ידי עבודתה באמת יש לו זמן פנוי ללמוד אע"פ שאין זה עיקר כוונתו]. וצריך עיון.

אם יתפסו ישרם הקנס

אדם נוסע במכונית של חברו בלא תשלום, ומבקש ממנו הנהגה שהוא בעל המכונית שיחגור חגורה דאם לא כן אם יתפסו אותו יקנסוהו לנהג, וענה הנוסע שאינו חוגר חגורה ואם יהא קנס הוא ישרם הקנס, ואמנם באמת נתפסו ונקנסו, ועכשיו טוען הנוסע שלא התכוין להתחייב.

א. זרוק מנה לים

הנה ראיתי שכתב בשיעורי הגאון רבי יואל פרידמן שליט"א [זצ"ל] שאינו חייב, דהרי תלי לה בפלוגתא (שולחן ערוך חו"מ סי' ש"פ סעי' א'), מובא ב' הדעות בר"ן פ"ק דקידושין ד' ב' בדפי הרי"ף ד"ה וכתב) בהאומר לחבירו זרוק מנה לים ואתחייב אני לך, דיש אומרים דחייב מדין ערב, ויש אומרים דפטור, וכיון דהוה פלוגתא פטור מספק.

ב. פסיקה

הנה יש לדון דחייב מטעם אחר, דהרי כיון דאם לא היה מקבל על עצמו הקנס לא היה מוליכו, נמצא דהנוסע נתחייב לא מדין ערב אלא דאדעתא דהכי לקחו במכונית, והיינו מצד חיוב שכירות.

אלא יש לדון לא כך מג' טעמים:

חדא, דבשלמא אם יפרש כן להדיא אם כן ודאי יש כאן פסיקא, אלא דיש לדון האם אמרין דבסתמא דמילתא מתפרש כן, או דילמא מסתמא מתפרש דרק ישרם עבור נזקו.

תו, יש לעיין דאולי אם האורח היה אומר אל תדאג לא יתפסו אותנו, אולי בכל זאת היה לוקחו, ואם כן אין כאן פסיקה.

תו, דאף אם הוי פסיקה, אולי הוה אסמכתא. אבל לכאורה הרי לא מקרי גזים אלא רק מתחייב לשלם ההפסד שבא על ידו.

ג. שבור כליו של פלוני

הנה לענין הא דהבאנו דתליא באומר זרוק מנה לים, דן בתרומת הכרי (סי' ש"פ ס"ק ב') באומר לחבירו שבור כליו של פלוני ואני אשלם לך, דבפשוטו תליא בדין זרוק מנה לים ואני אשלם לך. אך כתב עוד, דיש לחלק דהכא לכולי עלמא פטור.

ואם כן גם בנידון דידן פטור מלשלם בתורה ודאי וגם תפיסה לא תועיל.

ד. לכאורה יותר פשוט דחייב

אך הסברא של התרומת הכרי צריך תלמוד, דהנה אע"פ דפליגי

שכירות פועלים

אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם וגו' (כ"ב כ') איתא בקרא דאמר ה' לבלעם אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם, ואחר כך איתא בקרא דזיחר אף ה' בבלעם. [ואחר כך אמר המלאך לבלעם זיכור לילך]. וצריך ביאור דאם ה' הרשה לבלעם ללכת, אם כן אמאי נאמר 'זיחר אף ה' בבלעם'.

א. ביאור בפשוט

בפשוטו מתפרש, דרצון ה' היה שבלעם לא ילך, אלא כיון דבלעם חפץ ללכת לא מנע ה' בעדו, וכדאמרין בגמרא שבת (ק"ד א') 'בא ליטמא פותחין לו, בא ליטחר מסייעים אותו', וה' ידע דבלעם יודע דאין רצונו שילך, ודמי לבן המבקש מאביו דבר, ואביו מסרב והבן מפציר ומפציר והאב מסכים, אבל האב כועס על בנו.

ב. ביאור פנים יפות

בפנים יפות כתב לפרש בדרך אחרת, דהנה הליכת בלעם היתה עבור שכר, שאמר לו בלק כבד אכבדך, אמנם ה' אמר לבלעם שצריך לומר לבלק שאינו נוטל שכר על הקללות אלא על ההליכה, ושיאמר לבלק זאת בשם ה' דאמר לו כן.

אמנם בלעם אמר לו אותם הדברים בשם עצמו, וזה מה שעשה בלעם שלא כהוגן, כי אם היה אומר לו בשם ה', הרי יבין בלק דהדבר מסופק ביותר, ועתה כשאמר לו בשם עצמו, אע"פ שיש ספק בדבר, מכל מקום לא ידע שהספק כל כך גדול, והלכך הוה מקח טעות בפסיקת השכר.

ג. אמאי בפעם ראשונה לא נתן רשות כלל

הנה מהאי טעמא אתי שפיר למה בפעם ראשונה ה' לא נתן לו רשות לילך עמהם, ורק בפעם השניה נתן לו רשות, ולהאמור אתי שפיר, דהרי בפעם הראשונה הזכירו השלוחים רק שיתנו שכר הפעולה שיקלל, אבל בפעם השניה שלח לו בלק אל נא תמנע מהלוך אלי, והיינו דאף שהוא ספק אם יעשה פעולה בקללתו, אעפ"כ אשלם לך שכר הליכה, וע"ז אמר לו ה' אם אתה רוצה שכר הליכה יכול אתה לילך עמהם, בתנאי זה שתאמר להם מה שאמרתי לך.

ונביא כמה נידונים בעניני שכירות פועלים:

מטפלת מכסף מעשר

עובדא הוה באחד שיש לו מטפלת עניה לבניו הקטנים, ויכול להעסיקה רק שעתיים, ושאל דהרי יכול להעסיקה לעוד שעה, אך יוכל לשלם שכרה רק מכסף מעשר.

א. מכון להנאת עצמו

הנה בפשוטו לא יועיל, דהרי עיקר כונתו להנאת עצמו, והיינו כדי שהיא תטפל בבניו הקטנים. [נאירי שהבנים הם בני שנה].

ב. ילמד תורה שעה נוספת

אך יש לעיין מהו אם יקדיש עצמו בשעה הנוספת ללימוד התורה הקדושה. האם נימא דעתה על ידי המטפלת יכול ללמוד תורה, ואם כן יכול לשלם שכרה מכספי מעשר.

בזרוק מנה לים ואתחייב אני לך, מכל מקום באומר תן מנה לפלוני ואני אשלם לך, ודאי דחייב לשלם מדין ערב.

מעתה הרי אדרבה יש לדון דבאומר שבור כליו של פלוני הרי זה כאומר התחייב לפלוני, ואם כן חשיב כאומר תן מנה לפלוני ואני אשלם לך דהתם ודאי חייב לשלם מדין ערב. [דהרי האומר שבור כליו של פלוני, הרי זה כאומר שתתחייב לפלוני על ידי שתזיקנו. והכי נמי בנידון דידן תתחייב לשלם הקנס על ידי שלא אסע בחגורה. משא"כ באומר זרוק מנה לים, שאינו מתחייב כלום].

אך באמת הרי באומר שבור כליו של פלוני, אין דעתו שחבירו ישלם לפלוני, אלא דעתו שלפלוני יחסר. ואם כן לא דמי לאומר תן מנה לפלוני.

[ועוד עיין במקנה בקדושין (ט"א) דנמי מצדד דבאומר לחבירו שבור כליו של פלוני ואני אשלם לך, דיש לומר דחייב כדון זרוק מנה לים. ונשאר בצריך עיון].

בל תלין בשדכן

הנה יש לעיין לענין החיוב תשלומין לשדכן, אימת עוברים עליו בבל תלין, כיון דהמנהג שמשלם לו רק בעת התנאים:

א. ארווח לה זימנא

הנה באהבת חסד (ח"א פ"ט סעי' י"ג) משמע דבארווח לה זימנא בתחילת העבודה, והיינו שקבע שישלם רק באיזה זמן לאחר הגמר העבודה, בכהאי גוונא ליכא בל תלין כלל, ואם כן הכא נמי, הרי ארווח לה זימנא שלא ישלם בעת גמר השידוך אלא רק בעת התנאים. [וז"ל האהבת חסד, שכיר שמכיר בבעל הבית שאין דרכו להיות בידו מעות אלא ביום השוק, אינו עובר ב"בל תלין" אפלו יש לו מעות ואפלו תבעו בבקר ראשון, דהא מתחלה בעת שנשכר לו מלאש נפשה שלא יתן לו עד יום השוק].

ב. גמר העבודה רק בתנאים

אך יש לחלק, דהרי הכא אם יחזרו בהם פטור לגמרי מלשלם, ואם כן נמצא דגמר העבודה אינו בשעה שגומרים השידוך אלא רק בעת התנאים, ואם כן יהא בל תלין מעת התנאים.

ג. פלוגתא

אך הרי יש אומרים גם לאחר התנאים אם חוזרים בהם פטור מלשלם, אם כן נמצא לפי זה דהזמן רק לאחר החופה. מעתה יש לעיין מהו בספיקות, האם אמרינן דספק איסור לחומרא או ספק ממון לקולא.

ובאהבת חסד (ח"א פ"ט סעי' א') משמע דזה ספק איסור ולא ספק ממון, דהרי דן דצריך לפרוע להשכיר קודם השקיעה דאז הוא ודאי יום, משא"כ לאחר השקיעה שהוא בין השמשות הוי ספק לילה. [א"ה. ועוד עיין באהבת חסד פ"ט סעי' ו' ובנתיב החסד שם ס"ק י"ז].

ואם כן בנידון דידן יש ליתן מיד עם התנאים, ואם לא נתן, יתן מיד עם החופה. וצריך תלמוד. [א"ה. נראה כונת רבינו בהא שכתב שאם לא נתן מיד אינו חייב ליתן עד החופה, דהרי כתב באהבת חסד (פ"ט סעי' י"ב) שאם עבר זמנו אינו עובר משום בל תלין, אלא רק משום לאו של דבריהם, ואם כן הרי בנידון דידן לענין דהרבנן נימא דספק דרבנן לקולא].

הוסיפו לו שם

שמעתי עובדא, באדם שנולד לו בן והחליטו לקרוא לו בברית "יוסף", וקודם הברית קנו ההורים גביע ונתנוהו לאומן שיכתוב עליו לבנינו "יוסף נ"י לתורה ולחופה ולמעשים טובים".

והנה האומן טעה וכתב לבנינו יוסף חיים נ"י, והנה נתן האומן הגביע להורים והם ראו הטעות, והתנצל האומן וביקש סליחתם, ומחלו לו ההורים על הנזק, אך לא שילמו לו שכר טרחו.

והנה אחר כך קודם הברית נחלה הילד, והוסיפו לו שם חיים. מעתה יש לדון האם ההורים חייבים לשלם לו שכרו.

והנה שאלו שאילתא דא להגאון דרך אמונה שליט"א, וקאמר שפטורים לשלם לו. [כך סיפר הרב משה פכטהלט בשם אביו הג"ר בצלאל שליט"א שהיה שם כאשר דובר הדבר].

א. אם לא נודע להם עד שהוסיפו השם

הנה לענ"ד פסקא דנא ברירא, אך יש לדון דכל זה דוקא

כשההורים כבר נודע להם שכתב "יוסף חיים" לפני שבאמת הוסיפו לו השם, אך אם נודע להם שכתב "יוסף חיים" רק לאחר שכבר החליטו ההורים להוסיף לו שם ולקרוא לו "יוסף חיים", אע"פ שהחרט לא ידע כן, מכל מקום מקבל שכרו משלם.

[ולאו דוקא מחמת שעשה רצונו בכתובת "יוסף", ומה שכתב "חיים" אינו מקלקל, אלא היינו גם כשבמקום "יוסף" כתב רק "חיים", ואחר כך ההורים החליטו לשנות השם ולקרוא לו "חיים"].

ב. נודע שהיתה מעוברת והפילה

מנא אמינא לה, דהנה כתב בשער משפט (סי' רנ"ג ס"ק ב') ותמצית דבריו, דהנה אמרינן (בבא בתרא קמ"ו ב', שולחן ערוך חו"מ סי' רנ"ג סעי' ה') דאם אדם אמר אין לי בנים ולכן נותן כל נכסיו לאחר, ואחר כך נודע שאשתו היתה מעוברת, בטלה המתנה, אע"פ שאחר כך הפילה. וכתב עלה בשער משפט, דאם לא ידע שהיתה מעוברת, ואחר כך הפילה, ורק אחר כך נודע לו על הכל, המתנה קיימת.

ויילף לה מהא דכתבו תוספות (כתובות ע"ד ב' ד"ה חסד) דאם קידש אשה על מנת שאין בו מומין והיה בו מומין אבל אחר כך נתפא, הרי היא מקודשת, אבל היינו דוקא באופן שלא נודע להאשה מהמומין עד שנתפא, אבל אם נודע לה, הקידושין בטלים דמסתמא מקפדת. ואם כן יש לומר דהכי נמי לענין נידון דידן, דאם לא נודע לו, כמו דאמרינן שהמתנה קיימת, הכי נמי נימא שהפסיקה על שכרו קיימת.

ג. חיפשו האומן לומר לו

הגע עצמך דבלא נודע לו חייב לשלם שכרו, דהרי אם שינו שמו ל"יוסף חיים", וההורים מחפשים את האומן לומר לו שיכתוב "יוסף חיים" ולא מצאוהו, והוא טעה וכתב "יוסף חיים", דלכאורה יתבע שכרו.

והנה זה עדיפא שבשעת עשייה זה היה רצונם. אך גם זה מנא לן דמשלם כל שכרו, דילמא דמי למחפשים את האומן בתחילה לבקש שיחרוט ולא מצאוהו והוא כתב מעצמו בלי שביקשוהו, דלכאורה דינו רק כיורד. ואולי חשיבא כשדה העשויה ליטע.

ד. מום מבחוץ או מום בגוף הדבר

הנה איתא בשולחן ערוך (חו"מ סי' רל"ב סעי' ה') אם קנה בית ויש בו מום מבחוץ, כגון שיש לאדם אחר דרך עליו או אמת המים עוברת שם, ואחר כך מום זה נתקן כגון שסילק המים, חייל המקח.

והקשה בשער משפט (סי' רל"ב ס"ק א') דהרי איירי שנודע לו מהמום לפני שהותקן ומכל מקום חל המקח, ומאי שנא ממעוברת דאם נודע לו לא חל המקח.

ולולי דבריו יש ליישב, דהרי בשולחן ערוך (שם) מחלק דאם המום בגוף הבית, כגון שאמר לו שיש לו כותל שלם ונמצא רעוע, בכהאי גוונא אין המקח קיים. ואם כן נימא דהכי נמי במעוברת חשיבא כעין מום בגוף המקח. אך אין סברא זו מוכרעת.

עוד בעובדא הנ"ל

הנה יש לדון עוד בעובדא הנ"ל בעוד ג' אנפי. א. מדינא דחיוב נהנה. ב. מדינא דחיוב מזיק. ג. מדינא דלצבוע לו אדום וצבעו שחור.

א. חיוב נהנה

הנה יש לעיין בגוונא דאין הפועל יכול לתבוע דמי השכירות, האם מיהת יוכל לתבוע משום נהנה, דהרי למעשה נהנים מהחריטה.

ושורש הספק, מי אמרינן דחייב דהרי עכשיו נהנה מהחריטה. או דילמא פטור מכיון דבשעתו לא חייל החיוב נהנה אם כן היאך יחול אחר כך.

ואולי גם בזה נחלק בין נודע או לא נודע, דנימא דחייב משום נהנה רק אם לא נודעו להורים עד שהוסיפו לו השם ואז יחול החיוב נהנה. [א"ה. אמנם להאמור הרי בלא נודע לו חייב גם לשלם לו כל השכירות].

ושמעתי שאלה, במי שירד לשדה חבירו והשביחה, ועד שהלך לספר להבעלים על מה שהשביח נשרף מה שהשביח.

ב. חיוב מזיק

הנה אם הוסיף "חיים" ובאמת לא הוסיפו ההורים השם "חיים", מדינא יכולים הבעלים לתבועו מדין מזיק.

והשתא יש לעיין כאשר אחר כך הוסיפו השם "חיים", האם בטלה תביעת המזיק.

והנה תליא זה בהא דדן בתשובות מקור חיים (להג"ר רבי חיים סגלוביץ זצ"ל מוילנא סי' ל"ג) בעובדא באחד שמכר יי"ש בלא רשיון, והיה בחנותו חבית יי"ש ואחד שבר החבית ונשפך היי"ש, ופתאום באו ממוני המלך, ואם היו מוצאים היי"ש, היו לוקחים היי"ש ומחייבים אותו כסף רב, ועכשיו שהוא שבר החבית, הציל המוכר מקנסות על מסחר יי"ש בלא רשיון. ובמקור חיים כתב דפטור מלשלם, אמנם מביא דהחשק שלמה (מובא שם) כתב דחייב לשלם מדין מזיק. ולכאורה דמי לנידון דידן דאע"פ דבתחילה הזיקו, מכל מקום נתברר אחר כך שהיה ריוח.

תו מצאנו עוד גוונא כהנ"ל, דהנה ידיעא מילתא בהעובדא ביהלום שהפילו אותו ונסדק, ואחר כך חרטו עליו והוסיפו אותו וכך עלה ערכו עשרת מונים, והשתא יש לעיין אם המפילו חייב משום מזיק. ותליא בהאמור לעיל.

ג. לצבוע לו אדום וצבעו שחור

הנה בעיקר האי עובדא דהגביע, יש לעיין בסוגיין דבבא קמא (ק' ב') בפלוגתת ר' מאיר ור' יהודה באמר לצבוע שחור וצבעו אדום, ובדברי הפוסקים (שו"ע סי' ש"ס סעי' ג') ויש למילף מהתם.

פסידא דפועלים או דבעל הבית

הנה יש לדון בכמה כללים בשכירות פועלים, כגון בשכר מלמד ללמד לבנו, אם הפועל אינו יכול לעשות עבודתו, באיזה אופנים הוה פסידא דפועלים, ובאיזה אופנים הוה פסידא דבעל הבית.

א. חלה הבן

הנה קיימא לן דפסידא דפועלים, והלכך בחלה הבן פטור מלשלם להמלמד.

[אמנם דעת רבינו יואל במרדכי (סי' שני"ה) דחייב לשלם, וכך כתב הרשב"א בתשובה (ח"ו סי' רכ"ד, הובא בבית יוסף סי' של"ה). ובמחנה אפרים (הכלות שכירות סי' ח') כתב דיש לפסוק כך, [והא דפסידא דפועלים היינו דוקא באופן שהפועל אינו יכול לעשות מלאכתו, כגון שיבש הנהר]. והביא ראיות מהא (בבא קמא קט"ז ב') דשלח חולה להביא דורמסקנין לחולה והבריא דמשלם שכרו. וכן מהא (בבא מציעא נ"ח א') דשליח שהביא שקלים ונאבדו באונס דהשליח נוטל שכרו. אך דחה במחנה אפרים דהתם לכולי עלמא לא פליגי מפאת דהתשלום על הטרחה והרי טרח].

ב. פסידא דבעל הבית

אבל איכא ג' גווני דפסידא דבעל הבית.

א. בידע בעל הבית שעלול להפסיק השכירות ולא אמר לו.

ב. במכת מדינה הוה פסידא דבעל הבית.

ג. בהקדים שכרו. וטעמא, או דבזה גילו דעתו שמשלם אע"פ דיהא אונס. או דבזה קאמר אנא הא קאימנא דאינו עושה גוביינא. ומשמע דאף במת הפועל.

ג. הקדים שכרו

הנה באופן שלישי הנ"ל בהקדים שכרו יש לדון בכמה אופנים.

חדא, יש לעיין מהו בנתן שטר חוב שזמן פרעון מאוחר.

תו יש לעיין מהו בנתן שטר דאחרים שזמן פרעון מאוחר.

תו יש לעיין אם תמצי לומר לחלק בין שטר חוב דידה לשטר חוב דאחרים, בנתן אגודת שטרות שחלק מהם שלו וחלק מהם של אחרים. ולכאורה בזה כל חד כדנייה. וצריך תלמוד.

תו יש לעיין בהקדים מקצת שכרו ועשה מקצת מלאכה, ונאנס הפועל, אם כל הכסף על העבר, או על העתיד, או לפי ערך.

[ובתשובות מהרי"ל דיסקין (פסקים נ"ד) דן בלוה שיש לו שני חובות, על אחד יש לו ערב ועל השני אין לו ערב, ובפרע למלוה מעות בסתם, ועכשיו רוצה לקבוע שהפרעון היה עבור אותו חוב שאין לו ערב. האם נימא דהתשלום הוא לפי הערך. ובתרומת הדשן דן כעין זה במכר קרקע ומטלטלין].

ב' סיבות

הנה השוכר מלמד בשביל בנו, וחלה הבן, פטור מלשלם להמלמד. אמנם במכת מדינה, כגון במלחמה ואי אפשר ללמד, [או כגון שהיה שבייתה], חייב לשלם.

מעתה יש לעיין מהו אם גם חלה הבן, וגם היה מכת מדינה. האם האב חייב לשלם להפועל.

א. בפשוטו פטור

הנה בפשוטו פטור. וכן בכהאי גוונא בחזר הפועל שלא כדין, וגם הוה אונסא דמכת מדינה, דמה לן בזה דהוה אונסא דמכת מדינה, דמכל מקום פטור.

ב. אונס ורצון ביחד

הנה לענין אונס ורצון ביחד, דן בהפלאה (ריש כתובות ג' א' תוד"ה וסברא, ועוד עיין שם נ"א ב', ועוד עיין בתשובות גבעת פנחס סי' ב') אם דינו כרצון או כאונס, ובחזון איש (יו"ד סי' ס"ח סק"ב) כתב דהוה רצון וחייב מיתה, וכמבואר הכי בסוגיא בכתובות (נ"א ב'). [ועיין בספר זכר דבר (סוף סי' ה') דאיתתי דברי רבנן בתראי בהא ודן תלתת האי פלוגתא בדברי קמאי עיין שם].

מעתה יש לדון דהכא נמי בנידון דידן חייב לשלם, דהוה כמו אונס ורצון ביחד דחשיב כרצון. אך לא דמי להתם, דהרי הכא אע"פ דחשיב רצון מכל מקום כיון דחלה הבן אין סיבה לשלם.

ג. תשובות רמ"א

אך הנה בתשובות רמ"א (סי' נ') דן בחזר בעל הבית שלא כדין ואחר כך אירע אונס, וכתב דכבר נתחייב לשלם.

וכן לאידך גיסא, בחזר הפועל שלא כדין ונפטר מלשלם לו, ואחר כך אירע אונס שהיה ראוי שיטול, כגון מכת מדינה או שבעל הבית היה חייב לומר לו, לפי הרמ"א יש לומר דכבר נפטר בעל הבית מחיובו.

אמנם איכא למידן דאם היה בבת אחת יהא פטור.

ד. ב' ראיות לרמ"א

אך בשער משפט (סי' של"ג ס"ק א') איתתי לתשובות הרמ"א, ופליג עליו מכח ב' ראיות, חדא, דחזינן בבא מציעא (ק"ו א') דהיכא דהמקבל לא זרע ואחר כך היתה מכת מדינה, מחייבין לפועל מכח סברא דאם היה זורע היה מצליח, דהוי מקיים בי לא יבושו בעת רעה ובימי רעבון ישבו, ותיקשי למה לי האי סברא, תיפוק ליה מפאת דכבר נתחייב.

[ויש לומר דדינא דגמרא יש בו נפקא מינה דכבר היתה מכת מדינה מקודם כאשר לא זרע. אבל בפשוטו מה שייד לחייבו כאשר היתה כבר מכת מדינה].

עוד הביא שער משפט ראייה מדינא דעבד עברי שברח ואחר כך חלה, דכתב בריטב"א בקידושין (ט"ז ב' ד"ה דתניא) דאין צריך להשלים. וכתב שם בשער משפט דלדינא דלא כהרמ"א.

לנסות פועל אם יגנוב

הנה יש לעיין במי שצריך לעמוד על טיבו של אדם אם לעשותו פועל, [או שותף או לשאת אשה], האם מותר לו לנסותו כגון להניח חפץ ללא שמירה ולראות אם יגנובו, האם יש כאן לאו דלפני עוור.

והנה איתא בגמרא קידושין (ל"ב א') דרב הונא קרע שיראי באנפי רבה בריה, אמר איזול איחזי אי רתח אי לא רתח, ומקשינן ודילמא רתח וקעבר על לפני עור, ומשינינן דאיירי באופן דמחיל ליה ליקריה.

וכתבו תוספות (שם ד"ה דמחיל) דלא מהני מחילה בלב, דמכל מקום הוה נתכוין לאכול חזיר ואכל טלה, אלא איירי שהודיע לו שמוחל. [אמנם בריטב"א (שם) פליג, דשרי אף דלא מחיל דהקילו בזה].

חזינן מהתוספות שהגורם לחבירו שיאכל בשר טלה בשעה שחושב שהוא בשר חזיר, קא עבר בלפני עוור, שמכשילו בהעוון דמתכוון לעשות עבירה שצריך עליו כפרה וסליחה.

ואם כן בנידון דידן אף לכשימחול יהא אסור מכיון שאינו מודיע לו שמוחל ומכשילו בהא שמתכוין לגנוב.

אלא יש לדון בזה בכמה היתירים:

עובדא בב' מוסדות

שמעתי עובדא דמוסד אחד הסתכסך עם הגביר שתמך בהם ולא רצה לתמוך בהם יותר. ואמר המוסד למוסד אחר, שידוע להם על גביר גדול, ואם הגביר יתרום להם, תן לנו מחצית מה שתקבל. וכן הוה והגביר נתן למוסד השני הרבה כסף והם נתנו מחצית למוסד הראשון.

וכשנודע לו להגביר, אמר למוסד השני שאם יתנו מה שהוא למוסד הראשון המעות גזל בידם.

ועכשיו שאלו המוסד השני מה יעשו, דהרי אם יקבלו כסף, הרי חייבין ליתן למוסד הראשון וזה לא יכולים לעשות, ואם כן נמצא דלא יוכלו לקחת כסף מהגביר.

א. אומדנא

הנה יש לדון דהמוסד השני יכולים להמשיך לקבל כסף מהגביר אע"פ שלא יתנו כלום למוסד הראשון, דהרי אע"פ דהיה פסיקה שיתנו מחצית המעות למוסד הראשון, מכל מקום יש לומר דאומדנא הוה דאדעתא דהכי שיפסיק לתרום להם לא התחייבו.

אך הא חייבין דמי תיווך למוסד הראשון. ויש לומר דדמי תיווך יהיו כלולים בכסף של קודם, דהיה הרבה יותר מדמי תיווך.

ב. גלגל החוזר

הנה לענין גלגל החוזר, דן באחיעזר (ח"ד סי' צ"ד) לענין פיגול של סוטה והביא גם בשם דברי משפט, וכעין זה דן במנחת אלעזר (ח"א סי' א' ועוד דוכתי), וכן בתוספות בגיטין (פ"ג א' ד"ה תעמדה, ובר"ן שם). [ועוד עיין מה שהבאנו באריכות בפרשת מטות תשע"ד].

וחזוין סברא דלא יתכן חלות שאדם עושה כאשר אם תחול תתבטל. [א"ה]. ואם כן הכי נמי נימא הכא, דאין לחייב המוסד השני לשלם כסף למוסד הראשון, מדין נהנה מהמוסד הראשון, דהרי אם יתחייבו משום נהנה לא יהנו כלום, דהרי יהא אסור להם לקחת הכסף מהגביר].

אך כמדומה דהכא לענין נהנה לא שייך לדון כך, דרק בחלות אמרינן לה.

ג. חייבים לומר להם מדין צדקה

תו העירו דודאי המוסד השני יכולים להמשיך לקחת כסף מהגביר, דהרי עכשיו שמוסד הראשון לא יכולים לקחת חלק מהכסף לעצמם, אם כן יש לכפות אותם לומר את שם הגביר למוסד השני גם בלא תמורה, מפאת דתמורה לא יוכל לקבל מהם, [וגם לא ממוסד שלישי], נמצא דיש לו ידיעה שתביא תועלת לצדקה, ואם כן חייב היודע מדין צדקה לומר להם את שם הגביר. ולענין כופין על צדקה הא דנו תוספות (בבא בתרא ח' ב' ד"ה אכפיה) ושאר קמאי. אך חיובא ודאי איכא. ותו לא מיד.

עניני שבת

ושכיננו עומד לעזוב הבית ויחזור רק לאחר השבת, הוה כאי אפשר לאוכלו בשבת.

אמנם צריך עיון דהא בידו שלא להכניס לשכיננו, וכמו דאמרינן דבידו להפשירו. [א"ה]. דהרי כתב שם דאפילו כשהו מאוד קפוא שלא יפשר על מוצאי שבת, מכל מקום אינו מוקצה כי בידו לשרותו במים פושרים או בחום השמש].

ד. מהו בספק

הנה אם מסופק אם יספיק להיות בלתי קפוא עד צאת השבת, לכאורה הוה ליה ספק מוקצה, ואם כן יש לדון להחמיר מפאת דבר שיש לו מתירין, כד נימא דגם בטלטול מוקצה הוה הכי.

[דהנה כתב בצ"ח (ביצה ד' א', כ"ד ב', פסחים ט' ב') בדבר שאפשר להשתמש בו גם היום וגם מחר, לא אמרינן דהוה דבר שיש לו מתירין, דהרי השימוש של היום אין לו מתירין, ורק במידי דאכילה שאפשר לאכול רק פעם אחת חשיב דבר שאין לו מתירין. אמנם הגר"א (מערכה למסכת עירובין ל"ח א' ד"ה והנה היה) אייתי לסברת הצ"ח, ואסיק דמדברי הש"ך (סי' ק"ב סק"ח) מבואר דלא סבירא ליה הכי, אלא גם בזה אמרינן לחומרא דהוה דבר שיש לו מתירין].

א. לפני עוור בספק

הנה להסוברים דבספק ליכא לפני עוור, וכך מבואר בתשובות פני יהושע (ח"א יו"ד סי' ג') וילין לה ממתניתין דשביעית (פ"ה מ"ו), באמת שרי בהנ"ל, אבל בחזון איש (שביעית סי' י"ב ס"ק ט') פליג וסבירא ליה דגם בספק יש לפני עוור ופירש מתניתין באופן אחר.

ובאמת מסוגיא דקידושין הנ"ל תיקשי על פני יהושע. [א"ה]. דהרי אסרינן משום דילמא רתנ].

ב. דבר שאינו מתכוין

הנה יש לדון להתיר מפאת דהוה דבר שאינו מתכוין, דהרי אינו מתכוון להכשילו אלא רק לנסותו, ודבר אינו פסיק רישיה שיכשל.

אמנם היכא דהאיסור להזיק לחבירו, לא מהני הא דהוה אינו מתכוון. [והכי נמי משמע בסוגיא בקידושין הנ"ל, דגם התם לא התכוון לנסותו אלא רק לבדוק אותו].

ג. ספק ספיקא

הנה להריטב"א הנ"ל יהא מותר, דהרי לשיטתו ליכא לפני עוור במכשיל רק באיסור דמתכוון לאכול בשר חזיר. וכי תימא דיש כאן ספק בדאורייתא, דהוה פלוגתא ריטב"א ותוספות אם איכא לפני עוור, אך נימא דהוה ספק ספיקא דילמא לא יגנוב ודילמא שרי.

אך צריך עיון אם אם אמרינן ספק ספיקא בדבר העומד להתברר, כגון בבין השמשות לזרוק אבן וספק אם תעשה קצירה, ואם כן לכאורה יש לאסור. וצריך תלמוד.

ד. לפני עוור בהפסד ממון

הנה יש לחקור, בגוונא דאחד מכריח את חבירו שיתן לו דבר שאסור באכילה כדי לאוכלו, כגון שאומר תן לי נבילה, או נזיר אומר תן לי יין, ואם לא יתן לו יזיק את ממונו, מי אמרינן דאסירא לתת לו משום לאו דפני עוור, דהא קיימא לן דצריך ליתן כל ממונו כדי שלא לעבור על לא תעשה, ואם כן הכי נמי בנידון דידן לא נתיר לו לעבור על איסורא דלפני עוור אע"פ שיפסיד כל ממונו,

או דלמא אמרינן דשרי לתת לו, דבכהאי גוונא ליכא כלל לאיסורא דלפני עוור, דלא חשיב דמכשילו, אלא השני שמכריחו לתת לו האיסור, מכשיל את עצמו. וכך מבואר במהרי"ל דיסקין (קו"א אות קמ"ה).

מעתה להצד השני הנ"ל, יש לדון דגם בנידון דידן שרי משום הפסד ממון. אך אינו דומה דהתם המכשיל גורם להפסד דאומר דאם לא יתן לו יזיק והכא ההפסד מצד אחר, והלכך לא מצאתי היתר. והדבר צריך תלמוד.

מאכל קפוא לענין מוקצה

עובדא הוה במי שהיו לו עופות קפואים במקפא, והנה באמצע השבת המקפא הפסיק לקרר ואם כן יתקלקלו העופות. האם יוכל להעבירם למקפא אחר. [אייירי בעופות מוכשרים אבל חיים שלא נתבשלו].

א. יכול לאוכלו חי

הנה מבואר בשולחן ערוך (סי' ש"ח סעי' ל"א) דעוף בלתי מבושל לא הוה מוקצה מכיון דיכול לאוכלו חי. [שיש בני אדם שדעתם יפה וכוססין בשר חי].

ב. בידו להפשירו

אבל בנידון דידן הא בהיותו מוקפא אינו יכול לאוכלו, אך כיון דאם ישהנו שתפסק קפיאתו יוכל לאוכלו, אם כן לא הוה מוקצה.

ותליא בדין מאכל קפוא, שהאריך בזה בשלמי יהודה (פ"ה אות א') וכתב דאם אפשר להפשירו עם צאת השבת לא הוה מוקצה גם השתא.

ג. מכניסו אצל שכניו שעוזב ביתו

תו כתב בשלמי יהודה (שם) שאם רוצה להכניס הבשר אצל שכניו

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז זצוק"ל

הן עם לבדד ישכון - וישכון ישראל בטח בדד

אור הגנוז תשע"ד

שמוכן למסור נפשו על קדושת השם, וטעון הסבר מהו הטעם שיש ענין להיות מוכן למסור נפשו על קדושת השם ביום השבת, ומה עניין מסירות הנפש דווקא בכניסת השבת.

ונראה לפרש שהרי בכניסת השבת אנו אומרים 'שמור וזכור בדיבור אחד וכו', ה' אחד ושמו אחד וכו'. ובמנחה בשבת אומרים 'אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ', ונתבאר העניין במקום אחר שהכוונה היא, שכבר בכניסת השבת יש גילוי של ה' אחד ושמו אחד, וכפי שיש קהילות שנוהגים לומר את דברי הזוה"ק (פ' תרומה קלה, א) 'כגונא דאינון מתייחדין לעילא באחד אוף הכי איהי אתיחדת לתתא ברזא דאחד וכו' והא אוקימנא רזא דה' אחד ושמו אחד', שיסוד השבת הגילוי שה' אחד ושמו אחד בתוך העולם הזה.

אולם במנחה בשבת נוספת עוד השגה שמתייחסת לכלל ישראל ומתפללים 'אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ', שגם כלל ישראל שייכים לגילוי ייחוד ה', שע"י שמירת השבת כלל ישראל נעשים בן זוגה של השבת ע"י שמרבים כבודו ויתברך ומגלים שיה' אחד ושמו אחד, ולזה המושך התפילה מנוחת אהבה ונדבה מנוחת אמת ואמונה שכל זה שייך לעתיד לבא וכמו שכתב הטור (ס' רצב) שנוסח התפילה במנחה של שבת כנגד שבת שלעתיד לבוא שיהיה ה' אחד ושמו אחד.

שבת קודש - מקור השפעת דוחניות לישראל

והנה במוצאי שבת תקנו לומר אתה חוננתנו למדע תורתך וכו', ובלבוש (ס' רצד ס' א') הביא שהמפרשים תמחו בביאור תפילה זו, והלבוש כתב לפרש שהוא ניתקן על מה שנתן לנו ה' יתברך שכל ומדע להבין בדברי תורתו הקדושה להבדיל בין כל דבר שבקדושה ובין החול, כמו שצוה להבדיל בין קדושת שבת שהוא קדושת התורה ובין ימי החול, וכן הוא בפירוש משמעות לשון נוסח אתה חוננתנו למדע תורתך וכו', וביאר שיש הבדל רב בין נוסח אתה חונן שמדבר מחכמת האדם גם בשאר שבעת החכמות, לנוסח 'אתה חוננתנו' שהוא תפילה מיוחדת על חכמת התורה.

והוסיף שלכאורה יש לדייק בשינוי הלשונות, ש'אתה חונן' בלשון בינוני - הווה, ואילו 'אתה חוננתנו' בלשון עבר, וביאר שכיון שאתה חונן מדבר על השכל הטבעי בשעת יצירת האדם וזה מתהווה בכל יום שהש"י מחדש מעשה בראשית בכל יום, לכך תוקן הוא בלשון בינוני שהוא הווה כן תמיד בכל יום, אבל אתה חוננתנו דקאי על שחננו והשפיע עלינו השכל הגדול הזה כבר בשעת מתן תורה במעמד הקדוש והנבחר לפני הר סיני שאז פסקו זהמם האומות מעלינו, לכך תקנוהו בלשון עבר.

ונראה להוסיף בכוונת הדברים, שהרי אמרו חז"ל בשבת (פז, ב) הכול מודים שבשבת ניתנה תורה, והיינו שרק ביום השבת היו כלל ישראל ראויים ליכות לקבל את התורה, וכן מאידך רק בסיני כשפסקה זוהמתן היה שייך שיזכו לקדושת השבת, ונמצא א"כ ששבת זה ענין מיוחד של 'מדע תורתך', שהרי קדושת השבת מסמלת ענין זה, ולכן במוצאי שבת אחרי שזכינו שוב להשפעת 'קבלת התורה', אנו אומרים במוצאי שבת 'אתה חוננתנו למדע תורתך' בלשון עבר, כיון שנוסח זה מתייחס להשפעת הדעת שניתנה לנו כבר בשעת מתן תורה וביום השבת וכדרך הלבוש.

[ובאמת ששאלתי פעם את מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, אילו בקשות מותר לבקש בשבת, ואמר שעל רוחניות מותר לבקש בשבת, כי כל מה שיש לו ענין מיוחד דווקא לשבת - מותר לשאול ולבקש עליו בשבת, וכיון שיש ענין מיוחד להשפעת תורה ורוחניות בשבת,

בשכלל ישראל באחדות מוחלטת - אין שולט בהם עין הרע כלל

א] בפרשת וזאת הברכה (לג, כח) נאמר 'וישכון ישראל בטח בדד', ובילקוט (רמז תתקס"ד) איתא 'בדד לא כבדד שאמר משה ה' בדד ינחנו', ולא כבדד שאמר ירמיה 'מפני ידך בדד ישבת', אלא כבדד שאמר אותו רשע 'הן עם לבדד ישכון', ויש להתבונן במה התייחד ה' בדד' של אותו רשע שהוצרך המדרש להדגיש שמה שנאמר 'וישכון ישראל בטח בדד' היינו כמו שאמר אותו רשע.

וביאר היערות דבש (ח"ב דרוש ה) ש'בלק ובלעם הבינו, אם ישראל שומרים האחדות אשר לא יתפרדו והיו לנפש אחת, אי אפשר לשום אומה ולשון לשלוט בהם, ואם יקום עליהם מוחנה לא ירא לבם, אבל אם יפרד איש מעל רעהו, ונחלק התומת ישרים, אז בקל יוכל להם וישלטו בהם שונאיהם כרצונם ח"ו.

ולכן נתחכם בלק ואמר 'אולי אוכל נכה בו', ופירוש לנכות הימנו, למעטם שלא יהיו במכוון הראוי לעמוד בפרץ, כי יודע שבכל ישראל אי אפשר לשלוט, ואחר כך לקחהו לשדה צופים, ואמר 'אפס קצוהו תראה וכולו לא תראה', והתכוון לעשות בנייהם 'פירוד' והוא אמרו וכולו לא תראה, להטיל בהם עין הרע, ואם יחול במקצת, אחר כך יחול על הנשארים, כאשר תתפרד החבילה. וזה היה מהתחכמות של בלק, אבל בלעם השיב שאי אפשר, כי הם כולם באחדות גמורה ומוחלטת עד שהם כנפש אחת וגוף אחד אדוקים למאוד ואי אפשר להפרידם, וא"כ לא יחול עין הרע במקצת, כי קצתו ככולו.

וזהו אומרו הן עם לבדד ישכון, רוצה לומר באחדות כאילו הם 'בדד' ואין איש אתם, כי כולם כנפש אחת וגוף אחד יחשב, וזהו לבדד כי הם בד אחד, ואיש אחד הם, ואין זרים אתם, ולכן אי אפשר לקלל או ליתן עין הרע להם, ולכן לעתיד לבא ג"כ הבטחה 'ישכון בטח בדד' היינו כבדד של בלעם, שיהיו הכל נפש אחת ולב אחד וגוף אחד, וסרה הקנאה ופירוד לבבות, ועי"ש עוד בדבריו הנפלאים.

שבת קודש - ייחוד ה'

ב] והנה במדרש רבה (שמות טז, ז) איתא 'הן עם לבדד ישכון, מהו ה'הן' - כל האותיות מזדווגין חוץ מב' אותיות הללו, כיצד א-ט הרי י', ב-ח הרי י', ג-ז הרי י', ד-ו הרי י', נמצא ה' לעצמה, וכן האות ה' אין לה זוג, י-צ הרי ק', כ-פ הרי ק', ל-ע הרי ק', מ-ס הרי ק', נמצא נ' לעצמה, אמר הקב"ה כשם ששני אותיות הללו אינן יכולין להזדווג עם כל האותיות אלא לעצמן, כך ישראל אינן יכולין להדבק עם כל העובדי כוכבים וכו' אלא לעצמן מפורשים שאפילו שונא גזר עליהם לחלל השבת וכו' הן נהרגים ואין מתערבים בהם, הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב עכ"ד.

ולמדנו שאותיות ה'הן' מורות על ייחודיות עם ישראל שאין להם שום תערובת באומות, ולכן נמשלו לאותיות ה'הן'. ויש להתבונן מהו המיוחדות של אותיות ה'הן' שאין להם זיווג ועניינם הוא ה'אחת' כנגד כלל ישראל ששוכן לבדד. [ועי' בשבת (לא, ב) 'אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד, שנאמר ועתה ישראל וגו' וכתביאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וגו', שכן בלשון יני קורין לאחת ה'הן', ועי' במהרש"א (בח"א שם)].

והנה בכניסת השבת אנו אומרים 'לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה' וכתב בעץ יוסף שצריך לומר בחדוות גדולה עד שירגיש

קדשם בקדושת השבת - המתאחדת בתורתך

יש להן מעלה ושייכות ליום השבת ומותר לבקש על כך בשבת).

שלימות ההשגה בתורה –

אתה אחד ושמןך אחד ומי כעמך גוי אחד

ו**באמת** שאין דבר שמבטא יותר את הגילוי של 'ה' אחד ושמו אחד' כקדושת השבת ששייכת לקדושת התורה וכן, וכפי שכבר נתבאר עניין זה במקור"א מרבית הנחלת דוד בדרשות בית דוד (דרוש ו) שביאר בסוגיא בסנהדרין (כא, ב) בענין כתב אשורית אימתי נאבד מהם וחזר להם הכתב, וברש"י פירש שניטלה מהם בחורבן בית ראשון, וקשה שכתב שהשתמשו בו כל כך הרבה שנים היאך נשתכח מהם, ולכן ביאר הבית דוד שהכתב נאבד מיד אחר חטא העגל, והלוחות השניות ניתנו כבר בכתב העברי.

ובזה יישב את הסתירה שמחד אמרו חז"ל בשבת (קד, א) שמ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים, ומאידך בירושלמי במגילה (א, ט) איתא ד'ע"ן" בנס היה עומד, ולפי המבואר ביאר שבלוחות הראשונות מ"ם וסמ"ך בנס עומדים, ואילו בכתב העברי - בלוחות שניות, רק ה'ע"ן" היה עומד בנס שיש בו חלל בלא שום היקף.

והנה מעלת כתב אשורי היה עצום עד מאוד, וכפי שהרחיבו חז"ל בגודל מעלת הלוחות הראשונות, שבכתב אשורית ישנם 'תגין' וסודות נפלאים, ובכך היו להם תפיסה והשגה בסודות התורה, אך כשחטאו בעגל איבדו את מעלתם ונעלם מהם הכתב. וכל זמן בית ראשון שעדיין היה בהם חטא של עבודה זרה כמבואר בנביאים ועל חטא זה נחרב בית ראשון עדיין לא זכו שיחזרו להם הכתב, ורק ע"י שמסירות נפשם של חנניה מישאל ועזריאל שלא להשתחוות לאנדרטא שעשה נבוכדנצר לכבוד עצמו, וכן ע"י עזרא שביטל את היצרא דע"ז זכו שיחזרו להם הכתב.

והבית דוד (שם, מאות ט) הוסיף שאע"פ שעזרא וסיעתו התפללו לבטל את יצרא דע"ז והתקבלה תפילתם, אך מ"מ תפילתם הועילה רק שלא לעבוד ע"ז בפועל ממש כפי שחטאו בזמן בית ראשון, אבל לא עקרו אותו מכל וכל, לפי שנשאר עדיין יצר המחלוקת ופירוד לבבות ההווה בימינו, וכבר אמרו חז"ל (יומא ט, ב) ששנאת חנם חמורה כע"ז, גילוי עריות ושפיכות דמים.

והביאור שהעובד ע"ז הוא כופר באחדותו יתברך ומשתף ח"ו דבר נוסף, וכמו כן ממש עוון המחלוקת והפירוד בין אנשי האומה הישראלית הוא כפירה באחדותו ית', 'כי כשם שהבורא יתברך שמו הוא האחד הפשוט ההחלטי לא כאחד הזוגי ולא כאחד המספרי וכו', ככה לעומת זה העם הקדוש הישראלי בהיות נשמתו אצולה ממקור האחדות, כאשר כינוה החכמים האמתיים בתואר חלק אלו' ממעל, לזאת גם המה מחויבים להתאחד יחד, להיות צמודים וקשורים זה בזה, יותר מאחדות הגוף האחד המחובר מאיברים רבים וכו' ולזאת יסדו לנו מסדרי התפילות 'אתה אחד ושמןך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ', כי אחדות העם הקדוש הישראלי הוא מעיד על אחדותו ית"ש.

והנה בנדרים (לח, א) איתא 'רב ושמואל דאמרי תרוייהו חמשים שערי בינה נבראו בעולם, וכולם נתנו למשה חסר אחת, שנאמר ותחסרהו מעט מאלוקים', וביאר שמשמע שבתחילה כולם נמסרו למשה, והיינו קודם שבירת הלוחות הראשונות שהיו בכתב אשורית, אלא שלא נשתירו למשה רבינו משום שבשבירת הלוחות נסתלק כתב אשורית, שהוא כנגד השער הנ' שבו כלולים כל סודות ורמזי התורה.

וטעם הדבר שהזכירה לשלימות ההשגה בתורה היא רק ע"י האחדות בעם ישראל - מתוך התאחדות בתורה, וזה בא רק ע"י שמבטלים את השייכות לחטא עבודה זרה שהוא יסוד ושורש הפירוד בכלל ישראל, אך כשיצרא דע"ז שהוא שורש הפירוד עדיין קיים, וחטא המחלוקת אוכל בתוכנו עד שבגללו חרב הבית השני, א"כ לא שייך ליזכות לשלמות ההשגה בתורה עד ביאת המשיח שאז נזכה לאחדות שלימה ולגילוי הייחוד והשגת שער הנ' שבשערי בינה.

ה' ובאמת שהשלימות והתחברות כלל ישראל זהו רק ע"י התורה הקדושה, כי בזה יש מאחד בין כולם, ובה ביאר את דברי המדרש רבה (בראשית א, י) 'עשרים ושישה דורות היתה האל"ף קוראת תגר לפני כסאו של הקב"ה, אמרה לפני רבש"ע אני ראשון של אותיות ולא בראת עולמך בי, אמר לה הקב"ה העולם ומלואו לא נברא אלא בזכות התורה, שנאמר ה' בחכמה יסד ארץ וגו', למחר אני בא ליתן תורה בסיני ואיני פותח תחלה אלא כך שנאמר אנכי ה' אלוקיך', והיינו משום ש'א' שמורה על האחדות, שייכת רק לאחר מתן תורה, שע"י התורה מתאחדים להיות אחד.

וראה שם עוד בכל נוראות דבריו, שבכתב אשורית האות אל"ף רומזת שרמזו בה שני 'ו' ו' שהם כמניין שם הויה, וכן הביא מחז"ל שכששואלים את אות 'ב' מהיכן נבראה מראה כלפי מעלה בעוקץ שלאחריה כלפי האות 'א' שהיא שורש הייחוד וענין הבריאה, כי להגיע לשלימות האחדות שייך רק ע"י התורה הקדושה, שהתורה היא המציאות והיא מאחדת את עם ישראל בתורה הקדושה, ולכן לפני מתן תורה לא היה שימוש ותועלת באות 'א' ובריאת העולם היתה באות 'ב', אך מתן תורה שהוא סוד הייחוד התחיל באות 'א' ע"י"ש.

ולפי מה שנתבאר מדברי הלבוש והטור שיסוד השבת הוא גילוי הייחוד, וכפי שאנו אומרים בכניסת השבת 'ה' אחד ושמו אחד', וכן במנחה בשבת אומרים 'אתה אחד ושמןך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ', שמהות השבת היא ייחוד של כלל ישראל עם הקב"ה והייחוד של כלל ישראל בינו לעצמו וכמו שאנו מזכירים במנחה 'ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ'.

נמצא א"כ שהיסוד של שבת הוא 'אתה אחד, ושמןך אחד, ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ' שכל זה הוא שלימות הייחוד, שע"י אחדות כלל ישראל מתגלה יחודו בעולם, וענין זה שייך רק ע"י סגולת התורה הקדושה שהיא המאחדת וכן"ל, וכמ"ש שם (אות כו) 'כי התאחדותו בלתי אפשרי להתגלות בעולם בזולת התאחדות התחתונים, והתאחדות התחתונים בלתי אפשרי בזולת התורה, ככתוב (תהלים כט, יא) 'ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום', ולזה אמרו (אבות א, יב) 'הוי מתלמידיו של אהרן אהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה', כי בזולת עסק הגיון התורה לא יתכן השלום [וכש"כ להלן (ח, כב)].

ומעתה שיסוד שבת קודש הוא המורה על אחדות הבורא, א"כ מבואר היטב שכאשר 'פני שבת נקבלה' יש לומר בשמחה ובחדווה ולכוון למסירות נפש ממש שהיא ההתבטלות המוחלטת לבורא עולם, והוא גילוי הייחוד שאין עוד מלבדו שום מציאות כלל, ומתנוצצת בזה ההארה שלעתיד לבוא שאז יתגלה שגם לאחר בריאת העולם נשארה המציאות כפי שהיתה בתחילה עד שלא נברא העולם - שהיה הקב"ה אחד ושמו אחד [וכפי שהארץ בענין זה בנפה"ח (שער ג)].

וזה מה שאנו אומרים בפזמון בשבת קודש, קה אכסוף נועם שבת המתאמת ומתאחדת בסגולתך וכו', "קדשם בקדושת השבת המתאחדת בתורתך - וע"י זה, "פתח להם נועם ורצון לפתוח שערי רצונך", ובמקום אחר ביארנו בזה את התפילה המיוחדת למוצאי שבת שאומרים בערבית 'אתה חוננתנו למדע תורתך וכו', שאנו מתפללים בזה שגילוי הייחוד הנשגב שהיה בשבת ע"י התורה - ש'אתה חוננתנו למדע תורתך', 'ימשיך הלאה לשאר ימי השבוע, ודו"ק בנוראות הדברים.

וכמה מתאימים הדברים כעת, שאנו בהתכוננות לפרידה מהישיבה הקדושה, לקחת אתנו מטענים של תפיסה והבנה בסגולת קדושת התורה, אחדות ישראל בקוב"ה, ואחדות ישראל בינם לבין עצמם, ע"י השבת שמתאמת ומתאחדת בסגולתך - כלל ישראל. וזהו 'הן עם לבדד ישכון' באחדות ובייחודיות בלא שום שייכות לשאר אומות העולם, ע"י שהאומה הישראלית 'מתאחדת בתורתך'.

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 287
תמוז תשפ"א

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

להסתמך על מונח יסוד ש"כנראה יש עירוב טוב, אחרת איך 'כולם' מטלטלים". לא כולם ממש, אבל וכו'.

שירות חינוכי ממוקד העירוב לעריכת מפת עירוב שיכונתי

לבעיה הזו יש פתרון, לערוך מפה מסודרת של גבולות העירוב, שתהיה תלויה בבתי הכנסת, וכן יהיה ניתן לרכוש לכל בית, עם הטלפון של האחראי, שיהיה אפשר לברר אצלו כל שאלה, האם הבנין שלי בתוך העירוב, ואם לא אז איך נוכל לעזור שהא יכנס בעירוב. שמירת השבת שלנו חשובה הרבה יותר מהתחבורה הציבורית בתל אביב, פשוט שאנו נשקיע ונעשה מאמץ, שהמעשים שלנו יהיו רק בצורה המהודרת והטובה. בימים אלו "מוקד העירוב" נותן את השירות הזה בחינם, ועורך מפות לשכונות רבות ברחבי הארץ. לאחר שמפת העירובים בבני ברק כבר יצאה לאור, בשבוע זה הסתיימה גם עריכת המפה של שכונת רמת שלמה בירושלים, מפה זו נערכה בחסות בד"ץ "שארית ישראל". כמו כן יש עוד חמש שכונות בירושלים שהמפות נמצאות בשלבי עריכה. וכן שלוש שכונות מהעיר בית שמש. וכל מקום שמעוניין, יכול לפנות אלינו בימים אלו, לקבל עריכת מפה מעוצבת, ללא עלות.

השקעה גדולה בעירוב של מושב תפרח

גם באזור הדרום והצפון מגיעה הפעילות של מוקד העירוב, ובימים אלו עומדת לצאת מפת העירובים במושב "תפרח". במושב זה היתה בשנים האחרונות התקדמות גדולה מאוד ברמת כשרות העירוב. מוקד העירוב התחיל שם לפני שש שנים, בזמן שהיו עמודים עם חביות ישנות, ועמודים שהתעקמו, וגם שטחי קצים שהיו בין הבתים, והיה קושי גדול לעשות את העירוב ברמה כשרה. לאחר שביקרו ובדקו ביסודיות את המצב, וערכו רשימה מסודרת של הדברים, פנו אל הרבנים ושאלו את פיהם כיצד לפעול, ומאז כל שנה התקדמו מאוד בתיקון העירוב.

סיור הבדיקה ההוא לא נשכח מזכרוננו, היה זה בתקופת הקיץ בשהת תשע"ה, וכדי לבדוק את העירוב עברנו בתוך שטחי קוצים רבים, ושם היה סוג מיוחד של קוצים דקים, שנכנסים לבגדים ודוקרים, וקשה מאוד להוציאם יותר מכל מקום אחר. בשלב מסוים כבר לא היה שייך להמשיך ללכת בצורה כזו, כולם נעצרו והתישבו על הקרקע להוציא קצת מהקוצים, עד שהביאו לנו ג'יפ משטרה, שלקח את כל המשתתפים להמשך הבדיקה.

בשנתיים האחרונות השקיע האחראי שם הרבה מאוד בשידור העירוב, בהקמת גדרות ממש, בשיתוף

מרחבות של העירוב שהיו בעבר בתפרח

בדיקת העירוב בין הקוצים בתפרח בשנת תשע"ה

בשורה חדשה בפעילות - מפות עירוב ברחבי הארץ

פעילות חדשה יוצאת לדרך בימים אלו ממשרדי מוקד העירוב, דבר שרבים חיכו לו, וגם אנחנו צפינו לשעת הכושר, להביא לציבור את המידע הנחוץ ביותר, המידע על גבולות העירוב השכונתי, העירוב שעליו אנו יודעים שאפשר לתת לבני המשפחה לסמוך עליו. איפה הוא מתחיל, ואיפה הוא נגמר.

לא מדובר בעירוב עירוני, שמי שידע מה זה עמודי עירוב, יכול לנחש בדרך כלל היכן הוא מסתיים, בסוף בתי המגורים שבעיר. וגם אינו בא לידי ספק ושאלה היכן גבול העירוב, כשמדובר בטלטול בתוך העיר, שהוא ודאי בתוך הגבולות. אבל הבעיה היא שזה לא עירוב שנסמך עליו, כי גם כשהאחראי משקיע את כל מאמציו לעשות את תפקידו באמונה, בכל זאת התפקיד שלו מוגבל, לא מבקשים ממנו לעשות עירוב מהודר, וגם לא נותנים לו את האמצעים לכך גם אם הוא יבקש. יש הרבה בעיות בעירובים העירוניים שצריך לסמוך על שיטות דחוקות אפילו כשאין עיקר להלכה, ולא רק בענין שכירות רשות הגוים כדוע, אלא גם בענין המחיצות, בעמודים עקומים, בחוטים מתנדנדים יותר מרוחב העמוד, בצורות הפתח שעוברות על מחיצות, וכבישים סואנים שיש בהם חשש גדול לרשות הרבים, ועוד כהנה וכהנה כל מקום לפי המציאות שלו. שלא נדבר על מקומות שגם הפיקוח לוקה בחסר ואכמ"ל.

לכן כמו בכל נושאי הכשרות, אנו שומרים את עצמינו, ולוקחים רק כשרות טובה, בכל אזור חרדי יש בדרך כלל אברך שנוטל על עצמו את העול הגדול, להקים עירוב פנימי ולתחזק אותו מידי שבוע, ולהקפיד שיעמוד ברמת כשרות שכונתית טובה, ואפילו באזורים מתחרדים מתחילים כבר להשקיע בזה, כל מקום עד כמה שיכולים להגיע.

מדוע הבנין שלי אינו בתוך העירוב המהודר?

אלא שכאן מגיעה הבעיה לאדם הפרטי, איך לדעת את הגבולות של העירוב המהודר, לפעמים הבית השני ברחוב בתוך העירוב, והשלישי כבר לא. מי קובע איפה העירוב יסתיים, ומדוע באמת לא להכניס את כולם, לפעמים דוקא את הבנין שלי השאירו מחוץ לעירוב, מדוע לא התקדמו עוד בנין אחד. האמת היא שלא נוכל להסביר כאן את הכל, יש הרבה שיקולים שצריכים לשקול בבניית עירוב, גם הלכתיים וגם טכניים וגם מצד הסכמת שכנים, וזה ענין של מקצוע כמו כל דבר. אבל באמת אם אתה מאד רוצה, תוכל לפנות לאחראי ולשלם לו על הרחבת העירוב, וכן תוכל גם לשתף עוד שכנים שמבינים את התועלת הגדולה בכך, ואז גם אתה תהיה בנים.

אם כך, אנו רוצים לדעת, איפה הגבולות של העירוב, מי האחראי בשכונה שלי, המידע הזה לא נגיש, יש מעט שידועים, וגם הם אומרים רק בערך, וזוכרים את השם של האחראי הותיק שכבר מזמן אינו בתפקיד. והאברך החדש שבא לגור, נאלץ

שילט גבול העירוב במושב חזון יחזקאל

הכינוס הארצי הגדול לרבנים ובודקי עירובים - לחיזוק מערכות כשרות העירובים בארץ הקודש

בעז"ה בחודש זה, יום רביעי, כ"ז תמוז, יתקיים כינוס ארצי לרבנים ובודקי העירובים שמוסרים עצמם למען העירובים

בתכנית: התכנסות ודברי פתיחה / משא דברים מרבני עירובין / סוגיות הלכתיות ופתרונותיהן מאחראים במקומות שונים

הדרכה לבדיקת חוטי העירוב במכשיר הבקבוק, ומכשיר למדידת תל המתלקט /

הקרנת מצגת להסבר התקנה מקצועית, וצורות של קשירת החוט / הצגת מפות של למעלה ממאה עירובים שכונתיים ברחבי הארץ

בכינוס ניתן יהיה להשיג: מכשיר למדידת החוט / מכשיר למדידת תל המתלקט / חוטי דיג / מוט טלסקופי /

מכשיר גיזום / חוברות וספרים בהלכות האקטואליות בעירובין

לקבלת כרטיס לכינוס - יש להרשם במייל T83320@gmail.com - לפרט - שם, כתובת, טלפון, ומקום העירוב.

או בטל' 055-678-3323 ❖ מקום הכינוס, חזמו עדיין אינם סגורים

הכשרות המקובלות בשכונות החרדיות, ולכן יש סיבה טובה שהנוסעים למקומות אלו יימנעו מלטלטל בישוב ובחצר [אם אינה מוקפת בפני עצמה]. אמנם עם השקעה רצינית, אפשר להתמודד עם בעיות אלו, אלא שזה תלוי גם ברמת הדרישה והתקציב.

אחראי בנתניה שגילה תל עפר לפני עמוד העירוב

מלבד הדברים שמוקד העירוב עוסק במשך השבוע, יש את העזרה המיוחדת של יום שישי. עשרות אחראים בשכונות רבות ברחבי הארץ, מתקשרים לשאול על דברים שהתעוררו להם במהלך בדיקת העירוב, ולקבל עזרה ברעיונות לפתרונות פרקטיים לתיקון העירוב לפני שבת נביא דוגמא אחת שהגיעה מהאחראי בעירוב שכונתי בעיר נתניה, עירוב שנבנה לפני כמה שנים ע"י שלשה אברכים מהשכונה יחד עם מוקד העירוב, ואברך אחד מתמסר להחזיק אותו, לבדוק ולתקן כל שבוע. ביום שישי כשעבר לבדוק את העירוב הוא ראה שחפרו ליד אחד מהעמודים, וגם שפכו עפר בצד החפירה, ונוצר מחיצה תחת צורת הפתח.

שאל האברך האם אפשר לומר שערימה זו היא דבר ארעי שאינו מקלקל, כי בעוד זמן מה יפנו את העפר. אמרנו לו שבענין זה יש הוראה מרבני העירובים שעפר המונח לשבת מתבטל לקרקע, ויש לו דין כדבר קבוע. [ועי' במשנ"ב סי' שנ"ח ס"ק ל"ח, וסי' ק"ל, וסי' שע"ב ס"ק קכ"א. ויל"ע]. אם כך שאל האחראי מה לעשות כדי להכשיר את העירוב, איזה עצה אפשר לתת לו.

אמרנו לו שתלוי מה מצב החול, לפעמים זה חול רך, וערימה שאינה גבוהה כל כך, אפשר לעמוד בראשה ולדחוף עם הרגליים את החול להנמיך את הערימה שתהיה פחות מ"י טפחים, בקטע שבו עובר החוט [ברוחב ד' טפחים]. אם גם זה קשה לעשות, יש פתרון אחר בערימה שאינה גבוהה אלא כמטר וחצי, לעשות באמצע השיפוע קטע ישר או כמעט ישר, שיש בו רוחב ד' על ד' טפחים לפחות, וזה גורם שלא יצרפו את חלקי השיפוע למחיצה. אמנם פתרון זה שנוי קצת במחלוקת, שלדעת הביאור הלכה (סי' שס"ב ס"ב ד"ה שעשה) מבואר שדעתו בתל משופע שמצרפים אם בסה"כ מתלקט לגובה י'. ובשעת הצורך סומכים להקל בזה בענין ביטול תל מתחת צורת הפתח, כי יש בזה עוד כמה צירופי שיטות.

האם אפשר להשתמש במדפים של ארון הספרים ללחיים

עוד שאלה מעניינת מהאחראי בישוב חזון יחזקאל, שראה שמחליפים את ארון הספרים בבית הכנסת, ומוציאים את הקרשים של הארון הישן. מיד עלה בדעתו שהוא יכול לנצל אותו לעירוב, לקחת ממנו לחיים, שיעזרו לו לתקן את העירוב בעת הצורך. הוא התקשר לשאול את מוקד העירוב כיון שרוחב הקרשים הוא 24 ס"מ, האם טוב להשתמש בהם, או שמא צריך לחיים רחבות יותר.

אמרנו לו שיש מקומות שאפשר בהחלט להשתמש ברוחב כזה, אך זה תלוי מאוד באורך החוט, וברמת היציבות של העמוד. ואילו הן הגדרות שחשוב לדעת אותן כשמתקנים עירוב. אם מדובר בעמוד יציב ואורך החוט כעשרה מטרים [רוחב רחוב פנימי שני נתיבים בלבד], אפשר להשתמש בלחי כזה, כי באופן זה החוט המתוח אינו מתנדנד אלא מעט, והעמוד אינו מתעקם אלא מעט, ובשביל החשש שיהיה נדנד קטן או עקמימות קטנה כחמשה ס"מ שהחוט יוצא מרוחב העמוד, מועיל לחי כזה. אבל במקומות שהחוט ארוך, או העמוד אינו יציב ויכול להתעקם במשך הזמן, צריך לדאוג שיהיה לחי רחב יותר שיבטיח לנו את כשרותו גם אם יארע שינוי קל בישרות העמוד.

במאמר המוסגר, במקרה זה התעוררה שאלה נוספת, האם מותר להשתמש בארון שימש לספרים, לעשות ממנו עירוב, או שמא זו הורדה מקדושתו. והתשובה לכך הביאו מדברי המשנ"ב (סי' קנ"ד סק"ט) שכתב לגבי ארונות של חסידים לשים שם ספרים שלנו, כיון שהספרים מכוסים [עטופים] בנייר ובעור או בקרשים [כריכות הספרים], נחשב שהארון הוא תשמיש דתשמיש. [ובמדפים שמניחים חוברות, יש שכתבו בשם שיעור ברכה, שהולכים אחר רוב שימושו של הארון].

אנו מברכים את כל הזריזים שהחלו לתרום ל"מוקד העירוב"
זמירותיהם רבות, ויראו ברכה בכל אשר יפנו

עם כמה אברכים שעמלו בגופם לתקוע את העמודים ולחבר רשתות קשיחות ויציבות, שישמשו תחליף לצורות הפתח, והעירוב יועיל גם לדעת הרמב"ם (שו"ע סי' שס"ב ס"י ומשנ"ב ס"ק נ"ט). וכן יועיל לבטל דין רשות הרבים, שאע"פ שיש במושב רחובות רחבים ט"ז אמה, אך אם הם מוקפים בג' רוחות במחיצות ממש [ולא רק צורת הפתח], הרוחות נחשבים רה"י מן התורה, ונשאר רק תיקון כרמלית דרבנן, שאפשר לעשות זאת על ידי צורת הפתח. אין כאן המקום להאריך בפרטי השיטות שבענין זה, ובצורת העמדת צורות הפתח בפתיחים שבגדרות. אבל דבר חשוב יש לנו ללמוד מהם, שגם במקום שבתחילה היו מיואשים מלהגיע למה השכונתית הרגילה, יכולים עם השקעה ורצון להגיע למה עוד יותר טובה מהרמה הרגילה.

הכרת הטוב לאחראים שמשקיעים מעל ומעבר

כאן המקום לציין לשבח את ההשקעה של האחראים השכונתיים, שעושים זאת אף ללא קבלת שכר, ומשקיעים מעל ומעבר לכל שכר שניתן. זה עול כבד, ואחריות רבה סביב כל השבוע, להיות תמיד עירני ולתכנן את התיקון הבא. לדבר עם שכנים, להדריך את הפועלים, לפקח ולשלם שכרם. אין מילים פשוטות יכולות לבטא את גודל הכרת הטוב, בפרט שרוב הציבור חושב שהדבר מובן מאליה.

ישלם ה' שכרם, ותהי משכורתם שלמה, בזה ובבא. ואנחנו העומדים מן הצד, נשים אל ליבנו לתמוך קצת יותר, הן בממון והן בגוף, לתת להם את מילת ההערכה, להכיר להם טובה, על הזכויות הרבות שאנו בזכותם נזהרים וגם מהדירים בשמירת השבת.

החשש בתקופה זו מהצמחים שיוצרים מחיצה

בשבוע זה נסענו במסגרת תפקידנו לשני ישובים, לבדוק את מצב כשרות העירוב, לספק ציוד לקשירת חוטי עירוב טובים, ובאחד מהם גם לדאוג לתיקון באופן שבני תורה יוכלו לסמוך עליו. אחד מהדברים הנוגעים בתקופה זו לעירובים הטובים, הם הצמחים הרבים שגדלים בארצנו, שבמקרים רבים הם גורמים חשש כשרותי לעירוב, וצריך לגלות עירנות להסיר אותם בזמן הנכון, לפני שמגיעים לחשש הלכת. הדבר שנתקלנו בו בכמה מקומות הם בצמחים שגדלים לאורך חוטי צורת הפתח, ומגיעים לגובה י' טפחים, וא"כ הם מחיצה המחלקת תחת צורת הפתח. יש תקופות שהצמח ירוק וצעיר, והוא מתנדנד ברוח מצויה, ואז אין לו דין מחיצה [למשנ"ב, ולפעמים גם לחזו"א]. אבל אחרי שהצמח נהיה עבה, או צפוף, ובפרט אחרי שמתבשר ונעשה צהוב, אינו מתנדנד ברוח, והרי הוא מחיצה לפסול.

הפתרון הוא, לכסח את הקוצים, לגזום את הצמחים, לפחות שלא יהיה בהם גובה י' טפחים, [ונוהגים להחמיר גם בשיעור רח"נ]. וכן מומלץ להוריד יותר, כדי שהבעיה לא תחזור שוב תוך זמן קצר. רוב עובדי העירוב כידוע אינם מצוידים בכלי גינון משוכללים, והם בוחרים לעשות את המצוות בגופם, וכאן הם פוסעים בתוך הקוצים, דורכים על הצמחים היבשים, קצת נדקרים ומתלכלכים, עד שרואים את כל אורך צורת הפתח פנויה מחשש מחיצה.

בישובים קשה לעמוד בדרגת הכשרות המקובלת

הדברים האלה נוגעים במיוחד בישובים שיש בהם הרבה שטחי אדמה, שונה מהמצב בתוך השכונות בערים הצפופות, כגון ישוב "בית חלקיה", וישוב "קוממיות", שבהם קשה מאוד לטפל בזה, שלאורך החוט לא תהיה מחיצה של צמחים, והם נאלצים להקל בזה [ובעוד דברים], ולכן אינם יכולים להגיע לרמת הכשרות הנהוגה בעירובי השכונות.

מידי שבוע אנשים שנוסעים לשבת מתקשרים לברר על מצב העירובים בישובים אלו, ושואלים האם העירוב שם הוא כמו קרית ספר, או לפחות כמו בני ברק. אך כאמור זה אחד מהדברים שמונעים מהם להגיע לרמת

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת בלק

מספר בני ישראל

מדי הרבה יהודים!

כאשר בלק מלך מואב טיפס למרומי ההרים שבמדינתו, וראה משם את עם ישראל שוכן בעמק שלרגליו, תקף אותו פחד גדול. "וַיֵּגֶר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד כִּי רַב הוּא וַיִּקְרָץ מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר כב, ג). תופעה זו נפוצה אצל גויים מסוימים [וכן אצל יהודים מסוימים], הפחד מפני "מדי הרבה יהודים". כאשר שכוונות שלמות מתאכלסות ב"ה במשפחות ברוכות ילדים של יהודים יראי שמים, הם חורקים שיניהם.

אמנם ככל ששכוונות אלו מרובות באוכלוסיית היהודים, הן אינן מתקרבות למה שראה בלק במדבר. היה זה מחזה מרהיב-עין: אהלים מלא העין, פרוסים במדבר למרחק שנראה אין-סופי. היו אלו אהלים של יהודים, המלאים ביהודים חרדים! הדבר כלל לא מצא חן בעיני בלק!

התעוררותו של בלעם

ומה עושה בלק? הוא קורא לבלעם, שיבא לראות את מה שהוא רואה, "הֲנֵה עִם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם הֲנֵה כְּסֵה אֶת עֵין הָאָרֶץ וְהוּא יֵשֵׁב מִמְּלִי" (שם פסוק ה). בכך הוא קיווה לעורר את בלעם לקלל את ישראל - "וְעִתָּה לִּכְהֹן אֶרֶץ לִי אֶת הָעָם הַזֶּה" (פסוק ו).

אולם, כאשר ראה בלעם את אלפי האהלים פרוסים לנגד עיניו, תגובתו היתה שונה מזו של בלק. המראה הזה אכן עורר אותו, אבל לא להתעוררות אליה קיווה בלק, אלא התעוררות של "כִּי מֵרֹאשׁ צָרִים אֶרְאֶנוּ וּמִגְבְּעוֹת אֲשׁוּרָנוּ" (כג, ט). שלא כמו בלק, בלעם דיבר בנבואה, ולכן הוא ראה את עם ישראל באופן בו ה' רואה אותם. לכן, במקום לגרום לו רתיעה וסלידה, ראיית המוני יהודים עוררה אצל בלעם הערצה. בלעם חשב: "יהודים כה רבים! זוהי הנאתו הגדולה של הקב"ה בעולם הזה!"

עצם לידתו של עם המונה מספר כה רב של אנשים, שעד לפני זמן לא רב לא היה אלא משפחה בת שבעים נפשות, היתה דבר מדהים; אולם לראות את ההמונים הללו בעיניים - זה היה מראה המעורר יראת כבוד. ומראה זה, הוא שהביא את בלעם לדרגה הרוממה של נבואה אליה זכה. "כי מראש צורים אראנו" פירושו "אני רואה אותם בראיה של הקב"ה". המראה האדיר הזה גרם לפרץ של

התרגשות אצל בלעם, אותו ניצל הקב"ה להיות כלי לנבואה, ובאותו רגע, מחשבותיו של השי"ת יצאו מפיו של בלעם.

מי סופר?

וכה היו דבריו של בלעם: "מִי מִנֵּה עֹפֵר יַעֲקֹב" (כג, י). כאשר ראה בלעם את מספרם העצום של בני ישראל, אמר: בני ישראל רבים כעפר. ומי מונה את המספר העצום הזה? מי סופר אותם? התשובה היא שה' הוא זה שסופר אותם!

ה' סופר אותם ללא הרף. בסוף ספר בראשית הוא ספר אותם, ושוב בתחילת ספר שמות ספר הקב"ה את שבעים הנפש היורדים למצרים. וכך, כאשר משפחת בני ישראל גדלה והפכה לשבט, ומשבט לעם, תמיד היה הקב"ה סופר ומונה אותם. כך גם כאשר בני ישראל באו למדבר, מנה אותם השי"ת שוב ושוב - בתחילת ספר במדבר (א, ב) צווה ה' "שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחֲתָם לְבֵית אֲבֹתָם", וכך שוב בפרשת פינחס (כו, ב). "מי מנה עפר יעקב" - מי הוא זה שסופר אותם? ה' הוא זה שסופר אותם!

והנה, הקב"ה ידע היטב כמה מונים בני ישראל. הוא יכול היה לומר למשה רבנו על פי נבואה, "יש לך כך וכך יהודים - אל תבזבזו זמן בספירתם". ובכל זאת, ה' אמר לו, "ספור". שוב ושוב, אנו רואים בתורה כיצד ה' חפץ שימנו את בני ישראל. הסיבה לכך שאנו מונים שוב ושוב היא כדי להדגיש לנו את ה"מי מנה עפר יעקב" - שהקב"ה עצמו עסוק כל הזמן בלמנות אותנו.

ספירת ראשים

אולם יש כאן שאלה. מדוע ספר השי"ת את עם ישראל לעתים קרובות כל כך? הרי הם לא עמדו לצאת למלחמה, שלשם כך יש צורך לספור אותם. מה ההבדל אם יש שש מאות אלף, שש מאות ושלשה, או שש מאות ושלשה חמש מאות וחמישים? בכל מקרה יש כאן עם עצום ורב! מהו הצורך התמידי לעסוק במספרים המדויקים?

התשובה היא, שה' רוצה שנדע שהוא חפץ במספרים! אצל השי"ת, כל יחיד ויחיד מישראל הינו תוספת חשובה ביותר! "שאו את ראש" פירושו העלה ורומם אותם, משום

דורות של אנשים גדולים, ועדיין לא מצאה השכינה מקום לנוח ולשכון. וגם כאשר משפחתו של נח באה והלכה, השכינה המשיכה לרחף ולהמתין במשך עשרה דורות נוספים - "עֲשֶׂה דִּוְרוֹת מִנֶּחָ וְעַד אֲבָרָהָם".

ואז, סוף סוף, הגיע האדם המושלם, האיש לו המתינה השכינה, הלא הוא אברהם אבינו. "עַד שָׂבָא אֲבָרָהָם וְקָבַל שְׁכַר קָלָם" - מהו השכר אותו קיבל אברהם? שכרו היה בכך שנאמר לו שאותה השכינה שריחפה עד כה - תשכון כעת עליו. כאשר הגיע אברהם ובחר להכיר את ה', רוח אלקים מצאה את מקומה, ומכאן ואילך היא תשכון על אברהם ועל זרעו לנצח.

אדם הגדול בענקים

אברהם אבינו הוא זה שייסד את עם ישראל, ופירוש הדבר שהוא יצר את המקום בו תשרה השכינה. בזכותו הפסיקה רוח אלקים לרחף. אפילו התורה הקדושה ניתנה בזכות אברהם אבינו, וכן אמרו במדרש (שמות רבה כח, א), על אותה שעה שעלה משה למרום כדי לקבל את התורה, "בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בִּקְשׁוּ מֶלֶאכִי הַשָּׁנָה לִפְגַּע בְּמֹשֶׁה, עָשָׂה בּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קְלִסְטִירִין שֶׁל פְּנֵי שֶׁל מֹשֶׁה דּוֹמָה לְאַבְרָהָם וְכו' אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה לֹא נִתְּנָה לְךָ תּוֹרָה אֲלָא בְּזִכּוֹת אֲבָרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר לְקַחֲתָ מִתְּנוּת בְּאָדָם, וְאֵין אָדָם הָאֶמּוֹר כָּאֵן אֲלָא אֲבָרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר הָאָדָם הַגָּדוֹל בְּעֵנִיקִים". בזכותו של אברהם, הפך עם ישראל לעם הנבחר; בזכותו של האדם הגדול בענקים, קיבלנו את התורה והשכינה באה לשכון בתוכנו.

אולם יש להעיר, שאברהם אבינו ומשפחתו לא זכו לקבלת התורה. ובאמת צריך להבין: מדוע האבות הקדושים לא זכו לשמוע את קולו של הקב"ה אומר, "אנכי ה' אלקיך"? אותם ענקים, שהביאו עצמם לדרגה בה יהיו ראויים ליצור אומה, עליה תשרה שכינתו יתברך, האם לא היו ראויים הם לשמוע את עשרת הדברות ולקבל את התורה?!

דרגות בהשראת השכינה

התשובה לכך היא, שעם כל עוצם גדולתם של האבות הקדושים, הקב"ה חפץ ברבים, בעם ישראל, וכמו ששאל בלעם "מי מנה עפר יעקב?" - והתשובה היא שהקב"ה מונה אותם! הקב"ה סופר את עם ישראל - יהודי אחד, שני יהודים, שלושה, ארבעה. הוא סופר את עם ישראל מכיוון שהשראת השכינה תלויה במספרים! וכך, למרות שהאבות חיו חיים של מסירות מוחלטת לה', השכינה עדיין לא יכולה היתה לרדת ולשכון בעולם. בוודאי שהיתה עליהם השראת השכינה במידה מסוימת, אולם עוצמת השראת השכינה אותה חפץ הקב"ה להשרות בעולם, עדיין לא הצליחה למצוא מקום לשכון בו.

הדבר פשוט וברור כי השכינה אינה זקוקה להמוני אנשים כדי לשרות עליהם. כמובן שהשכינה יכולה לשרות

שכל אחד מהם הוא חשוב לי ביותר. אל נא תחשוב, הלא ישנם מאות אלפי יהודים, ואם כן מה ההבדל אם זה אחד פחות או אחד יותר? לא ולא! "שאו את ראש" - רומם כל אחד ואחד מהם, כי כל יחיד ויחיד הוא חשוב בעיני הקב"ה.

לקב"ה יש נחת רוח מכל יחיד ויחיד. כך הן מחשבותיו של השי"ת, וגם אנחנו צריכים לחשוב באופן שכזה, ולהעריך כל יהודי ויהודי שאנו רואים, לספור כל אחד ואחד. כל ראש יהודי שאנו סופרים, הוא יקר בפני עצמו. כל אחד ואחד עם האישיות שלו, עם תכונותיו המיוחדות, הינו חשוב ויקר בעיני ה', וכך גם בעינינו. נושא זה הינו חשוב ביותר, ולכן נרחיב עליו כעת.

מאי "מרחפת"?

הנה, בתחילת בריאת העולם כתוב "וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם" (בראשית א, ב). פסוק זה צריך ביאור, מהי אותה "רוח אלקים", ומה הפירוש שהיא היתה "מרחפת על פני המים"? מה מלמדת אותנו התורה בזה?

עוד יש להבין, מדוע אומרת התורה שרוח זו ריחפה "על פני המים" כלומר בשעה שהארץ כולה היתה מכוסה במים? הרי משמע מזה לכאורה, שכאשר הארץ כבר לא תהיה מכוסה במים, או אז תחדול "רוח אלקים" מ"לרחף" על פני המים, ותשכון על הארץ, אולם לא מצאנו כן בהמשך הפסוקים, וגם לאחר שאמר הקב"ה "יָקוּוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מְקוֹם אֶחָד וְתִרְאָה הַיַּבֵּשָׁה" (שם פסוק ט), לא כתוב שכעת רוח ה' שכנה על הארץ.

התשובה היא, שכבר מתחילתה, מלמדת אותנו התורה יסוד בסיסי, יסוד שהוא עיקר הבריאה ותכליתה, שישנה "רוח אלקים" והיא הנקראת שכינתו יתברך, ומתחילת הבריאה היתה רוח זו "מרחפת על פני המים" משום שהיא חיפשה מקום לחול עליו ולשכון בו. ה' יתברך אומר לנו, "יָחֹזְקוּ וְרָאוּ, עוֹד יָבֹא הַיּוֹם בּוֹ תִּמְצָא שְׂכִינָתִי מְקוֹם לְנוֹחַ, אִלֵּם כִּבְרָה כֶּתֶב עַל אֲנִי מִגְלָה לָכֶם אֶת הַפְּסוּקָה הַזֹּאת, כִּי רְצוֹנִי שֶׁתִּדְעוּ שֶׁהַשְּׂכִינָה מִחֻפְשָׁתָהּ וּמִמִּתִּינָהּ לִמְצוֹא אֶת מְקוֹם מְנוּחָתָה".

החיפוש אחר האדם השלם

גם כאשר הושלמו ימי הבריאה, רוח האלקים המשיכה לרחף ולהמתין, ועדיין לא נחה. זאת משום שמטרת הבריאה לא היתה שמים וארץ, וגם לא היבשות הגדולות או ממלכת הצמחים או בעלי החיים. אפילו האדם לא היה מטרת הבריאה! הקב"ה חיכה לאדם **מסוים**, אותו אדם שיבנה משפחה ועם שיחפשו ויבקשו לדעת את ה'. עד שאלו לא יופיעו, תמשיך רוח אלקים לרחף. זה מה שהתורה מלמדת אותנו בתחילתה; שהקב"ה ברא את העולם הזה למען מטרה זו - שרוחו תשכון בעולם.

ורוח אלקים המשיכה לרחף ולהמתין במשך זמן רב - "עֲשֶׂה דִּוְרוֹת מִאָדָם וְעַד נֹחַ" (אבות ה, ב), היו עשרה

בשמחת נישואי בן האדמו"ר, רוקדים ושמחים יחד - אין לתאר את החדווה והשמחה! והאושר הגדול ביותר הוא בזה שהשכינה נמצאת שם בעוצמה כזו שקשה לנו לתפוס.

ככל שיש קיבוץ גדול יותר של יהודים, כך השארת השכינה חזקה ועוצמתית יותר. ומה היתה השראת השכינה הגדולה ביותר? כותב הרמח"ל בספרו דרך ה' (ח"ב, ד, ה) שהיה זה כאשר ששים ריבוא מישראל [היינו האנשים, ובפועל היו שם למעלה משני מיליון] עמדו יחדיו למרגלות הר סיני. בזו הפעם הראה הקב"ה את עצמו לברואיו באופן הגלוי ביותר. השכינה ירדה לעולם באופן השלם ביותר, יותר מכל מה שהיה אי פעם. וזאת משום שהיה מספר כה גדול של יהודים - זוהי הסיבה שהשי"ת השרה שכינתו בעוצמה הרבה ביותר בהיסטוריה.

אין השכינה שורה על עצים ואבנים

הבה ונעמיק עוד בנושא זה, שהוא בעל חשיבות עליונה. האמת תיאמר, שככל שנשקיע מחשבה בענין הזה, עדיין זה לא יספיק. המושג הזה, שהקב"ה משרה שכינתו עלינו, על בני ישראל, הוא אדיר כל כך, והוא צריך תמיד להיות בראש שלנו.

כאשר הקב"ה גילה לאברהם אבינו שהוא זה שנבחר, שהוא זה שממנו יצא העם שנבחר, אמר לו ה', "לְהִיטֵּל לְךָ לְאֱלֹקִים וּלְזָרְעֶךָ אֲחֵיךָ" (בראשית יז, ז). ומסבירה הגמרא (יבמות סד, א), "בזמן שזרעך אחריו שכינה שורה, אין זרעך אחריו על מי שורה, על העצים ועל האבנים?" השכינה אינה שורה על אבנים, על מדרכות או על עמודי חשמל. השכינה שורה אך ורק על אנשים! לכן רוח האלקים פסקה מלרחף על פני המים רק כאשר עם ישראל הגיע לעולם. כאשר נוצר עם ישראל, ירדה שכינתו של הקב"ה ושכנה עלינו, והיא עודנה שוכנת עלינו עד עצם היום הזה. חשוב שנפנים את הידיעה הזו: רוח אלקים שוכנת עלינו עכשיו, ברגע זה ממש, על כל אחד אחד מאיתנו - גברים, נשים, וילדים - אנו נושאים על ראשינו את רוח אלקים!

הפסוק "ורוח אלקים מרחפת על פני המים" הגיע לסיומו עם יצירתו של עם ישראל, ורוח זו לא תסור ממנו לעולמים. לאחר שנבחר עם ישראל, לעולם לא תשרה השכינה על אף עם אחר, לא על האמריקאים, לא על ההולנדים, ולא על אף אחד אחר - לא על איש מלבד עמו ישראל.

הקב"ה אוהב את "מספר בני ישראל"

אנו צריכים להחדיר את האמת הזו אל קרבנו - ששכינת ה' שורה עלינו! תשכחו מפילוסופיה, תשכחו מהשאלה "מי הוא ה' באמת?" - כל זה הוא "למעלה ממך", זה מעל היכולת שלנו להסביר. לנו אכפת ממה שה' גילה לנו, וקב"ה גילה לנו, שעל אף ש"מלא כל הארץ כבודו", למרות שהוא נמצא בכל מקום, בכל זאת, הוא הופך את שכינתו, את הרגשת נוכחותו, לעוצמתית יותר במקומות מסוימים

על עשרה צדיקים, על חמישים צדיקים - והיא אכן שורה עליהם! גם אדם יחידי היושב ולומד בביתו, שכינת ה' שוכנת שם. אם רואה אתה אדם היושב ולומד, עליך לדעת שהשכינה נמצאת מעל לראשו של האיש ההוא. השכינה נמצאת שם ממש!

אולם כמה וכמה דרגות יש בהשראת השכינה, ואינה דומה השכינה השורה על יחיד היושב ועוסק בתורה לשכינה השורה על עשרה יהודים, וכמו שאמרו (סנהדרין לט, א) "כל בי עשרה שכינתא שריא". הקב"ה אוהב כל כך כאשר עשרה יהודים המתכנסים יחד, ולכן גם הוא בא להיות נוכח יחד עמם. השומעים אתם? כאשר עשרה יהודים כשרים מתכנסים יחד כדי ללמוד תורה, השכינה נמצאת איתם. צריכים להאמין באמונה שלמה שהשכינה כאן איתנו!

ענין זה דורש עבודה, לקנות לעצמנו את המודעות הזו. לחשוב בצורה כזו - זוהי שלמות מיוחדת. צריכים לחשוב ולהתבונן בזה עד שהדבר יהפוך להיות חלק מדפוס החשיבה שלך, להרגיש שהשכינה נמצאת היכן שיהודים שומרי תורה ומצוות מתכנסים יחד.

כאשר אתה רואה אם יהודיה הדוחפת עגלת תינוק ברחוב, וילדיה הולכים לצידה ואוחזים בעגלה - אין מספיק מקום בצדי העגלה לכל הידיים הקטנטנות שלהם - דע לך שהקב"ה מסתכל עליהם בהערצה גדולה! משום שזהו המקום בו מתקיימת מטרת הבריאה. במקום זה שורה השכינה - על משפחה זו ועל המשפחות שיגיעו מאותם הילדים. עד כדי כך זה חשוב! כשרואים משפחה יהודית, יש להסתכל עליהם בדרך ארץ רבה! משום שהם אלו המורידים את שכינת ה' לעולם.

ברוב עם

אולם יש השראת השכינה גדולה יותר מזה - כאשר עשרים ושנים אלף יהודים מתקבצים יחד במקום אחד, וכמו שאמרו (יבמות סד, א), "ת"ר, ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל, מלמד שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מישראל". פירוש הפסוק, ש"רבבות אלפי ישראל" הנם הסיבה ל"שובה ה'" - מקום מנוחתה של השכינה. ישנו סוג מיוחד של שכינה השורה על מספר רב כל כך של יהודים. ככל שיש יותר יהודים, כך הקב"ה מתקרב אליהם, יותר ויותר.

כולנו זוכרים את המעמד האדיר של סיום הש"ס, כאשר עשרים אלף יהודים התכנסו יחד לשמוח בשמחת התורה. איזו חוויה עצומה זו היתה! העיתונים כאן בארה"ב לא דיווחו על כך - הם לא יכלו לדווח על כך משום שהדבר פגע בהם נוראות! הם לא יכלו לסבול את העובדה הזו, שיהודים רבים כל כך מתכנסים יחד. כן ירבו! ברוך ה'! עשרים אלף יהודים המתקבצים יחד זהו דבר נפלא ביותר! כמו כן, כאשר עשרות אלפי חסידים מתקבצים יחד לשמוח

אם ה' אוהב לספור אותנו; אם הוא שמח כאשר הוא רואה את מספר בני ישראל, אז עלינו לחשוב יחד עמו, ולהיות מאושרים מכך גם כן. ולכן, כאשר אנו הולכים ברחובות ורואים יהודים - כמובן שאנחנו מחפשים יהודים שומרי תורה ומצוות - אם רואים שכונות המתאכלסות בעוד ועוד יהודים יראי שמים, הדבר הזה הוא אושר גדול עבורנו. צריכים להרגיש שזה הרכוש שלנו, זו העשירות שלנו, משום שזה מראה שהשכינה שורה בישראל.

יוצאים החוצה ביום ששי, ורואים המוני ילדים וילדות, נערים ונערות, השבים הביתה ממקומות לימודיהם - כולם יראי אלקים! מכל עבר הם באים, יורדים בהמוניהם מהאוטובוסים ומהטנדרים, כולם ממהרים הביתה לכבוד שבת! איזה מראה נהדר!

החנויות מלאות באנשים העורכים קניות לכבוד שבת. ברוך ה'! חלות יפהפיות מוצגות בחלונות הראווה, מי אוכל את החלות הללו? הם מיועדות אך ורק עבור "עפר יעקב", עבור "מספר בני ישראל". מי שמרגיל את עצמו לחשוב אופן זה, הרי שבזה הוא מתדמה לקונו.

אדמת קודש בברוקלין

לבו של הקב"ה נמצא בערים ובשכונות המלאות ביהודים יראי שמים! יכול אני להעיד על עצמי, שכאשר אני פוסע ברחובות בורו פארק, אני עושה זאת בדרך ארץ הגדולה ביותר. אני אומר לעצמי, "אני הולך כעת על אדמת קודש". תושבי בורו פארק - אתם חייבים לחשוב על זה! רחובות שלמים, גושי בנינים ארוכים, המלאים שומרי תורה ומצוות. זהו מקום של קדושה; זו אדמה קדושה. הנה מזוזה אחת, ועוד מזוזה, ועוד אחת! אין סוף למזוזות! וכשמסתכלים על הגגות - אין אנטנות ב"ה! אין "צלחות" לקליטת מרעין בישין! אפילו הגגות של בורו פארק קדושים! השכינה כבר אינה מרחפת - היא נחה מעל בתי בורו פארק. כשאני נמצא בבורו פארק אני אמור תמיד, "השכינה נמצאת כאן בבורו פארק". אינני עושה זאת כדי להביע עמדה או כדי למשוך תשומת לב. זהו ביטוי לאמונה, וכך האדם יוצר לעצמו שכל של תורה.

כמובן שהדברים אמורים אך ורק כלפי יהודים יראים ושלמים. יהודים המתנהגים ומתלבשים כמו גויים - אינם מקום להשראת השכינה. השכינה אינה שורה אלא במקום בו יהודים חיים על פי התורה.

פן ירבה - כן ירבה!

אנו מודים לה' על קהילות הקודש, הקמות ופורחות בכל מקום, אולם אנו שואפים ליותר. אנחנו רוצים שכל אמריקה תתמלא ביהודים יראי שמים, כי ככל שהם יתרבו, כך תתרבה שמחתו של הקב"ה.

כמובן שאויבינו אינם שמחים מכך, בלשון המעטה - ועליכם לדעת זאת. זאת משום שהם אינם רואים את מה

מאשר באחרים - והשראת השכינה הגדולה ביותר היא במקום בו נמצאים "מספר בני ישראל". לכן רוצה ה' בעמו, משום שכוונתו יתברך היא ששכינתו תתפשט בעולם כולו, כל שניתן. הקב"ה חפץ שעפר יעקב יגדל בלי סוף כי השכינה שורה על עם ישראל בהתאם למספרם, וככל שיש יותר יהודים הנמצאים יחד במקום אחד, הקב"ה משרה שכינתו ברמה גבוהה יותר. במקומות אלו נוכחותו של הקב"ה מוחשית יותר - אפשר להרגיש אותה. ולכן ה' אינו מסתפק בשני מיליון כמו שהיו בהר סיני - הוא רוצה עוד ועוד!

"חלב ישראל" - עבור מי?

כאשר אנו עוברים בבורו פארק, ויליאמסבורג, מאה שערים או בני ברק, ורואים מספר רב של יהודים יראי שמים - צריכים להרגיש תענוג מזה, כי השכינה נמצאת שם! כאשר יש קבוצה קטנה של יהודים המקדישים את חייהם לתורה ולעבודת ה', זהו דבר נפלא! אבל כאשר יש גדודים גדודים של יהודים - אנשים ונשים, בנים ובנות, כולם שומרי תורה ומצוות, זה כבר משהו שונה לגמרי.

כפי שנתבאר, ישנן כמה וכמה דרגות בהשראת השכינה, וריבוי והכפלתו של מספר היהודים, הוא הדבר שמביא את השראת השכינה הגדולה והעוצמתית ביותר. לכן אנו כה שמחים על כך שמספרם של היהודים שומרי תורה ומצוות הולך וגדל ברוך ה'. אנו פוסעים ברחובות ניו יורק ורואים משאית ארוכה, שבצידה מתנוסס בגאון הכיתוב: "חלב ישראל". למי זה מיועד? לאיטלקים? לסינים? לא ולא! המשאית הזו משרתת יהודים יראי שמים! והנהגה היא יהודי ירא שמים עם פאות. איזה תענוג לראות מראות כאלה! בימינו, מוצרים כשרים למהדרין מן המהדרין, הולכים ומתרבים בכל מקום. זה משמח אותנו מאוד, אולם עלינו לשמוח עוד יותר מכך שריבוי זה מביא נחת רוח להשי"ת. הוא שמח כאשר הוא רואה יהודים יראי שמים מתקבצים יחד, משום שעל ידי זה יש מקום לשכינתו יתברך לשרות בעולמו.

לשמוח בתוך ההמונים

כאשר אנו רואים המוני יהודים יראי שמים, עלינו לשמוח, משום שהקב"ה שמח! האם חשבת על זה אי פעם, כאשר ראית קבוצה גדולה של יהודים? הקב"ה חושב על כך כל הזמן, אז עליך לחשוב על זה לכל הפחות פעם אחת בחיך!

ככל שהוא רואה יותר יהודים, כך הקב"ה שמח יותר ויותר. כאשר הוא רואה עשרה יהודים, הקב"ה שמח בהם - "כל בי עשרה שכינתא שריא". כאשר הוא רואה 22,000 מבני ישראל, זו שמחה עוד יותר עצומה עבורו. וששים ריבוא יהודים גרמו שמחה עצומה כל כך אצלו יתברך, שזה הביא ל"וירד ה' על הר סיני".

הרבנית קפלן ע"ה, היא זו שייסדה את תנועת בית יעקב בארה"ב, ויש לה חלק חשוב ביותר של הבאת השכינה לאמריקה. היא עצמה זכתה לארבעה עשר ילדים ב"ה, והיא החדירה שאיפה זו באלפי תלמידותיה - להקים משפחות גדולות. היא גידלה דורות, לא רק של מורות, אלא של אמהות, של נשים שהקימו משפחות יהודיות של בני תורה. מרן הגר"א קוטלר זצ"ל אמר שלולא הרבנית קפלן, הכוללים לא היו יכולים להתקיים באמריקה. היא גידלה בנות ששאיפתן היתה לקים בתים של תורה, ושבעליהן ישבו וילמדו בכולל. בזכות נשים צדקניות אלו, הצועדות בעקבותיהן של האמהות הקדושות, השכינה שורה היום בעם ישראל.

משמעותו של ילד

בסוף מגילת רות (ד, יא), כאשר בועז נשא את רות לאשה, בירכו אותו העם "יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלא אֶשֶׁר בָּנוּ שְׁתֵּיהֶם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל". פסוק זה מלמד אותנו מה היתה כוונתן של רחל ולאה כאשר הם בנו את משפחתן - הן ידעו שהן בונות את בית ישראל. זוהי התכלית של הקמת משפחה - ליצור מקום לשכינתו יתברך.

ישנם אנשים, שכאשר הם רואים שלהם יש רק ילד אחד, למשל, ולחברם יש שני ילדים, הם עלולים לפתח קנאה כלפי השני. אולם נתבונן נא - במה הם מקנאים? זה כמו ילד שיש לו צעצוע אחד ולחבירו יש שנים, וגם הוא רוצה שיהיו לו שנים. קנאתם נובעת מחוסר הבנה מהי המשמעות של ילד יהודי. רחל ולאה הבינו מהי משמעותו של ילד יהודי, ומה המשמעות של ללדת ולגדל ילד כזה. ילד יהודי פירושו בניית בית ישראל, ובניית בית ישראל פירושו ליצור מקום להשראת השכינה בעולם. ככל שגדל החלק בבניית בית ישראל, כך גדל החלק בהישג העצום הזה - הבאת השכינה לשכון בינינו.

למעשה, המושג הזה, להוליד ילדים עבור השי"ת, הינו מסורת שנמסרה לנו מאמנו הראשונה. כאשר חוה ילדה בפעם הראשונה, היא אמרה מילים משמעותיות ביותר, המילים הראשונות שנאמרו אי פעם בזמן לידה, על כן חשוב לנו מאוד ללמוד אותם. ומה אמרה חוה כאשר נולד קין? "קָנִיתִי אִישׁ אֶת ה'". כידוע, ישנם הרבה פירושים בראשונים לפסוק זה, ובוודאי שכל הפירושים היו בכלל כוונת חוה. אולם הפירוש הנוגע לענייננו הוא ש"קניתי איש את ה'" היינו "קניתי איש בשביל ה'". הבאתי לעולם אדם שיהיה מקום להשראת השכינה. הבאתי לעולם עבד חדש לקב"ה.

שבלעם ראה; הם אינם זוכים לראות את השראת השכינה. הם מסתכלים על עם ישראל במבט של בלק, וכמו בלק גם בהם מתקיים "ויקץ מפני בני ישראל". אולם אנו מסתכלים על כך במבט של בלעם, שהוא מבטו של הקב"ה, ואומרים: ברוך ה'! כן ירבה וכן יפרוץ! השכינה שורה בישראל!

חשיבותו של ילד יהודי

כעת נמשיך עוד בלימוד דבריו של בלעם, שנאמרו בנבואה, כאשר הוא הביט על מיליוני היהודים שחנו בקצה מואב. "מִי מִנָּה עֶפְרָיִם יַעֲקֹב?" שאל בלעם, והתשובה, כפי שלמדנו, היא שה' הוא זה שסופר אותם. "וּמִסְפָּר אֶת רֵגְעַ יִשְׂרָאֵל" - נבואה זו מתייחסת ללידתו של ילד מישראל, וכפי שפירשו חז"ל (נדה לא, א). כאשר איש ואשה יהודיים נישאים - הקב"ה אוהב את זה, הוא מעוניין בזה, משום שהוא ממתין לנחת הגדולה ביותר - לידתו של ילד יהודי. כאן הכריז בלעם, על פי ה', על עוצמת שיעור הקומה של עם ישראל. נבואתו מלמדת אותנו כי כל ילד יהודי נוסף הוא בעל החשיבות הגדולה ביותר עבור הקב"ה, הקב"ה חפץ בזה ומעוניין בזה.

הרגעים הגדולים של החופה

מכאן נוכל ללמוד על חשיבותו האדירה של האירוע ששמו חופה יהודית. הקב"ה נמצא, שכינתו שורה, והוא מביט ומחכה לרגע הגדול הזה של חופה וקידושין. המעמד הזה הוא קדוש כל כך, משום שזהו התפקיד החשוב ביותר של הנישואין - להביא יהודים לעולם הזה.

החתן והכלה - מן הסתם דעתם אינה מיושבת עליהם באותה השעה, הם טרודים ומבולבלים. מחשבותיה תפוסות בקישוטיה ובתכשיטיה, והוא לחוץ שמא עניבתו אינה ישרה. מכל מקום, קשה להם לחשוב כעת על הדבר הנפלא הזה - שהם הולכים כעת לבנות מקום להשאת השכינה. אולם לכל הפחות אנחנו נחשוב על כך - עד כמה נפלא ונשגב התפקיד אותו הם עומדים למלא! הם מתאחדים כדי להביא את שכינת ה' לעולם! ולכן השי"ת נמצא ממש כאן, מתחת לחופה, יחד אתם! כמה אדיר הרגע הזה - זוהי תחילתה של הבאת עוד שכינה לעולם!

בזכות נשים צדקניות

כעת נוכל להתחיל להבין את גדולתן של נשות ישראל הצדקניות, שחוננו על ברכי המסורת של הקמת משפחות ברוכות ילדים. זו אינה מסורת חדשה, אולם למרבה הצער, באירופה, בדור האחרון שלפני המלחמה, מסורת זו החלה לגווע. ברוך ה', באמריקה הודלק מחדש המושג הזה - שנושות ישראל הן אלו שבונות את האומה היהודית.

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

האמהות אינן נמצאות בבית הכנסת, לא בישיבה ולא בכולל, אבל בזכותן נבנו מקומות התורה הללו. הולכים ברחוב, רואים יהודים חרדים, חבושים במגבעות שחורות ובשטר״מלך ועטויים זקנים. אל תשכחו שהאמהות הן שגידלו אותן ולהן מגיעה מלא ההערכה על ההישג הנפלא הזה - הורדת השכינה לעולם.

מי יכול היה לחשוב?

פעם הלכתי לנחם אבליים, בביתו של תלמיד חכם שנפטר. אלמנתו ישבה שם בין הנשים, ואני ראיתי מול עיני את בניה. שורה ארוכה של בנים, כולם חשובים ויקרים, כל אחד ואחד מהם תלמיד חכם בפני עצמו. חשבתי לעצמי, "איזה הישג גדול השיגה האשה הזו!" איזה בנים משובחים ויקרים היא ילדה, גידלה וטיפחה! היא ובעלה חיו למען מטרה - למען השראת השכינה!

אין לי ספק שכאשר הם התחתנו, הם לא הבינו באופן מלא את משמעות הדבר. אני בטוח שבעלה היה איש יקר, תלמיד חכם, ושהם נישאו בקדושה ובטהרה, לשם שמים; אך אף על פי כן, הם לא יכלו להבין את גודל ההישג של השראת השכינה! איזו משפחה! איזו הלבנון! אדירי התורה! בנים יקרים, כולם עובדי ה'! זוהי המשמעות של הקמת משפחה יהודית - יצירת מקום להשראת השכינה בעולם!

הוא נמצא כאן!

וכך, נבואתו של בלעם "מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל" היא למעשה אחד העקרונות הבסיסיים ביותר של העולם הזה - אנו למדים שהשכינה שוכנת בין המוני יעקב ומספר בני ישראל.

השכינה נמצאת כאן ממש, וצריכים להאמין בזה! חשוב על זה עד שזה יהפוך לחלק מדפוס החשיבה שלך - עליך להרגיש שהשכינה שורה במקום בו יש יהודים יראי שמים. זו אינה הרגשה הבאה מאליה, אדם חייב להרגיל את עצמו לחשוב כך, להתבונן עוד ועוד בדבר הזה - שהשכינה שורה על מספר בני ישראל. זה חלק מאמונתנו, וכמו כל חלקי האמונה, היא דורשת עמל רב ועבודה רבה.

זהו דבר אותו צריכים לקחת במלא הרצינות ולעבוד עליו, אולם "הבא ליטהר מסייעין אותו" - ובסוף תצליח. אסור לנו לשכוח את האמת הזו, שהשכינה שורה בישראל. זהו אחד הדברים החשובים ביותר אותו עלינו להכיר ולזכור, שהשכינה שורה בתוך עמנו. ממש כאן, ברגע זה ממש, השכינה שורה עלינו. ברוך ה' - הוא נמצא כאן!

שבת שלום ומבורך!

אשה יהודיה שזכתה ללדת ילד יהודי, עליה לחשוב, ככל שהיא יכולה: "אני עובדת את ה'. אני עושה את זה למענו יתברך, כדי שיהיה עוד מקום להשראת השכינה".

המשימה הזו אינה קלה - "בעצב תלדי בנים" אולם "לפום צערא אגרא" (אבות ה, כג) - ככל שהדבר קשה יותר, כך השכר גדול יותר, וכיון שלידת ילדים וגידולם אינו דבר קל, השכר על כך הוא עצום! זו זכות עצומה! נכון שזה קשה, אולם עם מעט מחשבה, זה הופך להיות הדבר החשוב ביותר בעולם. היא מגדלת ילדים ומביאה עוד שכינה לעולם!

בניית עצמה

והנה אין ספק שאם יהודיה המגדלת ילדים יראי שמים עושה הרבה מעבר להבאת השכינה לעולם - היא גם בונה בכך את עצמה! כל אישיותה מתעלה ומשתפרת, היא מסלקת את האנוכיות שבה. גידול ילדים הוא כמו לימוד מוסר, אלא שהוא טוב יותר. במשך כל היום כולו, היא עובדת על מדת החסד. חסד ועוד חסד במשך כל היום, ואח"כ עוד ועוד חסד במשך הלילה. היא מטפלת בילדה כאשר הוא תינוק קטן, ומסירותה אליו אינה פוסקת גם כאשר הוא גדל, וזה אף פעם לא נגמר - אפילו הסבתא עדיין דואגת לילדיה ולנכדיה. אם יהודיה היא כל כולה חסד.

אשה זו המגדלת משפחה יהודית, בהגיע זמנה, תצא מהעולם הזה אל העולם הבא כאשר היא בריה מושלמת, משום שכל קמטי האנוכיות שבאישיותה יושרו. כמה פעמים היא החסירה שעות שינה בגלל ילד שבוכה? אי אפשר לספור את המקרים בהם היא הוצרכה להשקיע זמן במשחק עם אחד מילדיה, למרות שחיכתה לה הרבה עבודה. האם היהודיה יישרה את קמטיה, ובנתה את עצמה בעולם הזה, אשה זו, בביתה הקטן והצנוע, בונה את עצמה, היא בונה את בנינה הרוחני לממדים אדירים!

בניית העולם

אבל יש עוד בנין אותו היא בונה - היא בונה את העולם! העולם חייב לה הכרת הטוב. נכנסים לבית כנסת, ורואים מנין של יהודים יראי שמים, תלמידי חכמים - מהיכן הם הגיעו? אמהותיהם גידלו אותם! אמם היא זו שטיפלה בכל צרכיהם, היא זו שהאכילה אותם בכפית. היא זו שקמה אליהם באמצע בלילה, ומסרה את חייה למען גידולם! "אֲשֶׁר טִפַּחְתִּי וְרִבֵּיתִי" (איכה ב, כב) אומרת האם, גידלתי אותם סנטימטר אחר סנטימטר. והאמהות הן אלו המביאות את שכינת ה' לעולם.

פרושים וביאורים על סדר התפילה

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך (תהלים נא, יז) - אדון הכל, אני מתחנן שתחנני ותפתח פי, כי אפילו להגיד תהילת ה' אני נצרך לעזרתך, כי אין פתיחת פה בלי עזר ה', ואף לכוון מחשבתי ודיבורי.

תפלת שמונה עשרה [על שם שמונה עשרה הברכות, והברכה הנוספת (ולמלשינים) תוקנה ביבנה וחז"ל לא שינו השם של אנשי כנסת הגדולה ונשאר שם התפלה שמונה עשרה] נתקנה בלשון רבים מכמה טעמים:

(א) תפלתן של צבור אינה חוזרת לעולם ריקם (דברים רבה ב, יב). ובהשתתפות עם הצבור בזה שמתפלל בלשון רבים, הריהו משתתף עם זכות הצבור. צבור נפישא זכותיה (ע"ז ד, ב). וכשמתפלל גם ביחד עם הצבור נתרבה עוד יותר כח וזכות התפלה. דרשו ה' בהמצאו (ישעיה נה, ו) הוא בציבור (יבמות מט, ב).

(ב) תיקנו התפילות כנגד קרבנות הצבור (ברכות כו, ב). הקרבנות היו עבודת הכלל, וגם ג' התפלות הן עבודת הכלל. וכשמתפלל גם ביחד עם הצבור ממש הוא הוראה שלמה, על עבודת הכלל.

(ג) המתפלל בעד חבריו הוא נענה תחלה (ב"ק צד, א). זוהי הברית שעשה ה' עם אברהם אבינו, ואברהם מברכיך (בראשית יד, ג). ולכן המתפלל על זרע אברהם זוכה לברכה זו שחל על המברך את ישראל.

ברוך - לשון בָּרַךְ, כי כורעים ברך בהכנעה למטיב. וככל שהטובה מרובה כך ההכנעה יותר גדולה, (חובות הלבבות, הקדמה לשער עבודת האלקים) ולכן כהן גדול כורע בתחילה ובסוף של כל ברכה, והמלך כיון שכרע שוב אינו זוקף (ברכות לד, ב).

אתה - לשון נוכח, שהוא יתברך מקשיב כאדם העומד נגדך ופניו אליך ומקשיב (מסילת ישרים פ"ט). וכבוד הוא שיכולים לדבר אליו יתברך בלשון **אתה**, וחביבים ישראל שלא הצריכן לשליח (יומא נב, א).

זכות זו, לדבר אל ה' כאל נוכח, היא מעיקרי אופני בקשת השלימות בכלל, ומעיקרי תפקידי התפילה בפרט. על ידי פניה זו אל הקדוש ברוך הוא, קונה האדם הרגשה

חושית בהכרת ה'. מסיבה זו נחוץ מאד להתרגל במחשבה זו, שמדברים בלשון נוכח למי שמאזין היטב ומקשיב בהתעניינות לכל דבריו. אמנם אף כי אינו דבר קל, יען אין החוש עוזר לזה (וכדברי המסילת ישרים פ"ט הנ"ל והובא להלן בברכת שמע קולנו), עם רוב ההתמדה בזה ושימת לב יפתח המעיין של הכרת ה' ואז תתחיל עבודת התפילה באמת.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מדוע ברא ה' את השינה - הלא זה בזבוז זמן ממש?!

תשובה:

ומדוע הוא ברא את הצורך לאכול?! גם זהו בזבוז זמן! וכמו כן יש לשאול על כל צרכי הגוף - לשם מה הם נבראו?!

זוהי שאלה טובה, ואסביר לך את התשובה. הקב"ה ברא את עולמו כדי שנכיר אותו. אולם - כיצד יכירו בני אדם את ה' בעולם הזה בעוד הם עסוקים כל כך בענייניהם? אדם חושב רק על עצמו ואינו זוכר את בוראו. לכן המציא לנו השי"ת דרכים כיצד נזכור אותו. אדם נעשה רעב, הוא מוכרח לאכול, וכאשר הוא מקבל פרוסת לחם, הוא פונה לה' ואומר: "תודה לך ה'! מה הייתי עושה ללא לחם? הלא איני יכול לחיות ללא לחם!" הלחם גורם לאדם להרגיש הכרת הטוב כלפי השי"ת, ומביאו לידי אהבת ה', וכך ממלא האדם את תכליתו בעולם.

או, לחילופין, אדם מרגיש עייפות, וגופו זקוק נואשות למנוחה. האם הוא ישן כמו שחתול ישן? לא! אם הוא מסוגל לישון, עליו להודות לה' על כך! ישנם אנשים שאינם מסוגלים להירדם! השינה היא מתנה נפלאה, מתנה עליה צריכים אנו להודות לה'! לכן הקב"ה גרם לך להיות עייף - כדי שתזכור אותו ותודה לו. אמור את זה בפיק: "שינת לילה נעימה ומתוקה!" זהו דבר המענג יותר מכל תענוגות העולם. ובבוקר אתה קם רענן, ומרגיש בן אדם חדש, ואומר לה', "מודה אני לפניך - תודה לך ה'!" השינה נבראה כדי לגרום לבני אדם להכיר טובה לקב"ה.

זוהי רק אחת מהתועלויות שבשינה, וישנן עוד תועלויות, אבל זו היא התועלת שעל ידה האדם בא לידי ידיעת והכרת הבורא, ובכך הוא משלים את עצמו, כפי רצונו יתברך.

קריאת שמע בזמנה

עש"ק לסדר "הן עם כלביא יקום" – ט' תמוז תשנ"ה

אמרו חז"ל במסכת חגיגה ט: איזהו "מעוות לא יוכל לתקון" זה שביטל קריאת שמע של שחרית או קריאת שמע של ערבית, והח"ח היה מבאר דברי חז"ל אלו, שהקורא ק"ש לאחר שעבר זמנה, הרי זה דומה לבגד שחסר בו שרוול, אי אפשר להשלימו לנצח, והרי זה כמו שהחסיר מצות שופר או לולב או כזית מצה ר"ל, עוד אמרו במסכת ברכות מג: אדם קורא קריאת שמע שחרית וערבית, וערב אחד אינו קורא. דומה כמי שלא קרא ק"ש מעולם.

ולכתחילה חייבים לקיים מצות ק"ש כתיקונה דהיינו לקרוא בזמנה עם ברכותיה כפי תקנת חז"ל, [וכדאיתא במ"ב סי' מ"ו ס"ק ל"א], ובדיעבד אם נזדמן שמתפלל עם ציבור שקוראים ברגעים האחרונים אין לסמוך על זה כדי שלא להכנס לספיקות, אלא יקרא ק"ש קודם התפילה [כל הג' פרשיות גם פרשת ציצית], ויכוין לצאת בזה ידי המצוה.

וצריך להקפיד לסיים קריאת שמע לכל הפחות חמש דקות קודם סוף הזמן, כדי שלא להכנס לספיקא דאורייתא, ויש איסור להמתין עד הרגעים האחרונים,

וכדאיתא במסכת ברכות כט: שבארץ ישראל היו מקללים למי שמתפלל תפלת מנחה ברגעים האחרונים, שמא תטרף לו השעה ויעבור הזמן [רש"י שם], וכל שכן בק"ש דאורייתא שיש בזה איסור, וחלילה לזלזל בקללת חז"ל הקדושים.

ומובא בספר מחנה ישראל פ"ג, שבזכות קיום המצוה כתיקונה זוכים לשמירה מן השמים כדאיתא במדרש תנחומא פרשת לך לך אמר הקב"ה לישראל: שמרו מצותי קריאת שמע ערבית ושחרית ואני משמר אתכם שנאמר "ה' ישמרך מכל רע ישמור את נפשך".

הכו"ת לכבוד המצוה הגדולה של קבלת מלכות שמים בזמנה.

א.י.ל. שטינמן מיכל יהודה ליפקוביץ חיים קניבסקי ניסים קרליץ

(החתימות כפי סדר חתימתם)

מדברי הח"ח במעלת מצות ק"ש [מספר נדחי ישראל פ"ו ומחנה ישראל]: אמרו במדרש שכל הבריאה כולה כדאי בשביל מצוה זו בלבד. והטעם, משום שיש בה אמיתת אחדותו יתברך ושהוא משגיח בעולמו שהוא יסוד כל התורה והמצוה.

וגם מצוה זו מגנה על ישראל מאויביהן וכדאיתא בסוטה מב. אמר להן הקב"ה לישראל: אפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע שחרית וערבית אי אתם נמסרין בידם, ועי"ז זוכים לשמירה מהקב"ה להנצל מכל צרה וצוקה ומכל המזיקים והמחבלים וכדאיתא במדרש פרשת בלק הובא כרש"י במדבר כג כד ע"כ.

קדושת בתי מקדש מעט

בהמונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

עוקצין לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, וממילא ברכם שיהיו להם בתי כנסיות שזהו מקום השראת שכינה, ומבואר כמו שהבאנו בגליון 'פרשת אמור' ממרן ראה"י הגרא"ל שטינמן זצוק"ל שקיום בתי הכנסיות זהו ע"י ששורה בו אהבה ואחוה בין המתפללים.

ובענין זה ברצוננו להביא דברי חיזוק ממרן רה"י רבי גרשון אדלשטיין שליט"א מתוך שיחה שמסר כ"ז תשרי תשע"ה:

אנו אומרים בתחילת התפילה מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל, ודרשו חז"ל (סנהדרין קה, ב) אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. והפירוש 'מה טובו', שבתי כנסיות ובתי מדרשות נותנים לאדם הרגשה טובה מאד, 'מה טובו'! כי הם מקדש מעט, ויש בהם קדושה מעין בית המקדש, ומקום קדוש מקדש את האדם ונותן הרגשה טובה מאד, כידוע שקדושה נותנת שמחה כמו שכתוב (דה"א א' ט"ז, כז) עוז וחזיון במקומו, והרב מפוניבז' סיפר כי כשהוא נכנס לביתו של החזון איש הוא מרגיש שם קדושה, הרגשה נעימה מאד. וזהו ה'מה טובו', הרגשת הטוב והנעימות בבתי כנסיות ובתי מדרשות שהם מקומות קדושים שמקדשים את האדם. ובלשון הפסוק נזכר 'אהליך יעקב' 'משכנותיך ישראל', ויש להבין מהו 'אוהל' ומהו 'משכן', ומדוע לגבי אוהל נקראו בשם יעקב ולגבי משכן נקראו ישראל?

ויש לפרש כי ידוע שיש שתי מדרגות בכלל ישראל, שפעמים קרויים יעקב ופעמים ישראל, ויעקב מורה על מדרגה נמוכה של כלל ישראל, ואילו ישראל זו מדרגה יותר גדולה, כמו שנאמר ליעקב אבינו (בראשית לב, כט) כי שרית עם אלוקים וגו', ויש להוסיף עוד כי אוהל הוא ענין דירת עראי, ומשכן זה מקום קבוע. ועל פי זה יש לפרש מה טובו אהליך יעקב וגו', שהיכן שבית הכנסת ובית המדרש הם מקום קבוע, דהיינו שיש בהם הרבה תורה והרבה תפילה, אזי זה 'משכן', ועל זה נאמר השם 'ישראל', כי זה משפיע על כלל ישראל שיהיו בדרגה יותר גבוהה בבחינת ישראל, אבל במקום שבתי כנסיות ובתי מדרשות הם רק עראי כמו 'אוהל', שאין בהם הרבה תורה ותפילה, וזה דרגה נמוכה וקרויים רק 'יעקב' ולא 'ישראל' (ועיין כע"ז באוה"ח). והנה לפי מה שדיברנו היה צריך להיות שכאשר נכנסים לבית הכנסת ובית המדרש תהיה הרגשה שנכנסים לבית המקדש! כי הרי זה מקום קדוש, מקדש מעט, אהליך יעקב ומשכנותיך ישראל, וצריכים להרגיש שנמצאים במקום קדוש, ובדרך כלל לא מתבוננים ולא חושבים על זה, אבל כך ראוי לחשוב ולהרגיש, שאני נמצא במקום שיש בו קדושה, והקדושה גם משפיעה עלי.

ויתכן שגם אפשר להרגיש את השפעת הקדושה, וכפי שאמר מו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל שאפשר להרגיש את הנשמה היתירה בשבת, שענין הנשמה היתירה הוא תוספת קדושה בנשמה ויש כאלה שמרגישים בזה, וכך גם בבית הכנסת ובבית המדרש צריכים ויכולים להרגיש את הקדושה, שהיא הרגשה מאד נעימה, מה טובו! ואזי ממילא כל ההנהגה תהיה הנהגה אחרת, עם מורא מקדש.

בירור הלכה

אולם באופן שאין המבואר חלוק כלל מגוף ביהכ"נ, אלא שמ"מ אין מתפללים בשטחו, יש לעיין דאולי קדושת ביהכ"נ מתפשטת על כל שטחו וגם חלק זה מתקדש. ואכן יעויין בתשו' המהר"ט (ח"ב י"ד סי' ד') שכתב שאם יש מקום הפתוח לבית הכנסת ואין ביניהם צוה"פ וכדו', קדושת ביהכ"נ חלה גם עלי, ואפי' אם מייעדים אותו מעיקרא לתשמישי חולין אין זה מועיל ושום תנאי לא מועיל לזה.

ולכאור' יש להוכיח מתשו' הרמב"ם (ס' ס"ח במהדו' מכר"י) דלא ס"ל כן, שהוא כתב שם וז"ל: ומה שראינו בפוסטאט שאומרים קינות כל שבעת הימים לפני האבלים בביהכ"נ, דנו אותם בזה לכך זכות ואמרנו, שמא זה המקום אשר יקראוהו כותל האבלים לזה נבנה ואינו בית כנסת גמור אלא בנינו על תנאי, אבל אם נבנה להיות בית הכנסת גמור אסור לומר בו קינה

בפרשתינו פרשת בלק 'מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל' (במדבר כד ה). ורצינו להביא בענין מעלת וחשיבות בתי הכנסיות ושמיית קדושתן. ה'גור אריה' מפרש: פירוש, ביקש לומר לא יהיה להם בתי כנסיות אמר 'מה טובו אהליך יעקב', לא תשרה שכינה עליהם אמר 'משכנותיך ישראל'. ומה שרצה לקללם בקללות אלו שלא יהיה להם בתי כנסיות ובתי מדרשות, כדי להפריד ח"ו השכינה מישראל כי כל זמן שיש להם בתי כנסיות ובתי מדרשות השכינה בישראל, כדאמרין כל זמן שישראל מתפללין השכינה ביניהם, וכן בתי מדרשות ג"כ מיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה, ואמרין שנים שיושבים ועוסקים בתורה שכינה ביניהם. וכן כוונת בלעם ח"ו להפריד שכינה מישראל והפך הקב"ה וברכם מה טובו אהליך יעקב.

ובגמרא בסנהדרין (ק"ה:) אמר רבי יוחנן מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו ביקש לומר שלא יהיו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות אמר מה טובו אהליך יעקב וכו'. אמר רבי אבא בר כהנא כולם חזרו לקללה [רש"י: כל הברכות של בלעם חזרו לקללה כמו שהיה כוונתו מתחילה] חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות [רש"י: שלא יפסקו מישראל לעולם] שנאמר 'ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלוקיך' קללה ולא קללות. [רש"י: אחת מן הקללות הפך לברכה, שלא חזרה לעולם ולא כל הקללות לברכות שחזרו. ובמהרש"א (שם) כתב, שזאת היתה הקללה הראשונה שרצה לקללם (וזהו שכתוב ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה ולא קללות שבזמן שקללה היא היתה 'קללה' שהיתה הקללה היחידה) ולכן בלעם רצה שלא יהיה השראת שכינה בכלל ישראל וע"ז ח"ו לא יהיה להם קיום] וצ"ב למה דווקא הברכה הזאת לא חזרה לקללה?

וביערות דבש (ח"ב דרוש ג') כתב: שבלעם ידע שברכה זאת היא קיום העולם וגם לעכו"ם לכן כשברכם ברכם בלב שלם ולכן לא חזרה לקללה משא"כ בשאר הברכות שחזרו לקללה שכוונתו היתה לקללם. וכך כתוב במד"ר פר' שמיני 'שאם אין בתי כנסיות ובתי מדרשות אין הקב"ה משרה שכינתו בעולם'. ובמדרש תל תלפיות כתב, שלולא הבתי כנסיות לא היו ישראל יכולים לעמוד מפני יצה"ר שהרי מבואר בגמ' 'אם פגע בך מנובל זה משכהו לביהמ"ד' ולכן ברכה זו נשארה לעולם.

חזינן מכל זה שכל קיום העולם וקיום עם ישראל תלוי בבתי כנסיות ובתי מדרשות ונמצא שאם היתה מתקיימת קללה זו והיו נפסקים בתי כנסיות מעם ישראל לא היה המשך קיום לעולם ח"ו, ולכן קללה זו הפך הקב"ה לברכה ולא חזרה לקללה, שלעולם לא יפסקו בתי כנסיות ובתי מדרשות מעם ישראל, אך כמובן שהבטחה זו מחייבת אותנו ביתר שאת לשמור כדבעי על בתי הכנסיות ובתי המדרשות.

ושמענו ביאור מהגה"צ רבי יצחק שמואל שליט"א ראב"ד חיפה, דרש"י מפרש: מה טובו אהליך יעקב, על שראה פתחיהם שאינם מכוונים זה מול זה. ולכאורה צ"ב מהו הקשר לבין הברכה שברכם שיהיה להם בתי כנסיות ובתי מדרשות? וי"ל שכיון שראה שבנ"י חיים בשלום יחד ונזהרים מלהזיק לשני זהו סיבת השראת שכינה בכלל ישראל, כמו שאמרנו חז"ל בסוף מסכת

קדושת שטח הכניסה של בית הכנסת

יש לדון מה דינו של מבוי הכניסה להיכל ביהכ"נ האם מקום זה קדוש בקדושת בית הכנסת, וזהו נפק"מ לענין אכילה ושתייה ולדבר חולין וליכנס בהם מפני החמה והגשמים ושאר הלכות ביהכ"נ.

ותשובת שאלה זו מתחלקת לשנים: אם מבואר זה חלוק מגוף ביהכ"נ ע"י צורת הפתח, עומד מרובה, פי תקרה יורד וסותם וכדו', הרי זו רשות חלוקה וודאי שאין בה קדושה, ואף שהמקום פתוח לביהכ"נ אבל כיון שהוא פתוח גם לחוץ דינו כלשכה הפתוחה לקודש ולחול שתוכה חול, וכמש"כ המשנ"ב (סי' קנ"ד סק"ג) בשם המהר"ט. [ואכ"מ להאריך בזה]. והיינו באופן שלא רגילים להתפלל שם, אבל אם רגילים להתפלל שם קדושת בית הכנסת נוהגת גם שם כמש"כ המשנ"ב שם.

על מת, אלא אם יהא הספד של רבים. ע"כ. הרי דשפיר יתכן לעשות תנאי לחלק מביהכ"נ.

אולם מהגרמ"מ לובין שליט"א שמעתי דאין זו ראייה מוכרחת, דאולי אותו כותל אבלים היה מסויים בפ"ע עם צוה"פ וכדו', והניח דין זה בצ"ע. עוד יש להוסיף בזה דהנה האחרונים התווכחו בהבנת תשו' זו של הרמב"ם האם כוונתו שהתנו שאותו מקום לא יהיה כלל מכלל ביהכ"נ, או דהתנו שיהיה מותר לקונן שם כעין תנאי הנזכר בגמ' להתיר כמה דברים בעודו בקדושתו. (דעת ה'נהר מצרים' בהל' ביהכ"נ, דכוונת הרמב"ם דהתנו שלא יהיה קדוש כלל, וכ"כ בס' קרית חנה דוד. אולם בתשו' 'זוהר ליהודה' יו"ד ל"א, נחלק ודעתו שכוונת הרמב"ם לתנאי רגיל, ולעולם גם אותו מקום קדוש בקדושת ביהכ"נ. ושורש הפלוג' הוא, האם מהני תנאי כה"ג להתיר זה בעודו בישובו, דאם מועיל כזה תנאי אין שום סיבה לומר שמתנים שלא יהיה קדוש כלל, ואם ל"מ בהכרח דכוונתו שמתנים שלא יהיה קדוש כלל) ומעתה, להסוברים דכוונת הרמב"ם לתנאי רגיל יתכן שיש לחלק בין זה לתנאי שלא יהיה המקום קדוש כלל, וזה תלוי בגדר דין תנאי ואכמ"ל.

והנה נחלקו הפוסקים בדין מקום האגף לענין תפילה, שהב"י (בס"י נ"ה) הביא מרבינו ירוחם שמקום האגף לענין תפילה כלחוץ וראייתו מדברי הרמב"ם שכתב כן לגבי איסור הוצאת הפסח מן הבית, והקשה הב"י דהא בפסחים פ"ה: מבואר דמקום האגף בשערי העזרה כלפנים ורק אגף דשער נקנור לא נתקדש מפני המצורעים שיוכלו לעמוד שם. ומ"מ בשו"ע קבע הלכה כמותו. אבל המג"א הביא מספר התניא שפסק דמקום האגף כלפנים וכדעת הב"י, ודעתו להלכה כמותו, והובא במשנ"ב. ובשוב דעת רבינו ירוחם כתב בחי' הגהות שם בשם מהר"ח ובביהגר"א וגליון החת"ס שם, דס"ל לרבינו ירוחם דהיא הנותנת, דאם מקום האגף מכלל שטח הפנימי לא היה שייך להתנות לחלקו ממנו שהוא לא יתקדש, ובהכרח דמקום האגף כלחוץ ורק שאת שאר שערים חוץ משער נקנור החליטו בכל זאת לקדש. ומעתה נמצא דנחלקו הראשונים בשאלתנו אם מהני תנאי לחלוק את אותה הרשות, שלדעת התניא והב"י שפסק המג"א כמותם מהני כזה תנאי

ולדעת הרמב"ם ורבינו ירוחם שפסק השו"ע כמותם לא מהני כזה תנאי. ואם כנים הדברים הרי נמצאת לנו סתירה בשיטת הרמב"ם, שמתשובתו לגבי כותל האבלים הוכחנו לעיל דמהני תנאי לחלק מן הרשות, ומשיטתו בדין האגף מוכח דלא מהני תנאי לחלק מן הרשות. ובהכרח לומר כאחת הדחיות שכתבנו לעיל.

ואולי יש לדחות דאפי' להשיטות שסוברים לגבי מקום האגף דביהמ"ק שלא מהני תנאי, אי"ז אלא לגבי ביהמ"ק דקידושו צריך מחיצות, וכשמוציאים את המקום הסמוך למחיצות מכלל הקידוש נמצא שאין היקף המחיצות שלם וא"א לקדש כלל, דגם הפתח הוא מכלל המחיצות. ויעוי' במקדש דוד קדשים סי' א' סק"ג שנסתפק אם בתחילת הקידוש צריך היקף שלם או דסגי ברוב מחיצות. וצ"ע בזה.

ועכ"פ הא מיהת מוכח בדעת התניא והמג"א דתנאי מהני לחלק מן הרשות. שו"ר בתשו' מנחת יצחק (ח"ז סי' ח') ובשבט הלוי (ח"ה סו"ס כ"א) שכתבו בנידון בניית עז"נ בחלל ביהכ"נ, אשר יש שפקפקו דיש בזה איסור הורדה מקדושה, דאף דמעיקר הדין הדבר מותר אך ליתר שאת יוכלו ז' טובי העיר להפקיע קדושת חלק זה שבביהכ"נ (ועי' זהו כתב גם המהרש"ג ח"א סי' נ"ח) ומבואר דפשיטא להו שאפשר לקבוע שיהא חלק מחלל ביהכ"נ קדוש וחלקו לא. וכן מבואר בתשו' דברי מלכאל ח"ה סי' י"ח. וצ"ע בכל זה.

והנה כל זה אמור לגבי עצם התנאי על חלקו של ביהכ"נ שלא תהיה בו קדושה, אולם הלא עוד זאת מבואר במהר"ט שם והביאו המשנ"ב (שם) דאפי' מקום החלוק מגוף ביהכ"נ, אם הוא במערב כנגד ארון הקודש ראוי להחמיר שלא לנהוג בו קלות ראש דאיכא בזה זילותא, וא"כ ק"ר ממש ודאי שאסור לנהוג שם [כשאכן מכוון מקום זה מול ארה"ק], וכל הנידון הוא לגבי שיחה בעלמא וכדו'.

עוד זאת לא נתבאר מכל הנ"ל לענינו, באופן שלא נעשה תנאי מפורש על מקום זה אם חלה בו קדושה או לא, וצ"ע.

(מתוך ספר 'חנוכת הבית' על הלכות ביהכ"נ, הנמצא בשלבי עריכה)

חיזוקים בבתי הכנסת

כשנה החליטו הגבאים ליחד מקום מחוץ לביהכ"נ להנחת 'עלונים' ולא להכניסם לביהכ"נ, בכדי שלא יפלו עלונים על הרצפה וכדו' דבר העלול לגרום בזיון הן לביהכ"נ והן לעלונים, ומאידך ג"כ שלא להפר כוונת המתפללים בתפילתם ע"י העלונים. בס"ד החיזוק נשמר באופן מושלם, ואם בטעות מאן-דהו הביא עלונים לביהכ"נ דואגים הגבאים להעבירם למקום המיועד להם. יה"ר שימשיכו מתפללי ביהכ"נ זה ובכל מקום להתחזק בענין שמירת קדושת ביהכ"נ.

קוראים כותבים

שמה שמחזיק אותו היא ההנאה הרוחנית הגדולה לנשום בחוש את אורית הקדושה שבביהכ"נ, העונג הזה גבר אצלו על כל הרגשותיו הקדומות. והוא במשקל מה שהביא המסילת ישרים פ"ט: א"ר אייבו כשאתה עומד להתפלל יהא לבך שמח עליך שאתה מתפלל לאלקים שאין כיצא בו וכו'. וגם כאן ראינו שנתקיים אצל אומ"מ ז"ל הרגשה זאת שהיה שמח שזוכה להסתופף ב'בית מקדש מעט' ששומרים על קדושתו, לנו הילדים זה עשה רושם עצום בערך קדושת ביהכ"נ.

אחרי כל הדברים האלו, יש להעיר על הנגע שלצערנו פשט בשנים האחרונות 'השתמשות פלאפון בבית הכנסת', לאור האמור אין זו עבירה פרטית אלא ביטול צורתו של ה'מקדש מעט' וזהו חב לאחרינו, שהמדבר בפלאפון בביהכ"נ מבטל את הרגשת-הלב והחווייה הרוחנית לנמצאים ב'בית מקדש מעט'. וזכות עצומה לגיליון שלכם שמחזק מאוד בענין זה וישר כחכם. ח.ג. ב"ב

בית הכנסת 'הליגמן' מרכז ב"ב, בראשות הגרא"י קרליץ שליט"א.

ביהכ"נ זה הינו מקום גדול לתורה ולתפילה. מתפללי ביהכ"נ הינם תלמידי חכמים ואברכים ירא"ש המדקדקים קלה כבחמורה, וכמובן ג"כ בענין שמירת קדושת בית הכנסת ישנו חיזוק גדול, **רוב רובם של המתפללים נזהרים משיחה בטילה בביהכ"נ ולא רק בשעת התפילה וקרה"ת. וכמו"כ לא נשמעים צלצולי פלאפון בביהכ"נ גם שלא בשעת התפילה.** גבאי ביהכ"נ משתדלים מאוד שלא יופר ח"ו שמירת קדושת ביהכ"נ. לפני

קראתי ונהנתי ממאמרי המערכת האחרונים (שלח-קרח) אודות כמה הנהגות המתבקשות לכל הבא בשערי ביהכ"נ, ואשר מעוררות ומחדדות את הרגשת היראה הפנימית בחוש על היותנו בבית המלך.

במקביל, ברצוני לעורר ולחדד הרגשה פנימית נוספת אשר נחקקה בליבי מילדות בעקבות הנהגה שראינו אצל אמו"ר ז"ל ויהיו הדברים לעילוי נשמתו. ומעשה שהיה כך היה, שנים רבות קבע את תפילותיו בביהכ"נ כמנהג עדתו, אלא שבערוב ימיו התעוררו בביהכ"נ ויכוחים שונים, **כשהדבר נמשך קיבל החלטה לעקור לביהכ"נ סמוך שהצטיין באופן מיוחד בשמירת קדושת ביהכ"נ מכל הבחינות.** צעד זה הפתיע מאוד את בני המשפחה, כיון שאותו ביהכ"נ השתייך לעדה אחרת מהספרדים, השונה לחלוטין בנוהלי ומנגינות התפילה וכו', **והדבר ידוע כמה קשה לאדם ובפרט בערוב ימיו לשנות את סביבתו ואת הרגליו.** אלא שלאט לאט התחלנו להבין ולהרגיש

סיפור השבוע

לו שגם הוא חייב לשנות ההרגל שלו כל הזמן לדבר ומכאן והלאה יתחיל לשמור על כבוד בית ה'. אחרי שקיבלו את הקבלה התחיל בס"ד המצב להתייצב עד שלאחר תקופה קצרה שב לביתו. וכיום מספר הרב גרינוואלד שליט"א שרואהו כשהוא הולך בבריאות איתנה כאחד האדם. (כבוד בית ה')

לפני כמה שנים היה בירושלים אברך שלפתע קיבל דום לב ומצבו היה קריטי. קראו לכל המשפחה, ואחד מהם התעורר וצעק חז"ל אומרים אפי' חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל יתייאש מן הרחמים והחליטו בני המשפחה **שלא לדבר בתפילה לכל החיים ממש** (לא רק לשבוע או 30 יום) והוסיפו שאם החולה יפתח את עיניו, אז יאמרו

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

נאה דורש

פנינים

ממיטב ספרי המגידים בהוצאת "יפה נוף"

אך אף פי כן, לא היה רבי יוסי בן קסמא מוכן לדור בשום מקום אלא במקום תורה:

(רבי אריה שכטר זצ"ל - אריה שאג)

בלעם קלל וברך בהתאם להכרזה בשמים

פי דעתי את אשר תברך ואת אשר תאור יואר (כב, ו)

"כי ידעתי" - איך נודע הדבר ש"את אשר תברך ואת אשר תאור יואר"? איך, פתאום, הפך בלעם ל"בבא" מפרסם, שברכותיו וקללותיו מתקיימות?...

המדרש אומר, שבשמים מכריזים שלשים יום מראש כמה יעברו וכמה יבראו, מי יהיה ומי ימות, מי יעני ומי יעשה, מי ישפיל ומי ירום, ובלעם היה שומע את ההכרזות הללו. מעתה, כל חולה שהיה בא אליו - הוא היה יכול לדעת מה יעלה בגורלו, ולפי זה "בבא" את עתידו. כמו כן, את כל מי ששמע שמכריזים עליו שהוא עתיד למות - יכול היה "לקלל", וכפיכך קללתו היא זו שהביאה למותו.

ברבות הימים נוכחו הכל לדעת כי כל "נבואותיו" מתממשות, ברכותיו וקללותיו חלות, לא נופל מדבריו דבר אחד ארצה, ו"את אשר תברך ואת אשר תאור יואר".

בדומה לזה, מובא בירושלמי מעשה באדם רשע שחי בתקופת בית ראשון, שפשתייה מגיעה לפניו אשה בהריון, ובקשה ממנו שיתפלל עליה שתלד בשלום בן זכר, היה מברך אותה שאכן תלד בן, ובצאתה מלפניו היה אומר לתלמידיו, שהיו רשעים כמותו: "היא תלד בת, אלא שלא רציתי שיהיה לה צער בכל חדשי הריונה, ועל כן אמרתי לה שזהו בן".

והיה, אם בסופו של דבר ילדה בן - היה אומר: "הנה, אמרתי לה שיהיה לה בן, ומה שאמרתי לכם שתהיה לה בת הוא משום שלא רציתי שישלט, בבן זה, עין רעה". ואם בסופו של דבר ילדה בת - היה אומר: "הנה, אמרתי לכם שתהיה זו בת, ומה שאמרתי לה שיהיה זה בן, הוא מפני שלא רציתי לצער אותה".

(רבי בן ציון מוצפי שליט"א - דורש ציון)

@הרשע מחפש את טובת עצמו

אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב (כב, יח)

הקשה האדמו"ר הגה"ק רבי יואל מסאטמאר זצ"ל: הרי המשנה (אבות פ"ו מ"ט) מביאה את דברי רבי יוסי בן קסמא, שהשיב לאותו אחד שהציע לו לדור בעירו: "בני, אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, איני דר אלא במקום תורה!".

לעמית זאת, בלעם אמר: "אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב, נמצא שבלעם שהיה תאב לממון, הסתפק רק במלא ביתו של בלק, ואלו רבי יוסי בן קסמא דבר על כל העולם כולו מלא באבנים טובות ומרגליות. כיצד יתכן אפוא שרבי יוסי בן קסמא דבר על יותר ממון מבלעם הרשע?

מבאר האדמו"ר מסאטמאר, שההבדל בין רבי יוסי בן קסמא לבלעם הרשע הוא, שבלעם רצה רק לעצמו, רק בשביל הבית שלו, להחליף שטיחים, להחליף פרקשים, לקנות רהיטים מעצבים וכדומה. הכל לטובת עצמו וביתו.

להבדיל, רבי יוסי בן קסמא לא היה צריך בשביל עצמו מאומה, וכל צרכיו היו עבור עולם הישיבות, תלמודי התורה והחזקת תלמידי חכמים. לכן הוא נקט בלשונו: "אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם", דהיינו: כל מה שנצטרך בשביל הצבור ובשביל עולם התורה.

'שלא לשמה' המביא אחרים לעשות 'לשמה'

ויצל בלק ובלעם פר ואלו במזבח (כב, ז)

הרבי רבי שלום שבדרון זצ"ל, נהג לדרש בירושלים בפני הצבור, ולדרשותיו היתה השפעה גדולה על קהל השומעים.

פעם נכנס בו ההורר מחשבה, שכדי שיהיה ראוי לדרש ולהטיף ברבים, צריך שהוא עצמו יהיה נקי דעת ובר לבב, שלא יתערבב בדרשות שלו שום רגש זה, שום נגיעה של כבוד וגאווה, מי יודע, אולי חסר בנקיות שלו, ב'ריינקייט', אולי חסר משהו ב"לשמה". הגיעו הדברים לידי כך שהוא חשב בדעתו להפסיק לגמרי את דרשותיו. אבל מצד שני זו החלטה המצריכה שקול דעת ואחריות.

מה עושים?

באותה תקופה המשיגים רבי חצק'ל לוינשטיין זצ"ל התגורר בירושלים. רבי שלום החליט להפגש אליו ולשטח בפניו את הענין. אמר ועשה. שמע ר' חצק'ל את הדברים, הרהר בינו לבין עצמו ואמר לו: "אם חסר בנקיות, זו בעיה גדולה.... גאווה היא מדה מגנה מאד!".

רבי שלום יצא משם ברוח נבאה. הוא היה שבור ורצוצ. בעודו עושה את דרכו מביתו של ר' חצק'ל עבר שם חסיד גור נכבד, ממכריו של רבי שלום. פנה אליו רבי שלום ושפך לפניו את לבו: "חשבתי שר' חצק'ל יעודד אותי, ולבסוף הוא עוד הגביר את תחושת המועקה שבלב".

אמר לו אותו חסיד: "הגמרא (סנהדרין קה ע"ב) אומרת: לעולם יעסק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה. שמעתי בשם אחד הגדולים שפרש כך: אמן גם אם אתה עצמך עושה זאת שלא לשמה, אבל אם "מתוך שלא לשמה יבוא לשמה" - דהיינו, שתגרום לשני שיבוא מזה לידי 'לשמה' - על כך אמרו: 'לעולם יעסק אדם'".

פנה החסיד ואמר לרבי שלום: "גם אם אתה חושש על עצמך שאולי חסר לך ב'לשמה', עליך לדעת: אם אפילו יהודי אחד יתחזק מדרשותיך ויתעורר על דרך לעבד את ה' לשמה - די בכך כדי לחייב אותך את דרשותיך ברבים!".

הוכחה מפרשת לדברים הללו אנו מוצאים בפרשתנו. שכן, אחת ההוכחות לכך ש"לעולם יעסק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה" היא מבלק: "שבשכר ארבעים ושתים קרבות שהקריב בלק - זכה ויצאה ממנו רות" (סנהדרין קה ע"ב).

צא ולמד, בלק הרי הקריב מ"ב קרבות ב'לא לשמה' הגרוע ביותר שאפשר להעלות על הדעת. בדרך כלל הקרבת קרבן נעשית לצורך עבודת השם ולטהרת הנפש, אך הסבה שבלק הקריב את עשרות הקרבות היתה הפוכה בתכלית: הוא רצה שזכות הקרבת הקרבות תצמד לו שיחולו הקלות על עם ישראל, והם יכרתו מעל פני האדמה. איזה ערך יש לקרבות שפאלה? הרי על קרבות טובים מאלו אמר הקב"ה: "למה לי רב זבחים" (ישעיהו א, יא)!

למרות זאת, המעשה הזה של הקרבת הקרבות ב'לא לשמה' הגרוע והשפיל ביותר, עמד לו לבלק לזכות - הוא זכה שיצאה ממנו רות, וממנה יצא שלמה המלך שהקריב קרבות לשם

שמים - "והמלך וכל ישראל עמו זבחים זבח לפני ה'" (מלכים א' ח, טב).

בלק אמנם הקריב את קרבנותיו שלא לשמה, אבל כיון שסוף כל סוף המעשה שלו גרם שאחרים יקריבו לשמה - די היה בכך כדי שהמעשה שלו, החמור כשלעצמו, יזקף לו לזכות.

(רבי ראובן קרלנשטיין - זצ"ל - יחי ראובן)

כל יהודי בשעת פטירתו רואה את הקב"ה

תמות נפשי מות ישרים ויהי אחריתי כמותו (כז, י)

בלעם התקנא בצורה בה יהודי נפטר.

על הפסוק (שמות לג, כ): "כי לא יראני האדם וחי" דרשו חז"ל (מסכת שמחות פרק א): "בחייהם אינם רואים, אבל בשעת מיתתם רואים אותו. אין אדם מת עד שרואה את הקב"ה".

בשעת פטירתו של יהודי, השכינה יורדת אליו, והוא רואה אותה, ואז נשמתו עולה למעלה. זוהי בחינת "נשיקה", שלכך זוכה כל איש יהודי בשעת פטירתו. ויש צדיקים שאזכים ממש לנשיקה בפה.

זוהי הסבה לכך שמכסים את פני הנפטר לאחר פטירתו, כי מאחר שפניו זכו לראות את השכינה - לא ראוי שהם תשאנה מגלות, וכמו שמכסים כל דבר של קדש, כמו המעיל שמכסים בו את ספר התורה, או הפרכת שעל ארון הקדש.

למיתה שבו התאנה בלעם, אבל הוא "אחר את הרפכת": כדי לזכות למות כמו יהודי, צריך גם לחיות כמו יהודי! אי אפשר לחיות כמו גוי ולמות כמו יהודי...

(רבי בן ציון מוצמי שליט"א - דורש ציון)

בלעם יחל לחרבן בתי המקדש

מה טבו אהליך יעקב משכנתו ישראל (כה, ה)

דרך העולם - אומר הרב לזרוב בספרו "משה יהודה" - ששפאדם קונה תכשיטים יקרים לאשתו והוא מראה אותם לכל מכיריו וידידיו, הרי שאוהביו האמתיים מברכים אותו: "יתן לך ה' עשר ואשר, ותזכה לקנות לה כהנה וכהנה, ותתענג על רב טוב". לעמת זאת שונאי, בראותם תכשיטים יקרים אלו שבידיו, מקללים הם אותו בלבם: "יתן ה' שבקורב תצטרך למשכן אותם אצל המלוה ברבית...".

בלעם הרשע ראה בכך נבואתו את שני בתי המקדש שהיו לישראל, ומרב התפעלות קרא: "מה טבו אהליך יעקב" - מה ימים ונחמדים הם בתי המקדש הללו, ומיד הוסיף: "משכנתו ישראל" - הלואי שבקורב תאלץ למשכן אותם, שילקחו ממך כערבון על עוונותיהם...

(רבי שלמה לוונשטיין שליט"א - ומתוך האור)

צורת היום תלוינה בשנת הלילה

הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא לא ישכב עד יאכל טרף (כז, ט)

לא ישכב בלילה על מותו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו. כיצד? קורא את שמע על מותו ומפקיד רוחו ביד המקום (רש"י)

השלחן ערוך פותח את דיני השכמת הבקר כך: "יתגבר כארי לעמד בבקר לעבודת בוראו" וכו'. וברמ"א (שם): "ובשכבו על משכבו ידע לפני מי הוא שוכב, ומיד כשיעור משנתו יקום בזריות לעבודת בוראו יתברך ויתעלה".

יש השואלים: מדוע הלכה זו ש"בשכבו על משכבו ידע לפני מי הוא שוכב", מזכרת בהלכות השכמת הבקר, ולא בסימן רל"ט, העוסק בדיני קריאת שמע על המטה?

התרוץ הוא כך: אם הולכים לישון כמו אריה - נתן לקום כמו אריה, אבל אם הולכים לישון כמו חמור - אי אפשר לקום כמו אריה... האפן היחיד בו נתן להשכים ולהתגבר כארי, הוא על ידי שהולכים לישון כארי.

צורת הקימה בבקר היא מהיסודות ממש. זוהי דגמה להשתדלות קטנה ורוחנים עצומים. ישנם כאלו שקמים בצורה של - "הדלת תסוב על צירה ועצל על מותו" (משלי כו, ד)...

דלת שסובבת על צירה, יתכן שעברה מרחק של קילומטרים רבים בסובוביה. אף על פי כן היא נמצאת עדין על עמדה, באותו מקום שהיתה בהתחלה. כך העצל - הוא מתעורר בשש וחצי, ומסתובב לצד השני מתעורר כעבור רבע שעה, ושוב מסתובב לצד השני וממשיך לישון...

מי שקם מתוך עצלות כזו - כל היום אצלו 'הולך הפוך', הוא מגיע מאחר לבית הכנסת וחותר את התפלה למסות קטנות, בורר לעצמו מה לומר ומה לא. 'פטום הקשרת' אין צורך לומר, אמירת הקרבנות נועדה רק לבעלי בתים, ויבא לציין הרי נאמר בכדי להחזיק את העולם, והעולם שלי בין כה וכה חרב... כך נראה כל היום של אותו עצל.

אם הולכים לישון על מנת לקום מתוך חיוק, מתוך חשק, והולכים לישון עם ה' יתברך מתוך יחוד ה' ודברי תורה, הקימה בבוקר נראית אחרת לגמרי, וממילא גם הצהרונים והערב אחרים. בערב אומרים שוב פעם קריאת שמע, וכך זה מסובב את כל היום. אדם יכול להעשות ממש אדם אחר, אבל כאשר שתי נקודות אלו - הקימה והשנה - חלשות, היום כלו חלש.

ישנו בחרו 'מתמיד', שגם כאשר כבר הגיע הביתה מהישיבה בשעה שתיים-עשרה וחצי בלילה, עדין חפץ הוא להמשיך בלמודו, וחושב בלבו שרק "יניח את הראש" לכמה דקות כדי לאגד כח, כי סוף כל סוף הוא בכל זאת קצת עיף... הוא 'מניח את ראשו' לחמש דקות, ו...

מתעורר למחרת בשבע בבוקר...

"נו" - כך הוא חושב לעצמו - "נכון, הפסדתי קריאת שמע שעל המטה, אבל זה לא כל כך נורא"...

אבל הנזיר (ברכות ח ע"ב) מתבטאת על דבר זה בהריפות כזו, שכמעט לא מוצאים בחז"ל לשון כה חריפה.

נאמר שם: "ואל תשבו על משה ארמית" - אסור לישון על מטה של גוי. מהי מטה של גוי? "איכא דאמר: לא תיגנו בלא קריאת שמע". פרש רש"י: "בלא קריאת שמע - שתתהא משתנה דומה למשת ארמית".

עלינו להאזין היטב למה שלמדנו כאן חז"ל, שאין בלשונם שום גומאות: ההולך לישון בלי קריאת שמע - הריהו ישן על מטה של גוי, ו"גוי" מבטא יציאה מחלשת מתחום הקדשה.

אדם ישן בלילה בין חמש לשמונה שעות, זהו אחוז עצום מהחיים! שמונה שעות הן שליש מהחיים. אם מדבר בשש שעות, גם זה המון - רבע מהחיים! מי שמתרגל לישון בלי קריאת שמע שעל המטה, הרי שרבע מחייו הוא חי כמו גוי!

אך מי שמתרגל לומר קריאת שמע שעל המטה כמו שצריך, הרי שעל ידי השקעה קטנה זו הוא זוכה ברבע מחייו לישון כמו יהודי! על ידי אמירת קריאת שמע, שענינה המלכת הקב"ה עליו, הוא כפיכול יושב בחיקו של הקב"ה, ואז הוא נרדם כאשר מחשבתו היתה דבוקה בהש"ת, תפוסה ביחוד ה'. הוא דבוק בה' אלקי ישראל, זוהי מציאותו של היהודי, ובלאו הכי הרי נחשב כלישן על משה גוי! השתדלות כה קטנה - היא הגורמת את ההבדל!

הרמ"א (סי' רל"ט) הביא מהראשונים שיש לקרוא קריאת שמע סמוך למשנתו. כלומר, אם אדם קרא קריאת שמע שעל המטה זמן רב לפני השנה, עליו לחזור ולקרא שוב סמוך למשנתו. לא מצאתי בכתובים את סבת הדבר, אבל כנראה שהוא מסביר שצריך לומר קריאת שמע - "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד", סמוך למשנתו, משום שעל ידי היחוד האמתי, שאין עוד מלבדו, צריך היהודי להרדם.

(רבי שמשון פינקוס זצ"ל - פניני שמשון)

אריה שאג

לקט פנינים ושביבי מוסר מתוך ספרי "אריה שאג"
משיחותיו של מגיד המישרים
רבי אריה שכטר זצוק"ל

פרשת בלק תשפ"א

הקב"ה אינו מקפח שכר בריה

וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמרי" (כב, ב)

יש להבין, במה זכה בלק שהיה רשע מרשע, מכשף וקוסם, ורצה לעקר את עם ישראל, שפרשה מן התורה נקראה על שמו.

כסף, ואפשרויות פלכליות להחזקת תורה וכו'. מצד שני מצעת לו בת תלמיד חכם גדול, שנחנה באישיות מיוחדת ובמדות תרומיות, ועתידה להנחיל לילדיה את מדותיה האצילות, ולעזר לבעלה לגדל בתורה, אולם בדרך הטבע לאחר חתנתו יהיה עליו לחיות חיי דחק ומחסור.

להלחם בעמון ובמואב.

כך מנהגו של בורא העולם, המוציא לישראל מתוך הצרה את הישועה!

הקב"ה מגן על בניו

גם בפרשת השבוע מצאנו חסד מיוחד שהקב"ה עשה עמנו. בדרך הטבע לא היה לנו שום סכוי לעמוד כנגד כל הקללות והכשופים של בלק ובלעם. אלא שכבר אמר הנביא: "עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור... למען דעת צדקות ה'" (מיכה ו, ה). דרשו על כך חז"ל (ברכות ז ע"א): "אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, דעו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי בימי בלעם הרשע, שאלמלי כעסתי לא נשתתף משונאיהם של ישראל שריד ופליט. והינו דקאמר ליה בלעם לבלק: 'מה אקב לא קבה קל ומה אעזעם לא זעם ה'", מלמד שכל אותן הימים לא זעם". בכך הראה לנו הקב"ה שוב את אהבתו המיוחדת אלינו, כפי שאנו משבחים ואומרים: "אהבת אותנו ורצית בנו".

במה זוכה מי שמגלה כבוד שמים?

על פי הדברים שבארנו, נתן להבין מפני מה זכה בלק שפרשה מן התורה נקראת על שמו. בלק בדומה להמן ולנבוכדנצר גרם לכך שאהבת ה' המיוחדת לעם ישראל התגלה ותתפרסם בעולם. מלבד זאת הוא גרם לכך שבלעם חפש חסרונות בעם ישראל, ונאלץ להודות שלא ראוי און בעקב ועמל בישראל.

ברצוני לומר מספר משפטים פשוטים וברורים, שאינני מבין איך ישנם אנשים שאינם מבינים אותם. בתורה שנתנה לנו לפני יותר משלושת אלפים ושלש מאות שנה, כתובה הבטחה ברורה: "ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתי ולא געלתים לכלתם להפר בריתי אתם" (ויקרא כו, מד).

בחלומות השחורים ביותר, אף אחד לא חלם שתיגע תקופה נוראה בה הנוצרים יפעילו נגדנו אינקוויזיציה אימה עם יסורי תפת ושרפות פמביות שבענו אוטו דה פה. הכל תחת מעטה של דת החמלה והחנינה. אוי איזו צביעות! אף אחד לא צפה ולא דמין, כי במהלך תקופות ממשכות בהיסטוריה, ישפכו את דמנו, וינסו לחסל אותנו באמצעות עלילות דם ופוגרומים נוראים. אף אחד לא העלה בדעתו כי תתכן שזוהי כל כך אימה, בה הגרמנים יחרטו על דגלם את הסיסמא "יודן ריין" - "עולם נקי מיהודים", בעוד כל העולם ממלא את פיו מים בהסכמה אלקת.

"על עמך יערימו סוד ויתעצו על צפוניה; אמרו לנו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד" (תהלים פג, ד-ה). הגוים מבקשים להכחיד את עם ישראל, אולם הקב"ה מקלקל את מחשבתם ומפר את עצתם. בעת השואה האימה היו גם בין היהודים כאלו שסברו כי העולם נגמר והיטלר ימ"ש מצליח לממש חלילה את תכנית הפתרון הסופי שלו. אף על אף הכל, הקב"ה החזיק אותנו והותיר אותנו חיים וקיימים. כל זאת מחמת ההבטחה המפורשת של הקב"ה שלא יפר את הברית שפרת עמנו לדורי דורות.

נתן לבאר את הדברים על פי רעיון מוסרי, ששמעתי מרבי יעקב קמינצקי זצ"ל, אשר הקשה: במה זכה המן שצאצאיו ילמדו תורה, כפי שאומרת הגמרא (גטין נז ע"ב): "מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק".

השיב רבי יעקב, שהיתה זו מדה כנגד מדה, משום שהמן גרם לעם ישראל לקבל את התורה מאהבה. כפי שאומרת הגמרא (סנהדרין צו ע"ב): "גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל, שכלן לא החזירום למוטב, ואלו הסרת הטבעת החזירתן למוטב". לפיכך היה המן ראוי לשכר במדה כנגד מדה, וזכה לצאצאים העוסקים בתורה. זאת משום שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה.

הגמרא ממשיכה ומספרת כי הקב"ה בקש להכניס גם את צאצאיו של נבוכדנצר תחת כנפי השכינה, כיון שגם הוא גרם להתעוררות בכלל ישראל. אולם המלאכים לא הסכימו וטענו: "מי שהחריב את ביתך ושרף את היכלך, תכניס תחת כנפי השכינה?". לכן, במקום צאצאים בני תורה נתנו לנבוכדנצר להיות שליט על כל העולם.

שאל רבי יעקב קמינצקי, הרי נבוכדנצר היה רשע מרשע, רע לשמים ורע לבריות. כשנודע שהוא מת פשטה שמחה בכל העולם. אם כן, כיצד יתכן שרשע שכזה זכה לשכר כה עצום וקבל שלטון על כל העולם?

באר רבי יעקב, כי ילדים בני תורה שוים פי מיליונים מכל העולם כלו. אף את המתנה הזו לא יכלו לתת לנבוכדנצר, כיון שהוא החריב את בית המקדש. נמצא שאם יתנו לו פחות מכל העולם יקפחו את שכרו. לתת יותר מכל העולם הוא דבר לא מציאותי. לכן היו חביבים לתת לו את כל העולם. אני הוספתי על דבריו ושאלתי, מדוע היו המלאכים מוכנים לפרגן להמן, אבל לא לנבוכדנצר? ועניתי שסבת הדבר היא, משום שמהמן יצא לנו פורים ומנבוכדנצר יצא לנו תשעה באב... על כל פנים הרינו למדים כי בנים העוסקים בתורה הם זכות שאין כמותה בכל העולם כלו.

המסר על צאצאים העוסקים בתורה נוגע להלכה למעשה, כאשר מציעים לבחור שני שדוכים שונים בתכלית. מצד אחד מצעת לו בתו של אחד מעשירי העולם, מה שאומר שלאחר חתנתו יהיה לו הרבה

נמצא שבלק אכן קבל שכר רב על מעשיו, אולם היה זה בבחינת "עשר שמור לבעליו לרעתו", כיון שעל דוד המלך שהיה מארעו, הטל התפקיד

מי שחי ביהודי זוכה למות ביהודי

תמות נפשי מות ישרים ויהי אחריתי כמחור (כ, י)
אנשים רבים יודעים את האמת, אך בכל זאת הם חיים את כל חייהם בשקר, כשהם מקוים לקפוץ ברגע האחרון על מסלת האמת, ולזכות לחלק בעולם הבא. הנקמה זו היתה הנקמה של בלעם, אשר רצה לחיות כל חייו בשחיתות, ובד בבד אחל לעצמו למות מות ישרים, כדי שתהיה לו אחרית טובה בעולם הבא. כפי שהעיד על עצמו ואמר: "תמות נפשי מות ישרים ויהי אחריתי כמחור".

כמה נפלאים דברי ה"אור החיים" הקדוש וזו לשונו: "עוד ירצה שבהגיעו ליום המיתה, ייטיב דרכיו ממעשיו הרעים ותועבותיו, כי רשע שבאמות היה, ואותו שהיתה לו סוכנת כמאמרם ז"ל תגיד עליו, אלא שנתאנה בשבשעת מיתה ישוב ויהיה ישר כישרים שבאמות. ולפי שעמד על מזגו והנה הוא רע בתכלית הרע, ונמנע ממנו עשות ישר, לזה שאל דבר שיכול להיות שבשעת דכדוכה של מות יהיה ישר. וכיוצא בזה ראיתי רשעים שאמרו לי בפרוש, כי אם היו יודעים שיחזרו בתשובה ותכף ימותו, היו עושים, אלא שיודעים שאינם יכולים לעמוד בתשובה זמן ארוך כי דבר מלה עליהם, מלה זקן וכסיל, רחמנא ליצלו. ולא שאל הרשע שימות כמיתת הצדיקים שבישראל, כי הוא מן הנמנע שיגיע להשגה זו".

בזמן תנועת ההשכלה היו בעיר פראג יהודים שהחלו לזלזל במצוות, וכמה מהם אף נהגו לגלח את זקנם בתער. רב העיר רבי יחזקאל לנדא זצ"ל, בעל ה"נודע ביהודה", התריע רבות על פרצה זו, אך בכל זאת היו שלא התחשבו באזהרותיו, והמשיכו לעבר על מצוות התורה שצוותה: "ולא תשחית את פאת זקנך" (ויקרא יט, כז). אחד מהם היה חולה במשך כמה שבועות ונמנע ממנו להתגלח. היתה זו מחלתו האחרונה של האיש אשר הסתלק מן העולם בעודו מגדל זקן. לפליאת בני העיר הודיע ה"נודע ביהודה" כי הוא מתכוון להשתתף בהלוויה. ומי רואה אותו יוצא ואינו יוצא אחריו. כך ארע שכל בני העיר השתתפו בהלוויתו של האיש שעבר על ההלכה, ולא ציית להתרעתו של המרא דאתרא, כשהם סבורים כי רב העיר מתכוון לספד לו ולדבר בשבחיו.

בעצמו של מסע הלוויה ההמוני, הורה ה"נודע ביהודה" לנושאי המטה לעצור, וצוה לקרא לספר. כאשר הופיע הספר ליד המטה, הורה לו ה"נודע ביהודה" להסיר את הטלית מפני הנפטר, ולגלח את זקנו, כשהוא מסביר לבני העיר כי אדם שזלזל באסור גלוח בתער בהיותו בעולם הזה, אינו ראוי להגיע עם חתימת זקן לעולם הבא.

אמנם בזמננו אין אנו דנים דיני קנסות משום שאין לנו בית דין סמוכים, אך בכל זאת למגדר מילתא שאני. כדי לעצור פרצות יש בלח גדולי הדור להטיל קנסות חמורים. לפיכך הורה ה"נודע ביהודה" לנקט בצעד כה נורא כנגד אותו אדם שפרץ גדר ועבר על מצוות התורה.

על כל פנים, היוצא מן הדברים הוא שאי אפשר לחיות כמו בלעם ולמות כמו רב.

ה' יתברך כביכול מתאונן: "לו עמי שמע לי ישראל בדרכי יהלכו כמעט אויביהם אכניע ועל צריהם אשיב ידי" (תהלים פא, יד-טו). המפתח נמצא בדינו, עלינו להתנהג כעבדי ה' בבחינת "לו עמי שמע לי", ואז ברגע אחד הקב"ה יושע אותנו מכל אויביו, כמאמר הכתוב: "כמעט אויביהם אכניע".

הבעיה היא שיש אנשים מתוכנו שמחסיאים את כלל ישראל כפי שנאמר: "מהרסין ומחריבין ממך יצאו" (ישעיהו מט, יז). גם לבלק ולבלעם היה קשר משפחתי לשרשים של עם ישראל. והם הם אלו שחפשו דרכים להחטיא אותנו ולחסל אותנו מבחינה רוחנית.

עד היום צאצאי עשו הוא אדום, שהם אנשי ארצות הברית, לא מפסיקים לחפש דרכים לפגוע בצניעות שלנו, בשמירת העינים שלנו, במלבושים שלנו, וליבא עבורנו את כל המתירנות והתאוות שבעולם. כפי שאמר דוד המלך ע"ה: "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו" (תהלים לו, לב).

אולם הקב"ה מושיף לשמור עלינו בזכות אותו צבור קטן ואיכותי, בני התורה היקרים, ששומרים על העינים, משליטים את השכל על הרגש ועל התאוות, ולא נכשלים בעצת בלעם. בני התורה הם המחזיקים אותנו חיים וקיימים, ובזכותם אנו זוכים להתגשמות התפלה: "ובצל כנפיה תסתרינו כי קל שומרנו ומצילנו אתה". בזכותם תתקם חתימת דברי דוד המלך: "ה' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו" (שם לג).

ליצר הרע יש כחות אדירים. לא קל להשליט עליו את השכל ולהתגבר על התאוות הרגשיות. אמנם כל בר דעת מבין שהיצר הרע רוצה אך ורק ברעתנו, וכל ההצעות המפתות שהוא מציע, הן הכל דמיון ורעות רוח. אך אף על פי שהשכל מבין זאת, האדם לא מצליח להשליט את שכלו על רגשותיו.

נתן להביא לך את הדגמא הבאה. כאשר פלוני פוגע בך ומעליב אותך, מהי המטרה שלו, שתפגע או שלא תפגע? בודאי שהמטרה שלו היא שתפגע! ואם נפגעת - עשית את רצונו, כמו שאומרים: "שחקת לו לידים". אתה עצוב והוא שמח שהצליח להשיג את מטרתו. אם הוא ינסה לפגוע בך שוב, ותקח את דבריו ללב ותעלב, רק תגרם שהוא לא יפסיק לפגוע בך עוד ועוד.

עצם העבדה שנפגעת שוב ושוב רק מדרבנת אותנו להמשיך לפגוע בך הלאה עד שיהפך אותך לשק האגרוף שלו. אך אם כבר בפעם הראשונה שהוא מנסה לפגוע בך, רק תחזק ותתייחס אליו בכבוד כאילו לא עשה לך דבר. לאחר מכן תמשיך לנהוג כך גם בנסיגות השני והשלישי, הוא לא ימצא כל טעם להמשיך ולנסות לפגוע בך, כיון שיוכח שאינו משיג את מטרתו. אם כן מתברר כי השכל מחיב לא להפגע, אבל הרגש לא מסכים, ורב בני האדם מקשיבים לרגש פגוד עצת השכל וממשיכים להפגע ולסבל. אולם הכח של עם ישראל בא מאותם אלו שמצליחים להשליט את השכל על הרגש ולא נוהים אחרי היצר הרע המסתובב ברחובות ומנסה להכשיל אותנו בעצת בלעם. בזכות המושלים ביצורם אנו חיים וקיימים.

רק אותה אהבה מיחדת של הקב"ה כלפינו, היא שעמדה ועדין עומדת לנו ומצילה אותנו מידם של מיליוני שונאי ישראל שיוזרים עלינו קטיושות וקסאמים. כפי שאנו אומרים בברכות קריאת שמע: "אהבת עולם אהבתנו ה' אליקינו חמלה גדולה ויתרה חמלת עלינו".

לאחר מכן אנו מוסיפים ואומרים: "אבינו מלכנו בעבור אבותינו שבטחו בך כן תחננו ותלמדנו". בתפלת שמונה עשרה אנו אומרים: "חוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בנייהם למען שמו באהבה". הקב"ה זוכר לנו לדורות את מעשי אבותינו, שהלכו אחריו במדבר בעינים עצומות, מבלי לשאל מראש האם יהיו להם לחם לאכל ומים לשתות. בך הם עשו כביכול חסד עם הקב"ה, אשר השתבח בהם במאמר הכתוב: "כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורך אהבת כליולתך לפתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" (ירמיהו ב, ב). לכן, מלח זה ובמדה כנגד מדה ה' יתברך משיב לנו בחסדו, וגם אם נצטרך חס ושלום להעניש, אף אחד לא יצליח להשמידנו. כפי שאנו אומרים בהגדה: "והיא שעמדה לאבותינו ולנו שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו והקב"ה מצילנו מידם".

הנביא אומר: "אני ה' נצרה לרגעים אשקנה פן יפקד עליה לילה ויום אצרה" (ישעיהו כז, ג). הקב"ה שומר עלינו יומם ולילה כדי שלא תתמלא סאתנו בעברות. אמות שלמות נמחקות מהגלובוס, משום שהקב"ה ממתין עד שתתמלא סאתן בחטאים ובפשעים, ואז הוא מכחיד אותן במכה אחת מוחצת. כפי שדורשת הגמרא (סוטה ט ע"א) על הפסוק: "אני ה' לא שנית" (מלאכי ג, ו) "לא הפיתי לאמה ושניתי לה", אלא מחצתי אותה במכה אחת. אולם ביחס לישראל אומר הקב"ה: "ואתם בני יעקב לא כליתם" (שם). אף פעם לא המתנתי עד שתתמלא סאתכם ותהיו ראויים למכה אנושה. לכן אם אתם חוטאים, חלילה, אני מחלק לכם את הפרענות לכמה סטירות, כדי שלא תגיעו אף פעם לקו שבו מתמלאת הסאה. לפיכך אתם חיים וקיימים!

לכאורה יש להקשות, מדוע הקב"ה לא נותן לנו מכה חזקה לפני שמתמלאת הסאה, כדי שירדו בבת אחת עונות רבים ונגיע הרחק מתחת הקו של מלוי הסאה, ועל ידי כן לא יהיה צורך בשמירה מתמדת לילה ויום?

נראה לתרץ, שתמיד ישנה תקוה שעם ישראל יחזר בתשובה שלמה מאהבה, ואז יתפכו כל העונות לזכיות. משום כך חבל לתת יותר מדי מכות ולנקות יותר מדי עונות, שכן עונות אלו יכולים להפך בעתיד לזכיות, כאשר עם ישראל יחזר בתשובה. משום כך הקב"ה נותן לנו רק מכות קטנות, המורידות רק מעט מן העונות. לכן יש צורך בשמירה תמידית שלא תתמלא הסאה. מישוה יכול להבין בשכל אנושי איך נופלים עלינו מאות טילים ופצצות מוגמה, והכל עובר בשלום. האם זה נורמלי? הרי פשוט וברור שאנו חיים בנסי נסים! הרי פשוט וברור שאנו חיים מלחה של ההבטחה האלקית של - "לא מאסתי ולא געלתי לכלתם להפר בריתי אתם!"

הפצת ספרים ב.י. בלוי באתר bloy.co.il

להזמנות במייל bloyseforum@gmail.com

מוקד ההזמנות בטלפון או בוואט 054-8564033 | בין

השעות 7:00 בבוקר עד 1:00 בלילה

אוצר החידות והדיעות לפרשת בלק

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

חידה. מה המקור שבלעם היה צר עין.

תשובה. דברים מפורשים במשנה מסכת אבות פרק ה משנה יט' כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו ושלשה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של אברהם אבינו עין רעה ורוח גבוה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע, ע"כ. ולכאורה עין רעה היינו צרות עין.

וראה עוד בספר שם משמאל (מועדים שמיני עצרת ושמחת תורה) הביא מפסיקתא **דראוי הי' בלעם לאמור ז' ברכות אך מחמת שהי' צר עין אמר הקדוש ברוך הוא שמרע"ה יאמרן.** הענין דשבעה הוא בטבע כמנין שבעת ימי בראשית, והי' גם בלעם יכול לומר, אך מרע"ה יכול לומר אף יותר משבעה, כי הוא נעדר מן החומרות כמ"ש (שמות ב' י') מן המים משיתיהו, ולכך הי' רצון הקדוש ברוך הוא שאף השבעה יאמר הוא, כדי שאף מה שהוא בתוך הטבע יהי' בו ג"כ למעלה מהטבע.

חידה. מה המקור שבלק היה צר עין קמצן וכילי?

תשובה. י"ל דכן כתב השפתי כהן (כב, מ) על הכתוב "ויזבח בלק בקר וצאן וישלח לבלעם ולשרים", וז"ל "פירש רש"י ז"ל דבר מועט, וכן במדרש (תנחומא פרשה זו י"א) לפי שהיה לו לומר וישלח מאכל לבלעם ולשרים, ודאי ישלח מאכלים ערבים כיד המלך, ובפרט שהוא צריך לו ושלח אחריו, ועוד שאין צריך לאומרו כי ודאי ישלח, ואפילו שלא נכתב יש לנו לומר ששלח, ועוד שהיה לו לומר וישלח בלק בקר וצאן לזבח לבלעם, ועוד המאכל הקל מקדימין תחילה ואחר כך הגס, כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פרק ד' מהלכות דעות (הלכה ז'), אם כן היה לו לומר ויזבח בלק צאן ובקר, לזה אמרו חז"ל **מכאן תראה שהיה צר עין, ומרוב הכילות שהיה בו לא רצה לשלוח לו חיים אלא אחר שזבח ולקח צורכו אחר כך שלח ממנו ממה שהותיר, ומרוב צרות עיניו לא האכילו הקל תחילה מאכלים דקים כדי שיאכל הרבה, אלא מאכלים גסים תחילה, ולזה הקדים הבקר שהוא גס, וכו' ורשעים אומרים הרבה ועושים מעט, בלק אמר כי כבוד אכבדך מאד, וכשבא לא שיגר לו אלא בקר וצאן, התחיל בלעם חורק שניו עליו, זהו שהיתה דעתו רחבה, אמר אחר כל הכבוד שהבטיחני שלח לי זה, למחר אני נותן מארה בנכסיו עד כאן. זהו שסמך ויהי בבוקר, לומר שבבוקר יאמר וי שיכניס מארה בנכסיו, וכן היה שרמו לו ואמר וגם הוא עדי אובד", עכ"ל.**

חידה. היכן עמדה חמה למשה והיכן זה רמוז?

תשובה. וירא בלק כתב הבעל הטורים שנתקדרה חמה מצינו ראייה לשון הבנה כמו וכל העם רואים וכו' ובד"ה ה' כתב שראה שנתקדרה חמה למשה במלחמת האמורי .

י"ל במלחמת עוג. ומרומז בתיבות "תחת כל השמים", הכתוב בפסוק דברים (ב כה) "היום הזה אחל תת פחדך ויראתך על פני העמים **תחת כל השמים** אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו מפניך", וכתב שם רש"י ז"ל "תחת כל השמים. למד שעמדה חמה למשה ביום מלחמת עוג ונודע הדבר תחת כל השמים", עכ"ל.

חידה. מי היה המלאך שהפריע לבלעם?

תשובה. האבן עזרא כתב שם בפסוק שזה היה השטן וכן איתא בספר חסידים, אבל הבעל הטורים בפסוק מלאך ה' בדרך, בגימטריא גבריא-ל המלאך. והיינו מלאך של רחמים. כדאיתא במדבר רבה פרשת בלק (פרשה כ ס' יג) דאיתא התם "ויחר אף אלהים כי הולך הוא ויתיצב, מלאך ה', **מלאך של רחמים היה** ונעשה לו לשטן", ע"כ. וכ"ה במדרש תנחומא פרשת בלק (ס' ח), ובילקוט שמעוני פרשת בלק (רמו תשסה). וכ"כ רש"י ז"ל על הכתוב במדבר (כב כב), "ויחר אף אלהים כי הולך הוא ויתיצב מלאך ה' בדרך לשטן לו והוא רכב על אתנו ושני נערי עמו: **"ויתיצב מלאך ה' מלאך של רחמים היה ולו נעשה שטן"**, ע"כ.

ותפתח האתון את פיה - יל"ע. מדוע בלעם לא מצינו שהתפעל מכך שהאתון פתחה את פיה ודברה?

תשובה. כתב הספורנו וכל זה היה כדי שיתעורר בלעם לשוב בתשובה בזכרו כי מה' מענה לשון ובכל זאת התעקש בלעם והמשיך בדרכו הרעה ועיי' במדרש רבה (פרק כ"ח ט"ו) .

י"ל עפ"י מש"כ מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א על הכתוב במדבר (כב כט) "ויאמר בלעם לאתון כי התעללת בי וגו'", דיש לתמוה אחר

שראה נס כזה שהבהמה התחילה לדבר איך לא נבהל ולא חזר בתשובה רק נעמד להתוכח אתה כאילו לא קרה דבר. ותירץ, שהרשע הזה רצה להראות לשרים כאילו הבהמה רגילה לדבר אתו תמיד והוא מתוכח אתה ומסביר לה כדי שיראו חשיבותו אבל הסוף היה שהבהמה נצחתו ולא היה לו מה לענות לה ונשאר בבושה נגד השרים, ע"כ. א"כ י"ל דלכן לא התפעל [ויותר נכון שעשה עצמו שאינו מתפעל], כדי להתגאות, כדי שיראו שרגיל הוא בגילויים שמימיים, ולכן אינו מתפעל. (עיי' בספר שבענו מטובך)

חידה. היכן רמזו בפרשה שכל הבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו.

תשובה. ע"ד המליצה פי' אחד מהגדולים, שאמר לו תברח מהכבוד וממילא הכבוד ירדוף אחריו, וזהו מרומז בקרא - וְעַתָּה בָּרַח לָךְ אֶל מְקוֹמְךָ אֲמַרְתִּי כִּבְדְּךָ וְהָיָה מִנְּעָה ה' מִכְּבוֹד: שאלו להרה"ק ר"ד מטאלנא, חז"ל אמרו כל הבורח מן הכבוד, הכבוד רודף אחריו, והרי בלעם היה בורח מן הכבוד שנאמר אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף או זהב לא אוכל לעבור את פי ה', א"כ היתה הגדולה והכבוד צריכים לרדוף אחריו, וענה כי רק מי שבורח באמת מן הכבוד, הכבוד רודף אחריו, אבל מי שבורח מן הכבוד רק למראית עין, אזי גם הכבוד רודף אחריו רק למראית עין. אמנם מאידך אנו רואים בסוף הפרשה שפינחס ברח מן הכבוד ועשה דברים שלכאורה הביא עליו בזיונות וכפי שהשבטים ביזו אותו הראיתם בן פוטי וכו', אולם התורה מעידה עליו שהכבוד ברח אחריו ונתתי לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם, שהוא קיבל את הכבוד שבוודאי לא ציפה לקבל אותו.

חידה. מה המקור שצער בע"ח דאורייתא מהפרשה. ?

תשובה. יעוין בס' חסידים (סי' תרס"ו), שכתב, "...ואף אם יעשה צער על חנם לבהמה, כגון שמשים עליה משאוי יותר מאשר יכולה לשאת, ואינה יכולה ללכת, ומכה אותה, עתיד ליתן את הדין, שהרי צער בע"ח דאורייתא. כתיב בענין בלעם 'על מה הכית את אתונך', וכנגד שאמר 'לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך' (שם כ"ט), לכן נהרג בחרב".

הרי מבואר דס"ל דממעשה דבלעם יש ללמוד איסורא דצער בעלי חיים (ומבואר דגם בעכו"ם שייך הך איסורא, מדיליף לה מבלעם). ובאמת שכן נמצא גם במורה נבוכים להרמב"ם (ח"ג פ"ז), שכתב, "...ואמנם אמרם צער בעלי חיים דאורייתא, מאמרו על מה הכית את אתונך". כי זה הוא דרך השלימות לבלתי נלמד על דרך האכזריות ולא נזיק בלי תועלת האדם. ואף שבגמ' לא הביאו מזה, עי' מה שחידש בזה באור שמח בדעת רמב"ם פכ"ה מהל' שבת הכ"ו, דמחד גיסא נקט דצעב"ח מדרבנן, וע"כ לומר דדוקא מניעת צעב"ח זהו דרבנן שא"צ למנוע הצער מדאורייתא רק מדרבנן, אבל לצער בידים זה דאורייתא לכו"ע גם למ"ד דבעלמא צעב"ח דרבנן.

חידה - האם בני ישראל במדבר קראו קריאת שמע בכל יום - מהיכן מהפרשה מוכח להדיא?

תשובה. על הפסוק הן עם כלביא יקום, פירש"י כשהן עומדין משינתם שחרית הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצות ללבוש טלית לקרוא את שמע ולהניח תפילין. א"כ משמע דכשהיו ישראל במדבר היו קוראים שמע בכל יום. והנצי"ב בהעמק דבר (דברים פ"ו, פ"ד) דקריאת שמע היה ידוע לבני ישראל אף קודם שבאו למדבר סיני, עי"ש שהוכיח מהא דפסחים.

חידה. איזה קולא בהלכות תפילה למדנו מבלעם.

תשובה. י"א שהמתחיל להתפלל קודם שיעבור זמן תפילה מהני לו.

חידה. היכן מרומז בפרשה ההסבר מדוע האבות היו עקרים.

תשובה. ראה בשם משמואל שמות פרשת פקודי, ונראה לפרש עפ"י דברי האלשיך בטעם שהאבות היו עקרים, כדי שלא יהי' שום צירוף לדורות ראשונים עם ישראל, כי מצד סדר התולדות לא היו ראויים להוליד, וזה שאמר בלעם כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו, אלו האבות והאמהות, כי אלו הם ראש והתחלת ישראל ולא תרח ודורות ראשונים, עכ"ד. והנה לכאורה לפי דרך זה הי' לו לתרח להיות עקר למען לא יחשב אברהם תולדתו. אך הטעם כי אברהם בן ג' שנים הכיר את בוראו, וא"כ בתחילת תולדתו עדיין הי' נחשב תולדות תרח מסטרא דרע אלא שהוא מעצמו הפך חשוכא לנהורא ומירא למיתקא, אלא יצחק שהי' ידיד מבטן, אם לא הי' אברהם עקר הי' גם יצחק נחשב אחר תולדות תרח. ובני בנים הרי הם כבנים, א"כ יצחק הי' התחלה חדשה לגמרי, ואילו יתיחסו כל ישראל, כי יצחק ויעקב לא היו עקרים כלל, אבל האמהות כולן היו עקרות מה"ט שלא יהי' לבתואל ולבן שום שייכות וצירוף לישראל!

חידה. מה השייכות בין י"ז בתמוז לבין פרשת בלק?

תשובה. י"ל כי בלעם רצה להמשיך ג' שבועות של ימי בין המצרים והיה כוונתו להחריב את המשכן, לכן השייכות של יום שלישי שמרמז על ג' פעמים שבנה שבעה מזבחות והם נגד הכ"א יום שבהם מתחילים ימי בין המצרים.

חידה. איזה איש קיבל דין של בהמה?

תשובה. א. כוזבי בת צור שהרג אותה מדין וגם את הבהמה תהרגו.

ב. בבלעם הרי נאמר ששכב עם אתונו, ואיתא שדינו כמו הבהמה שאת שניהם הורגים. ועיין בבעה"ט (שמות כב, יז) כתב כל שוכב ותיבת עם סופי אותיות בלעם, ועל כך המשך הפסוק "בהמה".
ג. עוד מצינו לגבי בלעם, כדאי' במדרש (הובא ברש"י) "וישם ה' דבר בפיו כאדם שנותן בלינוס בפי בהמה ופוקמה להיכן שירצה כך הקדוש ברוך הוא פוקם את פיו".

חידה. איזה בעל מום הקריב קרבנות בפרשתינו, וכיצד היה מותר לו.

תשובה. בגמרא נדה (לא) איתא דבלעם היה סומא, ובמדרש רבה איתא דבלעם היה חיגר, ובזוהר איתא דהיה בעל מום באזנו. והקשה בצפנת פענח דא"כ האיך הקריב בעל מום קרבן. ותיירץ דבלעם היה בעל מום, רק בזמן שהותו עם בלק, אבל קודם לכן היה תמים בגופו וכשר להקריב קרבנות. והגר"ח קניבסקי תירץ בספרו טעמא דקרא דאצל בן נח רק מחוסר אבר פסול, וא"כ בלעם לא היה פסול כשהיה רק חיגר, משא"כ כשיצאה עינו נעשה מחוסר אבר. ובספר דף על הדף הביא בשם ר"ג רבינוביץ ליישב שבלעם כשם שהיה חוטא בעבירות רבות כך גם בעניני קרבנות והלכותיהן לא הקפיד. עוד תירץ מהא דכתיב ויעלו, משמע שבלק הוא היה המקריב ואילו בלעם סייעו בזה ומסייע אין בו ממש.

חידה. כל הברכות של בלעם נהפכו חוץ מברכה אחת, מה היא, ומדוע?

תשובה. בגמרא סנהדרין (קה ע"ב) איתא אמר רבי אבא בר כהנא כולם חזרו לקללה, חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות, שנאמר ויהפך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך, קללה, ולא קללות. וכתב בלב שמחה כיון דאיתא בגמרא בקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע, משמע שיש צד חיוב לזוכרו, לכן לצאת ידי חובת הזכירה, אומרים ברכה זו דהיא הברכה היחידה שלא חזרה לרעה. ובספר הקדוש נועם אלימלך כתב כי ברכת מה טובו נתקיימה כי לא היה בה שום מחשבת קללה משא"כ בשאר הברכות שהיה בהם תערובת קללה וזה היה עיקר מחשבתו של אותו רשע בהם, ולכן נתקיימה זו דווקא. וכע"ז כתב הגה"ק ממנוקאטש בספרו דברי תורה ע"פ דברי רבי אבא בר כהנא כי כל הברכות חזרו לקללה חוץ מפסוק מה טובו, מובן מדוע קבעו פסוק זה בתפילה, שהרי בשונה מכל ברכותיו, הרי זו לברכה נתקיימה.

חידה. איזה עצה כתובה בפרשה שעמדה לעם ישראל בכל הגלויות.

תשובה. בפרק כג פסוק כד כתוב שבלעם ברכם לישראל לא ישכב עד יאכל טרף ופרש"י לא ישכב בלילה על מטתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק שבא לטורפו. כיצד קורא ק"ש על מטתו וכו'. ועצה זו עמדה לעם ישראל להתגבר נגד כל המזיקים בכל הגלויות.

חידה. מהיכן מוכח שיש לעמוד בקידוש.

תשובה. הגר"ש קלוגר בספרו שנות חיים (סי' פא) ובספר בגדי ישע (או"ח סי' נו) רצו להוכיח שיש לעמוד בכל דבר שבקדושה כולל קידוש מהא שאמר בלעם קום בלק ושמע, והיינו שצריך לעמוד באומרו דבר ד'. ועיי"ש שהקשה למה המג"א יליף מהא דכתיב ויקם מעל הכסא ולא מהך דבלעם.

חידה. ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף. איך יכול להיות שמתו כ"ב הרבה אנשים ולא נתחסר מאף שבט מבני ישראל.

תשובה. בספר קהלת יצחק הביא שר"פ מסמארמאן כתב חידוש בשם הגר"א עה"פ ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף, תיבת במגפה יש אתנחתא, וקשה הרי כל הפסוק הוא ענין אחד, ולא היה צריך לבוא בו אתנחתא כלל, וביאר דהפסוק יש בו שני מאמרים, ולכן יש בו אתנחתא, להורות דעוד ענין צפון ונסתר פה, והוא שנגזר מהשי"ת שימותו על עוון הזה, כ"ד אלף מישראל, אך מפני שההעת ההיא היתה עת רצון, לכן חס הקב"ה וכלל בחשבון הזה גם את האנשים אשר הגיעה שעתם למות, כדי שימעט מחשבון המגפה. וזהו

כוונת הפסוק ויהיו המתים כדרך כל הארץ, אשר הגיע שעתם למות הם היו במגפה, נשלם מאמר הראשון. ואח"כ אמר ארבעה ועשרים אלף שבסה"כ מתו כ"ד אלף. א"כ לפי"ז לא נתחסר מאף שבט מבני ישראל, שהרי מתו רק אלו שהגיעה שעתם למות כדרך כל הארץ.

חידה. איזה מחוייב מיתה לא נאמר בו הכלל של קם ליה בדרבה מיניה (עכ"פ לחלק מהשיטות-קשור לפרשה).

תשובה. לכאורה י"ל דשתי תשובות בדבר, ושניהם תלויין על בלימה אחת,

והוא, דיש לדון בהא דקלב"מ אם חיוב המיתה שמתחייב בו בהך מעשה, צריך שיהא חיוב מיתה מבוררת, כגון מיתת ב"ד, או דסגי שיהא מתחייב מיתה שלא ע"פ ב"ד, וכגון 'קנאין פוגעין בו', א"נ ע"י שנעשה 'רודף', והיינו אם הריגת הרודף אינו אלא 'הצלת הנרדף' או דחשיב הרודף מפני כן כ'גברא קטילא'.

ולכא' ב' פנים אלו תרוייהו איתנהו בפרשתן, דהנה זמרי היה מחוייב מיתה מדין 'קנאין פוגעין בו', ומאידיך פינחס היה 'בר קטלא' מדין 'רודף', וכמבואר בסנהדרין פ"ב א' דאם היה נהפך זמרי והורגו לפינחס היה פטור משום דפינחס חשיב היה כרודף.

ואכן יעוין ברע"א פ"ג דכתובות (כ"ט א'), שכ' דהבא על נכרית כיון דקנאין פוגעין בו א"כ ליכא קנס, משום קלב"מ, והיינו משום דדין 'קנאין פוגעין בו' היינו שנעשה מחוייב מיתה בעצם וכמו גברא קטילא, ולכן שייך בו קלב"מ.

ולכא' הרע"א קאי בזה לשיטתו במכות ט"ז א' גבי אונס עיי"ש, שכתב דלפי מה שאמרו בגמ' סנהדרין שם, דפינחס היה חשוב 'רודף', נמצא שהוא מחוייב מיתה מדין רודף, וא"כ אם בשעה שבא פינחס להרוג לזמרי, היה מזיק ממנו, שפיר שייך קלב"מ, כיון דפינחס נחשב בשעת רדיפה כמחוייב מיתה, וזה א"ש לשיטתו בהאי דכתובות, דכמו דחשיב זמרי כמחוייב מיתה אף שהוא רק מדין 'קנאין פוגעין בו', כך פינחס היה נחשב כ'מחוייב מיתה' מדין רודף, וא"כ בשניהם איכא קלב"מ.

ואולם יש הסוברים דאדרבה מהא גופא דמבואר בסנהדרין שם דפינחס חשיב רודף, איכא למידק דמבואר בזה דדין 'קנאין פוגעין בו' אין המכוון לומר שהוא 'גברא קטילא', אלא שרק הותר דמו לקנאין, שאם היה זמרי מחוייב מיתה ממש א"כ לא היה נחשב פינחס ל'רודף', וא"כ סתמא דכה"ג לא שייך דינא דקלב"מ, כיון דאין המתחייב ממנו מחוייב מיתה ממש, ונמצא דבין זמרי שהיה לו חיוב ממון דקנס בבעילת המדינית, לא יוכל ליפטר מזה דהא אינו 'מחוייב מיתה' כשאר חייבי מיתה, וא"כ ליכא קלב"מ, ואף פינחס אם היה מתחייב ממון בשעת הריגת זמרי, לא היה נפטר מחיוב זה מדין קלב"מ, כיון דלא חשיב כ'גברא קטילא' במה שהוא רק 'רודף'.

ולכאורה כבר נחלקו ראשונים בדבר, דראיתי בבעלי התוס' בפרשתינו כאן שכתבו בשם רבינו יחיאל מפריש דס"ל דפינחס "גברא קטילא קטיל ולא היה רציחה, דהבא על ארמית קנאין פוגעין בו, וזש"ה תחת אשר קנא לאלוקיו" וכו', וזה לכאורה כדברי הרע"א ז"ל. ומאידיך עי' ברא"ש בסנהדרין שם (פ"ט ס' ד') שכ' הטעם דפינחס חשיב רודף "לפי שאין מצוה להורגו אלא רשות בעלמא", ומשמע דס"ל דלא היה חשיב זמרי כ'גברא קטילא'.

ב. הרמב"ם (פ"ב מאסור"ב ה"ו) כתב, שהבועל ארמית, אם לא פגעו בו קנאין - ב"ד מלקין אותו. והפמ"ג בספר "שושנת העמקים" (סוף כלל כ"א) דקדק בדבריו, שזהו אפי' כשבעל בפרהסיא. ומבואר אפוא ברמב"ם, שלמרות שכשבעל בפרהסיא יש בו דין שקנאין פוגעין בו - לא נפטר מחמת זה ממלקות מדין קלב"מ.

והטעם, כתב הפמ"ג, מפני שדין קנאין פוגעין בו הוא לא **חיוב**, ואפילו לא **מצוה**, שהרי הבא לימלך בב"ד אם להרוג את הבועל - אין מורין לו כן (סנה' פב, א). ולכן אין זה חשוב כ"חיוב מיתה" לפטור מעונש אחר מדין קים ליה בדרבה מיניה. [ועכ"פ יש אחרונים שחולקין על כך - עי' רעק"א והפלאה כתובות כט.].

חידה. על איזה דין בהלכות בית הכנסת פנחס הקפיד בשעה שהלך להרוג את זמרי בן סלוא.

תשובה. לא נכנס עם כלי זין לבית המדרש. וכדכתיב ויקח רמח בידו - מכאן שאין נכנסין בכלי זין לבית המדרש, שלף שנה והניחה באונקלי שלו והיה נשען והולך על מקלו [סנהדרין פב ע"א]:

וכתב התורה תמימה, ר"ל ששלף הברזל שבראש העץ של רומח והניחו במלבוש שלו והוא היה נשען והולך לאהל מועד על מקלו, היינו על העץ לבדו בלא הברזל. והנה רש"י פירש בטעם הראיה שאין נכנסין בכלי זין לביהמ"ד מדכתיב ויקח רמח בידו, ש"מ שעד כה לא היה רומח בידו, אבל לדעתי פ"י זה קשה, דמהיכי תיתא שיחזיק פינחס אצלו רומח בלא טעם וסיבה עד שמניעתו תורה איזו הוראה וחידוש. ולולא פירושו י"ל דהראיה היא מסוף הענין שטמן ראש הרומח במלבושיו כדי שלא יכירוהו שלהרוג הוא בא, ואם היה מותר ליכנס בכלי זין לא היו חושדין אותו במאומה, כיון שהיו הכלי זין מחושקים בתבנית מקל כמבואר שהיה נשען עליו והולך. - ודע דאיתא בשו"ע או"ח סי' קנ"א ס"ו בהגה"ה בזה"ל, יש אוסרים ליכנס לביהמ"ד בסכין ארוך או בראש מגולה, ע"כ. והנה מלבד שאין מבואר שייכות שני הענינים זל"ז, עוד זאת הנה ע"ד איסור ראש מגולה כבר מבואר בסימן מיוחד בשו"ע שם סי' צ"א, ולא שייך לכאן כלל. ולכן נראה דט"ס קל נפל בדברים אלו, וצ"ל בסכין ארוך אם הראש מגולה, ר"ל אם הראש של סכין מגולה, מפני שאין כבוד של מעלה בזה, ומקור הדין

הוא מסוגיא שלפנינו ממ"ש מכאן שאין נכנסין בכלי זיין לביהמ"ד, וכן עשה פינחס שהטמין את ראשו של הרומח ואז נכנס. ועיין בב"ב בס' הנ"ל ותראה סמך לאמתת הגה"ה זו:

הלכות קרבנות- חידה. איזה הלכה בהלכות קרבן לומדים מפרשתינו (לא בדיני לשמה).

תשובה. בפרק כ"ג פסוק ב' ויעל בלק ובלעם פר ואיל אמר הגר"ח קנייבסקי שלכאורה בפעם הראשונה הקריבו בלק ובלעם ובפעם השניה עיי'פסוק יד ובפעם השלישית פסוק ל' נזכר שרק בלק בנה את המזבחות ואמר הגר"ח קנייבסקי שאחרי הפעם הראשונה שרצה לקלל ניהיה בעל מום וכדאיתא בנדה ל"א ע"א שניהיה סומא בעין אחת והלכה שבעל מום פסול להקריב ואפי' בן נח.

[ב] מבא' במלאכת שלמה תענית פ"ד מ"ב הביא בשם רש"י שלומדים הא דבעלים צריכים לעמוד בשעת ההקרבה מקרבנות בלק שאמר לו בלעם התייצב על עולתך.

"ל הלכות בעל מום להקריב קרבן. דהנה הקשו המפרשים, עפ"י דאי' כאן דבלעם ה' סומא, ובמדרש (פר' בלק) איתא כי בלעם היה גם חיגר, ובזהר (בלק ד' רע"א) שנינו כי הוא היה אף בעל מום באזנו. כיצד, אם כן, הותר לבלעם להקריב קרבנות, והלא "בעל מום - אסור בבמה", כפי ששנינו במסכת זבחים (ט"ז ע"א).

ובספר מרפסין איגרא, הביא שם ליישב, דהנה מהנאמר בפסוק: "ויעל בלק ובלעם" - בלשון יחיד, ולא נאמר "ויעלו". וכן ממה שהקדים את בלק לבלעם, משמע שבלק הוא היה המקריב בעיקר, ואילו בלעם סייעו בזה, ומסייע אין בו ממש ע"כ.

והנה הקשה זאת גם הצפנת פענח עה"ת וכתב ליישב, כי אמנם היה בלעם בעל מום, אלא שנעשה בעל מום רק בזמן שהותו עם בלק, אבל קודם לכן היה תמים בגופו וכשר להקריב קרבנות. וראיתו לחידוש זה, מביא ה"צפנת פענח", כי בגמרא במסכת נדה (לא, א) מבואר, שכאשר אמר בלעם: "מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל", וכוונתו היתה לגנאי: "מי שהוא טהור ומשרתיו טהורים וקדושים יציץ בדבר זה". מיד נסמית עינו. הרי שנעשה סומא רק במהלך שהותו אצל בלק, ולא קודם לכן. כמו כן לגבי שאר מומיו צריך לומר, כי מתחילה היה שלם בגופו, ורק בזמן שהותו אצל בלק הפך לבעל מום. ואמנם, מסיים ה"צפנת פענח", להלן (פסוק ל') נאמר: "ויעש בלק כאשר אמר בלעם ויעל פר ואיל במזבח", מבואר **כי בלק לבדו הקריב ולא בלעם. הטעם לכך: לאחר שנעשה בלעם בעל מום, שוב נפסל להקרבה, לכן הקריב בלעם לבדו ע"כ.**

והגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א בספרו טעמא דקרא (שם) כותב, דהנה כפי האמור בתירוץ הקודם, בלעם הפך לסומא בזמן שהותו אצל בלק ולא קודם לכן, על כן מתחילה היה מותר להקריב קרבן. אלא שבזה הוסבר רק, מדוע בלעם הקריב למרות היותו סומא, אך עדיין הקושיה במקומה עומדת, שהרי היה גם חיגר, כשהאתון לחץ את רגלו, וכמו כן היה בעל מום באזנו, והיאך הקריב קרבן, והלא בעל מום אסור בבמה.

אלא, שקיים חילוק ברור בין סומא לבין חיגר ובעל מום באזון, סומא נחשב למחוסר אבר, ובפרט לגבי בלעם שנאמר בו "שתם העין" (כד, ג), וביאר רש"י: "עיניו נקורה ומוצאת לחוץ וחור שלה נראה פתוח", ומחוסר אבר - פסול בבמה וכן בבן נח. לא כן ה"חיגר", הוא אינו מחוסר אבר, ובפרט אצל בלעם שחגירותו היתה כתוצאה מרגלו שנלחצה על ידי האתון, ובלחיצתה - העצם הנקראת "בוקא דאטמא" זוהי ממקומה. וכל מום שאינו מחוסר אבר - כשר בבן נח וכן בבמה. כמו כן, לגבי המום שהיה באזנו, צריך לומר שנפגמה אזנו, אך נשארה במקומה, כך שלא היה מחוסר אבר, ועל כן כשר להקרבה. נמצא אם כן, שרק היותו סומא, נקורה ומוצאת לחוץ, נפסל להקרבה, ולעיל כבר תירצנו היאך הקריב על אף שהיה סומא, ע"כ.

בלעם קילל את עצמו הייתכן?-. פכ"ד פ"ט, כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו מברכיך ברוך ואוריך ארור, כתב בתרגום יונתן "נחים ושוכנים כארי וכלביא שכאשר ישן מי יקימנו מברכיהם יהיו ברוכים כמשה נביא סופריהם של ישראל ומקלליהם יהיו מקוללים כבלעם בן בעור", ומבואר בדבריו דבלעם קילל את עצמו, וצ"ע כיצד ייתכן שבלעם כיון לקלל את עצמו.

תשובה. י"ל בפשיטות, דכמו שכשרצה לקלל את עם ישראל, הפך ה' את שבמקום לקלל, שיברך משום הדבר אשר ישם ה' בפי אותו אשמור לדבר וכיון שזה מה ששם לו ה' בפיו ולכן היה צריך לומר ואוריך ארור כבלעם. כן גם בזה, באמת רצה לקלל את עם ישראל, והפכו ה' לקלל את עצמו. וכמדומה שכ"כ השפתי כהן והאור החיים. דז"ל השפתי כהן, "מברכיך ברוך ואוריך ארור. הקדים הברכה שאמר קודם מברכיך ברוך, לפי שרצה לברך את עצמו כמו שאמר ותהי אחרייתי כמוהו וכו'", ע"כ. וז"ל, האור החיים, "מברכיך ברוך וגו'. אמר מברכיך לשון רבים וברוך לשון יחיד, לא רצה לברך אלא אחד, ונתכוון על עצמו ורעה עינו בשאר המברכים, ואמר אוריך ארור נתכוון לומר שאין כל אוריו ארורים, ובא למעט עצמו מהארירה, ואולי כי לרעה נתכוון על זה הדרך מברכיך יתקיימו דבריו ותהיה

ברוך, ואורריך יתקיימו דבריו ותהיה וגו', והערים הרשע בזה לקיים אם יקללם אחר כך, ולזה הקדים מאמר ברוך לארור להעמידם בארור חס ושלוש, וה' השיב גמולו בראשו ונתקיימה בו הקללה ונתארר בעולם הזה ובעולם הבא כאומרם ז"ל (סנהדרין צ א) בלעם אין לו חלק לעולם הבא, ע"כ.

חידה. באיזה בועל ארמית לא נאמר האי הלכתא שקנאין פוגעין בו?

תשובה. י"ל לאחר שפירש, אין את ההלכה שקנאים פוגעים בו, כמבואר ברמ"א ז"ל שו"ע חו"מ (תכה ד) בהגה, דהבא על העובדת כוכבים בפרהסיא לעיני עשרה ישראלים, קנאין פוגעים בו ומותרין להרגו. ודוקא בשעת מעשה, אבל אם פירש אסור להורגו. עוד י"ל, אם לא התרו בו, אין את ההלכה שקנאים פוגעים בו, כמבואר שם דדווקא שהתרו בו ולא פירש. עוד י"ל, אם שאל את בית דין. כמבואר שם, דדווקא שבא הקנאי להורגו מעצמו, אבל אם שאל לבית דין אין מורין לו כך.

צ"ע. איך נשיא מישראל חטא בכזה חטא שפל, -מה הביא אותו לכך?

תשובה. א] ידועין דברי רבי יוסף חיים זוננפלד שכתב שהייתה כוונתו לטובה להרחיק ישראל מע"ז ולגייר הנשים הללו, בבחינת הרע במיעוטו, וזה יסוד גדול מאוד, וטעה וסבר כמו שמשה גייר את אשתו וכו'.
ב] עיי' בכלי יקר שכתב בפרשת פנחס פסוק יד ד"ה ונראה, על שעוונותיו גרמו לו עיי"ש
ג] י"ל כמש"כ בתורת משה במדבר (כה ז) דיראה כי לא נדונו אלא ע"ז ולא מי שבעלו בת אל נכר, וזה זמרי בן סלוא אמר אלו לא יכלו לעמוד על עצמן ומתוך שבעלו באו לע"ז, אבל אני גדול הדור וצדיק גם כי בעל לא יבוא להשתחוות לע"ז, וכשם שמשה נשא בת יתרו ולא נכשל כי הוא גדול ויכול לעמוד על עצמו, גם אני כמוהו. וכשפגע בו הקנאי פנחס אמרו ישראל הראיתם בן פוטי זה שיער בנפשו שהוא לא ה' יכול לעמוד עצמו הואיל והוא בן פוטי, אבל נשיא שבט מישראל יכול לכבוש יצרא דע"ז. והנה אחז"ל (זוהר פנחס רי"ז ע"א) כי יצאה נשמתו ונכנס בו נשמת נדב ואביהו, יראה כי הם חטאו בהורה הלכה בפני רבו (ילקוט שמיני רמז תקכ"ד), ופנחס תקן זה שהורה ג"כ הלכה בפני משה ואלעזר, אך לאפרושי מאיסורא אין חכמה ואין עצה ואין תבונה נגד ה' (כעירובין ס"ג ע"א).
ד] עוד י"ל, דהרי כבר אמרו חז"ל במסכת כתובות (יג ב) ובעוד מקומות בש"ס, דאין אפטרופוס לעריות.

חידה. בפרשת השבוע מצאנו תנחומים באחד הפרשנים למצבינו בימי הקורונה (שאלה זו נכתבה בשנת תשפ)-

מי הוא ומה נחמתו?

תשובה. בספר קהלת יצחק עה"ת (וילנא תר"ס), מביא מעשה נפלא מהרה"צ ר' שרגא פייבל שהיה בדורו של הגר"א שבא לבנו לאחר פטירתו ואמר לו שהולך להגר"א להגיד לו שלום מן השמים בעבור חידוש אחד שחידש לאמיתיה של תורה והסיבה שהוא הלך שגם הוא חידש חידוש לאמיתיה של תורה שלמה יש טפחא ואתנחתא על המילים המתים במגיפה הרי זה אמצע משפט ותי שיש כונה נסתרת בפסוק זה שגזר שימותו על העוון הזה כ"ד אלף מישראל אך כיון שבעת ההיא היה עת רצון שלא כעס הקב"ה מן השיטים לגלגל כדאיתא בסנהדרין קה: לכן חס הקב"ה וכלל בחשבון האנשים אשר הגיע זמנם למות בל"ה כדי שתתמעט המגיפה וזה פירוש הפסוק ויהיו המתים במגיפה הייני המתים שהגיע זמנם כדרך כל הארץ שהגיע זמנם ובסך הכל היה כ"ד אלף, ואולי אפ"ל שגם עכשיו במגיפת הקורונה שראינו בחוש שנפטרו מבוגרים וזקנים רבים, אולי הגיע זמנם בלא"ה וחס הקב"ה וכללם בחשבון המתים במגיפה.

לישועתך קיוונו כל היום

דברי חכמה ומוסר

להתעורר ולעודד בדבר החובה היסודית של "צפית לישועה"
הנאמרים מידי שבוע ע"י האבדים שליט"א ב"זעד היוזק"
בביהמ"ד הליכות משה, לאחר תפילת וזתיקן.

הדברים דלהלן נאמרו ע"י הגאון ר' יהושע הערשיל סולמונס שליט"א
מהבר קונטרסי "יחד לב", בייסוד הועד, ביום ג' לסדר שלה.

וממקום זה כשהאדם מתגבר על יצרו וממליך אותו יתב', מתגלה עוצם כבודו. וזהו ההטבה הגדולה ביותר שניתן לאדם, שתלה ההארתו וגילוי במעשי האדם, ובידו מפתח כל משרת הבריאה ויעודו. נמצא 'שהלחטיב' מתקיים ע"י שניתן לנו האפשרות לקיים את 'הלכבודי' ושניהם כרוכים זה בזה ומקור אחד מוצאם.

ומעתה על האדם להתעורר מאוד, הרי רצונו יתב' שיתגלה כבודו בעולם 'שלכבודי בראתיו' וברוב טובו נתן בידו המפתח לזה ע"י שכביכול העלים גילוי ונתן כאילו מקום לשלטון הרע והסטרא אחרא, כדי שאנחנו במעשינו נבחר בטוב ונבטל כח הרע ונמליך קודב"ה כאן בעולם, וכשאין האדם מקיים ייעודו ואינו בוחר בטוב כי אם בהפך מזה, למה לי חיים, ומה הועילה בכל קניינה אם רעה בעיני אדוניה.

ובסידור שערי ציון יש קינה או לי על צער השכינה, או לי על צער כל העולמות או לי על צער התורה, או לי על צער האבות וכל צדיקי העולם. והתביעה הוא במיוחד עלינו, לומדי תורה, הם שוגגים, אבל אנו הרי יודעים מה ה' שואל מעמך. מצד אחד אשרינו שניתן לנו מפתחות כל הבריאה, אבל מצד שני התביעה גדולה.

אוי לי שישדפתי ביתי והגלתי בני

הנה במעמד הר סיני נתגלה במלואו כבודו יתב' שלמענו בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, וכדכתיב אתה הראת לדעת כי הוי"ה הוא האלוקים אין עוד מלבדו, אך בעוד שהמלך במסיבו נרדי נתן ריחו וחטאו בעגל ונתעלמה גילוי יתב', אמנם ניתן להם משכן ובתי מקדשות ששם עדיין קיים גילוי ותורתו בטהרתה, ונתקיים שם 'הלכבודי בראתיו' אך בחטאנו גם זה

אני מאמין בביאת המשיח

הנה אחד מי"ג עיקרים אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח, ואע"פ שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא. ראוי להתבונן מדוע האמונה בביאת המשיח נחשב כל כך לעיקר, הרי הוא מאמין ביחוד ה' בתורתו בנבואה וכו', רק לכאורה חסר לו פרט מידיעת הגאולה העתידה, א"כ מדוע נחשב כחסר 'בעיקר'.

היסוד בזה שאין המדובר כאן רק בענין ידיעת העתיד מה יקרה באחרית הימים, אלא הנושא הוא הבנת והשקפת ההווה, בידיעת עיקר יסוד העולם מטרחה עניינה עכשיו, וכפי שיבואר בס"ד.

"לכבודי בראתיו"

הנה עניין משרת הבריאה הוא בפסוק "לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, כלומר שמטרת כל הבריאה הוא "לכבודי" שיתגלה כבודו יתב' בעולם. עוד ידוע משרת הבריאה "להטיב" עם ברואיו, ובהכרח ששני מטרות אלו יסודם אחד כפי שיבואר.

והענין הנה גילוי 'הלכבודי' הוא באופן שהעלים גילוי ואחדותו בעולם [מהבריאה ליצירה עד עולם העשייה] ונתן לנו קרוצי חומר המפתח והאפשרות לגילוי כבודו יתב', וכך פירשו בביהמ"ד של הגאון 'טוב יצר כבוד לשמו' דההטבה הגדולה ביותר, הוא שניתן לנו האפשרות לתת כבוד לשמו, מה שלא ניתן אפילו למלאכי השרת.

וזה מכח החידוש הגדול של הבחירה, שניתן לאדם, שעומק עניינו שכאילו יש מקום למרוד ולחטוא נגד רצונו כביכול,

נדבך בבניית מקום להשראת שכינתו יתב', ולבניית ביהמ"ק השלישי במהרה בימנו אמן.

גילוי כבודו יתברך

הנה כפי שנתבאר הכל תלוי בנו, בידינו המפתחות לגילוי כבודו יתב', וכמובן העיקר הוא בלימוד התורה ובקיום מצוות, אך העבודה המיוחדת לזה הוא בעבודת התפילה, [כמו שכתב בנפה"ח ש"ב ריש פ"ט] והנה בתפילת שמונה עשרה תיקנו כמה וכמה ברכות על הגאולה העתידה, ומהם תקע בשופר על גאולת ישראל, השיבה שופטנו כבראשונה וגו', אח"כ על בנין ירושלים, ועל מלכות בית דוד וגו', ונקודת התמצית הוא גילוי מלכות ה' בעולם, ומכאן גאולתן של ישראל ומלכות בית דוד משיח, וכפי שכתב הרמח"ל במאמר החכמה וז"ל דע כי הנה בכלל העולם יש הטוב והרע, ובמין האנושי ישראל והאומות וכו', ואמנם שני המצבים האלה שזכרנו, הנה הוא "הגלות מלכותו יתב' בעולם" או התעלמה, כי אם היא מתגלית, הנה הטוב שולט, ומגיע הדבר לישראל שהם ישלטו, וההפך בהפך וכו'.

אמנם בשכבר יגלה מלכותו ית' בעולמו וישלוט הטוב וכפה הרע כראוי, אז ירשו ישראל מעלתם בשלמות וכו'. והנה לשתתחזק הקדושה כראוי צריך שיהיו ישראל בארץ ישראל, כי הם עם הנבחר והיא ארץ הנבחרת, ובישראל ימלוך מלך מבית דוד, שהוא המלך הנבחר, ובו נקשרים כל ישראל ליקשר בקדושה, עכ"ל.

ומעתה עיקר ויסוד התפילה הוא "ברוך אתה הוי"ה" שעניינה באופן כללי שיתברך ויתרבה גילוי המהווה הכל, מלכותו והשגחתו בעולם, כמו שפירש מרנא בנפש החיים שער ב'. ואח"כ מפרט פרטות הבקשה, ואין הפרט אלא תוצאה מהכלל, כמבואר ברמח"ל הנ"ל.

עין בעין יראו בשוב ה' ציון

דברנו עד כאן מעניין התפילה באופן כללי, אך יש תפילה מיוחדת לעניין זה, והוא "בקדושה" אשר היא מיוחדת לישראל [ואפילו מלאכי השרת אינם יכולים לומר קדושה עד אחר קדושה של בני ישראל למטה] ובפרט בקדושה

נסתלק מעמנו, וכעת השכינה בגלות ממררת ומיללת ומייחלת לגילויה כאן בעולם.

כדאיתא בגמ' ברכות דף ג' ע"א ג' משמרות הוי הלילה ועל כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי ונוהם כיונה ואומר אוי לי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתי את בני לבין האומות. ועכשיו אין 'מקום' ואין 'מי' שיגלה כבודי בעולם.

ובסדר תיקון חצות נאמר קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו, ה' ממרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו שאג ישאג על נוה, ויקרא ה"א צבקות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרח ולחגור שק, על אלה אני בוכה עיני עיני ירדה מים כי רחם ממני מנחם משיב נפשי היו בני שוממים כי גבר איוב, הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יכביון.

ולכן זה הזמן להשתתף עם צער השכינה, ולהתאונן שבשלי הסער הגדול הזה, עוונותינו הטו אלה, אמנם עדיין בידינו לתקן.

משכן בלבבי אבנה

הנה הגם שמקום התגלותו יתב' בעולם דהיינו בית המקדש, חרב. אך כבר למדונו מרנא בנפש החיים "שהפנים" של ביהמ"ק הוא "לב" האדם "והחיצון" הוא ביהמ"ק ולכן איתא יכוון ליבו לבית קדשי הקדשים. עוד כתב שם שכל קיום החיצוני הוא מכח הפנימי, מכח הלב שלנו, ולכן כשנפגם "הלב" הפנימי של ביהמ"ק, ממילא כבר אין שום משמעות לחיצוני, ואין הם כי אם עצים ואבנים, כשנתרוקנה ממנה כל זיוה כל הדרה.

ולכן הפוגם בפנים של ביהמ"ק, "בלב" שלה, דהיינו בלב האדם, בתאוות או כבעס וע"ז, הרי זה פגיעה בנקודת הפנים, הרבה יותר מאשר עשה טיטוס בהציעו טומאה שם, כי פגע רק בחיצון בעצים ובאבנים, עד כאן תוכן דבריו הק'.

הנה מצד אחד התביעה נוראה, אך מצד שני "בידינו לתקן" ואת משכן ה' בלבבי אבנה, ביכלתנו גם כהיום ואולי דווקא כהיום ביתר שאת, כשהחושך יכסה ארץ באופן נורא, א"כ כל תוספת עבודה בפנים הלב בדביקות בה' ותורתו, מוסיף

ביאוד "העיקר" באמונת המשיח

נחזור לענין האני מאמין בביאת המשיח, שנקבע כאחד מעיקרי האמונה, ושאלנו למה חסרון בידיעת הגאולה העתידה, את אשר יקרה באחרית הימים, נחשב לחסרון 'בעיקר' אמנם באמת לא מדובר כאן מענין העתיד, אלא מדובר מענין הבנת ההווה, להבין באופן חד וברור שלא יתכן עולם כזה הסותר את כל הייעוד והמטרה של 'לכבודי בראתיו' ולא יעלה על הדעת שלא יתקיים רצונו יתב' בענין גילוי כבודו יתב', וממילא העולם כפי שהוא היום הוא בלתי אפשרי, ובהכרח צריך לבוא עולם של תיקון, עולם של גילוי כבודו יתב'.

נמצא שבאמונה בביאת המשיח מונח ההבנה העמוקה שהעולם כמנהגו נוהג של עכשיו הוא בלתי אפשרי, אלא בהכרח מתעורר הרצון והציפייה לעולם מתוקן, לעולם של גילוי כבודו יתב' לעיני כל העמים. ולכן האני מאמין בגאולה העתידה בביאת המשיח הוא "עיקר" לעצם הבנת והשקפת יסוד העולם ומטרתה, והחסר בעיקר זה חסר לו בעיקר הרצון והשאפה של 'לכבודי בראתיו'.

ומדויק היטב ההמשך ואע"פ שיתמהמה אחכה לו בכל יום שיבוא, כלומר שקיום אמונת 'האני מאמין' הוא עכשיו באופן שאחכה לו בכל יום שיבוא, דהיינו הרצון לגילוי כבוד שמים עכשיו, ולקיום 'הלכבודי בראתיו' בשלימות על ידי משיח צדקינו בב"א.

והיות שמדובר על "קיום עכשיו" מעתה אופן קיומה הוא יכוון "ליבו" לקדשי הקדשים, שלימות הלב, עבודת הלב בתורה ותפילה, כל ברכה, כל יהא שמים רבא, מתקיים 'הציפייה לישועה' וזה עבודת חיים בכל יום ובכל רגע.

של שבת קודש, וביותר בקדושת "כתר" במוסף ש"ק. שבשחרית ש"ק אחר אמירת ק' ק' ק' מוסיפים תפילה נוראה, ממקומך מלכינו תופיע ותמלוך עלינו כי מחכים אנחנו לך, מתי תמלוך בציון בקרוב בימינו לעולם ועד תשכון וכו', וכן במוסף ש"ק מוסיפים תפילה נוראה, ממקומו הוא יפן ברחמים ויחון עם המיחדים שמו וכו', ומהראוי לדעת איך תוכן בקשות אלו משתייכים וקשורים לענין הקדושה.

הנה ידועים דברי ספר ההיכלות מובא במשנה ברורה סי' קכ"ה ס"ק ה' על הרמ"א שפסק ויש לישא העינים למרום בשעה שאומר קדושה, וז"ל ההיכלות ברוכים אתם לה' שמים ויורדי מרכבה אם תאמרו ותגידו לבני מה שאני עושה בשעה שמקדישים ואומרים 'קדוש קדוש קדוש', ולמדו אותם שיהיו עיניהם נשואות למרום לבית תפילתם ונושאים עצמם למעלה, כי אין לי הנאה בעולם כאותה שעה שעיניהם נשואות בעיני ועיני בעיניהם, באותה שעה אני אוהז בכסא כבודי בדמות יעקב ומחבקה ומנשקה ומזכיר זכותם "וממהר לגואלם" עכ"ל.

למדנו שענין הקדושה הוא חיבור בין הבורא לברואיו [ומרומו בתרגום הנאמר בובא לציון] ומתבטא באופן של עיניהם נשואות בעיני ועיני בעיניהם, ומתוך אותה חיבור וקירבה אני אוהז בכסא כבודי שדמות יעקב חקוקה בו, ומחבקה ומנשקה, והתוצאה מכל זה הוא "ממהר לגואלם" ומרומו בפסוק כי "בעין בעין" יראו בשוב ה' ציון, [גם פעמיים 'עין' בגימ' עשר פעמים הו"ה] ולפיכך מיד אחר ק' ק' ק' וכו' מתפללים על גילוי כבוד מלכותו בעולם, ועל הגאולה העתידה, והוא קיום המעלה המיוחדת שניתנה לישראל לגלות ענין 'הלכבודי בראתיו'.

רבש"ע גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה והופע והנשא עלינו לעיני כל חי.

לישועתך קיוני כל היום

"יש דוד שהוא מצפה למלכותי מיד הם נגאלים" (ילקוט איכה)
"אמר רבי יוחנן אם ראית דוד שצרות רבות באות עליו כנהר חבה לו..." (סנהדרין צח.)

קיץ שפא'

א. הציפייה לישועת ה' בגאולה השלימה, בנחמת ציון ובבניין ירושלים ברחמים רבים, היא חובה רבה ויסודית וזכות עצומה, כמפורש בנביאים, ובכתובים, ובהרבה דברי חז"ל, וכמה תקנות של חיובים ואיסורים תיקנו לנו חז"ל במשך כל השנה כולה.

ב. ההתחזקות בציפייה לישועת ה', היא סיבה לזרז ולהחיש את הגאולה השלימה, וכדאיתא בילקוט איכה "יש דוד שהוא מצפה למלכותי מיד הם נגאלים", וכפי שידוע בזה ממרן החפץ חיים זצוק"ל.

ג. החסרון בציפייה לישועת ה' השלימה ובדרישה לציון בבניינה, יש בה סיבה לעיכוב הגאולה חס וחלילה, וכדברי חז"ל על המקרא בהושע סוף פרק ג' (מובא ברש"י שם), "תנא משום רבי שמעון בן יוחאי וכו' אמר רבי שמעון בן מנסיא אין מראין סימן טוב לישראל עד שיחזרו ויבקשו שלשתן, אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' זו מלכות שמים, ואת דוד מלכם כמשמעו, ופחדו אל ה' ואל טובו זה בית המקדש".

ד. על פי המפורש בחז"ל, אנו נמצאים עמוק בתוך תקופת העיקבתא דמשיחא, אבל מאחר שאין איתנו נביא ולא איתנו יודע עד מה, על כן אין עסקינו בחישוב קיצין והדומה לזה.

ה. עסקינו הוא להתעורר בחיזוק הדרישה לירושלים בבניינה ובתפארתה, ובחיזוק הכמיהה לקרבת ה' בשובו לציון ברחמים, ובחיזוק האמונה והביטחון והציפייה לישועת ה' השלימה בקרוב במהרה בימינו אמן.

ו. ידועים דברי היעב"ץ אשר כתב [דיני ת"ב חלון ו' טז'], "אלמלא לא היה אלא עון זה בידינו שאין מתאבלין על ירושלים כראוי די להאריך גלותנו והיא בעיני הסבה קרובה ביותר גלויה עצומה וחזקה לכל השמדות המופלגות הגדולות הנוראות המבהילות הרעיונים אשר מצאונו בגלות בכל מקומות פזורנו על צווארנו נרדפנו לא הונח לנו להרגיע בגוים עם שפלותינו ענינו ומרודנו לפי שיצא האבל הלז מלבנו..." ויעוי"ש עוד.

ויהי רצון, שנזכה להיות מהמתחזקים תמיד בדרישת ציון באמת, ומהמתאבלים על
חורבן ירושלים בכל לב,
ונזכה בקרוב לראות בשמחתה ברחמים רבים.

לקראת שנה מלכתא

dirshu@dirshu.co.il | לקבלת הגליון למייל:

תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה'

גליון מס' 230

פנינים לפרשת בלק

יום אחד עמד חכם רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל, לנסוע עם הרבנית במונית. הרב כבר הלך בקושי, המונית הגיעה והמתינה. הרבנית עדיין לא הייתה מוכנה, אך הרב כבר ירד למטה. שאלתי אותו: "מדוע רבינו מיהר לרדת, הרי בין כך הרבנית עוד לא ירדה". השיב הרב: "אני צריך להראות לה שאני מחכה וממתין לה!"...

פנינים נפלאים מהגאון רבי ראובן אלבז שליט"א

"מה טובו אהליך יעקב משכנתך ישראל" (במדבר כ"ד, ה')

בראותנו את אוהליהם של ישראל, התפעל בלעם הרשע מהנהגות הבית שראה שם, כאשר כל אחד מבני הבית דואג לזולתו ומשתדל לסייע לו.

פאר הדור מרן ה"חזון איש" זצ"ל היה אומר, כי אנשים חושבים שהקב"ה מסתכל על כללות ישראל וכך הוא דן אותם. אבל אין הדבר כן, הקב"ה מסתכל על כל אחד ואחד, על כל אוהל ואוהל מבית ישראל. לכן צריך כל אחד לדאוג שה'אהל' הפרטי שלו, הבית אותו הוא בונה, יהיה מיוסד על אדני החסד והצניעות, כדי שיוכל להיאמר עליו "מה טובו אהליך יעקב".

בשמו של אור שבעת הימים ה"בעל שם טוב" הקדוש זצ"ל מובא, שכדאי לו לאדם לבוא לעולם הזה לשמונים שנה, ולו רק כדי שיזכה לעשות אפילו פעם אחת חסד עם הבריות. והיכן הוא מקום החסד הגדול ביותר שיכול האדם לעשות? בתוך ביתו פנימה. ביתו של האדם הוא מרכז החסד הגדול בעולם, הכול תלוי כיצד הוא נוהג עם אשתו וילדיו.

המתין לכבודה של הרבנית

מי שראה כיצד נראים בתייהם של גדולי ישראל, יכול היה לקבל מושג איך צריך להראות בית יהודי.

מרן ראש הישיבה, שר התורה ועמוד היראה חכם רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל, היה מופלא בהנהגתו עם בני ביתו. כל מי שהיה במחיצתו, לא יכול היה שלא להתפעל מהפשטות שלו, עם היותו ענק בתורה, ביראה, בחכמת הקבלה ובכל מידה טובה.

הנה ספור אחד קטן:

יום אחד עמד הרב לנסוע עם הרבנית במונית. הרב כבר הלך בקושי והיה משותק בחצי גופו. המונית הגיעה והמתינה. הרבנית עדיין לא הייתה מוכנה, אך הרב כבר ירד למטה.

שאלתי אותו: "מדוע רבינו מהר לרדת, הרי בין כך הרבנית עוד לא ירדה".

פעמים רבות פנה אלי המגיד רבי שלמה לוינשטיין, כשבקשתו לחזות בדמות קדשו של רבינו היושב ושוקד על תלמודו בטרם שחר. כמובן שלא הרהבתי עוז להכניס אנשים לבית סבי ולהפריעו בשעות לימודו. ולכן נדברתי עם רבי שלמה שיעמוד במרפסת הבית, ובשעה היעודה אגש ואסיט את הווילון

מידת הזריזות והדביקות של מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

"הן עם כלביא יקום" (במדבר כ"ג, כ"ד)

כשהן עומדין משנתם שחרית, הן מתגברין כלביא וכארי לחטוף את המצוות ללבוש טלית, לקרוא את שמע, ולהניח תפילין (רש"י)

אהבת התורה המופלאה שבערה ברבינו, יקדה בו כיקוד אש, עד שהעיד על עצמו כי מעולם לא נרדם תוך כדי לימודו וזאת על אף שצמצם את רגעי שנתו ומנוחתו לזעיר מזעיר. בימי זקנותו המופלגת כה גברה חולשתו, עד שכוחותיו לא עמדו לו אף בכדי לרכוס את כפתורי חולצתו ולהחזיק את גביע היין בעת שקידש עליו בשבת. אך אף על פי כן בעת לימודו בסדריו הקבועים - התחזק כאש להבה והגה בתורה בכוחות בלתי נתפסים, כנגד דרך טבע החומר.

מחזה מופלא היה לראות את מרן משכים לעבודת יומו. בכל עת כשניער משנתו, בין ביום ובין בלילה, לא היה ממתין בשכיבה ולו שניה אחת, אלא מסיר מעליו מיד את השמיכה, מזנק ממיטתו, נוטל את ידיו וחוזר לתורתו האהובה. כל צאצאיו מעידים כיצד כמו עיניהם ראו כי עם הקיצו משנתו, היה רבינו מתנער ממשכבו, קם ממיטתו ומציב רגליו על הארץ. וכל זאת אף בהיותו בן מאה שנים! בטרם חלפו דקות ספורות מעת קומו, כבר היה רבינו ניצב על רגליו ומברך ברכת התורה בכוונה עצומה. לאחר מכן היה יושב במקומו אל מול הגמרא ומנגן את הוויית אביו ורבא בחיניות ובהתלהבות מופלאה, כשהוא נראה כעוסק בלימוד כבר במשך שעה ארוכה. לפתע לא ניכרה עליו שמץ חולשה, ודומה היה כי הוא בשיא כוחו ואונו. במשך שעות ארוכות, מן השעה שתיים לפנות בוקר ועד לעת תפילת שחרית, ישוב היה כעלם צעיר לימים אל מול הגמרא הפתוחה ולומד בקול ערב ובמתיקות נפלאה.

גם כשסבל משבר בחוליה, והרופאים הזהירו אותו שבמצבו הרפואי אסור לו לבצע תנועות חדות, לא אבה להשלים עם הדבר, ואף על פי שמנהגו הסב לו סבל רב, המשיך לקום כארי ולשבור את טבע העצלות החומרית.

בשנותיו המאוחרות לא תמיד היה בכוחו לקום בכוחות עצמו, ופעמים רבות נזקק לעזרה, אך הוא מצדו לא המתין אף רגע קט ומיד ביקש מבני הבית שיסייעו לו לקום ממיטתו. מידי פעם, כשהרגיש חזק דיו, היה קם לבדו בזריזות אופיינית, בעוד סובביו

משתוממים לראות את גבורתו עילאית וכיצד הוא מקיים כפשוטו את מאמר חז"ל: "הווי... גיבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים". לא אחת קם רבינו ממשכבו לאחר שינה מועטת בלבד, בעוד בני הבית מעלים חרס בניסיונותיהם להפציר בו שינוח עוד מעט. כל הבקשות וההפצרות לא הועילו במאומה - תמיד היה מתעורר ותיכף נעמד על רגליו כהרגלו מימים ימימה!

באחד הלילות לאחר שקם ממשכבו, התבטא מרן באוזני נכדו ואמר: "אנשים מתפעלים מכך שאני קם ללמוד בזמן קבוע, כשהולכים לישון מוקדם אין כל מניעה לקום מוקדם, ולכן אני מקפיד על כך ביותר!".

"כדאי מאוד!" הוסיף מרן, "לחנך לעניין זה את הבחורים כדי שיפנימו את חשיבותה של השינה המוקדמת".

אף בעת זקנותו המופלגת נהג לקום על רגליו בזריזות עצומה בעת אמירת קדיש, בחזרת הש"ץ, בקריאת התורה ולכבוד כל דבר שבקדושה, כעומד לקראת מלך. בשנת חייו האחרונה, בעת שהדליק את נרות החנוכה בחצר ביתו כמנהגו, לא נעתר בשום אופן לבקשת מלוויו, שהפצירו לו לברך בישיבה, ואימץ את עצמו בכוחות על אנושיים לברך כשהוא ניצב על רגליו כבדות הימים, בלא להסתמך על שום היתר וקולות הלכתיות של זקן וחולה.

באותה תקופה, כה גברה חולשתו, עד שלא היה מסוגל להזדקף ללא תמיכת בני ביתו. ברם כן היה הדבר לצרכי חולין, אך בעבור

במשך שעות ארוכות עמד רבי שלמה בדומייה, כשעיניו נעוצות בדמותו הטהורה של רבינו הקורא לאיטו את ברכת התורה ולאחר מכן פוצח בלימוד ערני ורב שעות, כשהמיית קולו הענוגה נישאת אל חלל הלילה.

עם בוקר, כאשר יצאתי מן הבית, פגשתי את רבי שלמה שהכריז בקול רועד מהתרגשות: "עכשיו אני מבין מזה נקרא 'להתפלל'! כאשר רואים אדם בגילו של רבינו העומד ומשתפך בתפילת 'והערב נא' בבקשה ובתחנונים, ניתן להבין כיצד צריך להתפלל ואיך צומח גדול בתורה כמו הגרי"ש אלישיב!".

סיפר רבי יחיאל מיכל טיקוצינסקי: רבינו היה כל כולו תורה, עד שלא היה לו זמן פנוי בעבור כל דבר אחר בעולם זולתה. ואף כשהוצרך לעשות דבר מה, היה עושהו ברגע כמימרא וכהרף עין שב לתלמודו. זכורני שכאשר שהינו אצל זקני, רבי נתן אהרן טיקוצינסקי זצ"ל, בחול המועד פסח, קראה לנו לפתע סבתנו ע"ה וזרזה אותנו לרוץ למרפסת כדי לראות את רבינו, שבא לבקר את מחותנו רבי אלכסנדר זיסקינד ברלין זצ"ל.

עינינו חזו ברבינו, המדלג על המדרגות בזריזות. היו אלה מדרגות בלתי נוחות אף לעליה רגילה, אך מרן עלה בהן בקלילות ובחופזה כעלם צעיר. לאחר כשתי דקות, כאשר סיים את הביקור, צלח את המדרגות בשנית ויצא לדרכו. היה זה מחזה מופלא של זריזות בלתי רגילה, המצויה רק אצל אדם שאין לו בעולמו אלא תורה בלבד וכל רגע מחייו מנוצל עד תום.

ונראה כי זהו יסוד הצלחת האדם, השואף לגדול ולצמוח בתורה: שיהיה שקוע אך ורק בתורה בלי לבקש חשבונות רבים, כפי שכתב הרמב"ם בפ"ג הי"ג מהלכות תלמוד תורה: "לפיכך מי שרוצה ליזכות בכתר התורה, יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה ואכילה ושתייה וכיוצא בהן, אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה".

(מתוך: עמודו של עולם)

דבר שבקדושה מסר את גופו ונפשו ועמד על רגליו בדרך של היפך הטבע הארצי. לא היתה זו כי אם עקידה, שעקד את כל נימי גופו ונפשו על מזבח התורה והעבודה כדי לקיים את ההלכה בתכלית ההידור. מראה מרן, העומד על רגליו הישישות ומוציא מפי את מילות ברכת ההדלקה, הברה אחר הברה בביטוי שפתיים ובנעימה, נותר חקוק בלב כל רואיו לעד.

כל המביט בו ראה אדם בגיל מאה שנים, שהתורה הינה נשמת אפו ועצם חייו, וכאשר הוא מגיע לעניין של הלכה אין ניכר בו כל שמץ של עצלות. ועל כן, אם מובא בהלכה שיש לעמוד בתפילה, אזי גם אדם בגיל כזה, הניצב לאחר שעות רבות של עמל עצום בתורה, אינו מוותר על דבר, מגיע לבית הכנסת ואומר פסוקי דזמרה מילה במילה בכוונה עצומה עד כלות הנפש. שהרי מבין הוא ויודע, כי אלו תפילות דוד בן ישי המחברות בין קודשא בריך הוא לבניו. ואם כן, היאך אפשר להחמיץ אפילו מילה אחת, וכיצד ניתן להסיח את הדעת אף לרגע קט, בעת שאדם חי ומרגיש בידעיה חושית את הווית "שוויתי ה' לנגדי תמיד"!

נשקפה כמו שחר

נכד רבינו, הרב ליפא ישראלזון, מספר: פעמים רבות פנה אלי המגיד רבי שלמה לוינשטיין, כשבקשתו אחת: לחזות בדמות קדשו של רבינו היושב ושוקד על תלמודו בטרם שחר. בתקופה מסוימת בה התחזקו כוחותיו של סבי, מצאתי את השעה הכשירה למלא את הבקשה. כמובן שלא הרהבתי עוז להכניס אנשים לבית סבי ולהפריעו בשעות לימודו, ולכן נדברתי עם רבי שלמה קודם מעשה, וסיכמתי עימו שיעמוד במרפסת הבית, ובשעה היעודה אגש ואסיט את הווילון, כדי שיעלה בידו להביט מבעד לחלון הפתוח בדמות רבינו ההוגה בתורה הקדושה.

ואכן באחד הלילות, בשעה שתיים לפנות בוקר, ניצב רבי שלמה במרפסת המדוברת. כאשר רבינו התיישב על מקומו, ניגשתי אל החלון וצידדתי את הווילון, שמצדו השני עמד רבי שלמה אחוז צפייה.

להתחיל את היום ברגל ימין

חווייה רוחנית מדי יום אצלך במייל

הלכה, סיפורים, רעיונות, ווארטים ועוד...
אקטואלי ומרתק.

הצטרפו בחינם לאלפי המנויים, שלחו מייל לכתובת:

dirshu@dirshu.co.il

הפורתח בכל יום..

המייל היומי של 'דרשו'

שמעתי פעם מפי יהודי ישיש, מותיקי תלמידי ישיבת ראדין, הרב הגאון רבי חנא קלצקי זצ"ל, כי בשנות ילדותו הכיר במקום מגוריו יהודי תמהוני שהחליט לאלף את כלבו, ולימדו להבין את שפת האידיש. כשילדי העיר זיהו כי הכלב מבין את שפת האידיש, כל ערב הם היו מתאספים סביבות הכלב, ומחלקים לו פקודות באידיש...

מאוצרותיו הנפלאים של הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

"זה אמרתי לקדוש ברוך הוא! מה זה נוגע לגבאי?"

מעשה מופלא אירע בדורו של רבינו גאון עולם רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל, המסוגל לפתוח בפנינו צוהר קטן של הבנה, אודות אישיותו ההפכפכנית של בלעם הרשע. להבחין בצדקות המעושה שרגיל היה להסתתר תחתיה, וברוע המידות שגילם בשורשו ומהותו.

בעת שנדד רבי יהונתן ברחבי העולם, בעקבות רדיפות נוראות שהיו מנת חלקו, נאלץ באחת השנים להתעכב ביום הקדוש יום הכיפורים בעיר מסויימת שלא הכירוהו ולא שמעו את שמעו. הוא נכנס לבית הכנסת הקרוב לאכסניה שלו, וחפש שכן טוב אשר בסמוך אליו יוכל לשבת בעת התפילות.

בזווית עינו קלט רבי יהונתן יהודי מכובד, שיושב ומתכונן ליום הקדוש בדחילו ורחימו. את וידויו של רבי ניסים גאון ושאר התפילות והתחנונים שרגילים שלומי אמוני ישראל לומר בעת רצון זו, אמר אותו יהודי בדבקות ושברון לב, בבכיות ואנחות. הוא הוסיף ואמר בסיום תפילתו: "ריבוננו של עולם, אתה הרי יודע באמת - כי הדברים נכונים כלפי ואיני כלום אלא עפר ואפר...". צורת תפילתו מצאה חן בעיני רבי יהונתן, והוא אכן התיישב במקום הסמוך אליו.

תפילתו שנאמרה בהכנעה ערבה לאוזניו של רבי יהונתן, וגרמה לו התעוררות רבה והשפעה טובה. הוא מאד שמח כי מן השמים זימנו לו לשבת סמוך אליו בתפילות. כך היה הן בליל יום הכיפורים והן בתפילת שחרית למחרת.

אולם כאשר הגיעה שעת קריאת התורה, הזמין הגבאי את אחד המתפללים, אשר כנראה נמנה בין נכבדי הקהילה, לעלות לתורה לעליית שלישי, העליה המכובדת ביותר, ואילו את אותו יהודי - שכנו של רבי יהונתן לספסל - הזמין הגבאי לעלות לעליית רביעי.

כשראה אותו יהודי שהוא הזומן רק לעליית רביעי, רץ בזעם לעבר הגבאי והתנפל עליו בשצף קצף: "את פלוני כיבדת בשלישי ואותי רק ברביעי? תתבייש לך! במה הוא מכובד יותר ממני?!". ככל שניסה הגבאי להצטדק, הוא הותקף וננף בטון גבוה יותר על ידי.

שחזר האיש למקומו, לא שלט רבי יהונתן ברוחו ושאלו: "במחילת כבודו, הן רק לפני דקות בודדות התפללת בלב נשבר ונדכה, שפכת דמעות רותחות והתאנחת אנחות קורעות לב כשאמרת: 'עד

שלא נוצרתי איני כדאי, ועכשיו שנוצרתי כאילו לא נוצרתי, עפר אני בחי...". והנה לא עברו כי אם דקות בודדות, וכבר הינך מחולל שערוריה בגלל כבוד מדומה שסברת שמגיע לך? כיצד יתכן?"

האיש השיב בפשטות ואוויליות זועקת לשמים: "למה כבודו אינו מביא דבר כה פשוט? את זאת אמרתי לקדוש ברוך הוא, לפניו אני מסוגל להיכנע. אבל מה זה נוגע לגבאי?! הרי גם הוא עפר ואפר כמוני, והרי אני יותר מכובד ממנו. אז מדוע לא כובדתי בעליה המכובדת?!"

רבי יהונתן היה שב ומספר את הסיפור הזה בהזדמנויות שונות, ומוסיף מוסר השכל נפלא בצידו; גם כאשר אדם נמצא בדרגה גבוהה של קרבת אלוקים, וגם לאחר שהתפלל תפילה שלימה בהשתפכות הנפש וכוונת הלב, כאשר מידותיו מושחתות, אזי המידות יבליעו את הדעת וירעילו את השכל, וברגע האמת כשיעמוד בפני נסיון - הוא עלול לאבד ברגע אחד את כל ההשגות שהשיג בעמל וזיע, ולהתדרדר מגובה עצום לעומק התהום - מבחינה מוסרית.

סיפור זה מביא בספרו 'מעייני החיים', הגאון הצדיק רבי חיים זייצ'יק זצ"ל, מגדולי בעלי המוסר בדור שלפנינו, מחשובי תלמידי ה'סבא מנובהרדוק' מרן הגאון רבי יוסף יוזל הורביץ זצ"ל, ומדמה זאת לאישיותו של בלעם הרשע.

כי אם נביט בפסוקי הפרשה, מבלי לעיין בדברי חז"ל ומפרשי התורה, ניתן לטעות לרגע ולחשוב - כי אישיותו של בלעם היתה מיוחדת

הילדים הקטנים הסתובבו סהרוריים ומשתוממים: "היתכן שכלב מיוחד כמותו שמבין את שפת האידיש - יבצע מאורע כה מחריד?! כלב יחודי כזה ממשיך לנשוח כאחד הכלבים הפשוטים!?!..."

הילדים הקטנים הסתובבו סהרוריים ומשתוממים: "היתכן שכלב מיוחד כמותו שמבין את שפת האידיש - יבצע מאורע כה מחריד?! כלב יחודי כזה ממשיך לנשוח כאחד הכלבים הפשוטים!?!...".

"אולם אני לקחתי מזה תובנה חכמה לכל החיים", אמר לי רבי חנא, "התובנה היא - כי כלב נשאר כלב! אפשר להחזיר בו חכמה כזו וחכמה אחרת, הבנה כזו והבנה אחרת. אפשר אפילו לאלף אותו להבין את שפת האידיש, כמנהג בעלי בתים חשובים דפה. אבל אין לטעות: כלב נשאר כלב עד יומו האחרון, את שורשו ומהותו לא שייך להחליף ולשנות בשום צורה!".

"יסוד זה מצוי גם בעבודת השם", המשיך רבי חנא לומר, "אדם שלקוי במידות רעות ואינו עובד על עצמו לשפר ולתקן את מידותיו, ניתן לאלפו חכמה ובינה, יתכן אף למלא את ראשו בדברי נבואה. אולם כל עוד שמהותו לא משתנית, כל הידיעות וההשגות לא יעלו ולא יורידו, הם לא יצליחו לשנות בו מאומה מבחינת עצם האישיות, והוא ישאר אותו אדם שפל, אנוכי ומושחת".

כזה היה בלעם. התורה מעידה עליו: "יודע דעת עליון", "מחזה ש-די יחזה". כלומר, הוא אכן השיג השגות עליונות, הבין רזי עולם, אך כל זמן שלא השיב לליבו את ההשגות המופלאות הללו, ולא שינה את מזגו הרע ושחיתותיו - הוא נשאר חוטא שפל מהרובד הנמוך ביותר. למרות רוח האלוקים שנחה עליו, ולמרות שפיו היה מלא דברי חכמה ונבואה, הוא גילם בדרכיו את סמל השחיתות והרוע. הוא יעץ בשעתו לפרעה מלך מצרים לזרוק את כל הזכרים ליאור (סנהדרין, שם), וכן יעץ לבלק להכשיל את ישראל בבנות מדין עבור בצע כסף (כמובא בסוף הפרשה). על אף שהשיג וידע היטב את החביבות לה זוכים עם ישראל מאביהם שבשמים.

ניגודים כאלו יכולים להימצא רק במי שאינו משיב לליבו את ההשגות שהשיג, ולא חושב אף לא לרגע אחד כיצד לשנות את עצמו, ומשאיר את הכל כידיעה גרידא. לכן שום דבר לא משתנה במהותו והוא נשאר רע ומושחת כפי שהיה. עד כדי כך שכל מה ששייך לדרוש אודותיו לגנאי - חז"ל נותנים לנו רשות לדרוש.

(מתוך סדרת הספרים הנפלאה 'אוצרותיהם אמלא')

במינה, צדיק וחסיד אמיתי. הביטויים המופלגים שנשמעו מפיו, תואמים לצדיקי עולם שלא טעמו טעם חטא מימיהם.

בתחילה כשבאו זקני מואב ומדין להזמין לבוא אליהם, השיב להם בלעם: "לינו פה הלילה והשיבותי אתכם דבר כאשר ידבר השם אלי". (כב, ח). כך גם בהמשך כאשר ניסה בלק מלך מואב לפתותו בפיתוי כבוד וממון, השיב להם: "אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי השם אלוקי לעשות קטנה או גדולה" (שם, יח). ביטוי דומה חזר ואמר בהמשך, כשבא למדין: "עתה היכול אוכל דבר מאומה, הדבר את אשר ישים אלוקים בפי אותו אדבר" (כב, לח).

נוסח דבריו נותן לנו תדמית של אדם ירא שמים מרבים, שמעודו לא המרה את פי קונו. הינו מקפיד בהידור על קלה כבחמורה, עד שאין לו זולת רצונו יתברך מאומה.

אולם בפועל, מעשיו הוכיחו את ההיפך הגמור מדיבוריו הגבוהים: הגמרא במסכת סנהדרין (קו, ב) אומרת, כי כל אלו שנמנו לגנאי במדרש אין לדרוש בחטאם יותר מדי, ודינו במה שדרשו חז"ל אודותם. אולם אצל בלעם, כל מה שימצא לדרוש בו לגנאי - דרוש. ההבנה בזה, מסבירים בעלי המוסר, כי בלעם במהותו גילם את שיא השחיתות והרוע עד שורשו ויסודו. לכן כל גנאי שימצא בו הינו אמת לאמיתו, וזה המושך לאותו שורש רע שקיים וכלול בו, ולעולם לא יצליחו למצות את עומק הרוע והרשעות שהיו בו.

כך גם מספרת הגמרא במסכת עבודה זרה (ד, ב), עד לאיזו דיוטא תחתונה הידרדר בלעם הרשע בתאוותיו ויצריו הנחותים, עד שהיה מופקר לגמרי כחוטא מאוס ושפל.

"הכלב הפולני נשאר כלב"

כיצד יתכן אדם שמחד גיסא מסמל את שורש הרוע, ומאידך גיסא מדבר דיבורים כה גבוהים ורמים כאחד מצדיקי עולם?

את התשובה נבין באמצעות המחשה נפלאה ששמעתי פעם מפי יהודי ישיש מופלג, מוטיקי תלמידי ישיבת ראדין, הרב הגאון רבי חנא קלצקי זצ"ל. איש תם וישר דרך, שהתגורר בימי זקנותו בעיר ליקווד בארצות הברית.

הוא סיפר לי, כי בשנות ילדותו הכיר במקום מגוריו יהודי תמהוני שהחליט לאלף את כלבו, ולימדו להבין את שפת האידיש. באופן כללי, הדגיש לי רבי חנא בדבריו, היה זה דבר נדיר מאוד שיהודי אורטודוקסי יחליט לגדל כלב בתוך ביתו, וגם אותם יחידים שהתעקשו לגדל כלבים, כפי מנהג הגויים, אילפו אותם להבין את השפה הפולנית, השפה המקומית המדוברת, ולא את שפת האידיש.

כשילדי העיר זיהו כי הכלב הוא יחיד מסוגו, בהיותו מבין את שפת האידיש, הם מצאו תעסוקה חדשה להשתעשע בה מידי ערב. כל ערב הם היו מתאספים סביבות הכלב, ומחלקים לו פקודות באידיש; מריצים אותו מכאן לשם ומשם לכאן, ומפתים אותו לאכול 'בובקעס' וזרעונים וכדומה. היו ילדים שאף הגדילו לעשות - הציקו לו, משכו באוזניו ובזנבו, זרקו עליו אבנים וחפצים ועוד.

כצפוי, פעם אחת פקעה סבלנותו של הכלב, והוא התנפל על אחד הילדים, נשך אותו בצורה אכזרית ופצע אותו אנושות, ותהום כל העיר.

מעשה ביהודי 'מתקרב', שהיה דר במנהטן שבניו יורק בבניין רם ונישא בין גויי הארצות. בהתקרב חג הסוכות אבה לבנות לעצמו סוכה, אך לא היתה לו מרפסת הפתוחה עד לשמים, ואף לא היה בידו לבנות את הסוכה בחצר הבית מפני שכניו 'הטובים'... לא נשאר בידו אלא לעשותה בראש גגו. על כן, פנה לבעליו של אותו בניין בבקשת רשות לבנות סוכה על הגג למשך שמונה ימים ותו לא, אך הלה התעקש שאינו מוכן אלא אם ישלם לו שכירות בסך \$700 טבין ותקילין...

הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א על נפלאים דרכי ד'

"פֶּעַת יֶאֱמַר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מָה פָּעַל אֵל" (במדבר כ"ג, כ"ג)

ענה פעם הגאון הגדול הרא"מ שך זצ"ל, ליהודי 'נרדף' שנכנס אליו וביכה לפניו את מור גורלו: "רבי, ה'רודפים' ממררים את חיי, אין לי לא יום ולא לילה, אינם נותנים לי מנוח אף לא רגע אחד ביום..." אל"ה רה": "תדע, ש'ישועת ה' כהרף עין' ברגע אחד, 'אר ה' פניו אליך, ותשכח מכל הרדיפות והדחקות, ועד אז התחזק נא בדברי חז"ל (גיטין לו:): 'תנו רבנן הנעלבין ואינן עולבים שומעין חרפתן ואין משיבין...' עליהן הכתוב אומר (שופטים ה לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו".

אדהכי והכי הגישו לפני רה"י כוס 'תה' ועל ידה כף דבש, התבונן בה רה"י ולאחר מכן אמר: "התבונן נא במאכל זה ששמו דבש ותראה פלאות, כי הדבש נעשה מהדבורים, אשר בטבען הן 'רודפות' את האדם, לא יתנו לו מנוח לרגע, יבואו מימין ומשמאל, אם יעמוד האיש בדרכם ימצצו את דמו ויעקצו אותו עד כדי ריצה לבית החולים, ודייקא מהם יוצא הדבש - המאכל המתוק שבעולם... כי אכן, דייקא מאלו הרודפים והממררים את חיינו, מהם יצא לבסוף דבש מתוק נעים וטוב לחיך..."

ואין הדברים אמורים דווקא ב'רודפים' כפשוטו, אלא לרמז לאדם בכל מיני 'רדיפות' ו'עקיצות' כי משם יצא לו דבש למתק ולהאיר את חייו.

שמעתי מאחד מראשי הכוללים שליט"א, שלפני תקופה הגיע אליו השכם בבוקר אחד מהאברכים הלומדים אצלו ונתן לו 400 שקל - תרומת קודש מהשווער (חמיו) עבור הכולל, והנה ראש הכולל דן מקפיד ביותר לא להשאיר סכומים אצלו במזומן אלא מפקיד הכל בבנק, אך 'משום מה' נשאר בכיסו, ובסוף הסדר החליט 'משום מה' לתת לאברך נזקק, סקר בעיניו את מאות הלומדים והחליט 'משום מה' לתת לאברך פלוני בלא שידע בעצמו מדוע נותן לו ולא לאחרים, ניגש אליו ונתן לו 400 שקל בלא אומר ובלא דברים.

למחרת ניגש אליו החברותא של אותו אברך, וסח בפניו, כי אמש בתחילת הסדר סיפר לו החברותא, כי זקוק הוא להחזיר היום ל'גמ"ח' 400 שקל כפירעון הלוואה, וכבר הוציא מהבנק סכום זה, אלא שבטרם שיצא מהבית לילך לכולל הודיעו לו ב"ב שזקוקים הם ל 400 שקל לתשלום חוב כלשהו, ונתן לה, וכבר אין יכול להוציא עוד כסף מהבנק כי תם הכסף, ואינו מסוגל נפשית לחפש הלוואה, ועל כן מבקש מהקב"ה שישלח לו עזרו מקודש בלי הלוואה, "ואכן נשלחת כמלאך מן השמים..."

ועתה ראה נפלאות ההשגחה, כמה דברים שאירעו 'משום מה' בשביל למלאות לאותו אברך את שאלתו... כי אכן כל ברואי מעלה ומטה אינם אלא 'שלוחי דרחמנא' להביא את רצונו ית' לידי מעשה. מעשה ביונה שנקלעה לבית הרב שליט"א, משראתה לאיזו צרה נכנסה... מיהרה לעוף החוצה דרך החלון שהיה נראה לעיניה כפתוח, אבל באמת היו חלונות הזכוכית נעולים על מסגר וברית, וממילא בבואה עד חלון הזכוכית נתקלה בו נחבלה ונפלה, לא התייאשה היונה, הגביהה עצמה מן הקרקע ושוב פרשה כנפיה ו'עפה' אל

החלון, שוב נחבטה כהוגן וצנחה לארץ כשהיא מוכה וחבולה. אדהכי והכי שמע בעל הבית את קולות נפילתה וראה את אשר לפניו, נכמרו רחמיו ופתח את החלון לרווחה, יונה זו שוב התחזקה ועפה לעבר הכותל ההוא, והפעם יצאה לחרות עולם.

והנה, אותה יונה בטוחה בעצמה ש'הצליחה', דפקה עצמה בחלון פעם ופעמיים עד שבפעם השלישית הצליחה לצאת... ואינה יודעת כי מעשיה לא הועילו ולא כלום, והיתה יכולה להטיח ראשה בחלון כל היום וכל הלילה ולא היה 'זז' מאומה, אלא שהיה כאן מאן דהו שפתח את החלון ורק מחמתו השתחררה מ'בית האסורים'...

ובאמת מעשה זה הוא משל וציור על כל צורת חיי עולם המעשה, שיוצא אדם לעבודתו, ונדמה לו ש'כוחי ועוצם ידי' עשו לי את החיל הזה, הנה עשה מעשה ועלתה בידו, ולעיתים כשאני מצליח בפעם הראשונה מוסיף לעשות עוד פעולות עד שמצליח... ואינו יודע כי כל מעשים אלו אין בידם להביא לו מאומה, והרי הוא כמטיח ראשו בקיר, שאינו מועיל אלא לפצוע גופו ונפשו וליגע עצמו, וסיבת ההצלחה היא כי מן השמים 'פתחו לו חלון' ושערי פרנסה... הן אמת שצריך לעשות 'השתדלות', כי גזירת מלך היא על כל באי עולם השוכנים בעולם המעשה, ואף אותה יונה, אם לא הייתה דופקת עצמה בחלון לא היה בעל הבית משים ליבו לדבר ולא היה נחלץ לעזרתה, אך צריך לזכור שאין זה אלא השתדלות ותו לא, אבל הפרנסה עצמה מגיעה בלא שום שייכות למעשיו.

מעשה בעני מרוד שלא הצליח למצוא שום מקור לפרנסתו, ונמלך בדעתו להגר לארה"ב, כי שמע ששם הכל מתפרנסים בכבוד ואף באים לידי עשירות. בטרם נסיעתו הלך לשאול בעצתו של הגאון רבי חיים מברסקי ז"ע, נענה לו ר' חיים: "אילו היית עני בדרך הטבע, אכן היה נאה ויאה שתפליג אל מעבר לים שם תמצא את עושרך, אך מאחר שעניותך אינה בדרך הטבע אלא כי כן רצון השי"ת, אם כן מה לך לטרוח ולנסוע לארץ מרוחקת? והרי העשירות יכולה לבוא אליך גם בהיותך כאן..."

והינינו כי 'מומה נפשך', אם נשתנה דינך ונגזר עליך מהיום והלאה עשירות, א"כ אין כל צורך בנסיעה הרחוקה עבור זה, ואם גזירת העניות עדיין עומדת בעינה, אזי מה טעם יש לעבור לאמריקה, הרי עניותך תרדוף אחריך עד שמה, וכי עדיף לך להיות עני ואביון בארץ מרחקים מאשר בביתך זה?

כיוצא בדבר סיפר הגאון רבי יעקב גאלינסקי זצ"ל: פעם נכנס יהודי (שלא היה מחסידי טשורטקוב) אל הרה"ק מטשורטקוב זי"ע לקבל ברכת פרידה, כי כאן בארצות אירופה היו 'מחוסרי פרנסה', ובדעתו לעקור דירתו לארה"ב שם תבוא הרווחה לביתו. א"ל הרה"ק: "אברכן בברכת הדרך, אבל שליחות אחת אבקשך לשלחך, שתמסור 'פריסת שלום' אל האלוקים של ארה"ב!". נחרד האיש ושאל את הרבי: "וכי יש ח"ו שתי רשויות? והרי הקב"ה יחיד הוא בעולמו, ואותו הקב"ה שברא את כל העולם כולו נמצא בארה"ב ובאותה מידה גם כאן בטשורטקוב, ברחבי אירופה ובכל פינה נידחת שבעולם!". א"ל הרה"ק, "אכן, לזאת כוונתי, מדוע תדמה בנפשך כי בארה"ב תצליח בפרנסה יותר מכאן? הרי אותו הבורא שיפרנס

אותך בארה"ב בידו לפרנס אותך כאן באירופה!". אגב, הלה אכן לא נסע וניצלו חייו, כי היה לו טיקעט (כרטיס) להפליג בדרך ים באנייה הנקראת 'טיטאניק' ששקעה באותה הפלגה למצולות ים.

פעם באה שאלה לפני הגאון רבי יחזקאל לעוונישטיין זצ"ל, מבחור שעמד בפרק 'האיש מקדש' ומדברים עבורו נכבדות בת ת"ח. אך דא עקא שתובעים את אביו שיתחייב בעד השידוך סכום נכבד, וכבד עד מאוד. שאל הגר"י את הבחור האם אביו שכיר או עצמאי, ענה הבחור - שאביו עצמאי, א"ל הגר"י: "אם כך, אמור לאביך שיגמור השידוך ויתחייב בעדך את כל אשר המחנות דורש, ובעזר השי"ת יוכל לעמוד בהתחייבויותיו". הבחור ענה 'אמן', והוסיף לשאול מתוך דרך ארץ: "למדנו רבינו, למאי נפק"מ אם אבי שכיר או עצמאי?"

ענה לו הגר"י: "דע לך, שפע הפרנסה בא לו לאדם כפי מה שהוא נושא עיניו לשמים, והנה, השכיר בוטח גם על הבוס שלו - שביום המיועד והקבוע ישלם לו משכורתו השלימה, אבל העצמאי בוטח בה' בשלימות, בכל שעה ורגע הינו תלוי בחסדי הבורא שישלח אליו קונים הרוצים בסחורתו, ולפי שהוא כ"כ תולה עצמו בחסדי הבורא הנני מובטח שבוודאי יעזרהו ה'".

ואכן כך הווה, כי הרב היה מניצולי המלחמה, ובתוך הזמן שבין האירוסין לנישואין קיבל כספי פיצויים מדייטשלאנד (גרמניה) כאותו הסכום שהמחנות דרש ממנו, ויהי לנס.

גם בבוא ח"ו על האדם קשיים למיניהם, כך ייאמר לעניין עשיית כל מצוות ה', גם כשהם קשים לעשותם וכו' חק בלי טעם, וסופו שיראה שהכל לטובתו.

סיפר אחד הרבנים מהדור הקודם אשר אחר ה'מלחמה' קבע מושבו בארה"ב, שבשנות המלחמה הצליח לברוח ביחד עם אחיו אל תוך היער ונתחבר שם לקבוצת פרטיזנים (קבוצות שלא נכנעו ובעצמם ניסו להילחם ברשעים), והגם שעפ"י רוב היו קבוצות אלו בנויות או כולם יהודים או כולם נכרים, שונה היה הרב דילן שהוא ואחיו היו שני יהודים בתוך קבוצה גדולה של נכרים.

מדרכה של קבוצה כזו שהיו ממנים 'שומר' שישב על עץ גבוה, ועליו מוטל לצפות מרחוק האם הרשעים מתקרבים ח"ו לעבר היער. באחד הימים הבחין השומר בחיילים המתקרבים ובאים, מיד מיהר להודיע לכל החברים על הסכנה המרחפת על ראשם, פן ילכדו אותם ויעשו בהם כלה, וכל הקבוצה כאחד נמלטו על נפשם ונסו לעמקי היער העבות, במהרה להגיע את הקצה השני.

גם האחים לבית משפחת יפה ברחו כל עוד רוחם בקרבם, אלא שבהגיעם למקום מבטחים גילו לחרדתם שמרוב בהלה שכחו את התפילין במקומן, וכאן החל הספק לכרסם בליבם, מצד אחד רצו לחזור על עקבותיהם, בידעם שאם לא עכשיו אימתי, שהרי כל הקבוצה לאו בני ברית הינם, ואין להם כל שמץ השגה 'תפילין' מה הם, ואם לא ידאגו עכשיו לעצמם מי יודע אימתי יזכו שוב להניח תפילין.... מאידך שאר הפרטיזנים הזהירו אותם שסכנת נפשות יש בדבר, כי בוודאי יתפסו אותם האויבים, אך הם החליטו שאינם יכולים לוותר על מצווה רבתית זו ויהי מה.

"הגעתי לאולם החתונה. את פני המוזמנים קידם שרטוט נאה של מקומות הישיבה באולם. עד מהרה איתרתי את שמי באחד השולחנות. עמדתי להיכנס כאשר לפתע הונחה יד כבדה על כתפי. 'אדוני, את הכרטיס בבקשה'. הסברתי לשומר שאני אורח מ'ישראל וידיד קרוב של אבי החתן. הוא לא התרשם מהדברים. 'בלי כרטיס לא תוכל להיכנס', שב ואמר..."

סיפורים ועובדות מדהימות על 'כוחו בפיו' של העם היהודי

הרב יהושע לייבזון

"וַיֹּאמֶר מוֹאֵב אֶל זִקְנֵי מְדִיָּן" (במדבר כ"ב, ד')

'כיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם, אמרו 'מנהיגם של אלו במדין נתגדל, נשאל מהם מה מדתו'. אמרו להם 'אין כוחו אלא בפיו'... (רש"י)

בפרשה זו של הקללות שנהפכו לברכות של בלעם הרשע, אין יותר מתאים להביא סיפורים ועובדות מדהימות על 'כוחו בפיו' של העם היהודי.

רבי ליפא זילברמן זצ"ל, מנהל תלמוד תורה "קמניץ" בירושלים, ביקש את עצתו של המשגיח בישיבת קמניץ, רבי משה אהרן שטרן זצ"ל כיצד להשריש בקרב התלמידים את ההכרה בחשיבות עניינת "אמן" בכוונה. רבי משה אהרן סיפר לרבי ליפא משלים אחדים, אך רבי ליפא אמר: "סיפרתי משלים אלו לתלמידי, אך לא היה די בהם". שקע רבי משה אהרן במחשבות. כעבור רגעים אחדים, אמר: "עלה בדעתי משל נפלא!

"לפני זמן מה השיא חברי הטוב את בנו. החתונה נערכה בארצות - הברית. שונות שמחות הנישואין בארצות - הברית מאלה שאנו עורכים כאן בארץ. כאן בארץ הקודש, כל אורח מגיע בשעה אחרת, ויש המגיעים לאחל 'מזל טוב' כאשר התזמורת כבר אורזת את כליה... לא אחת, מוזמנים אנשים לשלוש שמחות באותו ערב, והם משתדלים להגיע אל כל אחת מהן ולברך את בעלי השמחה.

"בארצות - הברית ובארצות אחרות, חתונה היא אירוע שכל רגע בו מתוכנן בדקדוק רב. לסעודת המצווה מוזמנים בדרך - כלל בני המשפחה וידידים קרובים בלבד. הם מקבלים בנוסף להזמנה הכללית הזמנה מיוחדת לסעודה. את ההזמנה יש לשלוח בחזרה, ולאשר את ההשתתפות בסעודה. יש מי שמגדילים לעשות, ומצרפים להזמנה גם כרטיס כניסה, אותו יש להציג בכניסה לאולם. "מכיוון שיהודי מארץ ישראל הנני, לא הייתי בקי בכל אלה, והודעתי בעל פה לידידי כי אשמח להשתתף בשמחתו. למוותר לציין, כי לא שלחתי את הכרטיס בחזרה, ואף לא שמרתי את כרטיס הכניסה. "הגעתי ביום המיועד לאולם החתונה. את פני המוזמנים קידם

שרטוט נאה של מקומות הישיבה באולם. עד מהרה איתרתי את שמי באחד השולחנות. עמדתי להיכנס כאשר לפתע הונחה יד כבדה על כתפי. 'אדוני, את הכרטיס בבקשה!'.

"סבתי לאחור בהפתעה. "מצטער, אדוני. קיבלתי הוראה שלא לאפשר לאיש להיכנס בלא להציג כרטיס כניסה'.

"הצבעתי על שמי, שהופיע באותיות ברורות על שרטוט המקומות והסברתי לשומר שאני אורח מ'ישראל וידיד קרוב של אבי החתן. הוא לא התרשם מהדברים. 'בלי כרטיס לא תוכל להיכנס', שב ואמר. "דבר לא הועיל. סבתי לאחור באכזבה מרה, ושבתי לאכסניה בה שהייתי", סיים רבי משה אהרן את סיפורו.

לאחר מאה ועשרים, מגיע האדם לעולם הבא מלווה במצוות ובמעשים טובים. מה מאוד יחפוץ להגיע למקום המזומן לו בגן-עדן. אך בשער הכניסה ייעצר על ידי המלאך המופקד על השער, אשר ידרוש ממנו את כרטיס הכניסה.

אם במשך חייו הקפיד לענות "אמן", הריהו צפוי להתקבל בבית דין

לאדם ששאל את הסטייפלר, הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל, כיצד ללמד ילדים לברך בכוונה, השיב: "יש להפעיל את חוש הדמיון של הילדים. צריך להמחיש להם את המשמעות של הברכה, בדרך ששכלם הצעיר יוכל לתפוס..."

כולם". "אמן!", אמרתי בכוונה גדולה.

בגיל שלוש החלה רבקי ללכת לגן. מהר מאוד התברר שבשל מצבה, תיאלץ להישאר בבית. כשמלאו לה ארבע שנים, עדיין סבלה. בשלב זה ביקרנו שלוש פעמים בשבוע במרפאות, בתי חולים, בקליניקות של מומחים ורפלקסולוגים, אך לא חל כל שינוי במצבה. להיפך - הוא הלך והחמיר.

בשלב זה, החל הייאוש לחלחל בלבנו. כמוצא אחרון, החלטנו לנסות ולהפיץ כרזות "אשר יצר". לשם כך, יצרנו קשר עם ר' שמשון הלפרין.

בינתיים, יעץ לנו הרופא המטפל על טיפול מסויים, הנעשה בהרדמה כללית. לאחר שהות טראומטית בבית החולים, שבנו הביתה עם רבקי, בלא שחל כל שיפור במצבה. מעיה מיאנו להיפתח. בעקבות זאת, אבחן הרופא נזק עצבי, מצב המצריך ניתוח מסובך ומסוכן יותר.

באותה תקופה, הגיעו הכרזות והחלנו בהפצתן. נאלצנו לצאת לחו"ל לתקופה קצרה, ונטלנו את הכרזות עמנו במטרה להפיץ גם שם. כששבנו הביתה, קרה הבלתי ייאמן: רבקי ביקשה ללכת לשירותים! בפעם הראשונה מזה שנתיים ומחצה, הלכה בתנו לשירותים מרצונה!

מאז, הלך מצבה והשתפר. רבקי החלימה לחלוטין, וכולנו מאושרים עד בלי די עם הילדה החדשה שקיבלנו במתנה.

ערכנו סעודת הודיה מרגשת ועד היום, בכל רגע - ובייחוד בעת אמירת ברכת "אשר יצר" - אנו מודים לקדוש-ברוך-הוא על חסדו הגדול שהפליא לעשות עמנו.

(מתוך הספר 'מילה אחת' - אמן -א. שטרן)

(לתגובות: leib1964@gmail.com)

של מעלה בכבוד גדול, כדברי הזוהר (פרשת וילך): "כד יפוק בר נש מהאי עלמא דהוי שומר לאתבא אמן. נשמתי סלקא ומכרזי קמיה פתחו שערים קמיה" - כאשר יוצא אדם מהעולם הזה, והוא היה מקפיד לענות "אמן", נשמתו עולה ומכריזים לפניו: פתחו שערים בפניה.

כך מפרשת הגמרא את הפסוק בישעיה (כו, ב):

"אמר ריש לקיש: כל האומר 'אמן' בכל כוחו, פותחין לו שערי גן עדן, שנאמר 'פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים'. אל תקרי 'שומר אמונים', אלא 'שואמרים אמן' (שבת קיט ע"ב). מקשה המהרש"א: מדוע נאמר "שערים" בלשון רבים, ולא 'שער גן עדן'?

ומסביר: "שנים בעומק גן עדן שערים לפני משערים, וכל השערים הללו נפתחים לפניו". כלומר, העונה "אמן" בכל כוחו זוכה לא רק לפתיחת שער גן עדן, אלא גם לפתיחת שערים רבים נוספים, המצויים בגן עדן.

כרזות "אשר יצר"

כמעט בכל קהילת יהודים שומרי מצוות בעולם תמצא כרזות "אשר יצר", פרי מכחולו של ר' שמשון הלפרין. כרזות אלה נחלו הצלחה רבה, ותורגמו לעשר שפות.

לאדם ששאל את הסטייפלר, הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל, כיצד ללמד ילדים לברך בכוונה, השיב: "יש להפעיל את חוש הדמיון של הילדים. צריך להמחיש להם את המשמעות של הברכה, בדרך ששכלם הצעיר יוכל לתפוס..."

איוריו שובי הלב של ר' שמשון הלפרין, לצד תרגום מילות הברכה, מפיחים חיים במילים ובמשמעותן בעבור ילדים ומבוגרים כאחד. אנשים רבים התעוררו בעקבות הכרזות והחלו להקפיד על אמירת הברכה בכוונה. סיפורים רבים על ישועות שראו בעקבות התעוררות זו, זורמים לביתו של ר' שמשון. המעשה הבא הוא אחד מהם.

יום אחד החלה רבקי, בת השנתיים, לסבול מעצירות חריפה. המצב הלך והחמיר, ורבקי חוותה סבל פיזי ונפשי רב.

ביקרנו אצל מומחים רבים ורכשנו תרופות למכביר, אך רבקי חדת - התפיסה סירבה ליטול אותן, גם כאשר הן הופיעו בדמות סוכריות וממתקים. בלית ברירה, נאלצנו לתת לה את התרופות בניגוד לרצונה, ובכך נגרם לה סבל נפשי נוסף. היא היתה זועקת ובוכה, ואני כרכתי את זרועותי סביב גופה הקטן ובדמעות הייתי אומרת לה שוב ושוב כי אבא ואמא אוהבים אותה מאוד, ועושים זאת רק משום שאנו חפצים בטובתה.

ילדינו הגדולים היו שותפים להתמודדות, וביקשו לעזור. החלטנו, אפוא, להקפיד לברך "אשר יצר" בכוונה וברגש. פעם אחת לחש לי בני בן השש: "אמא, אני מתפלל שרבקי תוכל ללכת לשירותים כמו

משהסתיימה המלחמה שוב הגיעה רכבת לראש הגבעה, אבל הפעם של הצבא האמריקאי שהביא חבילות מזון ליושבי המחנה. התעוררה בעיה: כיצד יורידו את החבילות במדרון לפתח המחנה? אז הכריזו המפקדים כי מי שיעלה במעלה הגבעה לקחת חבילתו יזכה בארבע חבילות...

לימוד התורה מרומם את האדם, מחנכו ומלמדו אורחות חיים, עד שגם במצבים הכי קשים הוא אדם!!

הרב בנימין בירנצוויג

"וַיִּשְׁלַח מַלְאָכָיו אֶל בָּלְעָם בֶּן בְּעֹר וְגו'" (במדבר כ"ב, ה')

כדי לנסות ולהבין קצת את המושג הזה, נביא כאן סיפור שאירע לפני קרוב לאלפיים שנה. ברחובות אתונה טייל לו אדם, בלכתו הוא עצר כל אזרח שעבר לפניו ושאל את אותה שאלה: "האם אתה יודע כיצד לחיות?" כך שאל ושאל לאורך שנים, ואף פעם הוא לא קיבל תשובה שסיפקה אותו - כיצד לחיות??? השואל המעניין הזה לא היה אחר מאשר סוקרטס - הגדול שבחכמי אומות העולם, הוא שהגיע לדרגות גבוהות ביותר בחכמה, הבין שיש כאן שאלה - כיצד לחיות?? ואף פעם הוא לא קיבל עליה תשובה!

מסופר שבתקופה אחרת באותם רחובות אתונה, שהיתה בירת החכמה והפילוסופיה, הלך עוד אדם באמצע היום ובידו אבוקה גדולה. כאשר שאלוהו לפשר מעשהו, להחזיק אבוקה כשיש אור יום בחוץ, הוא ענה להם: "בן אדם אני מחפש!". הוא חיפש וחיפש ולא מצא. לאדם זה קראו אפלטון, וגם הוא היה מגדולי הוגיה וחכמיה של אותה תקופת זוהר של חכמי אתונה.

שאלה זו לא נשאלה אף פעם בבירות החכמה של העם היהודי - לא בעירו של רש"י גדול המפרשים, ולא בעירו של הרמב"ם גדול הפוסקים, לא בפרשבורג של החת"ם סופר ולא בוילנא של הגר"א, לא בראדין של החפץ חיים ולא בירושלים בכל דורותיה. הלא דבר הוא!

הטעם וההסבר להבדל גדול זה, הוא אחד ויחיד - לימוד התורה! ומדוע? חז"ל אומרים: "תכלית תורה תשובה ומעשים טובים" - התורה היא לא חכמה ומקצוע כשאר חכמות העולם. רבות הן החכמות שנתן ה' לבני האדם, חכמת הפילוסופיה, המדע, הפסיקה,

מביא רש"י הקדוש: "ואם תאמר מפני מה השרה הקב"ה את שכינתו על עובד כוכבים רשע? כדי שלא יהיה פתחון פה לאומות לומר אילו היו לנו נביאים חזרנו למוטב. העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם".

בילקוט 'לקח טוב' הביא שאלה מעניינת בשם הגר"א בקשט זצ"ל: אם יש אמנם לגויים פתחון פה לטעון שאילו היו להם נביאים היו חוזרים למוטב, מה תשובה היא זו שהעמיד להם חכם ונביא כבלעם?! הרי בלעם היה איש רע ובעל מידות רעות (כדמצינו במסכת אבות פרק ה יט) אם כן העמדת נביא מושחת במידות ופורץ גדרי עולם רק מחזקת את פתחון הפה שלהם?!

והוא תרץ נפלא!

הקב"ה העמיד לגויים נביא כמשה רבינו וכמאמר חז"ל "ולא קם בישראל נביא כמשה, אבל באומות העולם קם ומיהו? בלעם". בתחילת דרכם היו משה רבינו ובלעם שווים בטבעם ומדרגתם הרוחנית, אבל ברבות הימים נפרדו דרכיהם, משה רבינו עלה והתעלה לאבי הנביאים! "בכל ביתי נאמן הוא!" ובלעם לאבי אבות הרשעים! ומדוע?!

לימוד התורה הקדושה! לימוד התורה אינה חכמה המחכימה את בעליה, היא חכמה המחייבה את בעליה, התורה בשונה מכל חכמות העולם, היא חיים ללומדיה, היא מרוממת מדריכה ומגדלת את לומדיה, היא מתקנת מידותיו והנהגתיו של האדם, ומגדלתו ומרוממתו על כל הברואים! זוהי סגולתה וקדושתה!

משה רבינו התעלה מעלה מעלה בלימוד התורה הקדושה, והפך לאיש אלוקים קדוש הוא אשר בכל ביתי נאמן הוא, נקי ומזוכך מכל נגיעות גשמיות! בלעם הרשע שהיה חסר זאת, והתחנך רק לפי החכמה האנושית והפילוסופית, נפל לתהום הטומאה, התאוה, הכבוד והרשע!

מעתה נסתמו טענותיהם של הגויים! הנה העמדתי לכם נביא כמשה רבינו, בטבעו ובדרגתו היה הוא שווה למשה רבינו והוא ב'חכמתו האנושית' הפך עצמו לבעל תאוה, כבוד ושררה!

"סיפורתי לאנשי הג'וינט את שני הסיפורים האלו, וסיימתי - תדעו לכם, הצעיר הראשון שלא הסכים לתת חבילה לזקן התשוש היה סטודנט! והצעיר השני שתרגם את מנת המרק היחידה שלו שזהו כל אוכלו לאותו יום, היה בחור ישיבה!!!"

ניגש אליו וראה שיואל זילער עדיין נושם וחי.

"באותו זמן הוא שמע את הכרוז הקבוע המכריז על חלוקת המרק לאסירי המחנה, והנה לא הוזכר שמו של יואל זילער, מבינחתם הוא מת. כהשזכירו את שמו של ר' גרשון, אץ רץ לקחת את צלחת המרק שלו ושב לחדר המתים, והכניס כפית אחר כפית לפיו של יואל זילער, עד שהוא התאושש וקם על רגליו, והוציאו חזרה לצריף שלו".

ממשיך הרב בלומברג: "סיפורתי לאנשי הג'וינט את שני הסיפורים האלו, וסיימתי - תדעו לכם, הצעיר הראשון שלא הסכים לתת חבילה לזקן התשוש היה סטודנט! והצעיר השני שתרגם את מנת המרק היחידה שלו שזהו כל אוכלו לאותו יום, היה בחור ישיבה!!! בעוד אתם דנים מיהו סטודנט ומיהו בו ישיבה, תדונו דבר ראשון מיהו בן אדם!!!".

הדברים מיד הובנו, ועל המקום יו"ר האיספה של הג'וינט הכריע שמהיום יחלקו גם חבילות מזון לבני הישיבות.

מסיים הרב בלומברג: "אגלה לכם מדוע יו"ר הג'וינט נלחץ מאוד, ומיד אישר את בקשתי לבני ישיבות: הוא עצמו היה הצעיר שסרב לתת חבילת מזון לרב סניעג! והוא זה שסיפר לי זאת בעצמו!!! וכדי שלא אמשך בתגליות האלו הוא מיד אישר את ההחלטה!!!"

לימוד התורה מרומם את האדם, מחנכו ומלמדו אורחות חיים, עד שגם במצבים הכי קשים הוא אדם!!! לימוד מחכמות העולם אין בכוחו אלא ללמד ידיעות מדע וחכמה, והלומד נשאר בהמי כמות שהיה, ובמצבים קשים מתגלה כי אדם בתוכו!!!

לשליחת תגובות לכותב הטור הרה"ג רבי בנימין בירנצווייג,
כתבו ל: bdirshu@neto.net.il

הכימיה, הכלכלה ועוד רבות, כל החכמות האלו מובילות את האדם לתוצאה מקומית בדבר מסויים, ולפעמים גם השפעתן רבה מאד, אך אדם - חכם עד כמה שיהיה - חכמתו זו לא מובילה אותו לדרך חיים, לא משאירה אותו עם מטען עצמי פנימי, הכל זה חכמה חיצונית חשובה ונכבדה, שאין לה כלום אם האדם המציאה.

התורה לעומת זאת היא תורת חיים - היא ספר הוראות לאלפי שנים, שלא נס ליחו ולא שונתה בו אות ופסיק בכל התקופות והמשרבים, זה ספר חיים שהלומד אותו לא לומד חכמה או מקצוע אלא לומד דרך חיים, ועל ידה הוא מתרומם ומתגדל ונהפך לבן אדם השלם במידות ומעשים.

סיפור מרטיט ומחזק מאד יסוד גדול זה, קרה בשלהי השואה האיומה. ארגון הג'וינט התארגן לעזור לפליטי החרב באירופה, בחלוקת סלי מזון, ובעיקר לסטודנטים היהודים.

כמובן שהתחדש אז ביתר שאת הפולמוס הנוקב על מעלתם של בני הישיבות, ואנשי ההשכלה שבתוך הג'וינט סרבו לאשר חלוקת מזון לבני הישיבות הפליטים, בטענה כי הם 'לא מועילים' כלום בלימודם!!!

מספר הגאון רבי יונה ברומברג זצ"ל, משרידי בני הישיבות בליטא, שהוא נשלח לייצג את בני הישיבות בוועד הג'וינט שישב בגרמניה. הוא בקש את רשות הדיבור וכך אמר: "הרב סניעג שהיה רב ראשי של צבא ליטא, ואח"כ התמנה לרבה של קובנא, בזמן המלחמה נלקח לאחד המחנות של הגרמנים ימ"ש. הם בנו את המחנה למרגלות גבעה גבוהה מאד, ומסילת הרכבת הייתה בראש הגבעה. זו היתה כוונתם הזדונית - שכל פעם שהובאו יהודים למחנה, היו צריכים להתדרדר בחולשתם את כל מדרון הגבעה עד פתח המחנה..."

"משסתתימה המלחמה שוב הגיעה רכבת לראש הגבעה, אבל הפעם של הצבא האמריקאי, שהביא חבילות מזון ליושבי המחנה. התעוררה בעיה כיצד יורידו את החבילות במדרון לפתח המחנה? לא היו מספיק חיילים לעשות זאת, אז הכריזו המפקדים כי מי שיעלה במעלה הגבעה לקחת חבילתו, יזכה בארבע חבילות. אחד השרידים הרב סניעג זצ"ל היה תשוש וחלוש מלעלות למרומי הגבעה, והוא ניגש לאחד הצעירים שהיה נראה יותר חסון ובקש ממנו: 'תעשה לי טובה, תעלה ותביא בשבילי חבילה אחת משלך, ואני אוכל ואתחזק ואוכל לעלות ולהחזיר לך חבילת מזון משלי'. תגובתו של הצעיר היתה "לא מסכים!!!"

אמר הרב בלומברג, שאת הסיפור הזה שמע מהצעיר עצמו! שאמר לו: "ומה נראה לך שהסכמתי לו? ודאי שלא! הגרמנים הפכו אותנו לחיות רעות... לא היו לנו הרגשים של בני אדם".

המשיך הרב בלומברג: "יש לי עוד סיפור קטן, והוא קרה במחנה עבודה אחר בזמן המלחמה. היה יהודי במחנה שקראו לו גרשון ליבמן [הלא הוא הגה"צ ר' גרשון ליבמן זצ"ל מגדולי תלמידי הסבא מנוברדוק]. יום אחד ראה ר' גרשון שסוחרים יהודי בשם יואל זילער לחדר המתים של המחנה, הוא הלך בעקבותיהם וכשיצאו,

תפילתו ארכה שעה ארוכה, מעיין דמעותיו נבע מאליו. רק בשעת בוקר מאוחרת שב מבית הכנסת, וגילה על צג הטלפון 10 שיחות שלא נענו, כולן מבעל הרכב. 'הן לא התכוונתי להתחמק, למה הוא רודף אחריי?!' - רטן לעצמו תוך כדי שהוא מחייג לבעל הרכב, והלה - בקושי יכול לדבר, כולו נרגש, נפעם...

הנזק הגדול שהפך בבת אחת לבשורה טובה ומשמחת

הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

"וְחָרְבוּ שְׁלֹפָה בְּיָדוֹ..." (במדבר כ"ב, כ"ג)

לכל אדם מאיתנו יש דברים בחייו שהוא רוצה לשפר. יהודים שואפים לשפר את מצבם הרוחני, כל אחד מאיתנו מבקש לזכות בנחת יהודית מילדינו, וכולנו רוצים להיות חכמים ונבונים, בריאים תמיד ומלאי אושר. כולנו מחפשים את הדרך הקלה והיעילה לזכות במימוש כל משאלות ליבנו, להצליח להגשים את כל שאיפותינו, בקלות, בנוחות, במינימום מאמץ...

האם יש דרך כזו? האם יש מעשה אותו נוכל לעשות - שיקל מעלינו את המעמסה ויקרב אותנו בצעדים בטוחים ורגועים אל ההישגים הרצויים לנו? ויותר מזה, אם חלילה וחס נקלענו לתסבוכת, למצוקה, למשהו שמקשה עלינו להתקדם, נראה כי הכל 'נתקע' לנו בדרך, האם יש דרך לנצח כל קושי, לפוגג כל חשש, להתגבר על כל מהמורה?!

הבשורה היא שלא רק שיש כזו דרך, הדרך הזו היא שלנו, אנחנו אמונים בשימוש בה. זכינו, בני העם היהודי, שבגנטיקה שלנו עובר כח עילאי ייחודי, כלי עוצמתי שאין שני לו, שבכוחו אנחנו יכולים לחולל מהפכים, לשנות גורלות, להסיר כל קושי מדרכנו ולהגיע לכל הישג. אנחנו מאומנים בשימוש בכלי הזה, מיזמינים ורבי נסיון בו, אין כמונו להצליח בעזרתנו...

לכח הזה קוראים כח התפילה. כח התפילה הוא הזכות העילאית הניתנת ליהודים, לעצור בכל רגע מהחיים, לעצום עיניים ולו לשניה בודדת, ולפנות לבורא עולם בשיחה אישית ישירה. הרי הוא קובע הכל, מכריע את גורלנו, כל מה שיש לנו הוא ממנו, כל מה שזכינו לו הוא במתנה ממנו, וגם הקשיים הניצבים בדרכנו - נשלחו אלינו ממנו. כל מה שאנחנו צריכים לעשות, הוא לפנות אליו, לשוחח אותו, לבקש את אשר על ליבנו, להתחנן על חיינו!

ובפרשת השבוע, כאשר בלעם הרשע מבקש להשתמש בפיו כדי להמיט גזירות על עם ישראל, מעיר רש"י מדברי חז"ל כי בכך בחר בלעם לזנוח את דרך החרב - דרכם של שונאי ישראל, ולבחור בדרך הפה - שהיא הדרך שלנו. הוא ניסה לגנוב את הכלי בעזרתו אנו מנצחים כל מוקש, מבטלים כל גזירה, מגיעים לכל יעד - הוא כח

התפילה, הכח שהוא האומנות שלנו!

כי אכן כן, בכל הדורות, מול כל הקשיים, בהיותנו עם נרדף וחבול, הכח העומד לנו הוא כח התפילה, הזכות לפנות לבורא עולם ולבקש, להתחנן, לשפוך שיח, ולפעול ישועה. זהו כח עוצמתי שבכוחו לשבר כל מנעול שמימי ולפתוח כל פתח אטום, כח שאין מה שיכול לעמוד בפניו!

כח התפילה, הוא כח מובנה בתוך נפשו של כל יהודי, בלי קשר לכמות זכויותיו, למצוותיו, לכוונותיו, ליכולותיו. רוצים לדעת עד כמה? הסכיתו ושמעו את דברי ה'מדרש תנחומא' בתחילת פרשת וירא, שחושף גילוי שמימי מכבשנו של בורא עולם, מגלה איך עובדת המערכת השמימית, כיצד ניתן לפצח אותה ולנצח אותה, וכך הוא מגלה, היישר מדברי אבינו שבשמים:

'אפילו אין האדם כדאי להיענות בתפילתו ולעשות עמו חסד, כיוון שמתפלל ומרבה בתחנונים - אני עושה חסד עמו!' - מדהים! לכח התפילה יש מערכת עוקפת זכויות, יכולת עליונה כמעט, להתעלם ממצבו הרוחני והגשמי של יהודי - לטוב או למוטב, להתעלות מעבר לכל שיקול של אם מגיע או לא מגיע לו, לדלג מעל השאלה האם הוא זכאי לישועתו!

כל מה שכדאי כל כך לעשות הוא פשוט להתפלל, שוב ושוב, להתעקש, לא לוותר. גם אם נראה שהתפילה אינה נשמעת, גם אם לא חשים שהיא נענית - להוסיף ולבקש, להמשיך ולהתחנן, לפנות

כי נגזרה הגזירה ואנחנו נגור כאן. אולם, יש בידינו עוד כלי אחד שטרם נוצל כראוי, פיתרון אחד שעוד לא חשבנו עליו, והוא - - - הבה נתפלל לבורא עולם שיקח מאיתנו את חוש הריח. פשוט נעמוד ונבקש מאבא שבשמים, הוא זה שנתן לנו את כל חמשת החושים, וברצותו - הוא יכול ליטול את אחד מהם בחזרה על נקלה. הבה נתפלל אליו, נזעק מעומק הלב כי יקח מאיתנו את חוש הריח, איננו רוצים להריח עוד כלום לעולם - ובלבד שהריח הנורא הזה לא יחדור לגופנו ולנפשנו!

הרבנית שמעה את הדברים, והרעיון נראה לה מושלם. מה שווה חוש הריח אם הוא גורם להרחת קטורת עבודה זרה? למה להחזיק אף פעיל ותקין, כשבעטיו מריחים קטורת המוקטרת כתקרובת עבודה זרה? הצטנפו בני הזוג איש בפיתנו, מתפללים לבורא עולם בדמעות שליש, 'אנא, קח מאיתנו את חוש הריח, למענך - איננו רוצים בו!'

דקות ארוכות התפללו מעומק הלב, כשהם עוצרים מדי פעם, לבדוק אם חוש הריח עדיין פעיל. הדקות נקפו והפכו לשעות, הם מוסיפים להתפלל, כשדמעות זולגות מעיניהם ללא הרף. עד שלפתע פתאום, כעבור כמה שעות תפילה מעומק הלב, גילו כי חוש הריח שלהם נעלם ואיננו, הם אינם מריחים דבר!

עתה הוקל להם מאוד, תפילתם נענתה, והם פרצו בתפילת הודיה נרגשת - הפעם על הנס שהתחולל נגד עיניהם, כשבורא עולם שמע את תפילתם ונענה לבקשתם, ונטל מהם את חוש הריח. כל ימיהם היו הרב שטיינמן ורעייתו הרבנית נטולי כח הרחה, חוש הריח שלהם לא שב לפעול עד יומם האחרון, עדות אילמת אך נוקבת לכח הרב שטמון בתפילה מעומק הלב, בבקשה עקשנית מבורא עולם, בתחנון בלתי מתפשר בדמעות רותחות!

סיפור נפלא זה, אשר הובא בגיליון 'בקהילתנו', חושף רובד סמוי על כח התפילה. לפעמים, אדם מתמודד עם קושי, אתגר או מאמץ. הוא בטוח שהוא מכיר כל פיתרון אפשרי, ומוכן אפילו לחפש פתרונות נוספים - מורכבים ודורשי מאמץ ככל שיהיו, ובה בעת, הפיתרון קרוב אליו כל כך, בהישג ידו ממש: פשוט להתפלל, לבקש, לזעוק, להתחנן, לנקוש בשערי שמים ולבקש לשנות את הגורל, להפוך את ההחלטה, לחולל את המהפך הרצוי!

הבה ניקח את המסר הזה העולה מחוש הריח של הרב שטיינמן ורעייתו - שבטל כלא היה לנוכח תפילה מעומק הלב. הנה כי כן, תפילה בכוחה לשתק חוש - כשם שביכולתה לחדשו. היא יכולה לחולל מהפך פיזי, ביולוגי, טכני, גורלי, אין לה מעצורים. ככל שנתחבר לכח התפילה, ככל שנבטח בכח הזה, ככל שנשתמש בו מתוך אמונה שלימה בכוחו ובעוצמתו - כך נזכה לראות בחסד ה' ובישועתו, והוא ימלא משאלותינו לטובה ולברכה!

מערכת רכב משמחת...

הרב ג, גיבור סיפורנו, היה נהג חדש וטרי בעת שהחנה את רכבו בחניון צפוף באחת משכונות ירושלים, וכשניסה לצאת מהחניון - לא הצליח לסובב את ההגה כיאות, ונתקע בעוצמה ברכב שחנה

שוב ושוב לאבא שבשמים ולומר לו: 'אבא, אתה כל יכול, עשה עמי חסד שאוכל להתגבר על הנסיונות, זכני בנחת יהודית, רפאני ה' וארפא, ותן לכל בריה ובריה די מחסורה, ותמהר ותחוש לגאלנו...' ולא תמיד זה קל, כי - כאמור - לא תמיד רואים שהתפילה נענית, ואולי, לפעמים - נראה כי היא לא נענתה בכלל. אבל האמת היא שכל תפילה שיהודי נושא, כל דמעה נרגשת, כל תחינה בכוונה, כל בקשה מהבורא - מחוללת מהפכות של ממש, ביטול גזירות קשות, השפעת שפע שמימי אדיר, שינויים גורליים בחיים!

הבה נאמץ את כח התפילה, נישען על התפילה - עליה ורק עליה, נבטח בבורא יתברך ונבקש ממנו. ככל שנהפוך את תפילתנו לעבודת אומנות, ככל שנכוון בה, ככל שנסתמך עליה שביכולתה לפתור לנו את כל הבעיות, ככל שנוזעק לאבא שוב ושוב - מובטח לנו כי בורא עולם שומע תפילת כל פה, וימלא משאלותינו במידה טובה, ישועה ורחמים!

ניחוח בלתי נסבל, ופתרוננו...

היה זה בשנת תש"ד, בעיר לוצרן שבשווייץ, שהיתה נייטרלית מאימי מלחמת העולם שהשתוללה באירופה. באותם ימים נערכה חתונה קטנה בעיר, בה הוקמה משפחת שטיינמן הצעירה: הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן זצ"ל, נשא את רעייתו הרבנית תמר ע"ה. החתונה נערכה בפשטות, ובני הזוג עברו להתגורר בבקתה קטנה ועלובה.

למרפא הפלא, בני הזוג חשו כי בביתם החדש יש ריח משונה, ניחוח מוזר. בכל עת שורר בבית ריח לא ברור, שאין מקורו בבית או בבתי השכנים. הרב שטיינמן והרבנית החלו ב'תחקיר' בכדי לגלות את מקור הריח, ואז התברר לצערם ולדאבונם, כי מקור הריח בכנסייה הסמוכה לביתם, כנסייה המשתייכת לזרם קיצוני, שמקטיר קטורת לעבודה זרה!

'אוי ואבוי! - זינק הרב שטיינמן כנשוך נחש, 'הלא אנו נהנים מריחה של עבודה זרה האסורה בהנאה! חלל ביתנו מלא בניחוח תקרובת פסלים משוקצים! רבונו של עולם, היתכן כדבר הזה?!' - נזעק, ובני הזוג החלו במאמצים לאטום את הבית, להגיף חלונות ותרסיסים, לחסום כל כניסת אוויר. ברם, כל אלו לא הועילו. מדי יום ביומו, כשהוקטרה הקטורת לפסל המטופש שבכנסייה - התמלאה הסביבה כולה בריח, שלאחר שנודע מקורו הפך לדוחה ומבחיל במיוחד...

כשראו הרב והרבנית כי כל נסיונות האיטום נכשלים מול עוצמתו של הריח, ביקשו לעבור דירה, אך הדבר לא היה ביכולתם הכלכלית. אט אט, החלה לחלחל לליבם ההבנה כי הם נשארים 'תקועים' בביתם זה, בתוככי ענן הריח הנורא... הדבר שבר את ליבם, הם חיפשו כל מוצא מהסבך, אולם הוא לא נראה באופק... מה עושים בני זוג, כשהם נתקלים בקושי כה נורא? כיצד מתמודדים עם ריח שאין דרך לשלוט בו?

ובכן, בערב אחד נצנץ רעיון בלבו של הרב שטיינמן, והוא פנה לרעייתו הצעירה והצדקנית, ואמר כשמעיניו זולגת דמעה סוררת: 'ראי נא. הלא ניסינו לחשוב על כל פיתרון, רצינו לעשות הכל, נראה

בחניה. מעוצמת הפגיעה נשבר מכסה הבגאז' של הרכב, פנסיו התנפצו, הפח נמערך, ששון ושמוחה...

הרב ג. לא ידע את נפשו. הן זה עתה קיבל את הרישיון, הוא נהג כה חדש, לא נעים להתחיל את חיי הנהיגה בתאונה שכזו... הוא מביט לכל עבר, מחפש את בעל הרכב, וכשהוא מגלה שהוא לא בסביבה, הוציא פתק מכיסו, רשם התנצלות נרגשת בכתב ידו, הוסיף את מספר הטלפון שלו, והותיר את הפתק על השמשה הקדמית של הרכב הנפגע, כמקובל במקרים כאלה.

כצפוי, למחרת בבוקר צלצל מכשיר הסלולרי שלו, והאיש מעבר לקו הזדהה כבעל הרכב הנפגע. הרב ג. התנצל מעומק הלב, וביקש מבעל הרכב לסור למוסך, לבדוק מה גודל הנזק, והוא בוודאי מתחייב לשאת בעלויותיו... אלא שהרב ג. לא העלה בדעתו באיזה סכום מדבר, ולבו נרעש כשהאיש שב והתקשר, ובישר לו ביושב: 'הייתי במוסך, וצר לי לבשרך כי עלות התיקון היא 8000 שקלים. מתי אתה יכול להעביר לי את הכסף כדי שאוכל להכניס את הרכב לתיקון?'

לבו של הרב ג. צנח. 8000 שקלים? הן זהו סכום עצום, כגובה כל הכנסתו החודשית הקבועה! רבנו של עולם, איך מתמודדים עם נזק שכזה, עם חור כה גדול בכיס?!

כעבור כמה שניות התאושש, ואז השיב לבעל הרכב בנימוס: 'ראה נא, אינני מתכוון להתחמק, עשיתי את הנזק - ואשלם את כולו, עד השקל האחרון, אלא שאין לי כסף כרגע. התואיל להמתין עם ביצוע התיקון עד העשירי לחודש, המועד בו משכורתי נכנסת אל הבנק, ורק אז תכניס את הרכב לתיקון, כשאוכל לשלם לך את הנזק מיידית?'

האיש ניאות להמתין כמה שבועות, והרב ג. החל לחסוך מפתו, מנסה להתקיים במינימום הנדרש, להדק את חגורת התקציב המשפחתית. הן בחודש הבא אין לו משכורת - כולה משועבדת לתיקון הנזק!

הגיע היום הגורלי, יום כניסת המשכורת, ובמקרה - היה זה ביום ההולדת של הרב ג., עת רצון אישית שלו. הרב ג. יוצא מביתו לתפילת שחרית, מתכנן לטפל בהעברה הבנקאית בשעות הבוקר - עם שובו מהתפילה. על פניו שרויה עננת דאגה, מי יודע מהיכן יתקיים בחודש הקרוב, הרי כל משכורתו עומדת להיעלם...

הוא נכנס לבית הכנסת ופותח בתפילה נרגשת. מכוון בכל מילה, ובמקומות המיועדים לכך - מוסיף תפילה משלו. בדמעות ובתחנונים הוא מבקש מהבורא מוצא מהסבך, הכנסה נוספת, סכום שייפול עליו משמים, משהו שיעניק לו חמצן של פרנסה בחודש הקרוב. בקול נרגש הוא מבקש מבורא עולם, כי ישמור על משפחתו שלא יחסר להם דבר, הזן את העולם כולו בטובו - ישמור על בני משפחתו, שגם החודש יהיה להם מה לאכול...

תפילתו ארכה שעה ארוכה, הוא חש כי לבו נפתח, מעיין דמעותיו נבע מאליו. רק בשעת בוקר מאוחרת שב מבית הכנסת, ואז גילה על צג הטלפון 10 שיחות שלא נענו, כולן מבעל הרכב. 'הן לא התכוונתי להתחמק, אני עושה לו היום את ההעברה, למה הוא רודף אחריי?!' -

רטן לעצמו, 'עכשיו אני מטפל בהעברה, לא צריך להתקשר בשביל זה 10 פעמים!'

הוא מתקשר לבעל הרכב, והלה - בקושי יכול לדבר, כולו נרגש, נפעם, המום... הרב ג. מתבלבל, אינו מבין מה פשר השתיקה, מדוע האיש מתנשף, וממתין בסבלנות כדי לשוחח אתו בנחת. ואז בעל הרכב צועק: 'אתה איש טוב אתה, לא יודע, אבא שבשמים אוהב אותך, איזה מזל יש לך...'

'מה קרה? מה קרה?' - נותר הרב ג., עדיין לא מבין אם הלה מבשר טובות או רעות, אם הוא רציני או ציני. ואז מספר לו בעל הרכב, כי לפני כשעה נכנס אוטובוס אגד נהוג בידי נהג ערבי לאותו חניון בו חנה הרב ג., וגם הוא לא הצליח לצאת מהחניה בקלות. בשלב מסוים, במהלך סיבוביו בנסיונות לצאת, לא הבחין ברכב העומד בפניה, ופשוט מעך אותו לחלוטין, הפך אותו לערימת גרוטאות מרוסקות...

'אתה לא מאמין?' - הוסיף בעל הרכב ואמר, 'לפני כמה דקות הגיע שמאי של חברת אגד, בדק את הרכב, וקבע לי פיצוי - תשלום מלא של מחיר הרכב, כי הוא התרסק לחלוטין. ואתה, הרב ג., אתה פשוט ניצלת בנס. האוטו איננו, הנזק שעשית נמערך תחת נזק אחר, ואני מקבל את הסכום במלואו מאגד - כך שאתה פטור מתשלום, בר מזל שכמוך!'

לבו של הרב ג. נותר בהתרגשות. הן לפני שעה קלה עמד והתפלל, הרהר על פתרונות שונים שיכולים לפתור את מצוקתו הכלכלית, ועתה - מסתבר שלבורא דרכים מקוריות משלו, הוא פותר את הבעיות בדרכים אחרות... בקול נרגש לחש 'ברוך השם, איזה נס ופלא!', ואז מיהר לתקן את בעל הרכב:

'זה באמת נס, אבל זה לא עניין של מזל, זה פשוט עניין של תפילה. הבוקר קמתי שבור, ידעתי שכל משכורתי הולכת אליך - ובצדק, ופשוט התפללתי לבורא עולם שיושיעני. הנה, ראית בעיניך, הוא שלח את נהג האוטובוס לחניון, עצם את עיניו שלא יראה את הרכב שלך, נתן לו כח ללחוץ על הגז בכל הכח כדי שהאוטו יימחץ לחלוטין, וכל זאת - על מנת שלא אצטרך לשלם את הנזק שגרמתי... זה לא 'בר מזל', זה 'בר תפילה' ידידי! - סיים הרב ג. ונפרד מבעל הרכב לשלום...

סיפור נפלא זה, שהופיע בגיליון 'פיקודיך דרשתי' - בעדות אישית מפי הרב ג., מבטא ומהדהד: גם כשלא רואים מוצא מהסבך, גם כשנראה שהאפשרויות השונות מוצו עד תום, גם כשחושבים שאין דרך לישועה - התפילה מוצאת דרכים משלה, דרכים עוקפות ויצירתיות, שחוצבות ישועה נכספת, שחושפות ניסים נשאים...

יהודי יקר! מול כל אתגר, מול כל קושי, גדול כקטן, רוחני או גשמי, בריאותי או פרנסתי, אל תרים ידיים - תרים את הקול. אומנות העם היהודי היא בתפילה, אין כוחנו אלא בפה. ככל שנרבה להתפלל בכוונה, להסתמך על כח התפילה, לעמוד בדבקות מול בורא עולם ולבקש שוב ושוב בדמעות לזכות לישועה - כך נצליח לראות בחסדי ה' ובניסיו הגלויים, ולהעיד כי אבינו שבשמים שומע תפילת עמו ישראל ברחמים!

פני החפץ חיים החווירו כסיד, בידו הימנית כיסה את פניו כבקר־את שמע, ותלמידיו הקרובים אליו שמעו אותו לוחש לעצמו: "עלי בכל זאת להמתין עד סוף ההקפות... בשביל כבוד התורה כדאי לסבול ביזיונות..."

כשרבי אלחנן וסרמן סירב למסור שיעור לתלמידיו

הרב ישראל ליוש

כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו. ושלשה דברים אחרים, מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה, ורוח נמוכה, ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם אבינו. עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע. (אבות ה'ט)

מדוע בחר התנא, שואל ה'חתם סופר', להדגיש את ההבדלים בין אברהם אבינו לבלעם הרשע לפי תלמידיהם, הרי מידות אלו כבר נעוצים בהם עצמם, באברהם אבינו ובבלעם הרשע?

אלא, המשנה באה ללמד אותנו שאדם נמדד עפ"י תלמידיו, ישנם בני אדם מפורסמים בחכמה ובריאת שמים, ומכל מקום נחלקו עליהם הדעות אם צדיק אמת הם. מידותיהם של התלמידים יפשטו את הספק, אם הם מצליחים בתורה ובריאה ומידותיהם טובות ואצילות, סימן יפה הוא לרבים שדרכו אמת וישרה, אך אם תלמידיו נגועים בכל מידה רעה, אות הוא לרשעותו של רבם.

על כן לא חילקה המשנה בין אברהם ובלעם, כי יתכן שמהתנהגותו של בלעם עצמו קשה היה לבחון אם צדיק הוא אם לאו, הרי גם הוא היה נביא כמשה, ועסקיו היו בעניינים רוחניים, בירך וקילל בשם ה' ועוד, אך מידותיהם הרעות של תלמידיו, העידו עליו והכירו לרבים את ההבדל הברור בין אברהם אבינו לבלעם הרשע.

שמתהלל אני בענוותנותי...? ויען לי החפץ חיים: "מעשה מוציא מידי מחשבה, ואין מחשבה מוציאה מידי מעשה", עדיף לשבת במערב מלשבת במזרח ולהרהר רק בלב שאינך ראוי לכבוד הזה..."

כשחזר פעם לישיבה אחר מסע ארך וממושך, ועלה על הדוכן למסור שיעור, קידמו אותו תלמידיו בשירה אדירה 'צדיק כתמר יפרח'. ענוותנותו הטבעית סלדה מהכבוד הזה ופניו כאילו זעקו לתלמידים: "הפסיקו לשיר...", אך הערצתם הרבה ושמחתם העצומה לקראת בוא רבם לאחר תקופה ארוכה שלא ראוהו, גרמה להם להמשיך לשיר לכבודו.

תיכף סגר רבי אלחנן את הגמרא, ירד מהדוכן ואמר: "פראים...! אינני יכול ללמוד עם פראים...!".

כאמור, את התייחסותו ל'כבוד' וסלידתו ממנו ומהשירה לכבודו, למד רבי אלחנן מרבו ה'חפץ חיים'. היה זה באחת מלילות 'שמחת תורה' בשנותיו האחרונות. ה'חפץ חיים' בא לישיבה להשתתף בהקפות ולשמוח בשמחת התורה עם תלמידיו. קשה לתאר במילים את האווירה הרוממה ששררה שם, אור יקרות בהקפות הקדושות של ה'חפץ חיים', והשמחה פרצה גבולות. מידי פעם השמיע החפץ חיים אמרות ופירושים על פסוקי הזמירות וסדר ההקפות, ותלמידיו המעריצים מסובבים אותו בהערצה ושותים בצמא כל תיבה שיוצאת מפיו הקדוש, ומיד בסוף כל אמרה, שבים אל השירה

המשך בעמוד 25

הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד שיום ההילולא שלו חל בערב שבת, י"א בתמוז, היה תלמיד מובהק לרבו מרנא ה'חפץ חיים' זי"ע. לא רק תורה ויראה למד מרבו, גם מידותיו הנעלות היו מתורת רבו, והיטיב הכירו את רבו עפ"י מידות תלמידו, ותלמידו ייצג בכבוד את תורת המידות של רבו.

בספורים הבאים תודגש מידה אחת מיני רבים של הרב והתלמיד, מידת הענווה...

כאשר היה רבי אלחנן מופיע בבתי כנסת כדי להתרים את הציבור לטובת ישיבתו, היה בורח מן הכבוד, הוא פנה לכותל המערב וסירב לשבת במקום הראוי לכבוד תורתו, במזרח בית הכנסת.

פעם שאל אותו אחד המארחים: "וכי זו דרך ישרה...? האין זו ענווה מדומה...?"

"שאלתי את מורי ורבי ה'חפץ חיים' - ענה לו רבי אלחנן - "איזה דרך יבור לו אדם כמוני, הלא כאשר אשב בשולי בית הכנסת, יתכן

אהבך ה' אלוֹקֶיךָ, קללה [אחת יהפוך ה' לברכה] ולא קללות".
הרי לנו, כי כל ברכה שיצאה מפי בלעם הרשע העידה על רצונו לקלל את ישראל באותו ענין. וכיון שבלעם הרשע בקש לקלל את ישראל, שלא יהיו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות, הוא אמר: "מה טבו אהליך יעקב משכנתך ישראל".

בלעם הרשע ביקש ששני הדברים הללו - בתי הכנסת והישיבות הקדושות - יעקרו מן העולם. אבל הקב"ה אמר לו: 'כל מה שביקשת בתוך דבריך, שהם בעצם קללות הנראות כלפי חוץ כברכות - הכל יתקיים במשך הדורות, מלבד שני הדברים הללו - בתי הכנסיות והישיבות הקדושות, שאותם לא תוכל לעקור מעם ישראל לעולם!'

תלמידי החכמים - המגנים על ישראל

גם בימינו, יש החושבים שיעלה בידם, חלילה, לעקור את הישיבות הקדושות. אולם מחשבתם הרעה לעולם לא תתגשם, והישיבות הקדושות תמשכנה לתפקד כתיקונן לעולם.

רבים עמדו ונלחמו לבטלן, ולא ידעו כי העוצמה האדירה של האומה היהודית, וכל עמידתו האיתנה של עם ישראל, נובעת מהישיבות הקדושות, אשר משם תצא תורה, משם תצא הוראה, משם תצא יראת ה' טהורה!

מעת בריאתו של העם היהודי, לא הצליחו להחריב את הישיבות, ולכלות את בתי המדרשות ואת תלמידי החכמים המעמידים את עם ישראל, ומחזקים ומחסנים אותו כדי שחס ושלו לא יתבולל בין האומות.

תלמידי החכמים הם אלו שיושבים ובוחרים את מי לצרף לזרם ישראל, וזאת כדי שהאומה היהודית תישאר זכה ונקיה בשלמותה. אמנם כל אחד מאיתנו מעוניין שעם ישראל יתרבה ויתעצם, כדי שלא נגיע חס וחלילה למצב שהישמעאלים יתרבו יותר מאיתנו, אבל עם זאת עלינו לקבל לעם ישראל רק את אלו הנעשים יהודים אמיתיים על פי התורה הקדושה.

בלעם הרשע ביקש לקלל את ישראל שלא תשרה שכינה עליהם, אך תחת זאת שם ה' בפיו לומר: "משכנותיך ישראל", 'משכנותיך' מלשון 'שכינה'.

ביקש שלא תימשך מלכותם, אך תחת זאת אמר: "נחלים נטיו" (במדבר כד ו), שמלכותם תימשך כנחל הממשיך וזורם ללא הפסקה. וכל ברכות בלעם אשר ניתנו מן השפה ולחוץ, הפכו בסופו של דבר לקללה, מלבד ברכת "מה טבו אהליך יעקב", שנותרה בעינה. ועל כן עד ימינו אנו אי אפשר לעקור את בתי הכנסיות ובתי המדרשות מישראל.

ברכה מדומה

כדי להמחיש מה הן ברכותיו של אותו רשע, שברך את ישראל והתכוון לקללה, נביא את המעשה הבא:

אדם אחד ניהל מסעדה יחד עם רעייתו. הייתה זו מסעדה יוקרתית שהגישה לסועדיה מאכלים משובחים מכל מטעמי עולם. שמם של

השיב הרב: "אני צריך להראות לה שאני מחכה וממתין לה, וזהו לכבודה". היש לנו כבוד גדול מזה, שהעניק הרב לאשתו, שהוא יהיה זה שימתין לה, ולא חלילה היא תצטרך לחכות לו? בכך קיים הוא כפשוטם את דברי הרמב"ם (אישות פט"ו הי"ט): "ומכבדה יותר מגופו".

הנהגת ענווה וצניעות בבית

חכם בן ציון זצ"ל היה גאון בצורה שלא ניתן לתארה, ועם זאת התנהג בפשטות כאחד האדם.

סיפר הרב קירשנבאום על רבינו הגדול, גאון עוזנו והדר תפארתנו, מרן רבי עובדיה יוסף זצוק"ל, שהיה נוכח בבית הרב כמה וכמה פעמים, בעת שעדיין היו ילדים קטנים בבית. היו פעמים שהרבנית הייתה צריכה לעזוב את הבית, והיא הייתה מניחה לידו את עריסת אחד התינוקות, כדי שינענע את עריסתו אם יבכה.

היו מקרים שהתינוק היה מתעורר ומתחיל לצרוח, ומרן היה שקוע בלימודו, עד שלא שמע את צרחות התינוק ששכב ממש לידו.

בקומה מעליו התגורר רבי בן ציון, וכאשר היה שומע את בכיו של התינוק, היה יורד מביתו, נכנס לבית מרן, ומנענע את התינוק להרגיעו, וכל זאת כדי שמרן לא יופרע מתלמודו...

זכיתי להיות בביתו וללמוד במחיצתו, ופעמים רבות ראיתי כיצד הוא עוזר לאשתו. לובש סינר ומכין את הדגים, ונכנסים התלמידים ורואים את רבם הגאון עומד במטבח עם סינר ומבשל... האם דבר זה הוריד מערכו בעיניהם? אדרבה, בכך גדל ערכו בעיניהם, לראות גדול בתורה, ענק ביראה ובמידות, נוהג בפשטות כה גדולה, ומתנהל עם בני ביתו בענווה ובצניעות.

ישנם לומדי תורה, שכאשר האישה מבקשת את עזרתם, הם טוענים כנגדה שזה יפריע להם ללמוד. אני בטוח שרבי בן ציון מעולם לא השיב כך לאשתו. היא הייתה לפני כולם, ככתר על ראשו.

כך הוא חי את חייו, וכך חניך את כולם, בראותם כיצד הוא מתנהג בביתו.

"ויהפוך ה' אלוֹקֶיךָ לך את הקללה לברכה"

כאשר מתבוננים אנו בברכות הנפלאות, בהן ברך בלעם הרשע את עם ישראל, עולה הפליאה: כיצד זה יצאו מפה טמא מילים כה קדושות, עד שחכמי ישראל הקדושים, מייסדי התפילות, מצאו לנכון לקבוע את דבריו ביסודות התפילה ולהורות לילדי ישראל הטהורים לפתוח את פיהם בתפילה: "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל".

אמנם כבר אמרו חז"ל (סנהדרין קה ע"ב): "'וישם דבר בפי בלעם'... אמר רבי יוחנן: מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו. בקש לומר שלא יהיו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות - 'מה טבו אהליך יעקב'; לא תשרה שכינה עליהם - 'ומשכנתך ישראל' וכו'. אמר רבי אבא בר כהנא: כלם חזרו לקללה, חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות, שנאמר: 'ויהפוך ה' אלוֹקֶיךָ לך את הקללה לברכה כי

אחד את השני, ובאמת נתכוון לקללה וכל הלקוחות ישובו לאכול במסעדתנו..."

ואכן, בני הזוג נהגו על פי התחבולה שהגו. אנשים היו יושבים ואוכלים, ותוך כדי כך הבעל היה שואג לעבר רעייתו: "איפה המזלגות, לא שמת על השולחן? שיתברכו לך הרגליים, אמן כן יהי רצון!". והיא אומרת לו: "הנה שם מתחת לצלחת יש מזלגות, שיתברכו לך העיניים, אמן כן יהי רצון!"...

וכך חזר העסק לתפקד, כשהבעל ורעייתו 'מברכים' אחד את השני ומתכוונים לחרף ולגדף. אך לא לאורך זמן, הלקוחות שמעולם לא שמעו ברכות בכעס ובעוצמת קול כזו, כבר הבינו שאלו קללות במסכה של ברכות...

כה היו ברכותיו של בלעם הרשע. הוא הסתכל על בתי המדרשות ועל הישיבות הקדושות אשר עולות ומשגשגות, ועיניו היו רואות וכלות, הוא לא יכול היה לסבול זאת. לכן אמר: "מה טובו אוהליך יעקב", כשבצעם כוונתו הייתה לומר שזה הרע הגדול ביותר בעולם. הוא ראה בית כנסת פורח ומשגשג, שנערכות בו תפילות מעומק הלב, ולא יכול היה לסבול זאת וקלל.

אך ה' יתברך הפך את מחשבתו לטובה וקבע ששום אדם בעולם לא יוכל לנגוע לדעה בישיבות הקדושות ובלומדי התורה.

(מתוך הספר 'משכני אחר' - במדבר)

המאכלים אשר הגישו בין כותלי המסעדה יצא לתהילה, ואנשים רבים היו באים לאכול במקום.

דא עקא, שהבעל ורעייתו, בעלי המסעדה, היו מתקוטטים ומקללים אחד את השני ללא הרף. לאט לאט החלו האנשים להדיר את רגליהם מהמסעדה, ומצבם הכלכלי של בני הזוג הלך והדרדר. ישובו האיש ואשתו ודנו, מדוע חדלו הלקוחות לפקוד את המקום? הם בררו אצל מספר אנשים, ונענו כי הסועדים אינם יכולים לסבול את הקללות המוטחות במקום, ובשומעם זאת האוכל אינו ערב לחיכם, ולכן אינם מגיעים יותר לאכול במסעדה. אמר הבעל לאשתו: "את רואה? בגלל קללותייך הלקוחות לא באים!"

"וכי אתה לא מקלל? הרי גם אתה מקלל!" הטיחה בו האישה. "את יודעת מה?" הציע הבעל, "בואי ונעשה שביתת נשק כדי שאנשים יחזרו לאכול במסעדה!" "אבל איני יכולה להפסיק לקלל אותך!" "מנין אם כן תהיה לנו פרנסה?"

בסוף אמר הבעל לרעייתו: "בואי נעשה תחבולה: כשאת רוצה לקלל אותי, תקללי באופן כזה שלא יובן לנוכחים. כשתרצי לאחל לי שיתתמו עיני, תגידי 'שיתברכו עיניך'. כשתבקשי לקלל אותי שייקטעו רגלי, תאמרי לי 'שיתברכו רגליך'. וכן על זו הדרך. כך נברך

המשך מעמוד 20 | הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

מטרנה שמימית...

הוא מחליט להישאר עד תום התפילה, ומיד בסיומה הוא יוצא החוצה, מתקשר לחבר לגבי נושא אחר בכלל, ואז, בסוף השיחה, למרבה ההפתעה, החבר שואל אם יש לו מה לעשות ב-400 שקל, שהוא רוצה להעביר למישהו שזקוק לכך... 'יש לי מה לעשות בהרבה יותר מ-400 שקל', הוא משיב בצחקוק מריר, 'אבל 400 שקל עכשיו - הם קריטיים עבורי!'

'קיבלת!' - משיב לו הידיד, וכעבור פחות משעה מסיום התפילה, רכש מיודענו 5 אריזות מטרנה נוצצות ובוהקות, ועוד כמה מוצרים לשבת המתקרבת, אותם קיבל בתזמון מושלם מידי של שומע תפילות...

סיפור נפלא זה, שפורסם בגיליון 'קדוש היכלך', מוכיח עד כמה כשנראה שכל השערים סגורים, כשאין אופק בקצה המנהרה, ההסתמכות על התפילה, הדבקות בה, הדמעות לאבא שבשמים - מחוללות ישועות, יצירות ניסים. אחים יקרים, הבה נשתמש בכלי התפילה בכל עת, שיפכו לפניו את ליבכם, והוא יושיעכם!

היה זה בבוקרו של יום ששי, ג' אדר א' תשע"ט, בחצר בית כנסת צפתי קטן. אל בית הכנסת נכנס אברך, עננת דאגה על פניו. כשיצא מהבית התבקש לחזור עם קופסת מטרנה לבתו הפעוטה, אולם מי כמוהו יודע כי בבנק - כמו בכיס, אין פרוטה לפורטה. עוד כמה שעות תיכנס השבת, הרי ברור שלא ניתן להיכנס לשבת כשאין מטרנה לקטנה...

הוא מתחיל להתפלל, אולם כל העת מוחו תפוס בשאלה מנין יבוא עזרו. הוא תכנן להישאר בבית הכנסת עד לאחר אמירת 'קדושה', ולאחר מכן למהר לנסות לחפש מקור מימון, לקניית המטרנה הנכספת. אלא שבעיצומה של התפילה, בברכת 'שמע קולנו', גילה כי בסידור מופיעה תפילה יפה על הפרנסה, והחליט כי זו העת להתפלל אותה...

לכמה רגעים שכח מהמטרנה הבווערת, והתרכז בשיחה נרגשת עם אבא שבשמים, מי שנתן לו את הפעוטה - בוודאי יכול לתת לו את המטרנה עבורה... בדמעות שליש ביקש סיוע שמימי, וכשסיים את תפילת הלחש - חש שאין זה הוגן לברוח מבית הכנסת אחר 'קדושה'. הן הוא עומד לפני המלך ומצפה לקבל מידי מטרנה, וכיצד יברח ממנו?!

לשליחת תגובות לכותב הטור ולקבלת העלון
של הרב אשר קובלסקי: במייל, כתבו ל-6182918@gmail.com

לתומתו הלך אל אנשי השלטון והביא להם את מה שמצא, שמהם יוכלו לחזור ולמצוא מיהו בעל האבדה, לא עברו כמה ימים והללו השיבו לו: "נודע לנו מיהו בעל התכשיטים, אך מכיוון שהלה כבר מת הרי על פי דינא דמלכותא הרי אלו שלך..." וזכה בבת אחת בעשירות מופלגת.

עוף השמים הולך את הקול, ובעל הגג שמע את דבר המציאה הגדולה שהיתה מונחת בגגו, מיד תבע את היהודי למשפט על שהסיג את גבולו ובלא רשות נבר בגגו למצוא שלל רב, וממילא אין הכסף שלו אלא של בעל הגג, וכאן הבין האיש את דרכי ההשגחה המופלאה, כי מה שהיה נראה לו כחושך וצלמוות, מניעות והפרעות עמד לו עתה לזכותו, כי הוציא מכיסו את ה'חזזה' שנכתב ונחתם כדת וכדין, הראהו לשופטים, כי הכל שלו, שהרי קנה רשות לדריסת רגל זו בכסף מלא, ואילו לא היה בידו 'חזזה' כזה, לעולם לא היה ה'אוצר' מגיע לידו. באותה שעה זכה לראות כיצד כל אותם הקשיים שהיו לו בקיום המצווה הקלה לא היו אלא לשלם לו שכר טוב בעולם הזה.

הקשה הגאון רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל, דהנה אמרו חז"ל (סוטה ג) 'אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות', ואם כן, מה טענה יש על זה שנפל ברשת החטא, הרי הרוח שטות הפילתו לחטא, וכמו שלא שיין לגעור במי שנפל לבור מאחר שבאה רוח והפילתו פנימה. והשיב הגר"ח דאדרבה, משם נלמד, כמו שלא יעמוד אדם קרוב לבור עמוק מאה אמה - מחשש שמא תבוא רוח עזה ותשליכהו הבורה, אלא ירחק מעיקרא ממקום הבור הרחק הרחק, כיצא בו ממש לעניין עבירה, על האדם להעמיד עצמו מרחק מרחקים - שאפילו אם תגיענו רוח שטות לא יפול בבור עמוק כל כך...

בעיר 'חלם' המפורסמת היה בור גדול ועמוק באמצע השוק, ורבים חללים הפיל, כי אנשים תמימים היו מגיעים ליריד כדי להתעסק במשא ומתן ולקנות ולמכור ברחובה, ובהיותם טרודים בענייניהם לא הבחינו בפתח הבור ונפלו לתוכו וניזוקו קשות, וכמה מהם נפצעו עד כדי מיתה רחמנא ליצן. וכבר כמה וכמה דורות שמנהיגי העיר וחכמיה לא הצליחו למצוא פתרון לבטל תקלה זו (כי היו משתמשים בבור, ולא יכלו לכסותו או לסתמו בעפר). כיון שנתרבו מספר הנפלים מיום ליום, על כן החליטו שבעה טובי העיר, שכולם יקבצו ויבואו כאחד וישבו במשך שלושה ימים ולילות רצופים, כדי לעיין בסוגיא זו עד אשר יצליחו להסיר את המכשול הנורא, המרחף על ראש אנשי העיר זה עידן ועידנים. ואכן לאחר שדנו בכובד ראש כדת מה לעשות התקבלו ארבע החלטות חשובות, ואלו הן:

היות ובתחתית הבור יש מים מלוכלכים אשר כל הנופל לשם מתלכלך מן הבוץ ועליו לעמוד ולהתייגע מאוד לנקות את בגדיו, על כן חייבים ראשי העיר לשכור פועלים להוציא את כל המים ולנקות את תחתית וסביבות הבור מכל לכלוך.

יש לרפד את תחתית הבור בכרים וכסתות, כדי שלא יתסקו איבריו של הנופל, ולא יחבל בראשו וברגליו מקרקע עולם הקשה.

במסירות נפש חזרו האחים למקום חנייתם הראשון, ואכן, לגודל הפחד עשו את דרכם בדרכים עקלקלות לבל ירגישו בהם האויבים, ובבואם למקומם הקודם נתמלאו שמחה בראותם את התפילין מונחות שלמות על מקומן, ולא נראה אפילו חייל אחד מחיילי האויב בכל אותו מקום. נעמדו בשמחה להתפלל מנחה, נטלו באהבה ובחיבה את התפילין והחלו לילך לתוך היער, בכדי להגיע למקום הפרטיזנים.

עתה נתגלה לעיניהם 'נס גלוי', כי מצאו את כל 'חבריהם' מתים ומוטלים על הארץ, לא נשאר בהם עד אחד, ונתברר, כי כשנודע לאויבים על בריחתם דלקו אחריהם - כשבאותה שעה עשו שני האחים את דרכים חזרה בדרכים שאינן 'דרך המלך', ואותם הרגו ורק נפשם של שני האחים ניתנה להם לשלל בזכות חזרתם אחר התפילין. וראו בחוש כי זכות התפילין, עליה מסרו נפש בהיותה כחוק בלי טעם, היא שעמדה להם להצילם מרדת שחת ולהשאירם לפליטה גדולה.

עוד נביא מעשה ביהודי 'מתקרב' שהיה דר במנהטן שבניו יורק, בבניין רם ונישא בין גויי הארצות. בהתקרב חג הסוכות אבה לבנות לעצמו סוכה, אך לא היתה לו מרפסת הפתוחה עד לשמים, ואף לא היה בידו לבנות את הסוכה בחצר הבית מפני שכניו 'הטובים'... ולא נשאר בידו אלא לעשותה בראש גגו.

על כן, פנה לבעליו של אותו בניין בבקשת רשות לבנות סוכה על הגג למשך שמונה ימים ותנו לא, אך הלה התעקש שאינו מוכן, אלא אם ישלם לו שכירות בסך \$700 טבין ותקילין... וככל שניסה להסביר לו שאינו נחסר כלום משימוש במשך ימים ספורים בלבד, ועושה זאת רק לשם מצווה - לא עלתה בידו ונפלו הדברים על אוזניים 'עירות' תרתי משמע. עד שאמר היהודי: "נעניתי לך, הכסף נתון לך, ועתה הב לי את המפתח".

אך הלה החל להשמיע 'זמירות חדשות': אי אפשרי לתת לך אלא אם נערוך 'חזזה' אצל 'עורך דין' לפי כל חוקי המדינה. לא הבין היהודי מה לו ולחזזה... וכי מדובר כאם על עסק של מיליונים? אך הגוי עומד על שלו, בלית ברירה הסכים היהודי, וילכו שניהם יחדיו, חתמו על חזזה בבית עורך הדין, כשעל היהודי מוטל לשלם לו שכר טרחתו.

אך, משעלה על הגג חשכו עיניו... כי מצא שם הרים וגבעות של שמאטעס וחפצים ישנים נושנים מימי קדם. תוהו ובוהו וחושך על פניו... ולא ידע את נפשו, כי מה ברצונו לעשות? שתי דפנות ושלישית אפילו טפח, מצווה עליה נאמר שהיא 'קלה' (ע"ז ג). והנה היא קשה שבקשות, מהמורות ואבנים להיכן שהולך, הן התשלום הגבוה ל'שכירות' הגג, וכן הצורך בעו"ד, ועל כולנה פינוי הגג מכל השמאטעס ששם...

אז כגבר חלציו, ובשמחה רבה החל לפנות את כל המכשולות והמהמורות, ולפתע... צדו עיניו שק המונח מתחת לאחד הצינורות החלודים ובתוכו תכשיטי כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות לרוב.

עוד זאת החליטו להאיר את החשיכה והאפילה השוררת בעמקי הבור, שהרי מה יעשה האיש הנופל למחשכים ואין נוגה לו, הלא הפחד הבא לאדם על ידי החושך יכול להעבירו על דעתו חלילה, ועל כן באורים יאירו את החשיכה.

לקבוע סולם אשר ראשו מגיע עד למעלה מן הבור, ועי"ז יוכל הנופל בבירא עמיקתא לצאת ולעלות למקום אשר נפל משם.

לאחר האסיפה, יצא הכרוז והודיע בשמחה רבה שבעזרת 'התאחדות החכמים' הצליחו למצוא פתרון נפלא ותקנו את הדרכים אשר היו בחזקת סכנה. ואכן במשך כמה ימים עמלו הפועלים להוציא את ארבע ההחלטות מן הכח לפועל, והעיר חלם צהלה ושמחה.

לא עברו אלא ימים ספורים, וכבר נפל 'הראשון' לתוככי הבור המתוקן הפלא ופלא, ולא נחבל במאומה אחרי שהותקנו בקרבו כרים וכסתות, 'וירא כי טוב' כי האורה שולטת בבור גם כרים וכסתות לשכב עליהם, לכן לא ראה כל סיבה לטפס ולעלות בסולם החדש שנתקן לשם כך... מה עלה בסופו? אחרי כשעתיים עבר עוד אורח שנפל על ראשו של זה הראשון, ובכח נפילתו פצע את ראשו וכמעט שלא פרחה נשמתו- אך זה השני שבר את ידיו ורגליו מכח המכה שהיכה בראשו, ותרב בבת חלם תאניה ואניה...

שוב נקראו כל ה'חכמים' לאסיפה דחופה- כדת היום מה לעשות, עד שעבר שם אורח מבחוצ, וגער בהם, וכי מסירים את התקלה ע"י

שמיים את הבור? זאת עשו וחיו - העמידו גדר חזקה סביב הבור, וממילא לא יפלו עוד לעולם בתוכו... והנה, אנו שומעים 'מעשה' (משל) זה והננו מצחקקים מטיפשותם של הני חלמאי טפשאי...

אבל האמת היא שאף אנו דומים לאותם טיפשים - בנוגע לדידן בעניין ה'מכשירים' וה'כלים' למיניהם, דהנה כל אותם כלים טמאים הם בורות עמוקים שיש בהם כדי להזיק ולהמית את נשמות ישראל ולהפילה לבאר שחת, לו ולדורותיו אחריו ה' ירחם, אך מה עושה החכם מחלם? מרפד את הבור מבפנים ומאיר את החשיכה, אך כאן הוא מבקש 'הכשר' כדי שיוכל להשתמש במכשיר, והגם שעם ה'הכשר' לא יזק ולא יחבל הנופל, מיהו המשתמש בו נמצא בשאול תחתית, ובמקום לעלות למעלה ולהתנתק מן הבור הרי הוא עושה לו מקום ישיבה נוח בתוך הבור.

ולא עוד, אלא שעדיין הוא בכלל סכנה מחברים רעים שיפלו עליו, כי מילתא דשכיחא היא שלפתע פתאום יפול עליו חבר רע שאינו מקפיד להשתמש רק במשכיר 'כשר', וכיון שהוא מתקרב עמו וכותב אליו שאלות ותשובות, עלול הלה ליפול עליו ויהיו נחבלים איש מרעהו רחמנא לשיזבן, ועל כן צריך להשריש הדבר היטב בלבם, ולא לחפש אחר היתירים שונים בעניין זה, רק יגדור גדרים וסייגים חזקים ולשמוע בקול חכמים בלי פקפוק, ואז יהא טוב חלקו בזה ובבא.

(לקט מתוך 'באר הפרשה', חוקת)

המשך מעמוד 21 | הרב ישראל ליוש

כך גם נהג רבי אלחנן כאשר התאספו בברנוביץ קהל רב ורבנים לכבוד מפעל 'קרבן התורה'. רבי אלחנן סירב לשבת בשולחן הכבוד, ולמרות הפצרותיהם של הגבאים מארגני האסיפה, לא התיישב במזרח בית הכנסת ונעמד מאחורי הבימה בין הקהל.

בתוך נאומו של הגאון רבי טוביה הורביץ זצ"ל אב"ד סאנוק אמר: "יהודי ברנוביץ, הידעתם מי שרוי בתוכם...?! הידעתם מיהו רבי אלחנן...?! והפליג בשבח תורתו ויראתו, רבי אלחנן כלל לא הספיק לשמוע את דבריו, מיד כאשר שמע את תחילת שמו, נמלט מבית המדרש, כאדם הבורח מפני האש..."

לשליחת תגובות לכותב הטור הרב ישראל ליוש, כתבו ל: israel.layosh@gmail.com

077-2222-666 או *4992

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

וארטים לפרשת השבוע

כב ו. כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאר יואר. מדוע לעניין הברכה כתב מבורך בלשון הווה, ואילו בקללה כתב בלשון עתיד יואר? וי"ל, אומר הזרע שמשון, עי"פ רש"י בשמות ד ז שהוא שם שמידה טובה מרובה ממידת פורענות, וכשיש מידה טובה הקב"ה ממחר להביאה ולכן אשר תברך באותו רגע זה כבר מבורך, אבל פורענות זה לא כך אלא אשר תאור הוא יואר רק אח"כ, הקב"ה לא ממחר לעשותה.

כב ז. וילכו זקני מואב וזקני מדין וקסמים בידם. אומר רש"י קסם זה טלו, אמרו אם יבוא פעם ראשונה יש בו ממש. אם ידחנו אין בו תועלת. לפיכך כשאמר לינו פה הלילה אמרו אין בו תקווה. רבים נתקשו מה פרוש הדברים כאן: וי"ל, אומר הרע"א, עי"פ רש"י לעיל על הפסוק: ויאמר מואב אל זקני מדין. מה ראה ליטול עצה ממדין, כיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם אמר במדיין תגדל ונשאל שם איד, הלך ושאל ענו לו אין כוחו אלא בפה אף אנו נלחם בהם בפה מיד הלכ לבלעם שכוחו היה בפיו עי"י קללות. ולכאוי קשה איד חשבו שיועיל הרי גם משה יכול לברך חזרה ומה תועיל הקללה. וי"ל שלכך בדקו וזה הקסם: הנה אצל משה כתוב עמדו ואשמעה מה יצווה ה', היינו שהיה צריך ללכת לבדוק מה ה' אומר. אמרו אם יבוא בפעם הראשונה סימן שהוא יותר ממשה שהיה צריך לומר עמדו ואשמעה מה יצווה ה'. ואם ידחנו אז הוא כמשה, ואין בו תועלת כי הוא יקלל ומשה יברך. וכשאמר לינו פה הלילה אמרו אין בו תקוה כי הוא לא יותר ממשה בינו, ומשה יכול להפוך את קללתו.

כב יב. לא תאור את העם כי ברוך הוא. וברש"י אמר בלעם לקב"ה אני אקלל, אמ"ל הקב"ה לא לקלל, אי"ל אז אני אברך, אי"ל הקב"ה לא מדובשך ולא מעוקצך. תימה, הוא רצה לקלל, הקב"ה אי"ל לא, אז הוא אמר אני אברך, מה הוא רוצה, לקלל או לברך: וי"ל שבלעם ידע שברקה היתה עקרה בגלל שילבן ברך את רבקה: אחותנו את היי לאלפי רבבה, וכדי שלא יאמרו שמברכותיו של אותו רשע נושעה, הקב"ה עשאה עקרה. ובלעם שרצה להלך חשב שיוכל לעשות זאת או עי"י קללה, או עי"י ברכה, משום שברכתו היא חובה לעם ישראל שלא יאמרו מברכתו של אותו רשע נושעו והקב"ה לא יביא עליהם את הברכה. ויש להוסיף שכתוב בתרגום יונתן, שבלעם הוא לבן. עי"ל דאמרינן בפרק חלק כל הברכות שברך בלעם את ישראל נתהפכו לקללות, וכוונתו היתה שיברכם אח"כ יתהפכו לקללות.

כב יז. כי כבד אכבדך מאוד וכל אשר תאמר אלי אעשה וגו', ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה'. יש להקשות מה הזכיר כאן כסף וזהב מי דובר עי"ז בכלל, וי"ל שהם אמרו כבד אכבדך מאוד, ואמרו חז"ל בכל מאודך – ממונך. רבי נתן גשטטנר.

כב כח. וילך עם שרי מואב. אומר רש"י ליבו כליבם. וקשה מנין לרש"י שליבו כליבם. ועו"ק דאיתא בפסוק **ויחר אף ה'** כי הולך עמם, למה הקב"ה כעס עליו, הרי הוא אמר לו בפסוק קודם, **קום לך עמכם.** וי"ל, אומר הגאון, שהלשון **עם** זה ביחד, והלשון **איתם** זה לא ביחד, אלא רק הולך איתו ולא ביחד. (ורבי דן דרביקן מדייק זאת מכמה מקומות. נביא אחד מהם, אצל אברהם אבינו כתוב, ושני נערינו אתו. כי הם עם הדומה לחמור. והם לא הולכים עם אברהם בקדושתו אלא אתו. מאידך אצל בלעם כתוב ושני נערי עמו.) וזה מה שאמר הקב"ה לא תלך **עמכם** ביחד באותה מחשבה, אח"כ אי"ל קום **לך איתם** – לא ביחד, ומה הוא עשה, וילך **עם** שרי מואב - היינו ביחד וליבו כליבם. ולכן גם הקב"ה כעס עליו.

כג ב. ויעש בלק כאשר דבר בלעם ויעל בלק ובלעם שור ואיל במזבח. כאן מבואר שבלק ובלעם העלו יחדיו את הקרבנות, ולקמן בפסוק יז התורה לא מתיחסת מי העלה את הקרבנות האם בלק או בלעם או שניהם יחד ויש משמעות בפסוק שרק בלק בנה. והי"ה בפעם השלישית כשבלעם ניסה לקלל מראש הפעור ובלק בנה שבעה מזבחות וכו' כתוב להדיא שבלק בנה והקריב את הקרבנות דכתיב שם ויעש בלק כאשר אמר בלעם ויעל פר ואיל. ויש לעיין מה הטעם שבפעם השנייה השלישית בלק בנה לבדו. וי"ל שבפעם הראשונה שבלעם ניסה לקלל והעלה קרבנות כתיב מיד לאחמ"כ בפסוק ג וילך שפי, ואיתא בסנהדרין קה בלעם חניג ברגלו אחת היה שנאמר וילך שפי, והנה בעל מוס יכול להקריב בקרבנות בן נח כי רק מחוסר אבר פסול בקרבנות בן נח ולכן גם כתוב ויעל בלק ובלעם קרבנות כי בלעם עדיין יכל להקריב, אך בקרבנות הבאים הוא כבר לא יכל להקריב כי הוא נהיה מחוסר אבר כי מבואר בנדה לא. הובא

ברש"י כד ד מאי דכתיב מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל מלמד שהקב"ה יושב וסופר רבעיותיהם של ישראל מתי תבוא טיפה שהצדיק נוצר ממנה ועל דבר זה נסמית עינו של בלעם וכו', ז"א שלפני ההקרבה השנייה נהיה בלק סתום עין והיינו מחוסר אבר כמבואר ברש"י סתום עין הכוונה שהעין לא הייתה במקום אלא היה לו שם חור, לכן בפעם הראשונה בלעם עדיין הקריב, אך בפעמים הבאות שהוא מספר את רובע ישראל ונהיה מחוסר אבר רק בלק הקריב. נחלת בנימין.

כג יב. אשר ישים ה' בפי אותו אשמור לדבר. בסנהדרין פט איתא הכובש נבואתו לוקה, ותוסי' שם כתב שאין כזה לאו, ואל הרי"ף כתב שיש לאו שלא לכבוש את נבואתו, ונלאו המפרשים לחפש היכן יש כזה לאו. והרוגטשובר מצא זאת בפרשתנו, שכתוב אשר ישים ה' בפי אותו אשמור לדבר, והרי השמר פן ולא הרי"ז לא תעשה. וכאן יש אשמור לדבר ונמצא שיש לאו בזה.

כג יג. אפס קצהו תראה וכלו לא תראה וקבנו לי משם. מה הטעם שהוא חיפש מקום שהוא יוכל לראות רק חלק מעם ישראל ולא את כולם: י"ל, אומר הברוך טעם עי"פ ברכות דף ז. שבלעם היה יודע לכיון את השעה שהקב"ה כועס ובאותה העת הוא רצה לקלל את עם ישראל, ואומר תוסי' שאפשר לקלל ברגע, עי"י שיאמר **כלם**. והרי הקב"ה נשבע לעם ישראל שהוא לא יכלה אותם (לא מאסתים ולא געלתים לכלותם) אז לכן הוא חיפש מקום שרואים רק חלק מעם ישראל, כדי שקללתו תוכל להתקיים משום שאם אז היה במקום שרואה את כולם לא היתה מתקיימת קללתו.

כג טז. ויקר ה' אל בלעם וישם דבר בפיו ויאמר שוב אל בלק וכה תדבר. וברש"י ביאר שהקב"ה אמר לבלעם שע"כ הוא יילך עם בלק לברך את ישראל. וקשה הרי קודם הקב"ה אמר לו לא מדובשיד ולא מעוקציד והיינו שלא הסכים שיברך, ומה קרה כאן שפתאום כופה אותו ללכת לברך: וי"ל עי"פ קידושין י"ז, ששכר מצווה בהאי עלמא ליכא וטעם הדבר כי מכיוון שאין מענישים על מצוות עשה אז ממילא גם אין שכר (מנחות מא.). ובמנחות שם שבשעת כעס מענישים גם על אי קיום עשה. וממילא לפי"ז צ"ל שישם כעס גם יש שכר על קיום עשה. והנה באותם ימים שבלעם הלך לקלל, הקב"ה לא כעס (ברכות ז) ועם ישראל גם הפסיד מזה כי לא היה להם שכר המצוות בזמן שכועס כי לא כעס. ולכך מעיקרא אמר הקב"ה שלא יילך כי לא צריך לברכותיו משום דהוי שעת כעס ויש להם שכר קיום מצוות עשה בהאי עלמא, אולם אחרי שהלך וגרם כבר למצב של איה, כעס שגורם לזה שאין שכר בעוה"ז על מצוות עשה, לפחות שיילך לברך. האוסטרובצאר.

כד ב. וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו. אומר רש"י ראה שאין פתחיהם מכוונים זה לזה, אמר ראויה שתשרה שכינה ביניהם. הגמ' בב"ב מבאיה את דברי רש"י הללו על פסוק ה' דלקמן **מה טובו אהלך יעקב משכנותך ישראל**. וא"כ קשה מה ראה רש"י להביא את זה על הפסוק וירא את ישראל שוכן לשבטיו? וי"ל דהנה יש בחז"ל ב' טעמים למה לא לכווין את הפתחים אחד מול השני. א. משום עין הרע, שזה טעם שאינו מספיק חשוב כדי להשרות את השכינה בגללו. עוד טעם משום צניעות. שזה דבר גדול - והוא סיבה להשרות השכינה. ולפי"ז י"ל דהנה איתא בברכות כ. ששבת יוסף לא שלטה בו עין הרע (בן פורת יוסף בן פורת עליו), ואם כל השבטים היו מעורבבים ביחד, אז אין ראייה שעושים זאת משום צניעות, אדולי הוא משום עין הרע, אבל כעת שהוא רואה שבני ישראל שוכנים כל שבט בנפרד, וגם יוסף אין פתחיו מכוונים, סימן שהטעם הוא משום צניעות, כי ליוסף אין בעיה של עין הרע, ולכך ראויה שתשרה שכינה ביניהם.

כד ג. נאום הגבר שתום העין. התרגום פירש גברא דשפיר חזי. ואילו רש"י פירש שהיתה עינו נקורה והיה סומא באחת מעיניו. בפשטות יש כאן סתירה בין הפרושים לדתרגום הוא שבח, ולרש"י הוא גנאי. אבל, אומר הבעל שם טוב זיע"א, שהפרושים לא סותרים אחד לשני. וכוונתו היא לעניין דלהלן. הנה בשביל להשיג נבואה צריך איזו קדושה יתירה, והרי הקב"ה רצה להשרות שכינתו על הגוי הרשע הזה כדי שלא יהיה פתחון פה לאומות שאין להם נביא, ולכך השרה שכינתו על בלעם, והמכשף הזה היה רשע מופלג, ומדוע זכה לנבואה הרי אין לו שום קדושה, לכך הקב"ה עיוור את עינו האחת ואז היא לא נטמאת, ודרכה השרה את השכינה. וזוהי כוונת התרגום ששפיר חזי דע"י העין השתומה הוא היה חוזה בנבואה כי לא חטא בעין זאת.

כד י. ויחר אף בלק אל בלעם. יש לעיין מדוע חרה לבלק אפו כעת יותר מבפעמים הקודמות, הא לאורך כל הדרך

פרשת בלק תשפ"א

אמר בלעם את אשר ישים האלוקים בפי אותו אשמור לדבר ואעפ"י בלק לקחו: וי"ל דעך עתה כל הזמן היתה לבלק תקווה אולי באיזשהו שלב הוא יקלל, אך כעת הוא אמר מברכיד ברוך, ואורידך ארור. אי"כ הוא גילה שלעולם הוא לא יקלל את ישראל כי אז הוא מקלל את עצמו, לכן הוא כעס. רבי חיים סולאוויצ'יק.

כד יד. לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים. אומר רש"י עיץ לו להכשיל את עם ישראל עם בנות מואב. ויש להקשות היכן רש"י ראה דבר זה בפסוק: וי"ל שההלכה שישראל שנשא גויה הוולד הולך אחר האם וזה מה שרצה בלעם לערב את ישראל עם הגויים ועי"ז יהיו ילדיהם גויים, כפי שהוא אכן הצליח לבסוף, ודבר זה מרומז בפסוק שכתוב אשר יעשה העם הזה לעמך והיינו שהעצה שהוא נתן זה להפוך את העם הזה לעם שלך וזה עי"י שינשאו לבנות מואב אז ילדיהם יהיו מואבים. זוהר תורה.

כד כג. אוי מי יחיה משמו א-ל. הנה בסליחות אנו אומרים וסלחת לעווננו כי רב הוא. יש להקשות האם בגלל שעוונותינו רבות לכן וסלחת לעווננו? לפחות שלא נגיד כי רב הוא כי הרי זו לא סיבה לסלוח. וי"ל, אומר רבי יונתן איבשיץ בדרך צחות, שהנה נפסק בשו"ע כמו רב, שמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור. ופסק במבואר בגמ' (חגיגה טז.) שכשאדם מתוודה על מעשיו יש שני מלאכים שמעידים עי"ז, ואי"כ זה נקרא מודה בקנס ואח"כ באו עדים, ורק אם נסבור כרב צריך להיות פטור, אבל אם נאמר כשמואל אז צריך להיות חייב. וזה מה שאנחנו אומרים כי רב הוא, כי נפסקה ההלכה כרב שפטור, ולכן תחוס עלינו ותפטור אותנו. וזה מה שאמר בלעם: **אוי מי יחיה משמו א-ל.** היינו שאם נסבור כשמואל אז נחיה והיינו שלא נוכל לעמוד בפני ב"ד של מעלה, כי ס"ל מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב.

כה ד. ויאמר ה' אל משה קח את כל ראשי העם והוקע אותם לה' וגד השמש וישוב חרון אף ה' מישראל. רש"י מבאר שכוונת הפסוק היא לקחת את ראשי העם שישפטו את העובדים לפעור. וכן בסנהדרין לט. שהקב"ה אמר למשה שיושיב בתי דין לדון את העם. ויש לעיין מה ביאורו הממשך והוקע אותם לגד השמש. וי"ל דאיתא בסנהדרין לט. אמר ליה קיסר לרי"ג אתא אומרים שבכל מקום שיש עשרה אנשים שורה השכינה, ויש להקשות כמה שכניות יש שיכול להיות שהשכינה תשרה באותו זמן בכל מקום שיש עשרה? ענה לו ר"ג הנה השמש נכנסת מחלונך והה"ה מכל חלונות העם, וקשה הא יש רק שמש אחת ואיך נכנסת בכל החלונות בזמן שוה? אלא מה באחד מאלף ריבוא משמשיו מצינו שיכול להיכנס לכל בית באותו הזמן, קי"ו שהוא יכול להשרות שכינתו באותו הזמן באלפי מקומות יחד. יוצא מדברי הגמ' שמהשמש אנו לומדים ששכינה נמצאת בכל מקום של עשרה. ולפי"ז מובן היטב הפסוק, קח את ראשי העם והוקע אותם דהיינו תושיב דיינים שידונו את העם ויוקעו אותם על דבר פעור, והדיון הוא שכינה שורה על שלושה שיושבים בדין כמבואר בברכות ו. וכן כאן כתוב והוקע אותם לה' והיינו שכשראשי העם יושבים יש לה' והיינו השכינה, ואם נקשה הרי יש רק שכינה אחת ואיך יוכל לשרות השכינה בכל מקום של ב"ז? התשובה היא נגד השמש, שבשמש מצינו שיכול להיות בכמה מקומות בבי"א וכני"ל. ככל הנראה זה מהחת"ס.

כה ז. וירא פנחס וגו' ויקח רומח בידו. ובסנהדרין פב. אילו נהפך זמרי והרג לפנחס את פטור, משום רודף. וקשה הרי זמרי יכול לפרש, והיו לפחות יכול להצילו באחד מאבריו? ומכח קושיה זו חידש בשש"כ מא' כה'. שגנב שבא בשבת, מותר להתקשר למשטרה כדין בא במחתרת שהווי פיק"נ. ולכאורה קשה הרי יש אפשרות שיאמר לגנב קח את כל כספי ואז ממילא לא יהיה פיקוח נפש. אלא התשובה היא שלומדים מהפרשה שלנו שהנרדף לא חייב לשנות מצב, אלא מכיוון שבמצב הנוכחי הוא יכול להיחרג זה נחשב פיקוח נפש ולא אומרים לו שציל את עצמו מפיקוח נפש על ידי שיישנה את המצב. ולכן, אומר השש"כ, גם לא אומרים לאדם שיתן את כל כספו לגנב ובכך יימנע מלהיות במצב של פיקוח נפש, אלא יחלל שבת.

כה ז. וירא פנחס וגו' ויקח רומח וידקור את שניהם. ויש להקשות הא פנחס היה כהן כמבואר בזבחים קא: ואיך היה מותר לו להרוג את זמרי וכזבי ולהיטמאות למת? מותר להיטמאות למת במלחמת מצווה, ולפי"ז י"ל פה שהבועל ארמית קנאים פוגעים בו וזה מצווה בפרט ש נועד להצלת עם ישראל, ולגבי כזבי שהיתה נכריה י"ל דס"ל שאין עכו"ם מטמאים באהל (ועינין במשנ"ל ג א מהלכות אבל) לכן הותר לפנחס. רינת יצחק.

בדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו

כשמתבוננים מעט בפסוקי הפרשה מתעוררת קושיה עצומה. בפעם הראשונה שבאו שלוחים לבלעם הקב"ה מצווה לבלעם לא ללכת עמם, וכשבאו השלוחים בפעם השנייה הקב"ה אומר לבלעם קום לך איתם, מה ההבדל בזה שבתחילה הקב"ה לא נתן לו ללכת ואילו לבסוף הקב"ה אמר לו ללכת איתם מה פשר הדברים? ועו"ק מדוע כשהלך לבסוף הקב"ה כעס עליו שהולך איתם הרי הקב"ה בעצמו אמר לו ללכת: מתרצת ע"כ הגמ' במכות י: מכאן שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו. כי מתוך תשובתו של בלעם השתמע שבאמת הוא מעוניין ללכת כי הוא אמר אין כבודי ללכת עם שרים פשוטים כמותכם ולכן הקב"ה לא נותן לי ללכת כמו שמרחיב רש"י, והיינו שהוא הוסיף על איסור הקב"ה ללכת פרשנות משלו כי הוא באמת מאוד רצה ללכת, לכן הקב"ה אמר אתה רוצה ללכת, אין בעיה, אבל תישא בתוצאות. ודבר זה הוא עניין חדש בעבודת ה' ומידה טובה מרובה ממידת הפורענות שאם לאדם יש לו רצון חזק לעשות מעשה טוב ולקיים רצון ה' והוא רוצה בכך באמת אז הוא בוודאי יצליח, והיה לו ס"ד אדירה בזה. וכל אדם מקבל עזרה ממרום בהתאם לאופי הבחירה שבחר וזהו הבחירה החופשית שהקב"ה נתן לאדם. וכשרוצים לגמור את השי"ס הקב"ה נותן בזה ס"ד. ורואים כשמגיעים לגדולי ישראל לבקש ברכה לגדול בתורה מה הם עונים לנו: את תרצה תצליח. כי צריך לרצות ואז הקב"ה נותן את ההצלחה, וכן מי שרוצה מאוד לשוב בתשובה אפי' על דברים קשים של בין אדם לחברו שצריך לבקש מחילה מכל מי שדיבר עליו לשון הרע וכדו', אם ירצה מאוד הקב"ה יגלגל שכולם יסלחו לו בכל מיני דרכים ורעיונות וצריך רק לרצות מאוד. וע"י לימוד המוסר מגיעה תשובה ורצון אדיר להיות יותר טוב ואז ממילא הקב"ה מסייע בידיו. **ואיך זה עובד?** המהרש"א במכות שם ביאר שהרצון מוליד מלאכים מיוחדים שהם מלווים אותו ונותנים לו את היכולת לקבל את מה שרוצה וזהו מוליכים אותו. וכע"ז בשו"ת להורות נתן חלק ג בהקדמה. שביאר שם שמסייעין לו מן השמים כפי חוזה רצונו, שאם יש לו רצון חזק ללכת בדרך טובים אז מסייעין לו הרבה, ואם רצונו קלוש אז גם הסיוע מן השמים הוא מועט. וכן במהרש"א בשבת ק"ח: כתב שע"י שמקיים את המצוות כראוי ה' הגורם לו שיוזכר לקיים את זה באופן מושלם בלי הפרעות. ואם למשל האדם משתדל מאוד לעסוק במצווה מסויימת או ללמוד בזמן מסויים ברצף אזי לא יהיו לו הפרעות כלל.

ויש להוסיף שהדברים נאמרו גם בעניין של פרנסה שאדם קובע לעצמו איך יתפרנס האם יצטרך לטרוח הרבה בשביל פרנסתו ובהרבה דם וזיעה, או שתספיק לו השתדלות מועטת בשביל לקבל את פרנסתו. בפלא יועץ ערך מנוחה הביא עניין זה שאדם המשקיע מעט בפרנסה וכל השאר הוא בוטח בה' הוא יקבל בדיוק מה שמגיע לו גם ללא טירחה. ובערך גר הביא שאם ישקיע הרבה ויקבל יותר כסף אז זה ילך להוצאות כרופאים ומאמץ כרפואה שלא נגזר עליו. והעיקר הוא שישקיע מאמץ בפרנסה לא על חשבון התורה, התפילה והמצוות שמחוייב בהם. ובאילת השחר במדבר מא, יד. הביא מהחזו"א זצ"ל שאמר גב' לא מתפרנס בלי גניבות, מחלל שבת לא מתפרנס בלי חילול שבת רח"ל (וכך אומרים הרבה מחללי שבת עיקר פרנסתו בשבת), והמצויאות הזאת נגרמת ע"י שהם מצביעים לעצמם מצב כזה ומשו"ה נוהגים איתם כך משמים, דמי שגנב או מחלל שבת מזה תה"י פרנסתו, כי בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו והבא ליטאם פותחין לו. אבל הדבר תלוי בהם, דכשיפסיקו לגנוב או לחלל שבת הם יתפרנסו בלי זה כמו כל שומרי תורה ומצוות. ובנחל אליהו לרבי אליהו דיסקין כתב ג"כ במידת הביטחון ההנהגה עם האדם היא כפי שהוא מעמיד את עצמו, אדם שלא בורא בהקב"ה ומרבה לעשות השתדלות באמת זורקים אותו למקרי הטבע. וזה הבהיר בלשון הכתוב 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו' שלכאורה זה נראה כפילות לשון? אלא הפשט הפשוט הוא מי שבוטח בה' ההנהגה אתו היא של והיה ה' מבטחו וכע"ז בחובות הלבבות שער הבטחון. **יש** מעשה ידוע על הסבא מנובהדרוק שהיה חזק מאוד במידת הביטחון. באו אליו תלמידים ואמרו לו רבינו אנחנו רואים שאם עושים השתדלות יש פרנסה ואם לא עושים השתדלות אין פרנסה. אמר להם הסבא מנובהדרוק משל למה הדבר דומה: היה פעם זוג צעיר שאחרי החתונה היה ביניהם נידון במה לעבוד הוא

מאמרי מוסר וסיפורים בענייני הפרשה

רצה להיות סנדלר והיא רצתה שהוא יהיה שכן. החליט הבעל לשמוע בקול אשתו ופתח חנות שעונים וכך הם התפרנסו עד זקנה ושיבה. שהגיעו לגיל שבעים הם ישבו פעם לארוחת ערב ואמרה לו אשתו יענקל יענקל נס שמענת בקולי אתה זוכר שרצית להיות סנדלר? אם היית סנדלר חלילה היינו גוועים ברעב, כל יום היו באים פה עשרות אנשים עם שעונים ובעצמך ראית שאף פעם לא הגיעו לפה עם נעליים. אמר לה בעלה את לא מבין, אם היה פה סנדלריה היו מגיעים נעליים עכשיו שיש פה שכן מגיעים עם שעונים. אמר ר' יוזל הסבא מנובהדרוק לתלמידיו שמחליט שהפרנסה שלו תבוא מנעליים הצינור שלו לפרנסה זה נעליים ומי שמחליט להיות דבק במידת הביטחון יש לו צינור ישיר מהקב"ה.

ונביא להלן כמה וכמה סיפורים איך הרצון ללכת בדרך מסויימת הוכיח את עצמו. בויק"ר ריש פרשה י"ב איתא מעשה בשיכור אחד שהיה מוכר כלי ביתו ושותה יין. אמרו בניו אין אבינו מניח לנו כלום לירושתנו הלכו והשקו אותו עד שנשכר ולקחו אותו והניחוהו בבית הקברות כדי שיתעורר ויבין כמה נזק עושה לו היין. עברו מוכרי יין על פתח בית הקברות ושמעו קול של אנשי המס ונבהלו ופרקו את משאם בבית הקברות והניחו אותם שם. כאשר נתעורר השיכור משנתו ראה היין מונח שם והתחיל לשתות. לאחר שלשה ימים באו בניו לראות מה הוא עושה ומצאו אותו עם נוד של יין בתוך פיו אמרו אף כאן לא הניח בוראך אותך, עבדו בניהם תקנה שכל אחד ישקה אותו יום אחד ע"כ. וכתב המכתב מאליהו ח"ג עמ' 319 על המדרש הנ"ל וז"ל ומה שנתפעלתי הוא שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו לא רק בדרך הטבע אלא גם בסיבות רחוקות כמעט על דרך נס בסיבות משונות ורחוקות. ואם כך הוא לרע הרי מדה טובה מרובה. עד כמה גדולה היא סיעתא דשמיא כי שם רק פותחין לו ובטוב מסייעין לו וכל שכן ג"כ למעלה מדרך הטבע לכל הפחות חמש מאות מדרגות וכדאיתא ברש"י יומא ע' ד"ה מרובה עכ"ל. ורבי שרגא שטינמן הביא ע"כ שחז"ל באים ללמד אותנו שאדם יקבל סיעתא דשמיא בסוג ההנאה שהוא יבחר. אם לדוגמא, הוא בוחר יין יקבל את ההנאה של היין. ולכן לא הועיל מה שרצו למנוע ממנו כי האדם בוחר לעצמו את דרכו בחיים בפרטות ועל כך יש לו את הס"ד. ובהוה יש לומר שאם כך בענייני עולם הזה, קל וחומר שאם אדם יבחר לעצמו שרצונו להיות תלמיד חכם **יודוע המעשה** שאירע עם רבי חיים מוולאזין שהיה לו מנהג טוב לברך ברכה ואפילו ברכת הנהנין רק כאשר יש מי ששומע את ברכתו ויענה אמן, ופעם בשעת לילה מאוחרת חש צימאון גדול והוצרך לשתות משהו אלא שלא היה מי שישמע את ברכתו ויענה אמן היה לו צער גדול מזה. לפעם נכנס אליו בחור אחד מהישיבה לשאול אותו שאלה ושמו מאד עמו כי הנה יש לו מי שיענה אמן אחר ברכתו. למחרת בבוקר פגש ר"ח את הבחור והודה לו על שזיכרו באפשרות לברך ברכה, אבל הבחור טען שאינו יודע מה מדובר ואמש לא הגיע אליו כלל. וצ"ל שהיה לו אליהו הנביא שנשלח משמים בגלל כך הרצון שלו. **רבי אלחנן וסרמן** סיפר על החפץ חיים שהיתה לו קבלה בצעירותו להוציא ספרים על הלכות שהתולים לא מקפידים עליהם מספיק. ואכן היתה לח"ח ס"ד אדירה ביותר וזכה להוציא ספרים רבים בראשם משנה בורות שמירת הלשון שאין בית יהודי שלא חי מהספרים ההם. רבי חיים קיבץ ג"כ קיבל ע"ע בצעירותו להוציא ספרים על נושאים שהם בגדר מת מצווה ואין מי שהוציא עליהם ספרים, ואכן היתה לו ס"ד והוציא ספרים רבים על מכלול נושאים שפלגנו לא עסקו בעניינים אלו בפרטות כמו ענייני זרעים, מסכתות קטנות, וקידוש החודש ועוד. גם בזה רואים שכשאדם לוקח על עצמו משהו ברצון חזק אז הוא זוכה לס"ד ומצליח בכך בכל הכוח.

רבי משה אהרן שטרן לימים משגיח ישיבת קמניץ נולד בארצות הברית. הוא סיפר שכשהיה בן שמונה, חלה במחלה קשה מאוד. אביו פנה אל טובי הרופאים, ביקש מרננים שיתפללו לשלמו, הרבה באמירת תהלים, ולבסוף אמר לו: ראה, הכל טורחים לרפואתך. כולם - מלבדך. שאל הילד: מה עלי לעשות? ענה לו אביו: קבל על עצמך הנהגה טובה, וכאשר בעזרת ה' תקום מחליך, תקיים אותה. הסכים הילד ושאל: מה למשל! האב הציע: קבל על עצמך, שאם תחליט בעזרת ה', תתפלל תמיד במניין יהיה מה שיהיה! הילד הבטיח, ואכן נרפא! הוא קיים את הבטחתו במסירות לאורך שנים ארוכות. באחת השנים, כאשר כבר שימש כמנהלה הרוחני של ישיבת

קמניץ בירושלים, והמקום היה צר מהכיל את התלמידים הרבים, תכננה הנהלת הישיבה לבנות בנין, והוא התבקש לצאת למסע התרמה בארצות הברית, ארץ הולדתו. הסכים ופנה למשרד נסיעות. התעניין, האם יש מניין במטוס. אמרו לו, רבי, כאן זה משרד נסיעות, איננו מארגנים תפילות, לא נוכל להבטיח שיהיה מניין. אם כך, לא אוכל לנסוע. אמרו לו: נוכל להציע טיסה עם חניית ביניים באמסטרדם. הוא חישב ומצא שיהיה בידו פנאי להספיק להתפלל במניין באמסטרדם בבית כנסת ולחזור למטוס, ובחר בדרך זו. המטוס נחת באמסטרדם, ולפניו היו כשעתיים פנויות עד להמשך הטיסה. רבי משה אהרן לא ידע היכן מתקיים מנין בעיר, על כן נטל את הטלית והתפלל, ויצא מבית הנתיבות לאוטוסטרדה. הוא עמד וצפה במכוניות החולפות על פניו. לפתע עצרה לידו מכונית. נהגה שאל: לאן צריך הרב? אני מחפש מניין לתפילת שחרית? ענה. הרב יעלה, הזמינו הנהג. התברר שהוא יהודי המתגורר מחוץ לעיר, ובכל בוקר הוא נוסע אליה להתפלל ולעבוד. כעבור כמה דקות הם נמצאו בפאתי העיר, עצרו באחת הסימטאות והגיעו לדירת קרקע. הנהג פתח את הדלת, והוא מצא את עצמו בבית כנסת זעיר. היו שם שמונה יהודים שהמתינו להשלמת המניין. התפלל במניין. בסיום התפילה השלים הנהג את מצוותו והסיע את אורחו חזרה לשדה התעופה. כשסיים הרב שטרן את סיפורו, אמר: הביטו וראו: שמונה אנשים השכימו קום והלכו לבית כנסת להתפלל במניין. התשיעי אמר היה לבוא מהישוב הסמוך, כדרכו בכל יום. מהיכן יבוא העשירי? הטיסו אליהם יהודי מארץ ישראל, בדרכו לארצות הברית.

בספר יחי ראובן לרבי ראובן קרלינשטיין כותב וז"ל שם: האמת, שאפשר להיווכח במציאות בסיעתא דשמיא שמקבלים כאשר רוצים באמת: הרב כהנא מהסמינר בבני ברק והוא אחד מרביי קרית ישמח משה סיפר שבקרית ישמח משה יש להם עורך דין האומר שיעור דף היומי פעמיים ביום, בחמש וחצי בבוקר עוד לפני התפילה, ושוב בשמונה. יש ציבור גדול של שומעים. מה יעשה העורך דין, הוא צריך להיות בבית משפט ויש לו בעיה. בית המשפט מתחיל בשמונה, והוא, בשמונה אומר שיעור. ובס"ד היה לו סידור ממושך עם השופט, שהוא מגיע רק בתשע וחצי. בתיק הראשון לא הוא מטפל, כי הוא עסוק בשיעור. לפני כמה חודשים, החליפו את השופט, הגיעה תפוסת חדשה שהייתה גם אנטישמית, עוד לא נכנסה ממש לתפקידה השוטף, וכבר החלה את תקופת הניסיון, והיא ראתה שהוא מגיע רק בתשע וחצי. תגובתה היתה. נחרצת: "שבוס אופן לאו אין כזה דבר! בשמונה אתה פה!". הוא ניסה להסביר לה, אבל אז היה כמו לדבר אל הקיר שום דבר, בשמונה אתה פה. נראה היה כי לא תהיה לו ברירה. קשה אמנם למצוא ת"ח שיגיד שיעור אחרי שהשומעים מתרגלים לשמוע מפי מגיד שיעור מסוים. אבל אין ברירה. שבוע לפני שהיא התחילה את התפקיד המעשי והרשמי, נפלה ושברה את הרגל. ויתר מחודש היא הייתה בחופש, יום לפני שהיא חזרה מהחופש, הגיעה ידיעה שהשופטת עסוקה במקרה שסובך בעניינים פרטיים דחופים ומאוד לחוצים, לכן הגעתה מתעכבת לשבועיים נוספים לסידורים ועניינים. בסדר. מספר הרב כהנא, יום אחד לפני שהיא מסיימת את השבועיים לעניינים האישיים החשובים, היא קיבלה שפעת. ובינתים הוא יושב ולומד. יום אחד מגיע אליו העו"ד השני שהוא היה עומד מולו בבית משפט ואומר לו: "תשמע, יש לי עכשיו הזדמנות נפלאה של השתלמות, האם אפשר לדחות את התיקנים שלנו לשעה מאוחרת יותר, מידי בוקר? אני מוכן, אין לי בעיה, מאה אחוז השיב מיודענו אבל חושבני שיש בעיה עם השופטת, עכשיו היא עם שפעת, פעם הרגל שבורה, פעם עניינים אישיים, אבל סוף כל סוף הסיפורים יסתיימו, והיא לא מוכנה, אמר: אצלי זה עניין של חצי שנה, וחשוב לי מאד, אני אדבר איתך". אדברה, לך ותדבר איתה, הוא הגיע אליה והיא ראתה אותו שהוא לא אחד מה"יודוסים" השחורים" הללו, ראתה אחד משלנו שבה ומבקש בתמימות שיש לו השתלמות חצי שנה בסדר גמור, נתנה לו. והעו"ד דן אוטומטי נהיה משוחרר. אומר הרב כהנא וראינו עין בעין בחוש את הבדרך שאדם רוצה לילך.

בספר אמונה שלימה וילך הביא סיפור על השגחה פרטית על אדם שרצה מאוד לשוב בתשובה מגזל שגזל והקב"ה היה בעזרו לסייעו בכך באופן מופלא. ומעשה שהיה: היה בחור אחד שקצת ירד מהדרך.

כשגדל והגיע לגיל 21 טס לאוסטרליה ועבד שם אצל אדם יהודי שהיתה לו חברה גדולה. הוא עבד בתור נהג משאית, ובכל פעם שהוא נדרש להוריד כמות מסוימת של סחורה במקום מסוים, היה ל"ע מפריש עצמו" מעשר ממנה. במילים אחרות הוא היה לוקח חלק מהסחורה לעצמו ומוכר לאחר מכן את הסחורה שנותרה בידו, כדי שתהיה לו עוד "הכנסה צדדית" הוא לא הרגיש במעשיו הנלוזים עברה כלשהי אלא הצדיק את מעשיו בעובדה שבעל הבית לא שילם לו כראוי ולכן מן הדין צודק הוא ומשלים את פרנסתו. וכך נהג במשך שנים ארוכות. עברו שנים והוא החליט לחזור ארצה. עם הזמן התחזק בדרך האמת ונעשה בעל תשובה גמור ולאחר שעשה חשבון נפש הבין את גודל מעשיו וחטאיו, והבין שכעת הוא חייב לשלם על מה שהוא גנב ממנו כל השנים, ומי יודע, אולי הוא יצטרך לחזור אפילו בגלגול. הוא החליט שהוא יעשה ככל יכולתו כדי להשיג את בעל-הבית. הוא התקשר לחברה שעבד בה באוסטרליה, אולם למגינת ליבו הסתבר כי החברה נסגרה וכבר לא הייתה קיימת. אותו אדם התבגר ומאחר ובניו לא המשיכו את דרכו במפעל, נאלץ הוא לסגור את העסק הרווחי. על אף

העובדה שניסה בכל יכולתו להתחקות אחר מיקומו של בעל הבית, כל מאמציו עלו בתוהו. למעשה הוא התייאש מלחשינו ומאחר והבין כי לא יוכל לאתר את בעל המפעל משנו גנב מנת להשיב לו את כספו, הוא הלך להיוועץ ברבו ושאל אותו מה עליו לעשות: השיב לו הרב כי במקרה מעין זה בהלכה יש 'פתרון' שאפשר לעשות במקרים מסוימים מעין אלו שבהם לא ניתן לאתר את אותו אדם שחייבים לו, והפתרון הוא לעשות "צורכי רבים". אך צריך בית דין שיקבע זאת... ונדרשים לו שבועיים ימים בשביל לארגן. ולכן אמר לו שישבו אליו בעוד שבועיים ואז ידונו אותו בית הדין ויחליטו בעניינו. הוא יצא מבית הרב, התחיל להגיד פרקי תהילים בדמעות ואמר: "ריבוננו של עולם, תעזור לי לתקן את חטאיי!". לאחר שבוע ימים, הוא מספר כי הלך ברחוב שטראוס בירושלים ומולו הוא ראה את אותו בעל מפעל מאוסטרליה! הוא נדהם, הוא מיד רץ אליו ושאל אותו: "מה אתה עושה כאן?" ובעל המפעל משיב לתדהמתו: "תאמין לי שגם אני לא יודע, אבל לפני שבוע נכנס לי רעיון בראש. אמרתי לעצמי שאני כבר אדם מבוגר, מי יודע מתי יגיע יומי וטרם הייתי בכותל המערבי. ורציתי

לזכות ולבוא לפחות פעם אחת לכותל המערבי. אז באתי ליומיים בלבד, אתמול בערב נחתתי ומחר אני כבר חוזר". מיועדו התרגש מאד ואמר לו: "תשמע, זה לא מקרה, הקב"ה שלח אותך בשבילי, מה הסיכוי שאפגוש אותך כן? אולי יש לי לעשות: הרחוב, בתוך הזמן הקצר שהקצבת לביקורך. אם הייתי מפספס בדקה את הדרך לא הייתי רואה אותך, הרי זו השגחה עליונה מכוונת!" ואז בדמעות שליש הוא סיפר לו שהוא גזל אותו במשך שנים וביקש לשלם לו על כל הנזק שגרם לו והוא ניסה לאתר לו את הצלחה, ובדיוק שבו לפני כן התפלל מעומק לבו למי שאמר והיה העולם שיעזור לו לתקן את מעשיו, בדיוק באותו זמן שבהם עלו ההרהורים בלבו של בעל-המפעל לשעבר להגיע לכותל המערבי. לשמע דברים אלו אמר לו הזקן: "תראה, אני לא צריך כסף. ב"ה הקב"ה חנן אותי ויש לי הרבה. אני מוותר לך ומוחל לך בכל ליבי על כל הגזלות שלקחת ממני, לך לשלום. מיד הוא ניגש לבית הרב ואמר לו, כבר לא צריך בית דין, הקב"ה כבר עזר לי".

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל, ערך בדרך של שו"ת

ישמח הרבה ואם מעט אז הוא ישמח מעט וכו'. וחז"ל עשו לנו טובה גדולה וכיוון שבימים אלו ארעו דברים נוראים לעם ישראל ולבית המקדש תיקנו ג' שבועות אלו למעט בשמחה ואסרו אף לשמוע שירים וניגונים וכיוצא"ב להתעורר בעניין זה של החורבן ולהתחזק ביתר שאת בעניין הזה. אם זה ע"י אמירת תיקון חצות לפחות בימים אלו. ואמירת התיקון יכולה להיעשות גם בחצות היום או בסמוך למנחה למי שקשה לו להיות ער בחצות לילה. ומינימום יש לאומרו בליל ששי וער"ש וער"ח אין לאומרו מכל (בחצות היום). כמו"כ בימים אלו ראוי להימנע מכל פעילות שיש בה סיכון אפי' קלוש כי זה זמן הסחוף לרעה, וכל טיפול רפואי שיש בו סיכון והוא לא דחוף ידחה לאחר ט באב. ובשו"ע תקנא יח הביא שמיז בתמוז אסור ללכת יחידי בין שעה רביעית לתשיעית ובוודאי יקפיד בזה כשהולך סתם לא לצורך מצווה במקום שומם, וכן ראוי להימנע מלהתענג בימים אלו ואסור לומר שהחיינו. וללכת לים לצורך בריאות התיור, וסתם ללכת יש שנמנע מכך (הסטיפלער והרב אלישיב) אבל גם מי שהולך יזהר לא להיכנס לים עמוק או סוער. והחזו"א גם לא היה נוח לו שמחפשים דירה בימים אלו. וכ"ש לקנות דברים שמשמחים מאוד.

שאלה: איך מפסיקים פורענות שבאה על האדם? **תשובה:** כתוב בתהילים ע"ו ו"א - "חמת אדם תודך, שארית חמות תחגור". וברבינו יונה בשערי תשובה שער רביעי אות י"ב בביאור הפסוק כתב שברגע שמגיעה צרה לאדם והוא מקבל אותה בשמחה, הקב"ה לא צריך לעוררו עוד, וחוגר - גונז את שאר הפורענויות שהיו אמורות לבוא עליו.

שאלה: מה ההשתדלות של בחור שנבחן לישיבה, מה צריך לדעת היטב? **תשובה:** ההשתדלות היא לדעת גפ"ת טוב, ופחות להשקיע במפרשים. וידועים דברי הסטיפלער שעיקר תפקיד האדם הוא לדעת ביאור הגמ' היטב, והמפרשים זה רק לחידוד השכל ואין צריך לדעת את זה. ואם יודע הגפ"ת טוב ובתוספת תפילה בוודאי יצליח כי השתדל היטב.

שאלה: מה הסיבה שלרב שטינמן לא היה חוש הריח? **תשובה:** לאחר נישואיו התגורר הרב שטינמן בעיר לוצרן שבשווייץ ולדי ביתם היה בית עבודה זרה שהיו מקטרים כל ערב קטורת לע"ז ר"ל. הרב שטינמן כשדוד על דבר זה הוא נהגל מזה שהוא נהנה מע"ז, וסגירת חלונות ביתו לא סייעה למניעת כניסת הריח, אז הוא ואשתו התפללו לה' שיתבטל מהם חוש הריח ואכן כך היה עד סוף ימיהם.

שאלה: מה הן הסגולות של פת שחרית? **תשובה:** הגמ' בב"מ קז: מביאה שפת שחרית מצילה מכל המזיקים והאוכלה וזכה ללמוד וללמד וכו' וכו'. וידוע שגדולי הצדיקים היו ממליצים מאוד על פת שחרית כסגולה לרפואה. בספר סגולות הבעש"ט ותלמידיו מובא שרבי אלעזר מנדל מלעלוב המליץ לאכול פת שחרית במשך ארבעים יום ברצף כסגולה לרפואה, ישועה והצלחה. ורמ"מ מלעלוב היה ממליץ על ארבעים יום רצוף לאכול פת שחרית וזה סגולה לזיווג הגון וחידוד השכל.

שאלה: מה אמור להפריע לנו בזה שהממשלה מעודדת חילולי שבת ונישואים אורחים וכדו' למי שבין כך מעוניין בכך? **תשובה:** דבר ראשון יש לנו

שאלה: מה מבטל מהאדם קללות וצרות? **תשובה:** בפרשתנו מובא שבלעם אמר על עם ישראל הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא. רש"י מביא מחז"ל שבהם של עם ישראל כשהן עומדים משנתם שחרית הן מתגברים כארי לחטוף את המצוות, ללבוש טלית, לקרוא קרי"ש ולהניח תפילין. ולכן אמר בלעם אני לא יכול לקלל אותם כי הם זריזים למצוות. רואים כאן כמה זכות יש למי שקם בזריזות, שזה דוחה ממנו קללות וצרות. השל"ה אומר שמי שקם בזריזות לתפילה זה מעין עקידה והוא נקרא ידיד ה'. והטעם שהמתגבר נקרא ארי מבאר הט"ז שהקם בבוקר ומתגבר ודוחה את היצר החזק שאומר לו להמשיך לישון הרי הוא כארי שזה פוחז מאף אחד. וכך פותח המחבר בסעיף הראשון בשו"ע יתגבר כארי לעבודת בוראו. נכון זה קשה אבל זו המצווה הראשונה המוטלת עליך בבוקר, ואם בזה תכשל מול הייצר או הוא מרגיש שאתה חלש והוא כל היום יתנפל עליך וירדוף אותך. אבל כשעובד מנצחים אותו אז היצר הוא זה שמרגיש חלש והוא כבר לא כ"כ יתעסק עמך. וע"י ההשכמה בבוקר והתגברותו על היצר האדם מראה שאין הגוף פועל עליו, אלא גופו משועבד לעבודת הבורא וד"ז מושך אחריו קדושה לכל היום. ואם להיפך, אז היום יגרו למושב לצים חלילה. ורבי חיים קניבסקי מביא בארוחתו יושר שכל היום של האדם בין ברוחניות בין בגשמיות תלוי איך הוא קם בבוקר.

שאלה: באבות מובא: תלמידיו של אברהם אבינו עין טובה וכו'. מה דוגמה לעין טובה? **תשובה:** מסופר על האדמו"ר בעל הפני מנחם מגור שהיה מיוחד מאד בעין טובה. פעם נכנס אליו רופא עיניים וביקש ברכה ואמר שהוא יוצא לכינוס עולמי של רופאי עיניים, כינוס שמתקיים פעם בשנה באירופה. ומטרת הכינוס היא החלפת דעות ותגליות. הרבי אמר לו תגיע לכינוס ותגיד לחברך הרופאים שרבי מירושלים ביקש ממך לומר כלולים שכמו שאנו כל המתנסים כאן, רוצים לשפר את הראייה של המטופלים שלנו, ודואגים שגם להם תהיה עין טובה לראות טוב. כך גם חובה עלינו לראות בעין טובה מבחינה מוסרית אנהנו צריכים לעזוב שיקולים אישיים של כבוד וכו' ולעשות הכל כדי לקדם את רפואת העיניים בעולם, לטובת בני האדם, לגלות עין טובה גם לחברינו למקצוע ולגלות סודות ותגליות נסתרות גם לחברינו. בכינוס הגדול כשהגיע זמנו של אותו רופא לדבר, הוא סיפר בשם האדמו"ר על העין טובה והוסיף שתחרות היא דבר טוב אבל לא בזמן שזה בא על חשבון החולים. כולם הקשיבו לדברים ואז קם ד"ר יוגוסלב וימר בנאומו שיש לו תגלית חדשה ומיוחדת הוא לא תכנן לשתף ולספר זאת, אך לאחר הדברים המיוחדים של הרבי מירושלים שנגעו לליבו הוא רוצה לשתף את כולם בחידוש המהפכני שהציל לאחמ"כ עיניהם של רבבות חולים בכל העולם והיה שם קידוש ד' גדול.

שאלה: האם יש דין לחוש על כבוד הבריות גם כשהשני הוא רשע גדול? **תשובה:** בפרשתנו מסופר שה' פתח את פי האתון. וברש"י פסוק לג הביא שחס המקום על כבוד הבריות וכו' ואמרו חז"ל שהקב"ה הרג את האתון כדי שלא לבייש את בלעם. רואים כאן שאפי' בלעם שהיה רשע גדול שבא לקלל ולהזיק לישראל, גם לכוה אחד צריך לדאוג שלא יתבייש. ועל

שאלה: מה הזכויות של עם ישראל שאין להם מזיקים בשניה? **תשובה:** בלעם אמר שהוא לא יכול לקלל את ישראל כי הם קוראים קרי"ש על מיטתם, ואמרו חז"ל בכו"כ מקומות שהקורא קרי"ש שמעל מיטתו מזיקים בדלים ממנו, ומסיר ממנו פחד. וכתב הבן איש חי שאדם שרוצה להוסיף יראת שמים בילדיו הקטנים ירגילם מקטנות לומר קרי"ש על המיטה. ובכך החיים כתב שאף נשים צריכות להקפיד בזה. והוא סגולה לשמירה.

שאלה: סגולה להצלחה כל השבוע? **תשובה:** להאריך בברכו של מוצ"ש וכן העונים יאריכו בברוך (ה' המבורך) ויצליח כל השבוע ולא יהיה לו נזק. שערי תשובה סוף רצג.

שאלה: מה הסגולות הנוהגות ביום פטירת ה'אור החיים הקדוש' בטו בתמוז? **תשובה:** ידוע שביום פטירת ה'אור החיים הקדוש' רבים נושעו מלמוט בספריו, והתפרסם שהחזון איש שלח את אחד מאחיניו לקברו בהר הזיתים להיושע. לכן מי שצריך ישועה אז ביום ששי ידליק נר וילמד מספריו. ואז יבקש רחמי שמים מהקב"ה שבזכות רבי חיים בן רבי משה בעל האור החיים, הקב"ה יחוס עליו לכל צרכיו בתוך שאר עמו ישראל, ויפרט הבקשה. ואם יש אפשרות לעלות לקברו בלי סכנה וודאי הדבר הוא טוב.

שאלה: בשבוע הקרוב מתחילים ימי בין המצרים, באיזה עניינים ראוי להקפיד בימים אלו? **תשובה:** כתוב בחז"ל המתאבל על ירושלים וזכה ורואה בשמחתה ומי שאינו מתאבל אז חלילה כשתבנה ירושלים לא יזכה ויראה בשמחתה, וכתבו הראשונים (כנראה מובא בריטב"א בסוף תענית) שלעת"ל כשתיבנה ירושלים כ"א יזכה להנות כפי רמת האבילות שלו עליה. אם הוא התאבל הרבה אז הוא

עברות לעם ישראל וע"י חילולי השבת בפרהסיה מוכפל מאוד חילולי השבת ע"י יהודים בארצנו. כמו למשל באמריקה ששם יש הרבה יותר חילולי שבת גם ע"י אנשים שרוצים קצת לשמור מסורת כי הם לא מודעים מספיק ולכן הם צריכים לעבוד. וכן נישואי תערובת, באמריקה יש הרבה יותר מאשר כאן בארץ כי שם אין חוקים יהודיים כלל. והנה כשיש כאן חילולי שבת בפרהסיה אז גוברת הסכנה לכל יושבי הארץ, שגם כך הסכנה רבה מאוד בגלל כל התועבות של הרחוקים משמירת תורה ואם זה יהיה יותר בפרהסיה אז יש סכנה הרבה יותר גדולה שהארץ תקיא אותנו. ולאדם שרוצה לשמור מסורת והוא לא מספיק חזק הוא לא יכול למצוא עבודה בלי להיות מחלל שבת ואנו מפסידים עוד רבבות של יהודים שהיה להם לפחות חלקי טעם של שבת. ועוד שכידוע ברעג שהמדינה כאן תבטל את הסטטוס קוו של כל הנושאים היהודים אנו עלולים להגיע למצב שלא נוכל להיות כאן וכל עניין יהודי בית המשפט בוודאי יעשה הכל בשביל לבטל את כל צורת החיים שלנו כאן. וע"י דוזה לבנו.

שאלה: מאיזה דברים צריך להישמר בקיץ בשביל להישאר בקו הבריאות? **תשובה:** א. מכוניות מהשמש. ולילד קטן וכן למי שרגיש בזה בכל יציאה מהבית חשוב להימרח בקרם הגנה עם מקדם הגנה של SPF30 (לפחות) ולחבוש כובע בבילויים בשמש. ב. מעקיצות. יש להקפיד על ריקון וניקוי מקורות מים עומדים. יש להשתמש דוחי יתושים יסיעו למנוע את העקיצות, וכן יש ללבוש שרול ארוך בשעת השנה. ג. מחררה. החררה מתבטאת כגירוי עור, אדמומיות הנגרמת מהחום. מומלץ לייבש היטב את האיזור ולמרוח קורנפלוור להקלה. וכע"י אסתמה של העור. ד. מכאבי אוזניים הנגרמים ממים של הבריכה והים החודרים לאוזניים ויוצרים גירוי מקומי. ה. מזיהומי מעיים. בעיקר "קלקולי קיבה" הנגרמים ממזון - ע"י חיידקים המתרבים בטמפרטורות גבוהות. יש להיזהר מדוכני מזון ללא אמצעי קירור, אוכל העומד בחוץ, אפילו הכריך שנלקח לקייטנה והיה בתיק בשמש כמה שעות - כל אלו יכולים להוות "בית חרושת" להתרבות החיידקים. יש מאכלים שרגישים במיוחד לחום כגון ביצים, טונה ומוצרי חלב. חלק מהחיידקים מפרישים רעלן לאוכל והוא זה שגורם

למחלת המעיים. ובמקרה של קלקול קיבה יש להקפיד על שתייה מרובה ועל שטיפת ידיים תכופה. ו. מהתייבשות הנגרמת ע"י שתייה בכמות לא מספיקה. גם הזעה מרובה ו/או אידיז הנוזלים בעומסי חום כבדים יכולים לגרום להתייבשות, המתבטאת ביובש בפה ובחולשה. במקרים קלים יש להקפיד על מתן כמויות קטנות של נוזלים לעיתים תכופות מאד. במצבים קשים יותר מומלץ להגיע לטיפול רפואי. ז. מ"הצטננויות של קיץ". יש ירוסים, שגם בקיץ גורמים למחלות דמויות שפעת או הצטננות, והעובדה שאין אורור של חדרים ממוזגים, הם מהגורמים השכיחים להצטננויות הקיץ. במקרה של צינון חשוב להקפיד על מנוחה, אורור החדר, פינוי מידי של טישו משומש ושתייה רבה. ח. מכאב ראש הנגרם מהחום השורר בחוץ. הימים הארוכים עם פחות מידי שעות שינה, שינה קטועה בגלל חום בחדר לא ממוזג, החלפת יום/לילה אצל מתבגרים, שתייה מועטה מידי - כל אלו גורמים לכאבי ראש שהם אחת התלונות העיקריות בעונת הקיץ. להימנע מכאב ראש הניחו מים במקום נגיש, כך שהילדים ישתו לעיתים קרובות - לפני ארוחות, בזמן ארוחות, והעובדה בין העילוליות השונות.

שאלה: על מה חשוב מאוד להקפיד בבית היהודי? **תשובה:** לא לספר ולהוציא כביסה החוצה, אפי' לא בפני ההורים. וכן ידידים לא יעשו השוואות ביניהם ולא ידברו כ"א על מנהגו בבית פנימה, וגם כשצריך ויש תועלת לשתף אדם נוסף בעניינים, יש להיזהר מלחשוף דברים שאינם חנוכים, לא יאמר אך ורק את מה שחובה לומר לצורך העניין.

שאלה: מה ייחודם וכיצד להתייחס לילדים המכונים "ילדי סנדוויץ"? **תשובה:** הילדים המכונים "ילדי סנדוויץ" הם בדרך כלל ילדים במשפחות ברוכות ילדים, שאחד הילדים הוא ילד שבגלל אופי המשפחה אינו זוכה לתשומת לב או להערכה אישית מיוחדת. בדרך כלל הוא לא בכור, לא הקטן, לא נולד פג או לא נולד לאחר הפרש גדול של שנים ולא גאון במיוחד, ילד אפור בלי איזו מעלה מיוחדת, ילד שמרגיש "תקוע" בגלל שאחיו הקטן זוכה לתשומת לב מיוחדת בגלל היותו קטן וחמוד ואחיו הגדול מקבל גם הוא תשומת לב יותר ממנו בגלל היותו גדול ומועיל לסביבה, ילד שנולד אחרי חמש בנים ברצף, או בת

שנולדה אחרי חמש בנות ברצף וכדו' וכדו' - סוג של ילדי ביניים שלא מעוררים תשומת לב מיוחדת וכדי להשיג את תשומת הלב הנדרשת להם הם מסוגלים לפתח מצב של מצוקה ולבקש תשומת לב ע"י התנהגות חריגה ויוצאת דופן, כאשר כוונתם היא אחת בלבד: לומר להורים אני קיים תבחינו בי. ועל ההורים מוטל העניין הזה להכיר את התכונות והמעלות של כל ילד שהוא עולם בפני עצמו ולתת לכל ילד את ההרגשה שהוא כל עולמם. מרבי אליהו רוט.

שאלה בחושן משפט: אדם שהגיע לבנק או לדואר או לבית מרקחת וכדו' והוא לקח מספר ולפתע התברר שהוא צריך להיות דחוף במקום אחר והנה חברו נכנס כעת לבנק האם הוא יכול להעביר את המספר שלקח לחברו? ולכאורה י"ל שתלוי האם הפתק הוא סיבת התור וא"כ מותר להעביר לחברו הפתק, או שהפתק הוא סימן למי שהגיע הראשון וא"כ חברו שהגיע מאוחר אין לו זכות בפתק. ויש שאמרו שצריך אישור של הבנק או הבית מרקחת לזה. ובמקרה שמצא את הפתק זרוק שזה אומר שהראשון הפקיר את הפתק אז האחרים זכו בתור שלהם ואין המוצא יכול להשתמש באותו התור. ויש לדון בזה לכאן ולכאן.

שאלה: מה הרעיונות של השבוע? **תשובה:** א. פטנט שהביא רבי אברהם גניחובסקי שהוא ממש בבחינת נס. אדם שפונת אבוקדו ורוצה להשאירו לזמן ארוך וכן לרסק ולשמור וכדו' ורוצה שזה לא ישחיר ישים את הגרעיין בתוך כוס עם מים וכל זמן שהגרעיין במים האבוקדו לא משחיר. ואפילו אם זה בבית אחר. ב. למנועת תולעים במעיים במעיים לילדים, קוראי העלון המסורים הביאו כמה רעיונות: א. לצורך שלושה ימים יוגרט עם ביו. ואם זה תינוק ישנם בקבוקונים קטנים בשביל זה. ב. רבי ישראל יעקב פישר היה מביא לזה פתרון והוא לטבול צמר גפן בחומץ ולהניח לילד על הסבור למשך חצי דקה בזמן שיש תולעים, לפעמים צריך לחזור על הפעולה עוד פעם ופעמים כשיש תולעים, ורבים מעידים שאח"כ העניין נפתר לגמרי. ג. גרעיני דלעת חיים לא קלויים, לטחון אותם ולהאכיל את הילד בכפית. כמה שיותר יותר טוב. ואגב זה גם מאד בריא ורואים תוצאות, זה נעלם לגמרי לאורך זמן, ד. לאכול מאכלים עם שום.

הלכות. לעיון בלבד

בהפטרה מופיע זכור מה יעץ בלק. ומבאר באחרונים שזכירת מעשה בלק זה חיוב מדברי נביאים. ובפנ"י ברכות יב: כתב שמחני זכירתו במחשבה ואינו צריך לאמרו בפה כמו במחית עמלק. וע"ע באמרי אמת בפרשתנו שגם הביא דין זה.

בין המצרים: בעניין שהחיינו בבין המצרים. נפסק להלכה שאסור לברך שהחיינו בבין המצרים ולכך אסור לאכול פרי או ללבוש בגד חדש. ואם נזדמן לו פרי שאין לו אפשרות להשיג את זה אחרי ג' השבועות מותר לו לברך ע"כ בבין המצרים. דנו האחרונים האם יכול לפטור ע"י בגד חדש או פרי שיכול להשיג אחרי בין המצרים ולאכול אותו כעת. בשדי חמד מערכת בין המצרים וכן ברוח חיים תקנ"ט וכו"ה בספר ירים משה פסקו להתיר. אמנם בשו"ת פלא יועץ סימן כח הסיק לאסור ע"י שיש.

הכנסת. ולעשן בבית הכנסת שלא בזמן הלימוד הוא אסור, ובזמן הלימוד כדי שיוכל להתרכז בלימוד למי שרגיל בכך התירו רבים מהפוסקים. **כתב** השו"ע יש להיזהר מלחשבת בשעליה שעל גבי בית הכנסת תשמיש קבוע של גנאי כגון לשכב שם. ועיין בביאור הלכה שאם הגג הוא מקום גלוי צריך להיזהר משאר תשמישים. כגון שטיחת בגדים ופירות לייבוש. ובשבת הלוי ט כח. הביא שלפ"ז ה"ה להניח אנטנות לקליטת רד אם לא תמורת כסף וכדו' ג"כ אסור.

לא ישכב עם איזה טורף ודם חסידים ישתה. וברש"י יקרא קר"ש על המיטה. האם שרי לקרוא קר"ש על המיטה כשהוא שוכב. עיין במשנ"ב רל"ו. ובחיי אדם אלה. א. שלכתחילה יקרא וישב או עומד אך אם שוכב יטה על צידו ויקרא, ובשעה"צ רל"ו י כתב דאין למחות בקורא בשכיבה.

על מה הכית את אתונך. הרמב"ם במורה נבוכים כתב: כפסוק לקורא לאיסור צער בע"ח דאורייתא. יש נידון בפוסקים האם איסור צער בע"ח נאמר על דגים, ויש ראייה שלא, כי דג לא בעי שחיטה אלא שרי להכותו עד שימות ולא כבהמה שהצריכו שחיטה משום צער בע"ח. וכן פסקו באחרונים. שו"ת שיח יצחק וי"ד שפז. ושו"ת פקודת אלעזר סז.

מה טובו אהלך יעקב. שאין פתחיהם מכוונים זו מול זו. האיסור להסתכל בחלון של אדם אחר הוא איסור אוריתא, ואף מוטל על האדם לא להסתכל בחלון באופן שייראה כאילו הוא מסתכל לתוך ביתו של השני.

מה טובו אהלך יעקב, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות (סנהדרין קה). יש מהפוסקים שכתבו לאסור תגלחת ראש גם של מצווה ותגלחת ראשונה לקטן בבית

חידות: חידות פרשת שבוע: א. בתחילת הפרשה יגר מואב מפני בני ישראל. היכן מזכירים עניין זה כל יום בתפילת שחרית? ב. איזה בעלי חיים מוזכרים בפרשה? ג. למי יש עין בפרשה חוץ מבני אדם ובעלי חיים? ד. איזה מצוות חוטפים? ה. מה לא היה מכוון אחד מול השני? ו. איזה שני שמות מפרשת בראשית מובאים בפרשה?

חידות ידע תורני: ז. באיזה פסוק, שיש שאומרים אותו, מוזכר רבות מהפרשה? ח. איזה בעלי חיים מכפריים בלי שחיטה? ט. למי מותר להסתפר בחוה"מ ובספירה"ע אפי' שלא היה בשבי וכו'? י. היכן מצינו היתר לאכול בהמה שהרגו אותה עם גרזן? יא. איזה נדר פוקע מאליו? יב. מה משותף לתפילין, מיילדות, טבעות?

חידות נוספות: יג. מה משותף לבישול, ים, בריה? יד. מה משותף לעניד, חסד, מאין? טו. מה המשותף לצדיק, כסא, שווא. טז. מה משותף ל: 101 - 4 - 17? ז. איזו מצווה שואלים את האדם אם הוא רוצה לקיים אותה? יח. איך קוראים לרגלים הקדמיות של הבהמה? יט. איזה זקן עולה על המזבח? כ. לאיזה

לפדות את בנו. יח. ידיים. יט. זקן התישים. כ. זקן ואינה לפי כבודו. כא. בלעם. כב. בית. כג. כף. כד. וו. כה. עין. פה. כז. קוף. כח. יון. כט. יש להם אות סופית. ל. ש. ימנית. וש שמאלית. לא. אלף. לב. וו. מס. נון.

חידון משמעות מילים לפרשת בלק ה' משמעות למילה גר

גר - פחד. "ויגר מואב". (במדבר כב ג). "לא תגורו מפני איש".
גר - דר. מתגורר. אני גר כאן.
גר - עבר הליך גיור.
גר - זר שנמצא בארץ לא לו. "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו". (דברים כג ח).

גר - זמני. "לגור בראש באנו כי אין מרעה לצאן אשר לעבדך" חזקוני: דירת עראי (בראשית מז ד)

ככל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון המלא במיל או בכתיב יותר גדול אפשר לפנות למיל:
456alon@gmail.com יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ alon@gmail.com
או לטל: 0527633431
לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון 036180383

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 47 | תמוז תשפ"א | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

ת"ת דרך תבונה ברשות המנהל הרב גבריאל קוסובר בבחינה וברכה אצל מרגן גדולי ישראל שליט"א

מרגן שד התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א, ראשי ישיבת סלבודקה מרגן הגר"ד לנדו שליט"א,
ומרגן הגרמ"ה הירש שליט"א, ראשי ישיבת מאור התלמוד מרגן הגר"א י' קזק שליט"א | צילום אלי קובין

שמוחת החתונה לבתו של הגאון רבי אהרן וינר, ראש ישיבת 'חכמת שלמה - בית וגן'
ומרא דאתרא קרית יובל - ירושלים, נכדת חבר מועצת גדולי התורה מוהן הגאון רבי ברוך מורדכי אזרחי,
עם בן הגאון רבי יעקב הילדסהיימר, יו"ר מפעל 'עיון הפרשה'

בינוס בוגדים שע"י ישיבת ברכת אפרים

מעמד הנחת אבן הפינה לבית הכנסת חניכי הישיבות - רשב"י באלעד

מדין הגד"ש גלאי

מדין שר התורה הגד"ח קנייבסקי

מדין הגד"ח פינשטיין

מדין הגד"ש שטינמן

הגאון רבי טוביה בלוי
רב שכונת דגל התורה באלעד

הגרש"ז גרוסמן, מרא דאתרא אלעד

הגאון רבי דב רוזין
רב שכונת דרך החיים
אלעד

הגאון רבי שמואל כהן רב חניכי
הישיבות הספרדים אלעד

רבי מרדכי מולא, מרא דאתרא אלעד

מדין ראש הישיבה הגד"ג אהרן שטיין

מדין הגד"ח פינשטיין והגר"ש שטינמן
נושאים דברים לכבוד המעמד

חסד לאלפים - ברכת כהנים
נדרס בהמלצת גדולי ישראל זיע"א ושיב"חט"א

אוצר הספרים
הבמה לסקירת ספרים ומחבריהם

עבודת שבת קודש
מהסדרת הפופולארית 'עבודת המועדים'
רבי יוחנן רוזנברג שליט"א

בשורה משמחת

ניתן להשיג שוב את הספר יקר המציאות
'חסד לאלפים'

שהודפס בהשתדלותם של רבותינו
מרן רשכבה"ג רבינו הגראי"ל שטיינמן זיע"א
ויב"חט"א מרן רבינו הגר"ח קנייבסקי שליט"א

על ענייני ברכת כהנים וכוונתה
כולל כוונה בברכה לענינים שונים בברכת כהנים

עכשיו במחיר מסובסד
להשיג במערכת 'קובץ גליונות'
בטלפון 0533-145-900

לעמלי התורה מחברי ספרים שליט"א
מערכת קובץ גליונות הקדישה את מדור
'אוצר הספרים'

לנתינת במה מכובדת עבור מחברי הספרים לפרסום
ספריהם ועמלם, ולהציע לפני יושבי בית המדרש את
פרי עמלם.

לפרסום במדור זה יש לפנות אל מערכת
'קובץ גליונות' בטלפון: 05331-45-900

הזדמנות נדירה

אנו עומדים להו"ל בעזי"ת ספר חידו"ת
מאחד מגדולי התורה בדור העבר
ניתן עדיין להקדיש / להנציח את מהדורת הספר

• למעלה מ 800 עמ'

• כולל חידו"ת הנדפסות לראשונה

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת.

בברכת התורה | מכון דעת סופרים
daassofrim@gmail.com

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת

ספר

עבודת שבת קודש

מסדרת עבודת המועדים

מאת הרח"ג רבי יוחנן רוזנברג שליט"א

מדרת 'עבודת המועדים' כבר קנתה שביתה בלב העובדים, והפכה לנכס
צאן ברזל במעגל השנה של בעלי המהשבה והיראה, ומחיל אל חיל עמל
המחבר שליט"א לשכלל ולרומם מודת העבודה המיוסדים על חז"ל
הקדושים ראשונים ואחרונים גדולי בעלי המהשבה והמוסר - והמפורסמות
אינן צריכים ראייה.

וזה עתה הניף ידו בחיבור מקיף ומפעים על סוד עבודת שבת קודש -
שהוא לפום תדירותה קשה מאד להתבוננות, כאשר ההרגל אוכל בה בכל
פינה, ומעט מאד גם מבעלי העבודה זוכים להגיע להתבוננות נכונה
בעבודת השבת קדש.

מה נכבד היום ומה נכבדה המלאכה, מלאכת המהשבה השוורה בחיבור
יקר המציאות זה.

בעילוף בין בתרי החיבור נגלה אוצר בלום של עומק לפנים מעומק המוגש
בצורה מעשית ושובת לב לשולחן הערוך ומוזמן - לכבוד השבת קודש.

החיבור נוגע בנקודות רבות בקדושת השבת ועבודת שביתה, ובין השאר
נפרטים בו העניינים דלהלן: מהות השבת ועבודתה המעשית. קדושתה
ומעלתה. זכירת השבת וההכנה בימי השבוע. מצות שביתה המלאכה. ערב
שבת. הכנת הנפש לשבת. הדלקת הנרות וקבלת שבת. פרקים מסודרים
על סדר השבת מלייל שבת עד סעודה שלישית. ומוצאי שבת ומלווה מלכת.
והיה כל דורש הי יביא ברכה לביתו ויתבשר בנשמה יתירה לכבוד השבת.

ניתן להשיג בהפצה של י. בלוי בבתי הכנסת

או במוקדי ההפצה:

ירושלים: הר נוף: 02-6518128 - נוה יעקב: 02-6711693

בית ישראל: 02-5382156 - רמות פולין: 10/51

05484-37107 - בית וגן: 05276-67222

שער הספר, רח' סורוצקין 31 ב' 02-5386497

אשדוד: 05484-09937 - ביתר עלית: 02-6506228

בני ברק: רח' קיבוץ גלילות 2/9 05331-28603

רח' רבי עקיבא 75 ב' : 03-5791554

מודיעין עילית: רח' נתיבות המשפט: 08-9768573

נאות הפסגה וכן בכולל סורוצקין 08-9550499

מושב תפרח: 08-9926227

אופקים: 05484-70801

ארה"ב: 237-3647974 MONSEY 854-6942043 L

לפרטים נוספים, ולקבלת חוברת במייל עם 2 פרקים מהספר חינם
ניתן לשלוח בקשה למייל

AVODAT891@GMAIL.COM

או בטל' 02-6711693 [ניתן להשאיר הודעות]

נחת

זה קרן ההסעות

קרן ההסעות
גלגל ההצלה של ילדי ישראל!

הטלפון שלכם להצלת ילד יהודי ולנחת מהילדים שלכם:

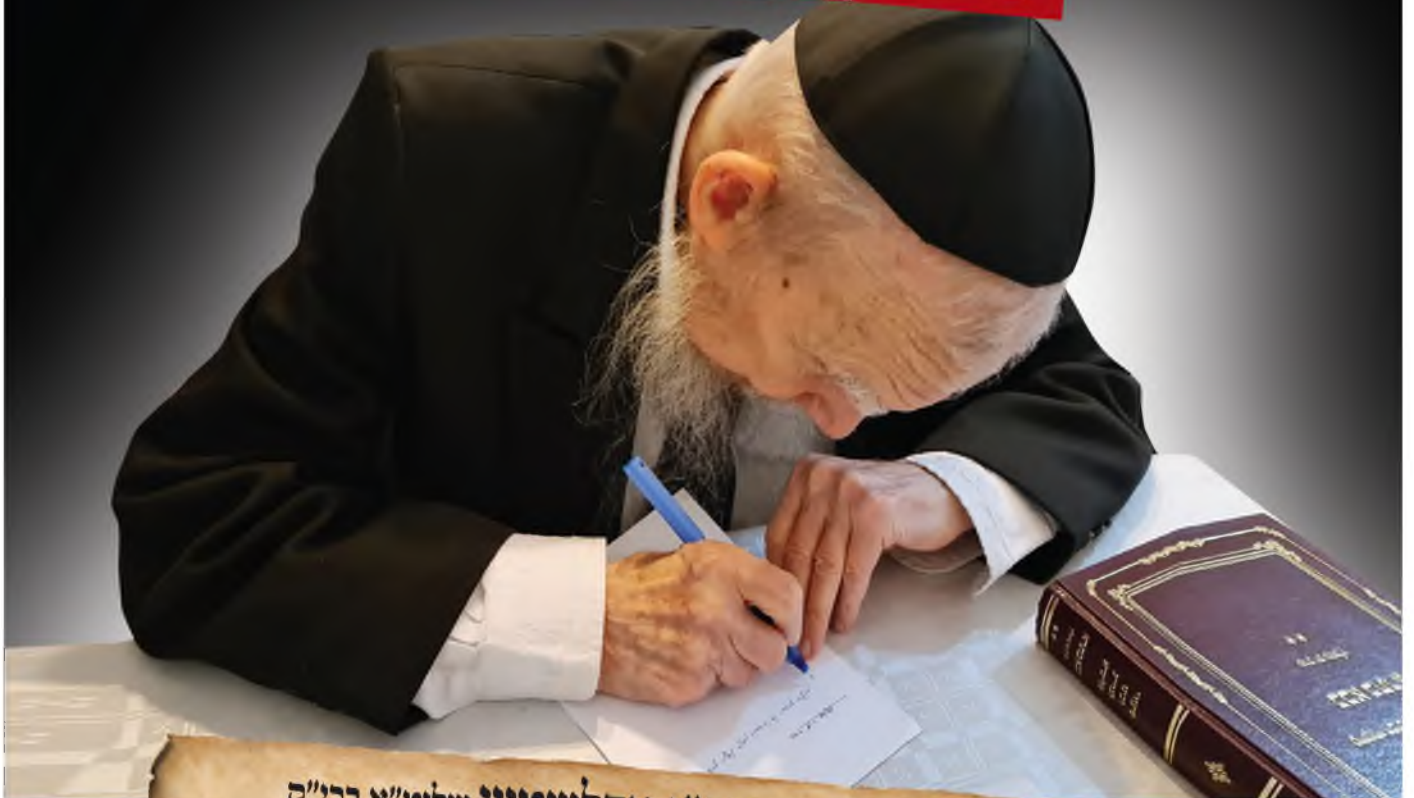
1700-50-66-22

ת.ד. 257 בני ברק או בהעברה לבנק המעלים סניף 655 מס' ח-1: 339991 קרן הסיוע וסיוע לתלמידי החינוך העצמאי ע"ר 5-804-659-95
התרומות מוכרות לצרכי מס לפי סעיף 46 כמרכ' ניתן לתרום בקלות ובמהירות בכל עמדות "זרדים פלוס" בדואר הארץ

נחת

זה קרן ההסעות

רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א בכי"ק
"כל המשתתפים בהוצאות החזקת ילד אחד, יזכו
במידה כנגד מידה לרוב נחת דקדושה מכל צאצאיהם
היקרים יחיו"

קרן ההסעות
גלגל ההצלה של ילדי ישראל!

הטלפון שלכם להצלת ילד יהודי ולנחת מהילדים שלכם:

1700-50-66-22

אמץ ילד!
תפוס לסיפור חזון ישראל
והאמינים ילד לכל העוול
100x12

ת.ד. 257 בני ברק או בהעברה לבנק הפועלים סניף 655 מס' ח-י: 3399991 קרן הסעה וסייע לתלמידי החינוך העצמאי עיר 5-804-659-95
התרומות ממסדות לצרכי מט לפי סעיף 46 ממ"כ ניתן לתרום בקלות ובמסירות בכל עמדות "נדרים פלוס" בחיבי הארץ

